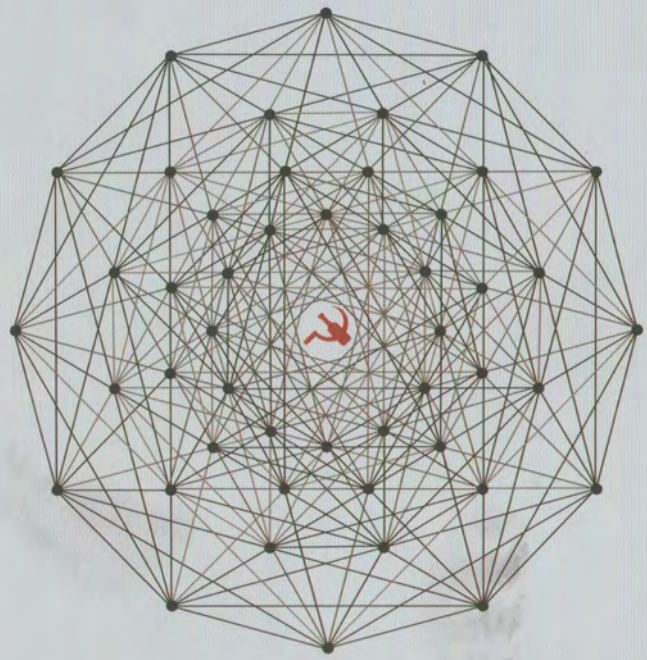
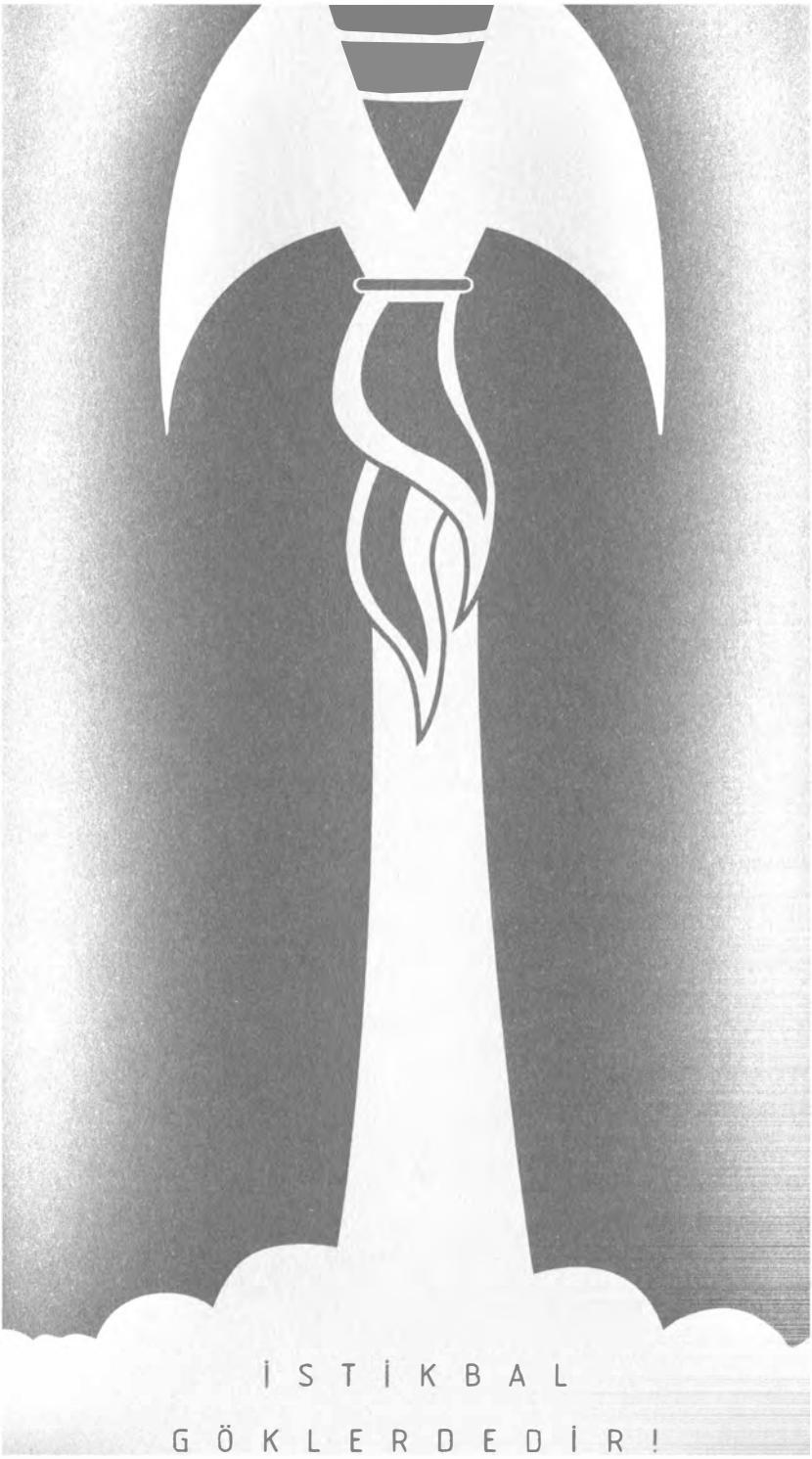
BİLİMKURGU KLASİKLERİ

ARKADİ ve BORİS STRUGATSKİ

PAZARTESİ CUMARTESİDEN BAŞLAR

ithaki

İSTİKBAL
GÖKLERDEDİR!

Arkadi ve Boris Strugatski

Sovyet bilimkurgu edebiyatının en büyük yazarları olarak kabul edilen Arkadi (1925-1991) ve Boris (1933-2012) Strugatski, Tarkovski'nin kült filmi Stalker'a ilham veren *Uzayda Piknik*'in yanı sıra, *Yokuştaki Salyangoz*, *Tanrı Olmak Zor İş*, *Kıyamete Bir Milyar Yıl* gibi önde gelen pek çok romanın yazarıdır.

1977 yılında keşfedilen 3054 Strugatskia asteroidi, adını yazarlardan almıştır.

Pazartesi Cumartesiden Başlar, Türkçede ilk kez ve eksiksiz olarak yayımlanmaktadır.

Pazartesi Cumartesiden Başlar
Arkadi ve Boris Strugatski

Özgün Adı
Понедельник начинается в субботу (Monday Starts on Saturday)

İthaki Yayınları - 1126

Bilimkurgu Klasikleri - 12

Yayın Koordinatörü: Tuğçe Nida Sevin
Dizi Editörü: Alican Saygı Ortanca
Yayına Hazırlayan: Emre Aygün
Düzelti: Alican Saygı Ortanca
Kapak Tasarımı: Şükrü Karakoç
İllüstrasyon: Yevgeniy Migunov
Grafik Uygulama: Bilgi Erdoğan
1. Baskı, Ağustos 2016, İstanbul
ISBN: 978-605-375-478-7
Sertifika No: 11407

Türkçe Çeviri © Hazal Yalın, 2016
Arkadi ve Boris Strugatski © 1964
Önsöz © Adam Roberts, 2015
Türkçe Telif Hakkı © İthaki, 2016

Bu eserin tüm hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla satın alınmıştır.

Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Bahariye Cad. Dr. İhsan Ünlüer Sok. Ersoy Apt. A Blok No: 16/15 Kadıköy - İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 – Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul
Tel (0212) 613 30 06 - Faks: (0212) 613 51 97
Sertifika No: 29652

ARKADİ ve BORİS STRUGATSKİ

PAZARTESİ CUMARTESİDEN BAŞLAR

Küçük yaştakilerin bilim işlerindeki yardımcısı için masal

Rusçadan çeviren

Hazal Yalın

İllüstrasyonlar

Yevgeniy Migunov

Önsöz

Adam Roberts

ithaki

Önsöz*

Adam Roberts

Bazen insan, Batı'da çok tanınmayan ama yemek kitaplarından daha çok satmayı hak eden bir romana rastlar. İşte *Pazartesi Cumartesiden Başlar* da böyle bir kitap.

Kitabın, İngilizce konuşulan bölgelerde niçin bu denli tanınmamış olduğunu anlayabilmiş değilim. Strugatski kardeşlerin Batı'da en çok o efsane bilimkurgu kitabı *Uzayda Piknik* (1971) ile tanındığı doğru olsa gerek. Aynı kitap, Rus yönetmen Andrey Tarkovski'nin ellerinde yoğrulunca ortaya korkunç derecede etkileyici bir film olan *İz Sürücü* (1979) çıkmıştı. Film, Strugatskiler'in yazdığı tarzda kitapların Batı'da nasıl algılandığını ortaya koymuştu bir nevi. Aslına bakarsanız *Uzayda Piknik* roman olarak Tarkovski'nin sinematik şaheserinden çok daha değişken ve neşeliydi; hatta bu durum, Rus bilimkurgusunun bu iki devi tarafından yazılmış bütün romanlar için geçerli. Ürünleri hep çok geniş çapta ve çeşitliydi. Her zaman yaratıcı, büyüleyici, düşündürücü ve harika birer yazar olmayı sürdürdüler. *Pazartesi Cumartesiden Başlar* da, ustaca yazılmış olması ve sürükleyiciliği bir yana, okurken insana baştan sona haz veren bir roman. Bazı romanlar insanda hayranlık uyandırır, bazılarıysa mesafeli bir saygı; bu roman ise âşık olunacak bir roman.

Saşa, Sovyetler dönemi Leningrad'ından genç bir bilgisayar programcısıdır ve birlikte Karelya bölgesinin (Rusya'nın İsveç ve Finlandiya'yla sınır olan bölgesi) bozulmamış doğasına seyahate çıkacağı arkadaşlarıyla buluşmak üzere arabay-

* Çeviren: Sevda Deniz Karali

la kuzeye doğru gitmektedir. Roman 1960'ların ortasında, bilgisayarların yeni çıktığı ve küçük birer ev boyutunda olduğu dönemde yazılmış. Yani Saşa'nın mesleği, o zamanlar, bugünküne nazaran daha modern ve ileri teknoloji bir meslek olarak görülüyordu. Saşa'nın yolda arabasına aldığı iki otostopçu onu kendi çalıştıkları yer olan Yüksek Okültasyon Kurumu Hususî İzat Çalışmaları için ikna etmeye uğraşırlar. (Orijinal dilde burada bir espri de yapılmış: Şirketin isminin kısaltması 'NiiChaVo', bu da Rusçada Ничнуего yani 'önemi yok!' veya 'lafı bile olmaz!' anlamına geliyor.) Başta isteksiz olan Saşa bir süre sonra teklifi kabul eder. Böylece etkileyici, zamansız ama genelde bir hayli komik maceralara atılır.

Enstitü, bilimin garip ve öngörülemez bir kolu olarak kabul edilen sihri kullanmakta ve araştırmaktadır. Kitaptaki mizah, yazarların, tipik bir akademik topluluğun başarılı tasviri ile efsanelerde ve Rus masallarında bulunan sihirli karakterleri ve nesneleri birleştirebilme yeteneğine dayanıyor.

Yazarlar, neden bahsettiklerini biliyorlardı. *Pazartesi Cumartesiden Başlar*'ı yazdıkları sırada Boris hâlâ bir astronom akademisyen ve bilgisayar mühendisi olarak çalışıyordu (1966'da tam zamanlı yazarlığa döndü), Arkadi'nin dil eğitimi de Sovyet döneminin büyük örgütleri için çalışma tecrübesi olduğu anlamına geliyordu. Hikâyedeki sihirli unsurlar ne kadar renkli ve yaratıcı olursa olsun bu romanı en canlı kılan özelliği, bu tarz örgütlerin işleyişine tuttuğu aynadır. Aslına bakarsanız 'işleyiş' tam olarak doğru bir kelime olmadı zira bu fevkalade ve rengârenk Enstitü son derece inanılır bir biçimde işlevsiz. Araştırmaya çalıştıkları evren sonsuz; böylesine bir şeyi araştırmak da sonsuz zaman gerektirir. Bu durumda çalışıp çalışmamaları hiçbir şeyi değiştirmez ama eğer çalışırlarsa bunun kozmosta düzensizlik gibi bir yan etkisi olabilir. Bu nedenle üretken bir iş yapmamaktadırlar. Günümüzde de çoğu üniversite buna benzer, muhtemelen resmiyete dökülmemiş bir mantıkla işliyor.

Bazen bu roman ile Harry Potter kitapları arasında karşılaştırmalar yapılıyor. Benzer yanları son derece açık: Her

ikisi de kuzeydeki bir resmi kuruluşta büyücülük okuyan bir grup insanı anlatan komik ve yaratıcı birer hikâye. Rowling'in Strugatski kardeşlerin romanından haberdar olması sanırım muhtemel, ancak şu da kabul edilmeli ki bu romanın özü, Potter kitaplarınınkinden çok daha farklı. Rowling'in karakterleri için büyü, tutarlı bir sistem: Karmaşık fakat anlaşılabilir, öğrenenlerin de son derece ciddiye aldığı bir sistem. Strugatskiler için ise büyü çok daha garip, daha rastlantısal ancak aynı derecede zevkli. Dilekleri yerine getiren ve konuşan devasa turna balığı, ağaçtaki denizkızı, hikâyelerin yalnızca başını hatırlayabilen kedi, harcayınca (ama yanlışlıkla düşürürseniz geçmiş olsun) yine cebinize dönen sihirli madeni para, rüyaları yorumlayabilen divan, sürücüsünü bilimkurgunun hayali geleceklerine fırlatabilen motosiklet... Bunların hepsi muhteşem şekilde yaratıcı, etkileyici ve büyü dolu. Ancak öyle bir yazılmış ki okuyucunun beklentilerini kasıtlı olarak yanlış yönlendiriyor; J.K. Rowling'den ziyade P.K. Dick yani. Romanın bazı kısımları bana Pratchett'i anımsattı: Strugatskilerin yarattığı o rengârenk büyücü, vampir ve memur. Çokbilmiş veya çalımlı karakterlerinin çoğu, okurken Diskdünya karakterlerini anımsatıyor. Fakat elbette Pratchett, romanlarında tutarlı hikâyeler ve tanımlanabilir etik bir ana tema temin ediyor. Strugatskilerin dünya görüşü tam olarak böyle değil; romanları da ahlaki açıdan daha ucu açık ve daha durağan. Kısacası *Pazartesi Cumartesiden Başlar* harika bir şekilde sıradışı. Hatta öyle sıradışı ki o uzaklaştıkça sıraların ardında görünmez oluyor, sonra bir bakıyorsunuz gelmiş sıranın en önüne oturmuş.

Enstitü, büyüyü bilimsel açıdan araştırmaya kalkışıyor ancak –romana göre– büyü, doğası gereği her türlü sistemleştirmeye meydan okuyor. Dolayısıyla bu kitabı bilimsel böbürlenme üzerine veya daha ziyade Sovyetler Birliği döneminde bilimin kullanılışı üzerine bir taşlama olarak okuyabiliriz. Kitaptaki en önemli karakterlerden biri olan Ambrosi Ambruazoviç Hopgeldio, kötü şöhretli Sovyet 'biliminsanı' (tırnak işaretleri kasten kullanıldı) Trofim Lysenko kabaca

temel alınarak yazılmış. Ayrıca Hopgeldio'nun görkemli ve felaketle sonuçlanan deneyleri de romanda oldukça komik anlatılmış. Sanırım buna 'bilim üzerine bir taşlama' demek, kitabı yavan ve olduğundan daha az tatmin edici gösteriyor. Ben bu romanı, insanlığın efsanelerinde ve hikâyelerinde büyünün yerine dair bir keşfe çıkar gibi okumayı tercih ederim.

Büyünün, insanların hikâyelerindeki varsayılan mod olduğunu inkâr etmek son derece güç. Bütün efsanelerde ve şiirlerde insan bilincinin sınırlarını aşan sihirli güçler ve dönüşümler vardır. Ortaçağ romantizmleri ve destanları fantastik, mucizevi şeylerle doludur. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılda, içinde sihirli hiçbir şeyin olmadığı bir hikâye anlatımı (biz buna bazen 'Gerçekçilik' de diyoruz) ortaya çıktı ve doğruluk, bir düstur haline geldi. Gerçekçi romanlara karşı değilim elbette fakat onların, geniş bağlamda bakıldığında, insanlığın hikâyelere olan açlığında yalnızca birer sapma olduğunu kabul etmemiz gerektiğini düşünüyorum.

10 *Pazartesi Cumartesiden Başlar* büyüyle ilgili bir roman fakat büyüyle ilgili diğer kitaplara benzemiyor. Konusu 'büyü' olan neredeyse bütün hikâyelerde ortak bir özellik mevcut: Büyünün kuralları vardır. Bunun sebebi 'büyülü düşünmenin' kuralları, yani psikolojik kuralları olması. 'Büyülü düşünme' batıl inançta, ritüellerde, duada ve dinde olduğu kadar obsesif kompulsif davranışlarda da iş başında olan yaygın bir ruhsal durumdur; insanların davranışları ve inançları ile kozmik ihtimaller arasında bir nedensellik ilişkisi vardır. Büyünün hiçbir kuralı olmadığı bir fantazi kitabı yazmak nasıl olurdu merak ediyorum. Eminim çok yapıcı olurdu ve gizlenmiş gerçeği nihayet gün ışığına çıkarırdı: Fantazi türünü büyüden dolayı sevdiğini zanneden milyonlarca insan aslında kuralları seviyor.

Pazartesi Cumartesiden Başlar tam olarak öyle bir kitap değil ama aklıma gelen bütün kitaplardan çok daha yaklaşmış olduğu kesin. Strugatskiler, bazı insanlar için bilim ile büyünün zıt terimler olmadığını biliyor; bazı insanlar için

'bilim' o kadar karmaşık ve uzmanlık isteyen, o kadar anlaşılmaz ve öylesine olağanüstü teknolojilere çevrilme ihtimali olan bir alan ki o da aslında bir büyü türü. Yüz milyonlarca insanda iPhone'larının içinde tam olarak neler döndüğünü bilen bir kişi bile yok. Kadın, erkek; sıradan vatandaşa kalırsa Akademi'nin bilimsel yayınları simya zırvası veya peri masalı olsa yeridir.

Bunun ise garip bir sonucu var. Bu harika romanın derinlemesine anladığı bir sonuç. 'Gerçek büyü' hakkında konuşup onu 'sahne büyüsünden' tıpkı illüzyon gibi aslında büyü bile olmayan bir şeyden ayırmaya çalışıyoruz. 'Sahte büyü' bu. Ancak ironik olarak *gerçek büyü aslında yapılamayan bir büyüdür*; 'gerçek olmayan' sahne büyüsü ise aksine bir performans olarak sergilenebilir. Hoş bir ironi bu, fakat bundan da fazlası var: Performansın –ki bu kategorinin altına sahneleme, sinema, kitap ve şarkıları da ekleyebiliriz– gerçeklik mantığını altüst ettiğini ortaya koyuyor. Bu tuhaf paradoks, bu eşsiz romanın tam kalbinde yer alıyor. Büyü 'gerçek' olsaydı sahnenin, performansın, tiyatro şirketlerinin veya didişen, entrika çeviren ve şanslarını arayan insanların mantığında da var olurdu. Ancak büyü gerçek değilse ve gerçek hayatın bir parçası değilse o zaman rüyaların, arzuların ve psikolojik fantezilerin dünyasına geri çekiliyor. Bu hayali yaratımdaki deneyim bizi başka nerelere götürür kim bilir?

YOKHİÇ*

Ama her şeyin en tuhafı, en anlaşılmazı, itiraf edeyim ki yazarların nasıl birbirine benzer hikâyeleri anlatabildikleridir, bu tamamen anlaşılmazdır, bu kesinlikle ... hayır, hayır, bundan hiçbir şey anlamıyorum.

—N. V. Gogol

* Yüksek Okültasyon Kurumu Hususî İzat Çalışmaları. -*çn*

Birinci Kısım

DİVANIN ÇEVRESİNDEKİ PATIRTI

1

Öğretmen: Çocuklar, şu cümleyi yazın: "Balık ağaçta oturuyordu."

Öğrenci: Balıklar gerçekten ağaçlarda oturur mu?

Öğretmen: Eee... Bu çılgın bir balıkmış.

—Bir okul fıkrası

Gideceğim yere yaklaşmıştım. Arada sırada yerini sarı sazlarla örtülü açıklıklara bırakan yeşile bürünmüş bir orman sarıyordu çevremi. Güneş bir saattir batmaya çalışıyordu ama daha tam batmamıştı ve ufkun üzerinde, aşağıda bir yerde asılıydı. Araba ayak basmamış çakılları sıçratarak, dar yolda ilerliyordu. Tekerin altındaki iri taşlarla sıçrıyordum ve bagajdaki vakumlu kaplar da her defasında şangırdayıp duruyordu.

Sağda, ormandan iki kişi çıktı, yol kenarında birkaç adım attılar ve benden tarafa bakarak durdular. Bunlardan biri elini kaldırdı. Onlara bakarken ayağımı gazdan çektim. Bunların genç avcılar olduklarını düşündüm, belki de benden ancak birkaç yaş büyüktüler. Yüzleri hoşuma gitmişti, durdum. Elini kaldıran, esmer yüzlü, atmaca burunlu olanı arabaya eğildi ve gülümseyerek sordu:

"Bizi Solovets'e atar mısınız?"

Kızıl sakallı ve bıyıksız olan ikincisi de omzunun üzerinden bakınıp gülümsüyordu. Gayet hoş insanlardı.

"Binin bakalım," dedim. "Biriniz öne, diğeriniz arkaya, arka koltukta benim pılı pırtım da var."

"Teşekkür ederiz!" dedi mutlulukla atmaca burunlu olan, omzundan tüfeğini çıkardı ve yanıma oturdu.

Sakallı olan kararsızlıkla arka kapıya bakıp şöyle dedi:

"Burada biraz yer açabilir miyim?"

Geriye doğru döndüm ve uyku tulumu ile dürülmüş çadırın işgal ettiği yeri temizlemesine yardımcı oldum. Tüfeğini bacaklarının arasına yerleştirerek nezaketle oturdu.

"Kapıyı örtseniz iyi olur," dedim.

Her şey tıkırındaydı. Araba yola koyuldu. Atmaca burunlu geri döndü ve hararetli bir şekilde, bir binek otomobilinde gitmenin yaya gitmekten çok daha keyifli olduğunu anlatmaya koyuldu. Sakallı olan da sessizce onaylıyor ve kapıyı çarpıp duruyordu. "Atkıyı toplayın," diye önerdim, dikiz aynasından ona bakarken. "Atkınız kapıya sıkışmış." Beş dakika sonra her şey nihayet yoluna girmişti. "Solovets'e on kilometre mi var?" diye sordum.

"Evet," diye cevapladı atmaca burunlu. "Ya da birazcık daha fazla. Aslında bu kamyon yolu, iyi bir yol değil yani."

"Gayet rahat bir yol," diye itiraz ettim. "Buradan kesinlikle geçilmez diyorlardı."

"Bu yoldan güzün bile geçilebilir."

"Buradan belki, ama Korobtsev'den gelen yol berbat."

"Bu yaz yağışsız geçti, her şey kuru kaldı."

"Zatonya'da yağmur olduğunu söylüyorlar," diye konuşmaya katıldı arka koltukta oturan sakallı.

"Kim söylüyor bunu?" diye sordu atmaca burunlu.

"Merlin söylüyor."

Nedense gülmeye başladılar. Bir sigara çıkardım, yaktım ve onlara da ikram ettim.

"Clara Zetkin Fabrikası," dedi atmaca burunlu, pakete bakarak. "Leningrad'dan mısınız?"

"Evet."

"Seyahat mi ediyorsunuz?"

"Seyahat ediyorum," dedim. "Peki siz buralı mısınız?"

"Doğma büyüme," dedi atmaca burunlu.

"Ben de Murmansk'tanım," diye belirtti sakallı.

"Herhalde Leningrad için ister Solovets olsun, ister Murmansk, hepsi bir: Kuzey," dedi atmaca burunlu.

"Hayır, hiç de değil," dedim saygılı bir şekilde.

"Solovets'te kalacak mısınız?" diye sordu atmaca burunlu.

"Elbette," dedim. "Varış yerim Solovets."

"Orada hemşeriniz ya da tanıdığınız var mı?"

"Hayır," dedim. "Sadece bir iki kişiyi bekleyeceğim. Onlar sahil yolundan geliyorlar, Solovets de bizim randevu noktamız."

Önümüzde büyük taş parçaları gördüm, frene bastım ve "Sıkı tutunun," dedim. Araba titremeye ve sıçramaya başladı. Atmaca burunlu tüfeğinin namlusuyla burnunu bereledi. Motor kükrüyordu, alttan taşlar çarpıyordu.

"Zavallı araba," dedi atmaca burunlu.

"Ne yaparsın..." dedim.

"Herkes arabasını böyle yollardan sürmezdi."

"Ben olsam sürerdim," dedim. Taşlar bitti.

"Ah, demek bu sizin arabanız değil," diye tahmin yürüttü atmaca burunlu.

"Nereden benim arabam olacakmış! Kiralık."

"Anlaşıldı," dedi atmaca burunlu, düş kırıklığı içindeymiş gibi geldi.

Gücenir gibi oldum. "Arabayı asfaltta sürmek için mi almak gerek? Asfalt olan yerde ilginç bir şey yok; ilginç olan yerde de asfalt yok."

"Evet, elbette," diye onayladı sakallı, nezaketle.

"Bir arabayı yüceltmek aptalca bir şey," dedim.

"Öyle," dedi sakallı. "Ama herkes böyle düşünmüyor."

Arabalar hakkında konuşmaya devam ettik ve sonunda, eğer bir şey alınacaksa bunun "GAZ-69" gibi bir arazi aracı olması gerektiği sonucuna vardık; ama bunlar da ne yazık ki satılmıyorlardı. Sonra atmaca burunlu sordu:

"Nerede çalışıyorsunuz acaba?"

Cevap verdim.

"Ne harika!" diye bağırdı atmaca burunlu. "Bir programcı! Bize gereken de tam olarak bir programcı. Dinleyin, Enstitünüzü bırakın ve gelin bizimle çalışın!"

"Peki bana ne vaat ediyorsunuz?"

"Bizde ne var?" diye sordu atmaca burunlu arkaya dönerek.

"Aldan-3," dedi sakallı.

"Çok iyi bilgisayar," dedim. "İyi çalışıyor mu?"

"Efendime söyleyeyim..."

"Anlaşıldı," dedim.

"Aslına bakarsanız henüz elden geçmedi," dedi sakallı. "Bizimle kalıp bir bakın."

"İsterseniz transfer işlemlerinizi beş dakikada hallederiz," diye ekledi atmaca burunlu.

"Peki siz neyle uğraşıyorsunuz?" diye sordum.

"Her bilim gibi," dedi atmaca burunlu. "İnsanların mutluluğuyla."

"Anlaşıldı," dedim. "Uzayla ilgili bir şey mi?"

"Uzayla da ilgili," dedi atmaca burunlu.

"Hiçbir iyilik cezasız kalmaz," dedim.

"Eyalet başkenti ve iyi bir ücret," dedi sakallı alçak sesle ama ben gene de işitmiştim.

"Gerek yok," dedim. "Parayı mevzubahis etmeyin."

"Şaka yapmıştım!" dedi sakallı.

"Hep böyle şakalar yapar," dedi atmaca burunlu. "Çalışmak için bizden daha ilginç bir yer bulamazsınız."

"Neden böyle söylüyorsunuz?"

"Bundan eminim."

"Ama bu beni ikna etmedi."

Atmaca burunlu gülümsedi. "Bu mesele üzerine daha sonra da konuşuruz," dedi. "Solovets'te uzun süre mi kalacaksınız?"

"Taş çatlasa iki gün."

"O zaman ikinci gününüzde konuşuruz."

Sakallı söze katıldı. "Bence bu kaderin bir cilvesi; ormanda yürürken bir programcıyla karşılaştık. Bence sizin alınyazınızda varmış."

"Gerçekten de bir programcıya bu kadar ihtiyacınız var mı?" diye sordum.

"Bir programcıya acayip ihtiyacımız var."

"Bizim çocuklarla konuşurum," diye söz verdim. "Birkaçı yerinden memnun değil, biliyorum."

"Bize herhangi bir programcı lazım değil," dedi atmaca burunlu. "Programcılar az bulunur bir millet, pek nazlıdırlar, bize de şımarık biri lazım değil."

"Evet, bu daha da güç," dedim.

Atmaca burunlu parmaklarıyla saymaya başladı: "Bizim aradığımız programcı, a: şımarık olmayacak, b: gönüllü olacak, c: yurtta kalmayı kabul edecek—"

"D," diye lafa girdi sakallı, "yüz yirmi ruble."

"Kanat da lazım mı?" diye sordum; aradıkları melek olsa gerekti. "Ya da, başımın üzerinde hale? Böylesi binde bir bulunur!"

"Bize de sadece bir tane lazım," dedi atmaca burunlu.

"Peki programcıların hepsi topu topu dokuz yüz kişiyse?"

"Onda dokuza anlaşalım."

Orman geride kaldı, köprüyü geçtik ve patates tarlalarının arasında ilerledik.

"Saat dokuz," dedi atmaca burunlu. "Geceyi nerede geçirmeyi düşünüyorsunuz?"

"Arabada yatacağım. Sizin burada mağazalar kaça kadar çalışıyor?"

"Bizim burada mağazalar şimdiden kapandı," dedi atmaca burunlu.

"Yurtta da kalabilirsiniz," dedi sakallı.

"Benim odamda boş bir ranza var."

"Yurda araba park edemiyorsunuz," dedi atmaca burunlu, düşünceli bir tavırla.

"Evet, böylesi daha iyi," dedi sakallı ve nedense bir kahkaha attı.

"Arabayı karakolun önüne park edebilirsiniz," dedi atmaca burunlu.

"O iş olmaz," dedi sakallı. İkimiz de saçmalıyoruz. Arabayı uzağa park ederse yurda nasıl girecek?"

"Evet, hay aksi," dedi atmaca burunlu. "Gerçekten, bugün iş günü değil ki. Hepsini unut!"

"Belki de onu içeri sokabiliriz?"

"Dur bakalım," dedi atmaca burunlu. "Yatak taşımıyoruz ki burada. Ne sen ne de ben Cristobal Junta'yız."

"Rahatsız olmayın," dedim. "Arabada yatacağım ilk gece değil bu."

Oysa yatakta yatmak için korkunç bir arzu duyuyordum. Dört gecedir uyku tulumunda uyuyordum.

"Buldum," dedi atmaca burunlu. "Ha-ha! Tavbaku!"

"Doğru!" diye bağırdı sakallı. "Onu Lukomore'ye götürelim!"

"Gerçekten zahmete girmeyin, arabada gecelerim ben," dedim.

"Evde geceleyeceksiniz," dedi atmaca burunlu, "nispeten temiz örtülerle. Size bir şekilde minnettarlığımızı göstermeliyiz..."

"Elli kopekten bile ucuza olacak," dedi sakallı.

Şehre girdik. Eski sağlam çitler, dar pencereli, sütun başları kakmalı, çatılarında tahtadan horozlar olan, dev kara kerestelerden biçilmiş sağlam ev cepheleri bitmek bilmiyordu. Demir kapılı birkaç pis tuğla yapı da vardı; bunların görünüşleri hafızamdaki, anlamını az bildiğim "erzak ambarı" kelimesini canlandırmıştı. Cadde düzgün ve genişti, adı da Barış Bulvarı'ydı. İleride, merkeze yakın bir yerde iki katlı, küçük kare şeklinde ateş tuğlalarından yapılmış bir bina görünüyordu.

"İleride, sağdaki sokak," dedi atmaca burunlu.

Dönüş sinyalini verdim, frene bastım ve sağa döndüm. Burada yolu ot bürümüştü ama üzerinde "Zaporojets" yazılı bir yığın küçük kapı da vardı. Kapı numarası girişin üzerinde asılıydı ve paslı teneke levhadaki numara zorlukla fark ediliyordu. Sokağın hoş bir adı vardı: "Lukomore Sk." Geniş değildi ve herhalde İsveç ya da Norveçli korsanların buralarda at koşturduğu zamanlarda dikilmiş ağır, eski çitlerin arasından ilerliyordu.

"Dur," dedi atmaca burunlu. Frene bastım, o da burnunu yine tüfeğinin namlusuna çarptı. "Gene," dedi, burnunu ovalarken. "Beni bekleyin, şimdi gidip her şeyi hallederim.

"Gerçekten, gerek yok," dedim son defa.

"Bunu hiç konuşmayalım. Volodya, onu gözünden ayırma."

Atmaca burunlu arabadan indi ve aşağı doğru eğilip alçak kapıyı itti. Binanın yüksek gri çitlerinin ardından bir şey görünmüyordu. Giriş, benzersiz bir şeydi; paslı demir menteşeler bir lokomotif deposundaki gibi ağırdılar.

Tabelaları şaşkınlıkla okudum. Bunlardan üç tane vardı. Soldaki girişte gümüş rengi harfler kazınmış mavi, kalın, iri bir cam levhada şöyle yazıyordu:

YOKHİÇ
Tavuk Bacakları Üzerindeki Kulübe
Solovets Antikitesi Anıtı

Sağdaki girişte, yukarıda, paslı teneke bir tabela asılıydı: "Lukomore Sk., No. 13, N. K. Gorınıç,"* ve bunun altında da, üzerine mürekkeple öylesine yazılmış bir kontrplak parçası vardı:

KEDİ ÇALIŞMIYOR
Yönetim

"Ne KEDİ'si?" diye sordum. "Kent Entegre Dağıtım İşleri mi?"

Sakallı kıkırdadı. "Önemli olan, siz endişe etmeyin," dedi. "Burada her şey gülünçtür ama her şey yolunda."

Arabadan indim ve kelebek camını temizlemeye koyuldum. Başımın üzerinde aniden bir şey kıpırdadı. Oraya doğru baktım. Girişin üzerinde yağ gibi, rahatça yayılmış, dev

* Gorınıç yılanı: Rus halk masallarında çok başlı, ateş püskürten bir ejderha. –*çn*

–böylesini hiç görmemiştim– koyu kül rengi, besili bir kedi tünemişti. Oraya oturmuş, karnı tok ve kayıtsızcasına, sarı gözleriyle bana bakıyordu. "Pisi-pisi-pisi" dedim refleks olarak. Kedi kibar ve soğuk bir hareketle keskin pençelerini gerdi, gırtlağından kısık bir ses çıkardı, sonra geri döndü ve avlunun içine bakmaya koyuldu. Oradan, çitin arkasından atmaca burunlunun sesi duyuldu:

"Vasili, dostum, umarım sizi rahatsız etmemişizdir."

Sürgü gıcırdadı. Kedi yerinden kalktı ve sessizce avluya daldı. Geçit ağır ağır salındı, korkunç bir gıcırtı ve çatırtı duyuldu ve sol kanat ağır ağır açıldı. Atmaca burunlunun yorgunluktan kızarmış yüzü belirdi.

"Beyefendi!" diye seslendi. "Girebilirsiniz!"

Arabaya döndüm ve ağır ağır kapıya yaklaştım. Kapı epey genişti ve ileride, kalın kütüklerden bir ev vardı; evin önünde de çatıyı örten bodur, devasa gövdeli, geniş, sağlam, sık dallı bir meşe. Girişten eve doğru, meşe ağacının çevresinden kaldırım ta-

şıyla döşeli bir patika gidiyordu. Yolun sağ tarafında mutfak avlusu vardı, solda ise, çayırın ortasında eskilikten kararmış ve yosun bağlamış, tepesinde bir çıkrık asılı kuyunun ağzı görünüyordu.

Arabayı yan tarafa park ettim, kontağı kapadım ve indim. Sakallı Volodya da indi ve tüfeğini arabaya dayayıp sırt çantasını omzuna geçirdi.

"İşte geldik," dedi.

Atmaca burunlu, bahçe kapısını gacur gucur bir sesle kapadı, ben ise, birazcık huzursuzlukla, ne yapacağımı bilmeden etrafıma bakınıyordum.

"İşte ev sahibesi!" diye bağırdı sakallı. "Akşam-ı şeriflerinizi hayırlı olsun, muhteşem hanımefendi!"

Ev sahibesi neredeyse yüz yaşındaydı. Galoş çizmeli ayaklarını sürüyüp, bastonuna dayanarak ağır ağır bize yaklaştı. Yüzü koyu kahverengiydi; derin kırışıklıklar öne, bir yatağan kadar çarpık ve keskin burnunun üzerine iniyordu, gözleri ise beyaz, solgun, sanki kataraktla örtülmüş gibiydi.

"Hoşgeldin, hoşgeldin evladım," deyiverdi, beklenmedik kalın bir sesle. "Bu da yeni programcı olacak? Hoşgeldin beyefendi, buyur."

Susmak gerektiğini anladım, eğilerek selamladım. Kadının başında kara, yumuşak, boğazının altından bağlanmış bir başörtüsü vardı ve bu da, farklı dillerde "Uluslararası Brüksel Fuarı" yazılı, çeşitli renklerde atom resimleri olan altıgen, şık bir örtüyle örtülüydü. Boğazının altından ve burnunun üzerinden tek tük gri kıllar fırlıyordu. Üzerinde de kolsuz, keten bir bluzla kara bir entari vardı.

"İşte böyle, Naina Kievna!" dedi atmaca burunlu, avuçlarındaki pası silerek yaklaşırken. "Yeni çalışanımızı iki gün misafir etmek gerek. İzninizle, sizi tanıştırayım... M-m-m..."

"Hiç gerek yok," dedi ihtiyar kadın, gözlerini bana dikerek. "Kendim görüyorum. Aleksandr İvanoviç Privalov,* 1938,

* (Rusça) Mola veren kişi veya içgüveyi. *–çn*

erkek, Rus, VLKSM üyesi, hayır hayır, katılmadı, orada değildi, bundan da yok, ah mücevherim benim, uzun bir yol var, bir devlet memurluğu görünüyor, inci gözlüm benim, kırmızı kafalı kötü adamdan kork, paracıkları koy bakalım, yakut başlım..."

"Ö-höm!" dedi yüksek sesle atmaca burunlu, hanım da susuverdi. Sıkıntılı bir sessizlik takip etti.

"Sadece Saşa diye çağırabilirsiniz..." diye vurguladım, önceden hazırlanmış saygılı bir ifadeyle.

"İyi de onu nereye yerleştireceğim?" diye üsteledi hanım.

"Müştemilata, tabii ki," dedi birazcık öfkeyle atmaca burunlu.

"Peki kim ilgilenecek?"

"Naina Kievna!" diye homurdandı atmaca burunlu, yerel bir trajedi oyuncusunun homurtusuyla, ihtiyar kadının elini tuttu ve eve götürdü. Tartıştıkları duyuluyordu:

"İyi ama anlaşmıştık!"

"... Bir şeyler yürütür mü ki?..."

"Sessiz olsana! Programcı bu, anlıyor musun? Bir Komsomol! Bir biliminsanı!"

"Ya dişlerini gıcırdatmaya başlarsa?"

Kendimi zorlayarak Volodya'ya döndüm. Volodya kıkır kıkır gülüyordu.

"Berbat bir şey bu," dedim.

"Aldırmayın, her şey harika olacak."

Bir şeyler daha söylemek istedi ama hanım vahşi bir sesle kükredi: "Ve bir de divan var, divan!" Derin bir nefes alıp konuştum:

"Biliyor musunuz, belki de gitsem daha iyi olur, ha?"

"Tartışması bile olmaz!" dedi Volodya kararlılıkla. "Her şey hallolur. Analık rüşvet istiyor, Roman'la bende ise nakit yok."

"Ben öderim," dedim. Şimdi buradan gitmeyi çok istiyordum: Böyle bir kavganın içinde bulunmaya dayanamıyordum.

Volodya başını salladı.

"Öyle şey olmaz. İşte bizimki de geliyor. Her şey yolunda."

Atmaca burunlu Roman yanımıza yaklaştı, benim elimi tuttu ve konuştu:

"Her şey yoluna girdi. Gidelim."

"Dinleyin, beni rahatsız eden bir şey var," dedim. "Neticede o da bunu yapmak zorunda değil ki..."

Ama zaten eve ulaşmıştık.

"Zorunda, zorunda," dedi Roman.

Meşenin yanından dolanıp arka merdivenlere yanaştık. Roman, meşin kaplı kapıyı itti, geniş ve temiz ama kötü aydınlatılmış girişe geçtik. İhtiyar kadın, elleri belinde, dişlerini sıkmış, bizi bekliyordu. Bizi görünce kalın sesiyle intikam alırcasına homurdandı:

"O zaman makbuzu yazıver! Hmm. Şunu yapalım, bunu yapalım, şu-şu, bu-bu, imzayı atana da odayı verelim..."

Roman hafifçe homurdandı ve birlikte, bana tahsis edilen odaya girdik. Bu, benekli bir perdeyle kapatılmış, tek pencereli, soğuk bir odaydı. Roman gergin bir sesle konuştu:

"Eşyalarınızı çıkarıp evinizde gibi davranın."

Şimdi lobide bulunan ihtiyar kadın ise kıskançlıkla sormaya devam ediyordu:

"Dişlerini gıcırdatıyor mu?"

Roman ise geri dönmeden homurdandı:

"Gıcırdatmıyor! Size söylüyorum hanım, dişleri gıcırdamıyor."

"O zaman gidelim, makbuzu yazalım..."

Roman kaşlarını kaldırdı, gözlerini yuvarladı, dişlerini gösterdi ve başını salladı ama sonra sakinleşti. Ben etrafa bakıyordum. Odada bir kaç parça mobilya da vardı. Pencerenin yanında, saçaklı, gri, köhne bir örtüyle örtülü büyük bir masa duruyordu, masanın önünde de topal bir tabure. Çıplak, tahta duvarın yanına geniş bir divan yerleştirilmişti, farklı farklı duvar kâğıtları yapıştırılmış diğer duvarda ise eski püskü şeyler asılıydı (bir kilim, üzeri yüzülmüş kürkler, lime lime olmuş kasketler ve kulakları sıcak tutması için kulaklıklar). Odaya, beyaz boyası parıldayan büyük bir Rus sobası da sokulmuştu, karşı köşede ise ahı gitmiş vahı kalmış bir çerçevede büyük,

soluk bir ayna asılıydı. Döşeme kazınmış ve uzun yolluklarla örtülmüştü.

Duvarın arkasında iki ses düet yapıyordu: İhtiyar kadının bas sesi tek perdeden çıkıyordu, Roman'ın sesi ise bir yükseliyor, bir alçalıyordu. "Masa örtüsü, demirbaş numarası iki yüz kırk beş..."

"Yerdeki döşemeleri de yazmayacak mısınız!"

"Yemek masası..."

"Sobayı da yazacak mısınız?"

"Düzenli olmak gerek... Divan..."

Pencereye yanaşıp perdeyi araladım. Pencere bir meşeye bakıyordu ve başka bir şey de görünmüyordu. Meşeye bakmaya koyuldum. Belli ki çok yaşlı bir ağaçtı. Üzeri gri kabuklarla örtülüydü ve topraktan çıkan ölü ama devasa kökleri kırmızı ve beyaz mantarlarla örtülmüştü. "Meşeyi de yazın!" dedi duvarın arkasındaki Roman. Pencerenin önünde kalın, yağlı bir kitap duruyordu, düşünmeden yapraklarını çevirdim, pencerenin önünden aldım ve divanın üzerine koydum. Şimdi uykum da gelmişti. Bugün on dört saat boyunca araba kullandığımı, ayrıca aceleye de gerek olmadığını, belimin ağrıdığını ve kafamın da karman çorman olduğunu, artık bu bıkkınlık veren ihtiyara da aldırmamak gerektiğini, bütün bunların az sonra biteceğini ve yatıp uyuyabileceğimi düşündüm.

"İşte," dedi Roman, eşikte görünüp. "Formaliteler bitti." Mürekkep bulaşmış parmaklarını iyice açıp elimi sıktı. "Parmaklarımız yoruldu: Bir sürü şey yazdık. Şimdi yatıp uyuyun. Biz çıkıyoruz, siz de sükûnet içinde uyuyun. Yarın ne yapıyorsunuz?"

"Bekleyeceğim," dedim güçsüz bir sesle.

"Nerede?"

"Burada. Ve postanenin yakınlarında."

"Herhalde yarın yola çıkmayacaksınız?"

"Sanmam... En çabuk yarından sonra."

"O zaman gene görüşürüz. Daha yapacak çok işimiz

var." Gülümsedi, elini salladı ve çıktı. Tembelce, onu geçirip Volodya'yla da vedalaşmak gerektiğini düşündüm ve yattım. Ben uzanmıştım ki ihtiyar kadın odaya girdi. Kalktım. Kadın bir süre gözlerini bana dikip baktı.

"Dişlerini gıcırdatacağından korkuyorum, beyim," dedi huzursuzlukla.

"Gıcırdatmam," dedim yorgunlukla. "Uyumak üzereydim."

"Yatıp uyu... Paracığını öde de uyu..."

Arka cebimden cüzdanımı çıkardım.

"Ne kadar?"

İhtiyar kadın gözlerini tavana kaldırdı.

"Odaya bir ruble diyelim... Bir yarım rublecik yatak örtülerine; benim bunlar, kurumun değil. İki geceliğine üç ruble yapar... Bir de içinden ne gelirse; yani istersen. Bunu ben bilmem..."

Kadına bir beşlik uzattım.

"İçimden gelen de bir ruble," dedim. "Zaten belli."

İhtiyar kadın canlılıkla parayı aldı ve para üstü için bir şeyler mırıldanarak çekildi. Ama yokluğu uzun sürmedi, para üstüyle yatak örtüsü bekliyordum ama kadın döndü ve masanın üzerine bir avuç kirli bozukluk bıraktı.

"İşte para üstü, beyim," dedi. "Neredeyse bir ruble, istersen sayabilirsin."

"Saymayacağım," dedim. "Yatak örtülerinden ne haber?"

"Şimdi seriyorum. Sen kapıya çık, biraz dolaş, ben sererim."

Yolda sigara paketimi çıkardım. Güneş sonunda batmıştı ve beyaz bir gece başlamıştı. Bir yerlerde bir köpek havlıyordu. Meşenin altında, yere sabitlenmiş bir sandalyeye oturdum, bir sigara yaktım ve beyaz, yıldızsız gökyüzüne bakmaya koyuldum. Bir yerlerden sessizce bir kedi çıktı, fosforlu gözleriyle bana baktı, sonra meşeye tırmandı ve karanlık yaprakların arasında kayboldu. Onu hemen unuttum ama yukarıda bir yerlerde bir şeylerin boğuştuğunu duydum, ürktüm. Başıma çöp düşüyordu. "Bu da nesi..." dedim yüksek sesle ve silkindim. Acayip uykum vardı. İhtiyar kadın evden

çıktı, bana aldırış etmeden kuyuya gitti. Böylece yatağın hazır olduğunu anladım ve odaya döndüm.

Kötü kadın, yatağımı yere sermişti. Ama hayır, diye düşündüm, kapının mandalını indirip kilitledim, yatağı divana taşıdım ve soyunmaya başladım. Pencereden kasvetli bir ışık düşüyordu, meşedeki kedi gürültüyle dolanıyordu. Başımı salladım, saçlarımdaki çöpü silkeledim. Tuhaf bir çöptü bu, alışılmadık bir şeydi: kurutulmuş, iri bir balığın pulları. Uyku vakti, diye düşündüm ve yastığa gömülüp hemen uykuya daldım.

2

Terk edilmiş ev, tilkilerin ve porsukların ini olmuştu, bu yüzden burada garip kurtadamlar ve hayaletler görünebilir.

—Akinari Ueda

Gece yarısı, odadaki seslere uyandım. Zorlukla duyulan iki ses fısıldayarak konuşuyordu. Sesler birbirine çok benziyordu ama biri birazcık boğuk ve hırıltılıydı, diğeri ise büyük bir öfkeyle çınlıyordu.

"Hırıldama," diye fısıldadı öfkeli olanı. "Hırıldamadan duramıyor musun?"

"Durabilirim," diye cevap verdi boğuk sesli ve gırtlağını temizledi.

"Sessiz ol..." diye mırıldandı öfkeli olan.

"Boğazıma bir şey takıldı da," diye açıkladı boğuk sesli. "Tiryakinin sabah öksürüğü..." Tekrar gırtlağını temizledi.

"Çek git şuradan," dedi öfkeli olan.

"Ama zaten uyuyor..."

"Kim bu? Buraya nereden düşmüş?"

"Ben nereden bileyim?"

"Amma can sıkıcı... Herhalde sadece talihsizin teki."

Komşuların uykusu yok demek, diye düşündüm, uyuklayarak. Evde olduğumu hayal ediyordum. Benim apartmanda geceleri çalışmaya bayılan iki fizikçi kardeş var. Gece ikiye

doğru sigaraları biter, benim odama gelir, mobilyaları tıkırdatıp birbirlerine söverek aranmaya başlarlar.

Yastığı alıp boşluğa fırlattım. Bir şey gürültüyle düştü, sonra sessizlik oldu.

"Yastığı geri gönderin," dedim, "sonra da çıkıp gidin. Sigara masanın üzerinde."

Sonunda kendine has bir ses beni uyandırdı. Oturdum. Köpekler kasvetle havlıyorlardı, ihtiyar kadın duvarın öte yanından gürültüyle horluyordu. Sonunda nerede olduğumu hatırlamıştım. Odada kimse yoktu.

Kör bir ışıkta, yastığımı ve askılardan düşmüş pılı pırtı yığınını gördüm. Kocakarı kafamı koparacak, diye düşündüm ve yataktan fırladım. Yer soğuktu ve yolluğun üzerine basmaya çalışıyordum. Kocakarı horlamayı kesmişti. Donakaldım. Döşemeler çıtırdıyordu, köşelerde bir şeyler çatırdıyor ve hışırdıyordu. Kocakarı gürültüyle tıslad ve tekrar horlamaya başladı. Yastığı kaldırdım, divanın üzerine attım. Pılı pırtıdan köpek kokusu yükseliyordu. Askının çivisi kırılmış ve çapraz asılı kalmıştı. Onu düzelttim, pılı pırtıyı toplamaya koyuldum. Son kadın entarisini de asmıştım ki, askı koptu; duvar kâğıdını sıyırıp yeniden başka bir çiviye astım. Kocakarı horlamayı kesti, ben de soğuk bir ter döktüm. Yakınlarda bir yerlerde bir horoz öttü. Bundan bana iyi çorba olurdu, diye nefretle düşündüm. Duvarın arkasındaki ihtiyar kadın olduğu yerde döndü, yaylar ve menteşeler gıcırdadı. Tek ayak üzerinde durarak bekledim.

Birisi kapıda sessizce konuştu: "Şimdi uyku vakti, bugün çok oturduk." Genç bir kadın sesiydi.

"Uyumak istiyorsan uyu," diye cevap verdi diğer ses. Uzun bir esneme duyuldu.

"Bugün gene su sıçratmayacaksın ya?"

"Soğuk bugün. Hadi dağılalım."

Sessizlik oldu. Kocakarı hırıldadı, homurdandı, ben de dikkatle divana döndüm. Sabahleyin erkenden kalkıp her şeyi gerektiği gibi düzelteceğim.

Sağ tarafıma yattım, battaniyeyi kulağımın üzerine çektim, gözlerimi kapadım ve o anda, artık hiç uykumun olma-

dığını fark ettim. Şimdi bir şeyler yemek istiyordum. Ay-ay-ay, diye düşündüm. Bir an önce önlem almak gerekti, ben de öyle yaptım.

Şimdi, efendime söyleyeyim, çift integralli bir astronomik eşitlik sistemi; bilinmeyen her iki fonksiyon da integral altında bulunuyor. Problemin çözümü ancak sayısal olarak, efendime söyleyeyim, BESM* ile mümkün... Bizim BESM'i hatırladım. Yönetim paneli koyu krem rengi. Evli bir kadın bu panelin üzerine gazeteye sarılmış bir şey koyuyor ve bunu ağır ağır açıyor.

"Neyin var?"

"Bende peynir ve sosis var." Polonya usulü, az tütsülenmiş, dilimlenmiş.

"Senin de evlenme vaktin gelmiş! Bende ev yapımı sarımsaklı köfte var. Bir de hıyar turşusu."

Hayır, iki tane hıyar... Dört köfte ve hesap tam olsun dört iri hıyar turşusu. Ve dört dilim yağlı ekmek...

Battaniyeyi itekledim ve oturdum. Arabada bir şeyler kaldı mı acaba? Hayır, olanın hepsini yedim. Lejnev'de yaşayan Balkinaya'nın annesi için bir yemek kitabı kaldı.

Şu da nasıl bir şey... Pikan sosu. Yarım bardak sirke, iki soğan... Bir parça biber serpilir. Etle birlikte servis edilir... Şimdi hatırlıyorum: kuşbaşı doğranmış biftekle. Sıçradım ve pencereye yanaştım. Gece, havada açık seçik bir kuşbaşı biftek kokusu vardı. Bilinçaltımda bir yerlerden bir şey koptu: "Yemekhanelerde sıradan yemekler veriyorlardı: ekşili çorba, bezelyeli beyin, hıyar turşusu (yutkundum) ve çıtır çıtır katları olan, tatlı bir kek..." Biraz rahatlamam gerek, diye düşündüm, pencerenin önündeki kitabı aldım. Aleksey Tolstoy, "Kasvetli Bir Sabah." Rastgele açtım.

"Mahno, sardunya konservesini kırdıktan sonra cebinden ellilik, sedef kakmalı bir bıçak çıkardı ve ananas konservesiyle keskin kokusu odayı dolduran ıstakozlu Fransız ezmesini

---

* "Большая Электронно-Счётная Машина": "Büyük Elektronik Hesap Makinesi." 1950 ve 1960'larda Sovyetler Birliğinde kullanılmış olan bir bilgisayar serisi. *–çn*

bunu kullanarak açtı." Kitabı dikkatle yerine koydum ve masanın arkasındaki tabureye oturdum. Odaya aniden lezzetli, keskin bir koku sızmıştı: Herhalde ıstakoz kokuyor olmalıydı. Şimdiye kadar niye bir defa bile ıstakoz tatmadım diye düşünmeye koyuldum. Ya da, efendime söyleyeyim, istiridye. Dickens'ta herkes istiridye yer, çakı kullanır, ekmekten iri dilimler keser, üzerine tereyağı sürer... Sinirli bir şekilde masa örtüsünü düzelttim. Örtünün üzerinde temizlenmemiş lekeler vardı; burada bir sürü lezzetli yemek yenmişti. Istakoz ve bezelyeli beyin de yemişlerdir. Pikan soslu kuşbaşı doğranmış biftek de. İri ve orta büyüklükte biftek de. Hoşnutlukla yalandım, zevkle dişlerimi gıcırdattım... Yalayacak bir şey yoktu, dişlerimi gıcırdatmaya başladım.

Herhalde bunu açlık yüzünden gürültüyle yaptım ki, duvarın arkasındaki ihtiyar kadın yatağı gıcırdattı, öfkeyle mırıldandı, bir şeyler homurdandı ve ansızın odama giriverdi. Üzerinde uzun, gri bir entari vardı, ellerinde de tabak; şimdi odaya gerçek, fantastik bir yemek kokusu yayılmıştı. İhtiyar kadın gülümsüyordu. Tabağı doğruca önüme koydu ve tatlılıkla konuştu:

"Ye bakalım beyim, Aleksandr İvanoviç. Tanrı'nın verip de benimle gönderdiğini ye bakalım..."

"Aman hanımefendi, Naina Kievna," diye mırıldandım, "hiç rahatsız olmasaydınız..."

Ama şimdi elimde nereden geldiyse kemik saplı bir çatal belirdi ve yemeye koyuldum, kocakarı ise yanımda duruyor, başını sallıyor ve konuşuyordu:

"Ye beyim, afiyetle ye..."

Hepsini yedim. Güzelce yağlanmış fırında pişmiş sıcak patatesti.

"Naina Kievna," dedim hınzırca, "beni açlıktan ölmekten kurtardınız."

"Bitirdin mi?" dedi Naina Kievna, biraz soğuk bir tavırla.

"Hem de harika yedim. Çok, çok teşekkür ederim! Hayal bile edemezsiniz..."

"Hayal edemeyecek ne var ki," diye sözümü kesti, epeyce öfkeyle. "Yedin mi diyorum? Şimdi tabağı şuraya ver... Tabağı diyorum, hadisene!"

"Lüt... Lütfen," dedim.

"'Lütfen, lütfen'... Sizi burada 'lütfen'le besliyoruz..."

"Ödeyebilirim," dedim, öfkelenmeye başlayarak.

"'Ödeyebilirim, ödeyebilirim'..." Kapıya gitti. "Ya bunun için bir şey ödemezlerse? Yalana lüzum yok."

"Nereden çıkardınız, ne yalanı?"

"Yalan işte! Dişini gıcırdatmayacağını kendin söyledin." Sustu ve kapının arkasında kayboldu.

"Nesi var bunun?" diye düşündüm. Tuhaf bir kocakarı... Belki de askıyı fark etmiştir? Yatakta dönerken yayların gıcırtısını ve hoşnutsuz homurtusunu duydum. Sonra da alçak sesle barbarca bir şeyler mırıldanmaya başladı. "İvaşkiniy'in etini yemişim, sallanıp yuvarlanıyorum..."

Pencereden gece soğuğu sızıyordu. Ürperdim, divana dönmek için kalktım, o anda da uyumadan önce kapıyı kilitlediğimi hatırladım. Şaşkınlıkla kapıya yaklaştım ve mandalı yoklamak için elimi uzattım ama daha parmaklarım soğuk demire dokunmuştu ki her şey gözlerimin önünden akıp geçti. Burnumu yastığa gömmüş divanda yatıyordum ve parmaklarımla soğuk tahta duvarı yokluyordum.

Yakınlarda bir yerde ihtiyar kadının horultusunu ve birilerinin odada konuştuğunu duyup kendime gelene kadar bir süre baygın yattım. Biri, alçak sesle, ders verir gibi konuşuyordu:

"Fil, dünyadaki bütün hayvanların en büyüğüdür. Burnunda uzun bir et parçası bulunur, buna hortum denir, çünkü içi boştur ve hortum gibi uzundur. Fil hortumunu her türlü uzatır, eğip büker ve eli yerine kullanır..."

Meraktan buz kestim, dikkatle sağ tarafıma döndüm. Oda önceki gibi boştu. Ses, daha da ders verir gibi konuşmaya devam etti:

"Sınırlı ölçülerde içilen şarap, mideye iyi gelir; ama idrakı olmayan bir hayvan gibi çok fazla içildiğinde insana eziyet edecek kadar gaz yapar. Bazen sarhoşları gördüğünüzde, haklı olarak onlara karşı bir tiksinti hissedersiniz..."

Bir hamlede divandan kalktım ve ayağa dikildim. Ses kesildi. Sanki duvarın arkasından konuşuluyormuş gibi gelmişti. Odada her şey az önceki gibiydi, hatta askı bile, şaşkınlıkla görüyordum ki, yerinde asılıydı. Ve bir kez daha, şaşkınlıkla, karnımın çok aç olduğunu hissediyordum.

"İspirto ruhu kezzaptan çıkarılır," diye açıkladı aniden ses. Ürktüm. "Tuz ruhunun magifterium antimonite'si salae'dir. Kezzabın bafile oleum'u aleksiterium antimoniale ile çıkarılır!" Belirgin bir kıkırdama duyuldu. "Düpedüz çılgınlık!" dedi ses ve ulumaya devam etti: "Bu gözler açık olduğu sürece artık güneşi göremeyecekler ama benim merhametim ve hayır duam üzerine şefkatimi duyurmadan birini bile kapatma...

"Bu, 'Şanlı Jung'un gece tefekkürlerinden dökülen Ruh ya da Ahlak Düşünceleri'dir. St. Petersburg ve Riga'daki Sveşkinov kitap tezgâhlarında tanesi iki rubleye satılıyor." Biri hıçkırdı. "Bu da başka bir çılgınlık," dedi ses ve şöyle devam etti:

Mevkiler, güzellikler, zenginlikler,
Bu hayatı desteklerler,
Uçarlar, çürürler, ölürler
Toz olup! Mutluluk yalandır,
Hastalıklar yüreği dişler,
Geride şöhret de kalmaz...

Şimdi kimin konuştuğunu anlamıştım. Ses, puslu aynanın asılı olduğu köşeden geliyordu.

"Şimdi ise," dedi ses, "bir sonraki. 'Bütün: tek ben, ve ben: benim dünyam. Benim dünyamın şafağın-

dan doğan aldırmazlık dolu tekillik, maneviyatımın gelişmesiyle kayboluyor.'"

"Ya bu alıntı nereden?" diye sordum. Cevap beklemiyordum. Uyuduğuma emindim.

"Upanişad'lardan bir deyiş," diye cevapladı ses, beklemeksizin.

"Upanişad'lar da neyin nesi?" Artık uyuduğumdan emin değildim.

"Bilmiyorum," dedi ses.

Kalktım ve parmak uçlarıma basarak aynaya yaklaştım. Kendi yansımamı görmedim. Gölgeli camda perde, sobanın köşesi ve genel olarak da bir sürü şey yansıyordu. Ama ben yoktum.

"Sorun ne?" diye sordu ses. "Soruların mı var?"

"Kim bu konuşan?" diye sordum, aynaya bakarak. Aynanın arkasında bir sürü toz ve örümcek ölüleri vardı. İşaret parmağımı sol gözümün üzerine bastırdım. Bu, bir sanrıyı anlamanın eski bir yoluydu; V. V. Bitner'in harika kitabı "İnanmak mı, İnanmamak mı?"da okumuştum. Eğer parmağınızla gözbebeğinizin üzerine yeterince bastırırsanız, bütün gerçek şeyleri (yani sanrının dışındakileri) çift görmeye başlarsınız. Aynadaki görüntünün ikizi belirdi, üzerinde benim yansımam belirdi: uykulu, tedirgin fizyonomi. Bacaklarım gerilmişti. Parmaklarım ağzımda, pencereye yaklaşıp baktım.

Pencerenin dışarısında kimse yoktu, meşe bile yoktu. Gözlerimi ovuşturup tekrar baktım. Hemen önümde belirgin bir şekilde kuyunun yosunlu duvarlarını, girişi ve girişin yanında da arabamı görüyordum. Hâlâ uyuyorum, diye düşündüm huzurla. Gözlerim pencerenin önündeki yırtık pırtık kitaba takıldı. Bir önceki uykumda bu, Araf'ın üçüncü cildiydi, şimdi ise kapağında "P. İ. Karpov. Delilerin Yaratıcılığı ve Bilim, Sanat ve Teknolojinin Gelişiminde Bunun Etkisi" yazısını okudum. Dişlerim takırdayarak kitabın sayfalarını

çevirdim ve renkli kenar süslerine baktım. Sonra "Şiir No. 2"yi okudum:

Yüksekteki bulutların çevresinde
Kara kanatlı bir serçe
Korkmuş ve yalnız, hızla
Süzülüyor dünyanın üzerinde.
Bazen de geceleri uçacak,
Ay ışığıyla aydınlanarak,
Her şeyi görüyor altında.
Gururlu, yırtıcı, öfkeli
Ve uçarken, bir gölge gibi,
Gözleri de gün gibi ışıyor.

Ayaklarımın altında yer sarsıldı. Keskin, uzun süren bir gıcırtı duyuldu, sonra, uzaktaki bir depremin homurtusu gibi bir guruldama geldi: "Ko-o... Ko-o... Ko-o..." Kulübe dalgalardaki bir kayık gibi titredi. Pencerenin arkasındaki avlu bir köşeye gitti, pencerenin altından da pençeleriyle toprağa iz bırakan dev perdeli ayaklara sahip devasa bir tavuk tırmandı; otların üzerindeki derin izler bir an sonra kayboluyordu. Toprak dik bir şekilde eğildi, düştüğümü hissettim, ellerimle yumuşak bir şeye tutundum, kalçalarım ve başım bir yere çarptı ve divandan yuvarlandım. Kilimin üzerinde yatıyordum, benimle birlikte düşmüş olan yastığa sarılmıştım. Oda apaydınlıktı. Pencerenin arkasından biri gırtlağını temizliyordu.

"Hadi bakalım..." dedi gayet net bir erkek sesi. "Bir zamanlar bir çarlıkta, devletlerden birinde bir çar yaşardı... Adı da... miyav... Her neyse, önemli değil. Diyelim ki, miyav... Yarımak... Çarın üç tane şehzadesi vardı... Miyavvv... Üçüncüsü aptaldı ama birincisi?"

Ateş altındaki bir asker gibi sürünerek pencereye yanaşıp baktım. Meşe yerindeydi. Onun hemen arkasında, arka patilerinin üzerinde derin düşüncelere dalmış kedi Vasili

duruyordu. Dişlerinin arasında bir su leylağı tutuyor, ayaklarının altına bakıp "miyav" çekiyordu. Sonra başını salladı, ön patilerini diğerlerinin arkasına koydu ve Doçent Dubino-Knyajitskiy'in derste yaptığı gibi hafifçe kamburunu çıkarıp meşenin köşesine gitti.*

"Peki..." dedi, dişlerinin arasından konuşur gibi. "Bir zamanlar bir çar ile çariçe vardı. Çarla çariçenin bir de oğlu vardı... Miyav... Oğlan aptaldı, gerçekten..."

Kedi hoşnutsuzlukla ağzındaki çiçeği tükürdü ve yüzünü buruşturup alnını ovuşturdu.

"Umutsuz bir vakaydı," diye devam etti. "Ama hepsi hatırımda! 'Ha-ha-ha! Şölen yapılacak: Öğlene yemekte at var, akşama da bir delikanlı.' Bu neredendi? Aptal İvan ise, anlıyorsun ya, cevap verdi: 'Seni gidi adi hayvan, beyaz bir kuğu yemek istiyorsan önce yakalamalısın onu!' Sonra, hakikaten, su verilmiş bir temreni aldı, üç kafa da kesildi; İvan üç yüreği de söktü de, salak ya, evde annesine götürdü... Amma da hediye!"** Kedi acıyla güldü, sonra derin bir nefes aldı. "Bir hastalık daha var: skleroz," diye açıkladı.

Tekrar bir nefes aldı, geri, meşeye döndü ve şarkıya başladı: "Krya-krya, kızcıklarım benim! Krya-krya, kuzguncuklarım benim! Ben... miyav... gözyaşlarıyla suladım sizi... suladım da suladım..."***

---

* Rus folklorunda kedi olumlu bir kişiliktir; zekidir, akıllı önerilerde bulunur, hikâyeler anlatır. (Örneğin Puşkin'in *Ruslan ve Lyudmila* adlı masalı, bir kedinin sözleriyle başlar.) Bu nedenle zaman zaman "кот-сказочник" (masalcı kedi) diye anılır. Meşe ise gücün ve bilgeliğin sembolüdür. –*çn*

** Kedi, Rus masallarındaki geleneksel hikâyelerden birine atıfta bulunuyor. Buna göre, bazen bir çarın şehzadesi, bazen de sıradan bir köylü delikanlısı olan aptal bir İvan, bizim Keloğlan gibi, maceradan maceraya atılır; bu maceralardan birinde okuyla üç başlı bir ejderha-yılanı öldürüp başlarını keser, yüreklerini söker ve köydeki anneciğine götürür. –*çn*

*** Aleksandr Afanasyev'in ünlü derlemesinde bulunan *Ak Ördek* masalından. –*çn*

Üçüncü defa bir nefes aldı ve bir süre sessiz kaldı. Meşenin yanında dimdik duruyordu, hiç de melodik olmayan bir sesle kükredi: "Eşsiz lezzetlere de doyamadım!"

Patilerinde ansızın dev bir gusli belirdi; nasıl geldiğini fark etmemiştim bile. Pençelerini tellere vurarak patileriyle çalıyordu müzik aletini, müziği bastırmak ister gibi daha da yüksek sesle höykürüyordu:

Tannwald korkutur onu,
Yapar öyle ağaçlar,
Bu işte... (miyav) canım... (ya da) kedi?

Sustu ve birkaç adım attı, sessizce aletin tellerine vurdu. Sonra sakin, belirsizce şarkı söylemeye koyuldu:

Oy, buradayım ben, bu bahçede
Şimdi söyleyeceğim size bütün gerçeği:
Böylece, çabucak
Kürekliyorlar haşhaşı.*

Meşeye döndü, gusliyi** ağaca yasladı ve kulağını arka ayağıyla kaşıdı.

"İş, iş, iş," dedi. "Sadece iş!"

Patilerini tekrar arkasına dayadı ve mırlayarak meşeden sola doğru gitti:

"Kulak ver bana, yüce çar; bir zamanlar şanlı Bağdat şehrinde bir terzi yaşardı, adı da..." Dört ayak üzerinde yükseldi, sırtını kambur etti ve tısladı. "Böyle isimleri anmak bile midemi bulandırıyor! Ebu... Ali... İbni bilmem ne... Neyse, diyelim ki Poliekt. Poliekt ibni... miyav... Poliektoviç... Neyse ne, hatırlamıyorum ki bu terzinin meselesini. Her neyse, bunu bırakalım, başkasına başlayalım..."

---

* Orijinalinde Ukraynaca. *-çn*

** Bilinen en eski çok telli Rus çalgısıdır. *-yhn*

Karnımı pencerenin pervazına dayamış, talihsiz Vasili'nin meşenin yanında bir sağa bir sola gidip gelişini, mırlayışını, öksürüp gırtlağını temizleyişini, bir şeyler mırıldanışını, inleyişini, bir şeylerden ıstırap çekiyormuş gibi dört ayağı üzerinde gerilişini transa geçmiş halde izliyordum. Bilgisi çok engindi. Ne bir tek masalın ne de bir tek şarkının yarısından fazlasını biliyordu ama gene de bunlar Rus, Ukrayna, Batı Slav, Alman, İngiliz, hatta bana kalırsa Japon, Çin ve Afrika masalları, efsaneleri, ahlak hikâyeleri, baladları, şarkıları, romansları ve taşlamalarıydı. Skleroz onu hiddete götürüyordu; birkaç kez ağacın gövdesine yaklaştı ve pençelerini kaşıdı, tıslıyor ve tükürüyordu, gözleri de şeytan gibi hiddetle yanıyordu, tüylü ve kütük gibi kalın kuyruğu ise bir dikiliyor, bir kasılarak titriyor, bir kalçalarını dövüyordu. Ama sonuna kadar söylediği tek şarkı, "İksete-miskete"ydi, şaşırmadan anlattığı tek masal ise, Marşak'ın kısaltarak çevirdiği "Jack'in Yaptığı Ev"di. Gitgide (ve belli ki yorgunluktan) konuşması daha belirgin bir kedi aksanına kayıyordu. "Tarlade ise, tarlade," diye şarkı söylüyordu, "pulluk da yolde, miyav... miyaaav!... Pulluğün de arkasında... miyaaavvv!... Efendi de yolde... belki de gezmede?" Sonunda tamamen kendinden geçti, kuyruğunun üzerine oturup başını indirdi, bir süre böyle kaldı. Sonra sessiz ve dalgınca miyavladı, gusliyi koltuğunun altına aldı ve ıslak çayırda, üç ayak üzerinde aksayarak ağır ağır ilerledi.

Pencerenin pervazından ayrıldım ve kitabı bıraktım. Son defasında bunun "Delilerin Yaratıcılığı" olduğunu çok iyi hatırlıyordum, yere düşen kitabın bu olduğuna emindim. Ama şimdi kitabı kaldırdım ve A. Svensson ile O. Wendel'in "Suçların Örtüsü Açılıyor"unu pencere pervazına koydum, rastgele birkaç paragrafa göz attım ve bu arada şaşkınlıkla, birinin meşede asılmış, boğulmakta olduğunu hissettim. Dikkatle gözlerimi kıstım. Meşenin alt dalında ıslak gümüşyeşil bir köpekbalığı kuyruğu asılıydı. Kuyruk sabah meltemi altında ağır bir kütük gibi sallanıyordu.

Kendimi geri çektim ve başımı sertçe bir yere vurdum. Telefon gürültüyle çalmaya başladı. Çevreme bakındım. Divanda çapraz yatıyordum, battaniye üzerimden yere düşmüştü; pencereden, meşenin yaprakları arasından sabah güneşi vuruyordu.

3

Aklıma gelmişti: iblisle ya da büyücüyle sıradan bir röportaj yerine bilimin postulatlarının mahirane bir kullanımı konulabilir.

—H. G. Wells

Telefon çalıyordu. Gözlerimi ovuşturdum, pencereden baktım (meşe yerindeydi), askıya baktım (askı da yerindeydi). Telefon çalıyordu. Duvarın arkasındaki ihtiyar kadının odası sessizdi. Yere atladım, kapıyı açtım (sürgüsü de yerindeydi) ve koridora çıktım. Telefon çalıyordu. Büyük bir leğenin üzerindeki raftaydı; beyaz plastikten, çok modern bir aletti, böylesini sadece sinemada ve yöneticimizin odasında görmüştüm. Ahizeyi aldım.

"Alo."

"Kimsiniz?" diye sordu bir kadın sesi.

"Kimi aramıştınız?"

"Orası Tavbaku mu?"

"Ne?"

"Diyorum ki, orası tavba'lardaki kulübe mi?* Kimsiniz?"

"Evet," dedim. "Burası kulübe. Kimi istiyorsunuz?"

"Hay aksi," dedi kadın sesi. "Not alacak mısınız?"

"Buyurun?"

"Yazın."

---

* Tavuk Bacaklarındaki Kulübe. Bugün bizde çok sık rastlanan kısaltma merakı, Sovyetler Birliği'nde de pek modaydı. Romanda bu alışkanlık makaraya alınıyor. *–çn*

"Bir dakika," dedim. "Kalem kâğıt alayım."

"Hay aksi," dedi kadın sesi.

Not defteriyle ona bağlı kalemi aldım.

"Sizi dinliyorum."

"Telefon mesajı numara iki yüz altı," dedi kadın sesi. "Sayın Bayan Naina Kievna'ya..."

"Biraz yavaş... Kievna'ya... Sonra?"

"Zatıâliniz... bu yıl, 27 Haziran'da... tüm Sovyet... yıllık uçuşuna... davetlisiniz... Yazdınız mı?"

"Yazdım."

"İlk buluşma... Kel Dağ'da gerçekleşecek... Resmî kıyafet. Motorlu araçlarla ulaşımın giderlerini... herkes kendi karşılayacak. Not... büro şefi... He... Me... Viy."

"Kim?"

"Viy! He Me Viy."*

"Anlamadım."

"Viy! Hron Monadoviç! Yoksa büro şefini tanımıyor musunuz?"

"Tanımıyorum," dedim. "Harf harf söyleyin."

"Hay aksi! Peki, harf harf: Vampir. İnkubus. Yibikus... Yazdınız mı?"**

"Yazdım tabii," dedim içerleyerek. "Tamamdır. Viy."

"Kim?"

"Viy!"

"Neyiniz var sizin, peltek misiniz? Anlamıyorum!"

"Vladimir! İvan! Yevgenin!"

"Tamamdır. Şimdi de notu tekrar edin."

Tekrar ettim.

"Doğru. Benim adım Onuçkina. Siz kimsiniz?"

"Privalov."

"Selamlar, Privalov! Çoktandır mı orada hizmetçisin?"

---

* Viy, Ukrayna-Rus folklorunda sık sık görülen, bir çeşit zombi karakteridir. Gogol'ün bu adı taşıyan çok önemli bir korku hikâyesi vardır. –*çn*

** Orijinal metinde Kurtadam, Kâbus, Yibikus. Yibikus, Aleksey Tolstoy'un 1924 tarihli ünlü romanı *Kont Nevzorov'un Maceraları; ya da İbikus*'a atıfta bulunuyor. İbikus bu fantastik romanda şeytanî bir karakterdir. –*çn*

"Köpekler hizmet eder," dedim öfkeyle. "Ben çalışıyorum."

"İyi iyi, çalış. Toplantıda görüşürüz."

Hat kesildi. Ahizeyi yerine koydum ve odaya döndüm. Sabah serindi, aceleyle sabah egzersizimi yapıp giyindim. Bütün bunlar beni çok meraklandırmıştı. Telefonda aldığım not, nasıl olduğunu anlamasam bile, garip bir şekilde gece olup bitenle ilgili hatırladıklarımla örtüşüyordu. Ayrıca da aklıma bir fikir gelmişti ve hayal gücüm de şaha kalkmıştı.

Burada başıma gelen, tanık olduğum şeyler, hiç de tamamen yabancısı olduğum türden şeyler değildi; benzer durumlar hakkında bir yerlerde bir şeyler okumuştum ve şimdi de, benzer durumlara düşmüş bulunan insanların davranışlarının bana daima sıradışı, huzursuz edici bir şekilde tuhaf göründüğünü anımsıyordum. Bunlar, kendileri için mutluluk verici olaylarla başlamış olan cezbedici perspektifleri bir bütün olarak kullanmak yerine, korkuyor ve alışkın olduklarına geri dönmeye çalışıyorlardı. Hatta kahramanlardan biri, dünyamızı bilinmeyenlerden ayıran perdeden uzak tutmak için, manevi ve fiziksel yetersizliklerimizle korkutarak okurlara yalvarıyordu. Bundan nasıl çıkılacağını bilmiyordum ama bu duruma coşkunluk içinde dalmaya hazırdım.

Odada bir kepçe ya da maşrapa arayarak dolaşırken de akıl yürütmeye devam ettim. Bu korkak insanlar, diye düşünüyordum, deney yapan bazı biliminsanlarına benziyorlar; bunlar çok inatçı, çok çalışkan olurlar ama hayal gücünden yoksundurlar ve bu yüzden çok sakıngandırlar. Yeterince açık olmayan sonuçlar aldıklarında bundan sakınırlar, aceleyle bunu deneyin yeterince iyi olmamasıyla açıklarlar ve bu yeni olandan kaçınırlar, çünkü eskiye çok alışkındırlar, yüksek bir teorinin sınırları içinde bulunanlarla yetinmekten memnundurlar. Kendiliğinden değişip duran kitaplarla (pencerenin pervazında duran bu kitap şimdi Aldridge'in "Son Sürgün"ü olmuştu), konuşan aynalarla ve tuhaf gıcırtılarla ilgili bazı deneyler yapmayı planlıyordum. Kedi Vasili için birkaç sorum vardı; meşede yaşayan denizkızı ise, bazen

bana bir hayalden başka bir şey değilmiş gibi gelse de, özellikle ilgi çekiciydi. Denizkızlarına karşı bir husumetim yok ama ağaçlara nasıl çıktıklarını hiç bilemiyorum... Hem o kafama düşen pullar ne işti?

Telefonun altındaki lavaboda bir kepçe buldum, ama sular akmıyordu, ben de kuyuya indim. Güneş şimdiden epeyce yükselmişti. Bir yerlerden araba sesi geliyordu, polis sirenleri işitiliyordu, gökyüzünde sürekli bir homurtuyla bir helikopter uçuyordu. Kuyuya yaklaştım ve zincirin ucunda buruşuk teneke bir kova buldum; çıkrığı çevirmeye koyuldum. Kuyunun duvarlarına çarpan kova sonunda kapkara dibe ulaştı. Suyun şapırtısını duydum, zincir gerildi. Çıkrığı çevirirken benim "Moskovalı"ya baktım.* Araba yorgun, kirli görünüyordu, ön camı ince sineklerle örtülmüştü. Radyatöre de su koymak gerek, diye düşündüm. Hem de...

Kova elimde ağırlaşmıştı. Kuyunun ağzına koyduğumda, kovadaki suyun içinden kocaman, yeşil ve yosunlu bir turna balığı kafası göründü. İrkildim.

"Gene mi pazara?" dedi turna balığı, küfrederek. Dilimi yutmuş gibi susuyordum. "Artık rahat bırak beni, seni açgözlü şey! Bu kadar da olmaz ki! Şuracığa tutunmuş sakin sakin şekerleme yapıyordum. Bela! Artık genç de değilim ki, yakında senden bile yaşlı olacağım. Solungaçlarım da eskisi gibi değil..."**

Konuşması da epey gülünçtü. Sanki bir kukla tiyatrosundaki turna balığıymış gibi, dişli çene-

* Moskovalı, Moskviç; arabanın markası. *–çn*

** Rus folklorunda turna balığı Alaaddin'in cinine benzer; yakalayanın dileklerini yerine getirir. *–çn*

sini, konuşmasına uymayan bir düzensizlikle açıp kapıyordu. Son cümlesini söylerken çenesi sımsıkı kapalıydı.

"Hem açık hava da benim için zararlı," diye devam etti. "Şimdi ölürsem sen ne edeceksin? Hep senin paragözlüğünden, pintiliğinden. Her şeyi biriktiriyorsun ama niye; kendin de bilmiyorsun. Baksana, son reformda da dibe vurmamış mıydın sen? Gene buradasın! Ta Katerina zamanından kalma kâğıt paralarla dolu sandığın! Ha, bir de Kerenski'den kalanlar var: Sobanı onlarla tutuşturmamış mıydın?"*

"Şimdi..." dedim, biraz kendime gelip.

"Oy, sen de kimsin?" dedi turna balığı, korkuyla.

"Ben... Ben tesadüfen buradayım... Elimi yüzümü yıkayayım demiştim."

"Yüzünü yıkayacakmış! Ben de gene şu kocakarı geldi zannetmiştim. Gözlerim de görmüyor, yaşlandım artık. Zaten havadaki kırılma indisinin de tamamen farklı olduğunu söylerler. Gerçi hava gözlüğü ısmarlamıştım ama kaybettim ve şimdi bulamıyorum... Peki kimsin sen?"

"Turist," dedim kısaca.

"Ah, turist. Ben de gene o hanım sanmıştım. Baksana bana neler yapıyor! Beni yakalıyor, pazara götürüp güya çorbalık diye orada satıyor. Peki ben ne ediyorum? Tabii müşteriye dil dökersin: böyleyken böyle, beni küçük bebeciklerime bağışla; bir de bende öyle bebecikler olsa ya! Ne bebeciği, sağ kalanlar koca koca babalık. Sen beni salarsan ben de sana hizmet ederim, bir tek de ki: 'Ben diledim, turna da gerçek etsin.' Böylece salıveriyorlar. Kimi korkudan, kimi iyilikten, kimi de açgözlülükten... Nehirde yüzüyorum yüzmesine de soğuk, romatizmam da var, gerisin geri kuyuya dönüyorum, ihtiyar karı da yakalıyor..." Balık suya daldı, guruldadı, sonra tekrar göründü. "Şimdi sen de mi benden bir şey isteyeceksin, efendi? Televizyon, transistor gibi karışık bir şey olmasın

* Çariçe Büyük Katerina: hükümdarlığı 1762-1796. Kerenskiy: 1917 Şubat devriminden sonra, Ekim devrimine kadar geçici hükümetin başbakanı. –*çn*

da... Biri de tamamen kafayı yemişti: 'Kereste fabrikasındaki yıllık planımı benim için tamamla.' Bu yaşta bir de kütük kesecektim!"*

"Aha," dedim. "Yani siz, televizyon dâhil her şeyi yapabiliyor musunuz?"

"Hayır," diye açık yüreklilikle itiraf etti turna. "Televizyonu yapamıyorum. Videolularını da yapamıyorum. Onlara inanmıyorum. Benimkisi biraz daha basit. Mesela kendi kendine yürüyen çizme ya da görünmezlik pelerini... Hı?"

Arabanın yağ yakmasına karşı bir umut belirmişti.

"Endişe etmeyin," dedim. "Hiçbir şeye ihtiyacım yok. Sizi salacağım şimdi."

"İyi o zaman," dedi tekir, sakince. "Böyle insanları seviyorum. Geçen gün ne oldu... Biri beni pazarda satın almıştı, ben de ona çar kızı vaat etmiştim. Nehirde yüzüyorum, tabii utanç içinde, nereye gizleneceğimi bilmiyorum. Bir de ağa takılmayayım mı! Yukarı çektiler. Gene yalan söylemem ge-

rekecek, diye düşünüyorum. Peki balıkçı ne yaptı? Çeneme sarılıp tuttu ki ağzımı açamıyorum! İşte diye düşündüm, sonunda pişme vakti geldi. Ama hayır! Adam yüzgeçlerime bir şey tutturdu ve nehre geri attı. İşte!" Turna balığı kovadan doğruldu, köküne yakın bir yere metal klap tutturulmuş yüzgeçlerini öne uzattı. Klapta şöyle yazıyordu: "Bu numune, 1854 yılında Solovey nehrine bırakıldı. H.I.M.'e teslim edin. Bilimler Akademisi." "Kocakarıya söyleme," diye uyardı turna balığı. "Yüzgecimden söker yoksa. Açgözlünün teki, sefil şey."

Bundan ne dilemek gerek, diye düşünüyordum, telaşla.

"Mucizelerinizi nasıl gerçekleştiriyorsunuz? "

"Ne mucizesi?"

"Hani dilekleri yerine getiriyorsunuz ya..."

"Ha, o mu? Nasıl yapıyorum... Daha çocukluktan bunları yapmayı öğrendim. Nasıl oluyor bilmiyorum aslında... Altın

* Sovyetler Birliği'nde ekonomi, beş yıllık veya daha kısa süreli planlara dayanıyordu. *-çn*

balık* daha iyisini yapardı gerçi ama o da öldü. Kaderden kaçılmaz."

Turna balığı iç çekiyor gibi geldi bana.

"Yaşlılıktan mı öldü?" diye sordum.

"Ne yaşlılığı! Daha gençti, kuvvetliydi... Torpido attılar... suda ters döndü, yakınlarında bir yerde bir de gemi batıyordu. Gene de kendini kurtarabilirdi ama daha ondan bir şey istemeden görür görmez bombayı bastılar... İşte öyle." Sustu. "Beni geri salacak mısın? Kemiklerimde fırtına geliyormuş gibi bir ağrı hissediyorum da..."

"Elbette, elbette," dedim, kendime gelerek. "Nasıl yapayım? Öylece fırlatayım mı, kovaya geri mi koyayım?"

"Fırlatıver, iyi adam, fırlatıver."

Ellerimi dikkatle kovaya daldırdım ve turna balığını dışarı çıkardım. Sekiz kilo kadar çekiyordu. Turna balığı mırıldanmaya devam ediyordu: "Kendi kendine toplanan sofra örtüsüne ya da uçan halıya ne dersin? Geri geleceğim... Bana güvenebilirsin..."

"Hoşçakal," dedim ve bıraktım. Su gürültüyle şapırdadı.

Kirli bir yeşile bulanmış ellerime bakıp öylece, bir süre durdum. İçimde tuhaf bir his vardı. Bir anda, sanki bilincimi alıp götüren güçlü bir rüzgâr çıkmış gibi odada, divanda oturduğumu hissettim ama başımı sallamam gerekti ve kendimi tekrar kuyunun yanında buldum. Bu his böylece geçti. Buzlu suda iyicene temizlendim, radyatöre su doldurdum ve tıraş oldum. Kocakarı hâlâ görünmemişti.

Acıkmıştım ve postaneye de gitmem gerekiyordu, bizim çocuklar beni orada bekliyor olabilirdi. Arabayı kilitledim, bahçeden çıktım.

Gözlerimi ayakuçlarımı dikip ellerimi de gri montumun ceplerine sokarak, acele etmeksizin Lukomorye Caddesi'nden yürüdüm. Sağında solunda bir sürü fermuar olan en sevdiğim kotumun arka cebinde kocakarının bozuklukları şıngırdıyordu. Düşüncelere dalmıştım. "Bilinç" derneğinin ince

* Rus folklorundan bir başka masal kahramanı. *–çn*

broşürlerinden, hayvanların konuşma yetisi olmadığını öğrenmiştim. Ancak çocuk masalları aksini söylüyordu. Kuşkusuz bu broşürlerle aynı fikirdeydim, çünkü hayatımda hiç konuşan hayvan görmemiştim. Hatta konuşan papağan bile görmemiştim. Kaplan gibi kükreyen bir papağanla tanışmıştım ama o da insan dilinde konuşamıyordu. Oysa şimdi, bu turna balığı, kedi Vasili ve hatta ayna! Tesadüf bu ya, en sık konuşan da cansız nesnelerdi! Ve öte yandan, böyle bir fikir mesela benim büyük büyükbabamın aklına da hiç gelmemişti. Onun büyük büyükbabasının görüşüne göre konuşan bir kedi, hırıldayan, ıslık çalan, müzik çalan ve birçok dilde konuşan boyalı, tahta bir kasadan çok daha az fantastik bir şeydi herhalde. Kedi söz konusu olunca bu az çok mümkündü. Ama ya şu turna balığı nasıl konuşuyordu? Turna balığının ciğerleri yoktur. Bu bir vakıa. Doğru, onun da, bildiğim kadarıyla istiolojistler tarafından işlevi kesin olarak anlaşılmamış bir hava kesesi olmalıydı. Hatta tanıdığım bir istiolojist olan Jenka Skoromahov, bu organın işlevinin bilinmediğini söyler ve ben "Bilinç" derneğinin broşürlerindeki önermelerle tartışmaya kalktığımda da bağırır ve tükürüverir. O zaman insanca konuşma yetisi onu tamamen terk etmiş gibi görünür...

Skoromahov'un, hayvanların yetileri hakkında hâlâ pek az şey bildiğimiz şeklinde bir izlenimim vardır. Yakın zamanlarda balıkların ve deniz hayvanlarının sualtında bir çeşit sinyal alışverişinde bulundukları ortaya çıkartıldı. Hele yunuslar hakkında çok ilginç şeyler yazıyorlar. Ya da mesela maymun Rafail'i alalım. Kendim de onu gördüm. Tabii konuşamıyor ama gelişmiş bir refleks sistemi var: yeşil ışık–muz, kırmızı ışık–elektrik şoku. Kırmızı ve yeşil ışıkları aynı anda yakmaya başlayana kadar her şey yolundaydı. İşte o zaman Rafail, mesela şu Jenka gibi davranmaya başladı. Kendinden geçmiş gibiydi. Kendini arkasında deneyi yürütenlerin bulunduğu pencereye doğru fırlatıyor ve homurdanıp bağırarak pencereye tükürüp duruyordu. Sonra, bir de fıkra var. Bir maymun diğeriyle konuşuyormuş: "Biliyor musun," demiş, "şartlı ref-

leks nedir? Zil çaldığı zaman bütün şu beyaz önlüklü maymuna benzer şeylerin muzlarla ve şekerlemelerle bize gelmesidir."

Kuşkusuz bütün bunlar o kadar da basit değil. Terminoloji üzerinde durmayacağım. Belli şartlar altında hayvanların potansiyel ve psikolojik yetileriyle ilgili onca sorunu çözmeye giriştiğinde kendini tamamen güçsüz hissedersin. Ama diğer taraftan da, integraller altında bilinmeyen fonksiyonlardan oluşan kozmolojik istatistik biçimindeki bir integral sistemi verildiğinde de kendini daha iyi hissetmezsin. Bu yüzden en önemlisi düşünmektir. Pascal'ın dediği gibi: "Daha iyi düşünmeyi öğrenelim; ahlâkın temel prensibi budur."

Barış bulvarına çıktım ve alışılmadık bir manzaradan sarsılarak durdum. Kaldırımın ortasında bir adam, elinde çocuk flamalarıyla yürüyordu. Onun on adım arkasından da büyük, beyaz bir araç, nefesi kesilir gibi kükreyişlerle ağır ağır kocaman bir su tankerine benzeyen, duman bulutları salan gümüşî kasayı çekiyordu. Tankerin üzerinde "yanıcı madde" yazıyordu, sağında ve solunda, yangın söndürücülerle dolu kırmızı itfaiye araçları ağır ağır ilerliyordu. Arada sırada aracın tekdüze boğuk sesine insanın yüreğini hoplatan başka bir ses daha karışıyor, aynı anda da deponun bacalarından dil dil yeşil alevler saçılıyordu. Şapkaları kulaklarına kadar çekilmiş olan itfaiye erlerinin yüzleri cesur ve sertti. Alayın çevresinde çocuklar arı gibi koşturuyor, ciyak ciyak bağrışıyorlardı: "Lalalak tililik, canavarı bindirdik!" Yoldan geçen yetişkinler de kor-

kuyla çitlerin yanına birikmişti. Yüzlerinden, giysilerini olur ya bir zarar görmesinler diye koruma arzusu okunuyordu.

"Bizimkini götürüyorlar," diye homurdandı kulağımın dibinde tanıdık, çatlak bir kalın sesli.

O tarafa döndüm. Hemen arkamda berbat görünüşlü Naina Kievna, elinde içi mavi toz şeker paketleriyle dolu bir alışveriş çantasıyla duruyordu.

"Götürüyorlar," diye tekrar etti. "Her cuma günü götürürler."

"Nereye?" diye sordum.

"Deney alanına, beyim. Her şeyi test ediyorlar. Başka bir şey yapmıyorlar."

"Peki kimi götürüyorlar, Naina Kievna?"

"Ne demek 'kimi'? Kendin görmüyor musun?"

Döndü ve uzaklaşmaya başladı ama ona yetiştim.

"Naina Kievna, size bir telefon notu bıraktılar."

"Kimden bu mesaj?"

"He Me Viy'den."

"Neyle ilgiliymiş?"

"Bugün bir yere davetlisiniz," dedim gözlerimi üzerine dikerek. "Kel Dağ'da. Resmî kıyafetle."

Kocakarı'nın hoşnutluğu apaçık belliydi.

"Gerçekten mi?" dedi. "Ne hoş! Nerede bu aldığın not?"

"Girişte, telefonun yanında."

"Üyelik aidatıyla ilgili bir şey söylemedi ya?" diye sordu, sesini alçaltarak.

"Niye ki?"

"Yani mesela, '1700'lük birikmiş aidatınızı ödemeniz arzusuyla,' gibi bir şey." Sustu.

"Hayır," dedim. "Böyle bir şey konuşulmadı."

"İyi o zaman. Ya ulaşım? Araba mı göndereceklermiş?"

"İzin verin çantanızı taşıyayım," dedim.

Kocakarı sıçradı.

"Bu da nereden icap etti?" diye sordu kuşkuyla. "Bırak,

bırak... Hiç de hoşlanmam... Çantaymış... Herhalde gençlikten..."

Bu kocakarıyı hiç sevmedim, diye düşündüm.

"Ulaşım nasıl olacakmış diye sordum," diye tekrar etti.

"Herkes kendi ödeyecekmiş," dedim keyifle.

"Pintiler!" diye inledi kocakarı. "Süpürgeyi müzeye kaldırdılar, sıvaları tamir etmiyorlar, herkesten zorla beş ruble topluyorlar ama Kel Dağ'a gelince herkes kendi hesabına! Taksiyle gidince hesap hiç de az değil beyim..."

Homurdanıp öksüren kadın dönüp uzaklaştı. Ellerimi ovuşturdum ve kendi yoluma koyuldum. Tahminlerim haklı çıkmıştı. Bu heyecan verici olayı izleyen kalabalık iyice yoğunlaşmıştı. Ve itiraf etmek utanç verici olsa da, bu bana, bir şartlı refleks sürecini izlemekten bile daha ilginç gelmişti.

Barış Caddesi boşalmıştı. Yan sokaklardan birinde bir çocuk çetesi sanırım çelik çomak oynayıp oyalanıyordu. Beni görünce oyunu bıraktılar ve yaklaşmaya başladılar. Huzursuzlanıp onlardan uzaklaşmak için aceleyle şehir merkezine hareketlendim. Arkamdan boğuk ve heyecanlı bir ses yükseldi: "Züppe!" Adımlarımı hızlandırdım. "Züppe!" diye bağırıştı arkamdan bir dizi ses. Neredeyse koşuyordum. Arkamdan sesleniyorlardı: "Züp-pe! İnce bacak! Eşek arabası!" Yoldan geçenler acıyarak bana bakıyorlardı.

Böyle bir durumda en iyisi bir yere sığınmaktır. Yakındaki bir dükkâna sığındım. Tezgâhın önünde ileri geri yürüdüm, şeker bulunduğuna ikna oldum, ancak şekerleme ve sosislerden yana pek zengin değildi, deniz mahsulleri bakımından ise bütün beklentileri aşıyordu. Öyle lezzetli ve çeşitli somonlar vardı ki! Bir bardak soda içtim ve caddeye göz attım. Çocuklar gitmişti. Mağazadan çıkıp yürümeye devam ettim.

Az sonra tahıl depoları ve kütükten yapılmış büfeler bitti, bunların yerini aralarına park yerleri serpiştirilmiş iki katlı modern yapılar aldı. Parklarda küçük çocuklar koşturuyordu, yaşlı kadınlar kazak örüyorlardı ve yaşlı erkekler de domino oynamaya oturmuşlardı.

Şehrin merkezinde çevresi iki ya da üç katlı binalarla çevrili geniş bir meydan vardı. Meydan asfaltlanmıştı ve ortasında da küçük bir bahçe bulunuyordu. Yeşilliğin üzerinde, "Gurur Tablosu" yazılı büyük, kırmızı bir pankart ve birkaç tane de üzerinde şemalar ve tablolar olan daha küçük pankartlar asılmıştı. Postaneyi de bu meydanda buldum. Bizim çocuklarla, ilk gelen bulunduğu yerin koordinatlarını bildiren bir notu bıraksın ve isteyen de buna baksın diye anlaşmıştık. Böyle bir not yoktu, ben de adresi yazdığım ve tavba'lardaki kulübeye nasıl geleceklerini açıklayan bir mektup bıraktım. Sonra kahvaltı yapmaya karar verdim.

Meydanda dolanırken "Kozara"nın gösterildiği bir sinema, envanter çalışması için kapatılmış bir kitapçı, önüne birkaç tane epeyce toza bulanmış arabanın park edilmiş olduğu şehir meclisi, "Buz Denizi" oteli (her zaman olduğu gibi, boş yer yoktu), iki soda ve dondurma büfesi, genel gıda satışı yapan 2 no'lu mağazayla tarımsal gıda satışı yapan 18 no'lu mağaza, saat 12'den sonra açılan 11 no'lu yemekhane ve hiç açıklama bulunmaksızın kapalı olan 3 no'lu büfeyi buldum. Sonra karakolu gördüm ve açık kapılarının önündeki epey genç, komiser muavini rütbesinde bir polis memuruyla sohbet ettim; memur bana benzin istasyonunun nerede olduğunu söyledi ve hangi yolun Lejnev'e gittiğini açıkladı. "Peki arabanız nerede?" diye sordu polis memuru, meydana göz gezdirip. "Tanıdıklarda," diye cevap verdim. "Hım, tanıdıklarda demek..." dedi polis, manalı manalı. Sanırım yüzümü kafasına iyice kazımıştı. Mahcup bir şekilde eğilerek yanından ayrıldım.

Sonunda, üç katlı devasa "Yerbaldenürbir FTU"nun* yanında 16/27 numarada küçük bir çayevi buldum. Hoş bir yerdi. Çok kimse yoktu, gerçekten çay içiyorlar ve basit, anlaşılır şeyler hakkında sohbet ediyorlardı; nihayet Korobets tarafındaki küçük köprünün çöktüğü ve şimdi sığ yerden yürüyüp geçmek gerektiği, Bölge Motorlu Araç Gözlem İs-

* Yerel Balıkçılar Deniz Ürünleri Birliği. *–çn*

tasyonunun geçen hafta on beş kilometre uzağa taşındığı, "kıvılcımın bir fili öldürecek kadar güçlü bir canavar olduğu ama bir lanete de değmediği..." benzin ve balık kızartması kokuyordu. Sohbetle meşgul olmayanlar da kotuma bakıyorlardı; arka tarafımda epey profesyonel işi bir leke bulunmasından da gayet memnundum; evvelsi gün başarılı şekilde gres yağına oturmuştum.

Kızarmış balıkla ağzına kadar dolu bir tabak, üç bardak çay ve üç sandviç aldım, kocakarının bakır bozukluklarıyla ödedim ("Kilisede dilenmiş," diye homurdandı büfeci), rahat bir köşeye kuruldum ve bu boğuk sesli, sigarasını tüttüren adamları memnuniyetle izleyerek yemeğe koyuldum. Güneşte yanmış, bağımsız, kaslı görünen adamların nasıl afiyetle yediklerini, afiyetle sigara tüttürdüklerini, afiyetle sohbet ettiklerini izlemek pek hoştu. Uzun saatler boyunca kasisli yollarda, kızgın tozlu havasız arabalarda ve güneşin altında direksiyon sallamadan önce molalarını son saniyesine kadar kullanıyorlardı. Eğer programcı olmasaydım kesinlikle şoför olur ve öyle hafif bir kamyonda ya da hatta otobüste değil, kabinine çıkmak için merdivenleri tırmanmak gereken ve tekerleğini değiştirmek için de küçük bir vinci bulunan devasa bir tırda çalışırdım.

Yanımdaki masada şoföre benzemeyen ve bu yüzden de ilkin dikkat etmediğim iki genç adam oturuyordu. Zaten onlar da bana dikkat etmemişlerdi. Ama ikinci bardak çayımı bitirdiğimde, bir "divan" kelimesi kulağıma çalındı. Sonra onlardan biri dedi ki: "... Demem o ki, bu tavbaku'nun varlığının ne anlamı var ki..." Ve dinlemeye koyuldum. Ne yazık ki yüksek sesle konuşmuyorlardı ve onlara arkam dönük olduğundan zorlukla işitiyordum. Ama sesleri bana tanıdık gelmişti:

"... tez mez değil... sadece divan..."
"... böyle tüylü bir şey mi?..."
"... divan... on altıncı dereceden..."
"ihlallerle sadece on dört aşama..."

"...bir tercüman modellemek daha kolay..."
"...kimin kikirdediği çok mu mesele!..."
"...usturamı hediye edeceğim..."
"... divansız yapamayız..."

Tam bu sırada biri boğazını temizledi, hem de öyle tanıdık gelen bir şekilde yaptı ki bunu, hemen geçen gece olanları hatırladım ve o tarafa döndüm ama kalkmış ve çıkışa yürüyorlardı: dimdik omuzlu ve atletik boyunlu iki sağlıklı delikanlı. Pencereden bir süre onları izledim; meydanı geçtiler, bahçenin çevresinden dolandılar ve pankartların arkasında kayboldular. Çayımı bitirdim, sandviçlerimi yedim ve ben de çıktım. Demek ki denizkızı bunları heyecanlandırmıyor, konuşan kediyle ilgilenmiyorlardı ama divan onlar için heyecan vericiydi. Ve divan olmaksızın yapamıyorlardı... Benim odadaki divanın nasıl bir şey olduğunu hatırlamaya çalıştım ama özel bir şey aklıma gelmedi. Divan, divandı işte. İyi bir divandı. Rahattı. Sadece üzerinde uyuyunca tuhaf hayaller görüyordun.

En iyisi eve dönüp bu divan meselesiyle daha yakından meşgul olmaktı. Şekil değiştiren kitapla deney yapmak, kedi Vasili ile açık açık konuşmak ve tavuk bacaklarındaki kulübede başka ilginç bir şey var mı diye bir bakmak... Ama benim "Moskovalı" evde beni bekliyordu ve hem GB, hem de TB yapmak şarttı. GB'yi kendim de yapabilirdim; bu sadece günlük bakımdı: döşemeleri silkelemek, kaportayı tazyikli suyla yıkamak, bu araba için abdest almak gibi bir şeydi. TB ise... Temiz bir adam için sıcak bir günde TB yapmak korkunç bir düşünceydi. Çünkü TB dediğin şey teknik bakımdan başka bir şey değildir ve bir teknik bakım da, elimde bir kutu motor yağıyla arabanın altına yatmak ve kutudan akan yağı da sadece arabaya değil, üzerine de boşaltmak demektir. Arabanın altı sıcak ve havasızdır, kalın bir çamur tabakasıyla örtülüdür. Kısacası, eve gitmek içimden gelmiyordu.

4

Kim kendine bu şeytani şakanın yapılmasına izin verir ki? Yakala onu ve maskesini çıkar; böylece sabahleyin şatonun surlarına kimi asacağımıza karar verebiliriz belki!

—E. A. Poe

İki günlük bir Pravda aldım, sodamı içtim ve "Gurur Tablosu"nun gölgesi altında, bahçedeki bir banka oturdum. Saat on birdi. Dikkatle gazeteye bakıyordum. Yedi dakika böyle geçti. Suda sebze yetiştirmek üzerine bir makaleyi, Kansk'ta olanlarla ilgili bir tefrikayı ve bir kimya fabrikası işçilerinden editöre gönderilmiş uzun bir mektubu okudum. Bu da hepsi hepsi yirmi iki dakika tuttu.

Sinemaya mı gitsem, diye düşündüm. Ama "Kozara"yı zaten izlemiştim, bir defa sinemada, bir defa da televizyonda. Sonra bir şeyler içmeye karar verdim, gazeteyi katladım ve kalktım. Cebimde kocakarının bozukluklarından sadece bir beş kopek kalmıştı. Şunu da harcayayım diye karar verdim; bir bardak şerbet içtim, bir kopek para üstü verdiler, onunla da yandaki dükkândan bir kutu kibrit aldım. Artık şehir merkezinde yapacak bir işim kalmamıştı. Sonra 2 no'lu mağaza ile 11 no'lu yemekhane arasındaki dar sokakta, öylesine yürümeye koyuldum.

Sokakta neredeyse hiç yaya yoktu. Arkasında tangır tungur kasasıyla büyük, tozlu bir kamyon geçti. Dirseğini ve kafasını camdan dışarı çıkarmış şoför yorgunlukla taş döşeli kaldırıma bakıyordu. Aşağı doğru inen sokak keskin bir şekilde sağa kıvrıldı; virajda, kaldırımın yanında yere dökme demirden eski bir top sabitlenmişti; topun ağzı toprak ve sigara izmariti doluydu. Sokak az sonra, nehrin sırtında sona erdi. Buraya oturup manzarayı seyre koyuldum, sonra öbür tarafa geçtim ve sallana sallana yürümeye başladım.

Şu kamyon da nereye kayboldu acaba, diye düşündüm. Sırttan aşağı iniş yoktu. Sokağın iki tarafında da bir kapı arayarak çevreme bakındım; şekilsiz tuğla depoların arasına sıkışmış küçük ama çok eski bir ev fark ettim. Alt katın pencerelerinde, alt yarıları beyaz kireçle boyalı demir parmaklıklar vardı. Evin kapısı da yoktu. Bunu hemen fark ettim, çünkü genelde girişin yanında ya da kapının yanında bulunan tabela burada doğruca iki pencerenin arasına asılmıştı. Tabelada şöyle yazıyordu: "SSCB BİLİMLER AKADEMİSİ – YOKHİÇ." Sokağın ortasına geldim; evet, iki katlı, onar pencere ama hiç kapı yok. Sağında solunda depolar. YOKHİÇ, diye düşündüm. Hususî İnceleme ve Çalışmalar... Peki, YOK? Yüksek Otomatizasyon Kurumu? Yaşamsal Okyanus Konseyi? Tavba'lardaki kulübe, diye düşündüm; o da bu YOKHİÇ'in müzesiydi. Herhalde benimle gelen yol arkadaşlarım da YOKHİÇ'te çalışıyorlardı. Çayhanedekiler de... Binanın çatısından bir karga sürüsü havalandı ve gaklayarak sokağın üzerinde uçuştular. Ben de döndüm ve geri, meydana gittim.

Hepimiz de naif materyalistleriz, diye düşünüyordum. Ve de akılcıyız. Her şeyin hızla, akılcı bir şekilde açıklanmasını bekliyoruz; yani bir avuç dolusu bilinen olguya indirgenmesini. Ve hiçbirimiz de diyalektiğe bir kuruş değer vermiyoruz. Kimsenin aklına, bilinen olgular ve yeni bir görüngü arasında bir bilinmezlik denizi yatıyor olabileceği gelmiyor ve o zaman yeni görüngünün doğaüstü ve dolayısıyla olanaksız olduğunu açıklıyoruz. Mesela diyelim ki Maitre Montesquieu ölü bir adamın kalbinin durmasından kırk beş dakika

sonra diriltilmesiyle ilgili bir haberi nasıl karşılardı? Herhalde kasaturasını kuşanarak. Ya da süngüsünü. Bunun bir aydınlanma karşıtlığı ve kilise yandaşlığı olduğunu söylerdi. Ama eğer bu gözlerinin önünde olsaydı, sıkıntılı, acayip bir duruma düşerdi. Tıpkı benim şimdi olduğum gibi; ancak ben biraz daha alışkınım böyle durumlara. Ama o bunu, ya bir sahtekârlık olarak mülahaza etmek zorunda kalırdı, ya duyularına inanmazdı ya da materyalizmden vazgeçerdi. Ama herhalde bu dirilmeyi sahtekârlık olarak mülahaza ederdi. Gene de hayatının sonlarına bu hünerli hokus-pokusun anısı, gözündeki bir çapak gibi onu rahatsız ederdi... Oysa biz başka bir yüzyılın çocuklarıyız. Çok şey gördük: bir başka canlı köpeğin omzuna dikilmiş bir köpeğin canlı başını; dolap büyüklüğündeki yapay böbreği; canlı sinirler tarafından uyarılan ölü, demir bir eli; her nasılsa "Bu, ilk ölümümden sonra oldu..." diyebilen insanları.

Evet, bizim zamanımızda Montesquieu'nün materyalist olarak kalmak için pek az şansı olurdu. Ama biz öyle kalıyoruz, bir şey de olmuyor! Doğru, bazen, rastgele bir rüzgâr bize okyanustan, keşfedilmemiş, bilinmeyen kıtalardan, bilinmeyen, tuhaf bir çiçek tacı getirdiğinde zorluk çıkıyor. Özellikle de aradığını bulamayınca sık sık öyle oluyor. Yakında hayvanat bahçelerinde Mars'tan ve Venüs'ten hayret verici hayvanlar da görünmeye başlanır. Evet, kuşkusuz onlara bakacak ve kahkahalar patlayacağız ama zaten bunları çoktandır bekliyorduk ve ortaya çıkmalarını görmek için de gayet iyi hazırlanmıştık. Eğer bu hayvanlar ortaya çıkmasa ya da bizim kedilerimize ve köpeklerimize benzedikleri ortaya çıksa çok daha fazla etkileniriz. Kural olarak, inandığımız (ve çoğunlukla da körü körüne inandığımız) bilim epeydir bizi yaklaşan mucizelere hazırlıyor ve öngörülmemiş bir şeyle karşılaştığımızda, ancak o zaman psikolojik bir şok geçiriyoruz: yani dördüncü boyutta bir delik ya da biyolojik bir telsiz bağlantısı ya da canlı bir gezegen gibi bir şeyle... Ya da, diyelim ki tavuk bacakları üzerindeki kulübe gibi... Atmaca burunlu Roman haklıydı; burada çok, çok, çok ilginç şeyler vardı.

Meydana çıktım ve bir şeyler içmek için büfenin önünde durdum. Bozukluğum kalmadığını iyi hatırlıyordum ve para bozdurmam gerektiğini biliyordum, soda satıcısı kâğıt parayı bozmaya isteksiz olabilirdi, bu yüzden sevimli bir gülümseme hazırlamıştım ama aniden kot pantolonumun cebinde beş kopek fark ettim. Şaşırdım ve memnun oldum, tabii daha çok memnun oldum. Şerbetli sodamı içtim, para üstü olarak ıslak bir kopek aldım ve satıcıya yol durumunu sordum. Sonra kararlılıkla, GB ve TB'yi bir an önce bitirip rasyonel-diyalektik açıklamalarla uğraşmaya devam etmek üzere eve döndüm. Para üstünü cebine tıkıştırdım ve bu cepte bir beş kopek daha olduğunu fark edince durdum. Çıkarıp inceledim. Beşlik hafifçe nemliydi; üzerinde "5 kopek, 1961" yazıyordu ve "6" rakamının üzerinde de küçük bir çizik vardı. O anda bu duygu bana tanıdık gelmeseydi, belki de bu küçük olaya hiç dikkat etmezdim: Sanki aynı anda hem Barış Caddesi'nde duruyor, hem de boş gözlerle askıya bakarak divanda oturuyordum. Ve daha önce olduğu gibi, başımı sallayınca bu duygu kayboldu.

Bir süre daha, kafamın içi bomboş, beş kopeği havaya fırlatıp tutarak ağır ağır yürüdüm (her defasında tura geldi); bir taraftan da düşüncelerimi toparlamaya çalışıyordum. Sabahleyin çocuklardan kurtulduğum dükkânı gördüm ve içeri girdim. Beşliği iki parmağımla tutarak doğruca tezgâha yanaştım, bir bardak şerbetsiz meyve suyu aldım ve bu defa hoşnutsuzlukla içtim. Sonra para üstünü avucumda sıkıp bir kenara çekildim ve ceplerimi kontrol ettim.

Bu, öyle olmasını beklediğin ve psikolojik bir şok yaşamadığın anlardan biriydi. Eğer cebimde beşlik olmasaydı şaşakalırdım. Ama oradaydı; rutubetli, 1961 tarihli, 6 sayısının üzerinde bir çizik var. Birisi bana çarptı ve ayakta mı uyuyorsun diye sordu. Belli ki kasa kuyruğunda duruyordum. Uyumadığımı söyledim ve üç kutu kibrit almak için bir fişi zımbaladım. Sırada kibritleri beklerken beşliğin cebimde olduğunu fark ettim. Son derece sakindim. Üç kutu kibriti aldım, dükkândan çıktım, meydana döndüm ve deney yapmaya giriştim.

Deney yaklaşık bir saat sürdü. Bu süre boyunca on defa meydanın çevresinde döndüm; her defasında maden suyu alıp içtim, kibrit kutusu ve gazete topladım, bütün tezgâhtarlarla tanıştım ve bir dizi ilginç sonuca vardım. Beşlikle ödediğimde beşlik geri dönüyordu. Eğer öylesine fırlatır, düşürür, kaybedersem düştüğü yerde kalıyordu. Beşlik cebime, alıcının elinden satıcının eline geçer geçmez cebime dönüyordu. Eğer elin bir cebindeyse, beşlik öbür cebinde çıkıyordu. Eğer iki elin de cebindeyse ve para üstünü dirseğinle alıyorsan, beşlik vücudunda herhangi bir yerde ortaya çıkabiliyordu (mesela ben ayakkabılarımın içinde bulmuştum). Beşliğin tezgâhın üzerindeki para üstlerini koydukları bakır bardakaltlığından kaybolması gözlenemiyordu. Öbür bozuklukların arasında derhal gözden kayboluyor ve bu sırada cebinde de hiçbir hareketlilik hissetmiyordun.

Yani belli ki, elimizde, işlevini görürken bir çeşit harcanamaz beş kopek bozukluk vardı. Bununla birlikte harcanamazlık olayı pek ilgimi çekmemişti. Hayal gücüm en çok maddî nesnelerin farklı bir boyuta geçme olasılığıyla sarsılmıştı. Beşliğin satıcıdan alıcıya gizemli geçişinin, bilimkurgu tutkunlarının iyi bildiği, hiper transportasyon, benzeştirme, Tarantog olgusu gibi adlar taşıyan şu efsanevi madde ışınlamasından başka bir anlama gelmediği benim için gayet açıktı. Bu yeni perspektifler aynı zamanda göz alıcıydı da.

Elimde herhangi bir araç yoktu. Sıradan, küçük sıcaklık farklarını gösteren bir laboratuvar termometresi bile birçok şeyi gösterebilirdi ama bu bile yoktu. Kendimi sübjektif olarak apaçık görülen gözlemlerle sınırlamak zorunda kalmıştım. Bu defa önüme şu hedefi koyarak meydandaki son turuma başladım: "Beşliği bardakaltının yanına koyarak ve satıcının onu, henüz para üstünü vermediği kalan paralarla birlikte karıştırması için mümkün olduğunca karıştırmasını sağlayarak, beşliğin mekândaki değişim sürecini görsel olarak izlemek, bu sırada, mümkünse nicelik olarak, olası ışınlanma rotasındaki sıcaklık değişimini tespit etmeye çalışmak." Ne var ki bu deney daha başlamadan kesildi.

Satıcı Manya'ya yaklaştığımda, şu karakol önünde rastladığım komiser muavini genç polis de beni bekliyordu.

"Hadi bakalım," dedi profesyonel bir sesle.

Bir felaket önsezisiyle, dikkatle ona baktım.

"Belgeleriniz lütfen, beyefendi," dedi polis,

"Niye ki?" diye sordum, pasaportumu çıkarırken.

"Ve beşlik lütfen," dedi polis, pasaportumu alırken.

Beşliği de sessizce verdim. Manya öfkeli gözlerle bana bakıyordu. Polis beşliğe göz attı ve hoşnutça "Aha..." dedi, pasaportumu açtı. Bir kitap kurdunun nadir bulunan bir inkunabulayı incelemesi gibi pasaportumu inceledi. Taş kesilmiş, bekliyordum. Çevremizde ağır ağır kalabalık toplanıyordu. Benimle ilgili farklı görüşler yükseliyordu.

"Yürüyelim bakalım," dedi sonunda polis.

Yürüdük. Yürürken bize eşlik eden kalabalık da benim berbat biyografimle ilgili çeşitli hikâyeler anlatıyor ve herkesin gözleri önünde başlayan mahkeme için deliller hazırlanıyordu.

Genç polis beşliği ve pasaportu karakolda amirine verdi. O da beşliğe baktı ve oturmam için sandalyeyi gösterdi. Oturdum. Komiser aldırmazcasına konuştu: "Bozuklukları verin," ve de pasaportu incelemeye daldı. Paraları cebimden çıkardım. "Parayı sayın, Kovalev," dedi komiser ve gözlerimin içine bakmaya koyuldu.

"Çok mu alışveriş yaptınız?" diye sordu.

"Çok," diye cevap verdim.

"Onları da verin," dedi komiser.

Evvelki günün Pravda'sının dört nüshasını, yerel "Balıkçı" gazetesinin üç nüshasını, "Edebiyat Gazetesi"nin iki nüshasını, sekiz kutu kibriti, altı tane "Altın Anahtar" şekerlemesini ve kerosin ocakları temizlemek için bir tel fırçasını önündeki masaya koydum.

"İçecekleri veremeyeceğim," dedim kuru bir sesle. "Beş bardak şerbetli, dört bardak da şerbetsiz."

Meseleyi anlamaya başlamıştım ve durumumu haklı çıkaracak bir şeyler bulmak için huzursuzluk ve karamsarlık içindeydim.

"Yetmiş dört kopek, yoldaş komiser," diye rapor etti genç Kovalev.

Komiser gazete ve kibrit kutusu birikintisine düşünceli bir şekilde göz attı.

"Kendi kendinize eğleniyor muydunuz?" diye sordu bana.

"Onun gibi bir şey," dedim kasvetli bir şekilde.

"İhtiyatsız davranmışsınız," dedi komiser. "İhtiyatsız davranmışsınız, beyefendi. Anlatın."

Anlattım. Hikâyemin sonunda komiserden hareketlerime yeni bir araba için para biriktirme girişimi olarak bakmamasını rica ettim. Kulaklarım yanıyordu. Komiser gülümsedi.

"Neden öyle bakmamalıymışım?" diye soruşturdu. "Buna yeltenenlerle de karşılaştık."

Omuzlarımı silktim.

"Sizi temin ederim ki, böyle bir düşünce aklıma bile gelmezdi. Yani, ne diyorum ben... Aklıma bile gelmezdi, gelmedi de zaten."

Komiser uzun süre sustu. Genç Kovalev pasaportumu aldı, yeniden incelemeye koyuldu.

"Hem," dedim perişan bir halde, "parayı kuruş kuruş biriktirmek de... Tam bir delilik olurdu..." Tekrar omuzlarımı silktim. "Hani kilise kapısında dilenmek bundan daha kolaydır."

"Dilencilikle mücadele ediyoruz biz," dedi komiser, manalı manalı.

"Bu hem doğru, hem de doğal... Benim anlamadığım, niye buradayım..." Çok fazla omuzlarımı silktiğimi fark ettim ve bundan böyle omuz silkmeyeceğime kendi kendime söz verdim.

Komiser bir kez daha dayanılmaz uzun bir zaman sustu, beşliği inceledi.

"Rapor düzenlemek gerek," dedi sonunda.

Omuzlarımı silktim.

"Lütfen, elbette... ne var ki..." Aslında ne olduğunu bilmiyordum.

Komiser bir süre bana bakarak önerimi bekledi. Ama ben, eylemlerimin ceza yasasının hangi maddesine uyduğunu düşünmekle meşguldüm. Komiser önüne bir kâğıt çekti ve yazmaya koyuldu.

Genç Kovalev de görevinin başına dönmüştü. Komiser, dolmakalemini cızırdatıyor, sık sık da önündeki mürekkep hokkasının dibine kadar daldırıyordu. Oturduğum yerden duvarlara asılı afişlere bakıyordum boş gözlerle ve umursamazca, benim yerimde Lomonosov'un olduğunu, kimliğini kapıp pencereden atladığını düşünüyordum. Hakikaten, nedir bunun aslı, diye düşünüyordum. Aslı şuydu ki, kimse kendini suçlu kabul etmezdi. Bu anlamda ben de suçlu değildim. Ama herhalde suç, objektif ve sübjektif olabiliyor. Vakıa da vakıa olarak kalıyor: yetmiş dört köpeklik bu bakır parçaları, hukuken, bir türlü yok olmayan bir beşlik biçimindeki teknik aletlerin yardımıyla gerçekleştirilen bir hırsızlığı gösterir.

"Okuyup imzalayın," dedi komiser.

Okudum. Raporda, aşağıda imzası olan ben, Privalov A. İ.'nin, bilmediğim bir vasıtayla, Sovyetler Birliği Hükümeti standartlarında basılmış, 7 18-62 biçimindeki tükenmeyen bir beş köpeklik temin etmiş olduğum ve bunu kendi irademle kötüye kullandığım; devamla, aşağıda imzası bulunan ben, Privalov A. İ.'nin bu fiilleri herhangi bir dolandırıcılık maksadıyla değil bilimsel bir deneyin yürütülmesi amacıyla gerçekleştirdiğimi iddia ettiğim; devlet hazinesinde sebep olduğum bir ruble elli beş köpeklik kaybı yerine koymaya hazır bulunduğum; ve nihayet benim, Sovyet Senatosunun 22 Mart 1959'da almış olduğu karar gereğince, yukarıda sözü

edilen tükenmez beş kopek şeklindeki deney aracımı görevli komiser Sergienko, V. V.'ye verdiğim ve buna karşılık, Sovyetler Birliği topraklarında hukuken geçerliliği olan bir beş kopek aldığım yazılıydı. İmzaladım.

Komiser, kimlikteki imzamla şimdi attığımı karşılaştırdı, bozuklukları bir kez daha dikkatle saydı, şekerlemenin ve fırçanın değerini netleştirmek amacıyla bir yeri aradı, makbuzu kopardı ve geçerliliği bulunan beş kopekle birlikte bana uzattı. Gazeteleri, kibriti, şekerlemeyi ve fırçayı verirken de dedi ki:

"İçeceklere gelince; bunları söylemiş bulunduğunuz gibi zaten içmişsiniz. Hepsi birden, seksen bir kopek borcunuz var."

Acayip rahatlamıştım. Parayı saydım. Komiser bir kez daha sayfalarını çevirdikten sonra kimliğimi geri uzattı.

"Gidebilirsiniz, yurttaş Privalov," dedi. "Ve bundan böyle daha dikkatli olun. Solovets'te uzun süre mi kalacaksınız?"

"Yarın gidiyorum," dedim.

"O halde yarına kadar daha dikkatli olun."

"Öyle olmaya çalışacağım," dedim kimliğimi kaldırırken. Sonra, ani bir dürtüye kapıldım ve sesimi alçaltarak sordum: "Söyler misiniz, yoldaş komiser, burada, Solovets'te bir tuhaflık yok mu size göre?"

Komiser önündeki kâğıtlara bakıyordu.

"Ben çoktandır buradayım," dedi dalgın dalgın. "Alıştım artık."

5

"Peki siz inanıyor musunuz hayaletlere?" diye sordu profesöre, dinleyicilerden biri.
"Tabii ki hayır," diye cevap verdi profesör ve ağır ağır buharlaşıp havaya karıştı.

—Gerçek bir hikâye

Akşam olana kadar son derece dikkatli olmaya çalıştım. Karakoldan doğruca Lukomorye'ye gittim ve orada da gecikmeden arabanın altına süründüm. Çok sıcaktı. Batıdan ağır ağır tehditkâr, kara bir bulut süzülüyordu. Ben arabanın altında yatar ve her yanımı yağa bularken, ansızın acayip şefkatle ve sevecen oluveren kocakarı Naina Kievna, onu Kel Dağ'a götüreyim diye iki defa yanıma uğradı.

"Arabaların boyuna parkta beklemesi kötüdür derler, beyim," dedi çatlak sesiyle, duygusal bir tavırla. Ön tamponun altına bakıyordu. "Arabaları sürmek gerek derler. Hem endişe etme, parasını öderim."

Kel Dağ'a gitmek içimden gelmiyordu. Birincisi, benim çocuklar her an gelebilirlerdi. İkincisi de, bu hassas haliyle kocakarı gözüme daha da sevimsiz görünüyordu. Dahası, Kel Dağ buradan yüz kilometre çekiyordu; kocakarıya yolun ne durumda olduğunu sorduğumda da bana neşeyle endişe etmememi söyledi; dümdüz bir yolmuş da, gerekirse arabaya kendisi omuz verirmiş. ("Sen yaşlı olduğuma bakma, beyim, kuvvetim yerinde benim.") Kocakarı, ilk başarısız girişiminden sonra geçici olarak geri çekilip kulübeye gitti. O arada

yanıma kedi Vasili geldi. Bir dakika falan ses etmeden ellerimi izledi, sonra alçak sesle ama anlaşılır bir şekilde dedi ki: "Hiç tavsiye etmem, yurttaş, miyav... Hiç tavsiye etmem. Orada yerler seni." Sonra telaşla, kuyruğunu sallayarak uzaklaştı.

Çok dikkatli olmak istiyordum ve bu yüzden, kadın ikinci defa saldırıya geçtiğinde, bu işe derhal bir son vermek için ondan elli ruble istedim. O zaman donakaldı, bana saygıyla bakmaya koyuldu.

TB ve GB'yi yaptım, depoyu doldurmak için büyük bir dikkatle benzinciye sürdüm, 11 no.lu yemekhanede öğle yemeği yedim ve uyanık Kovalev bir kez daha belgelerimi kontrol etti. Tamamen temiz bir vicdanla, Kel Dağ'a hangi yoldan gideceğimi sordum ona. Genç polis büyük bir güvensizlikle bana baktı ve "Yol mu? Neden bahsediyorsunuz siz, yurttaş? Ne yolu? Yol falan yok," dedi. Yağmur başlamıştı. Eve döndüm.

Kocakarı çıkmıştı. Kedi Vasili ortalıkta yoktu. Kuyuda biri kendi kendine düet yapar gibi türkü söylüyordu; hem ürkütücü, hem de elem vericiydi. Az sonra yağmurun yerini de sıkıcı, ince bir çiseleme aldı. Ortalık kararmıştı.

Odama dönüp şekil değiştiren kitap üzerinde bir deney yapmaya yeltendim. Ama kitap her nasılsa bozulmuştu. Belki de ben yanlış bir şey yapmıştım veya havalardan kötü etkilenmişti; kitap ne yaparsam yapayım, F. F. Kuzmin'in "Cümle Yapısı ve Noktalama İşaretleri – Pratik Egzersizler" olarak kaldı. Böyle bir kitabı okumak tamamen olanaksızdı; ben de şansımı aynada denedim. Ama ayna da her şeyi gerektiği gibi yansıtıyor ve susuyordu. Yapacak bir şey olmadığından divana uzandım.

Can sıkıntısı ve yağmurun gürültüsünden içim geçmeye başlamıştı ki, telefon çaldı. Koridora çıkıp ahizeyi aldım.

"Alo..."

Ahizeden hışırtılar geliyordu.

"Alo," dedim ve ahizeye üfledim. "Düğmeye basın."

Cevap yoktu.

"Telefona vurun," diye önerdim. Gene ses yoktu. Bir kez daha üfledim, kabloyu çekiştirdim ve "Başka bir kulübeden arayın," dedim.

Karşı taraftan kaba bir ses geldi:

"Aleksandr mısın sen?"

"Evet." Şaşırmıştım.

"Niye cevap vermiyorsun?"

"Cevap veriyorum ya. Siz kimsiniz?"

"Ben Petrovski, rahatsızlık verdim. Turşucuya gidip ustaya beni aramasını söyle."

"Hangi ustaya?"

"Bugün kim var senin yanında?"

"Bilmiyorum ki..."

"Ne demek bilmiyorum? Aleksandr, sen misin?"

"Dinleyin, yurttaş," dedim. "Hangi numarayı aradınız siz?"

"Seksen ikiyi... Seksen iki mi orası?"

Bilmiyordum.

"Belli ki, değil," dedim.

"O zaman niye Aleksandr olduğunuzu söylüyorsunuz?"

"Aleksandr'ım da ondan!"

"Hadi ya! Sanayi mi orası?"

"Hayır," dedim. "Burası müze."

"Ah... O halde özür dilerim. Herhalde ustayı çağıramazsınız."

Ahizeyi yerine koydum. Biraz durdum, koridora göz gezdirdim. Beş kapı vardı burada: biri benim odaya, biri avluya, biri kocakarının odasına, biri tuvalete açılıyordu, bir de demir kaplanmış, üzerinde dev bir kilit asılı başka bir kapı vardı.

Ne kasvetli, diye düşündüm. Yalnızlık. Lamba da solgun, tozlu... Ayaklarımı sürüyerek odama döndüm, eşikte durdum.

Divan yerinde değildi.

Geri kalan her şey eskisi gibiydi: masa, soba, ayna, askı, tabure. Kitap da tam koyduğum yerde, pencerenin pervazın-

da duruyordu. Daha önce divanın olduğu yerdeyse sadece tozlu mu tozlu, kirli bir dikdörtgen kalmıştı.

Yatak örtülerinin düzgün bir şekilde askının altına konmuş olduğunu gördüm.

"Daha demin burada bir divan vardı," dedim yüksek sesle. "Ona yatıyordum."

Binada bir şeyler değişmişti. Oda garip, anlaşılmaz bir gürültüyle dolmuştu. Biri bir şeyler anlatıyordu, müzik sesi işitiliyordu, bir yerlerde gülüyorlar, öksürüyorlar, ayaklarını sürüyorlardı. Lambanın solgun ışığında bir anlığına belli belirsiz bir gölge belirdi, döşemeler gürültüyle gıcırdadı. Sonra ansızın bir ilaç kokusu geldi, yüzümde bir serinlik hissettim. Gardımı aldım. O anda da biri, dış kapıyı sertçe dövmeye başladı. Gürültü bir anda kesildi. Az önce divanın durduğu yere bakarak tekrar verandaya çıktım ve kapıyı açtım.

Karşımda, çisenin altında, tek bir lekesi olmayan tertemiz yağmurluğunun yakasını kaldırmış bekleyen, kısa boylu, gayet şık bir adam duruyordu. Adam şapkasını çıkardı ve nezaketle sordu:

"Affedersiniz, Aleksandr İvanoviç. Beş dakikanızı ayırabilir misiniz bana?"

"Elbette," dedim şaşkınlıkla. "Buyurun."

Adamı hayatımda ilk defa görüyordum ve kafamda ansızın, polis karakoluyla bir ilişkisi olmasın düşüncesi belirmişti. Adam koridora adım attı, doğruca benim odama girecekmiş gibi bir hareket yaptı. Önünü kestim. Niye öyle yaptığımı bilmiyorum, belki de, yerdeki toz ve çöple ilgili soru işitmek istemiyordum.

"Affedersiniz," diye mırıldandım, "burada konuşabilir miyiz? İçerisi biraz dağınık da... Oturacak bir yer de yok."

Yabancı sertçe başını kaldırdı.

"Nasıl yani, oturacak bir yer?" dedi sakin bir sesle. "Divan?"

Bir dakika kadar sessizce birbirimizin gözlerine baktık.

"Mmm... Ne – divan mı?" diye sordum, nedense fısıldayarak.

Yabancı gözlerini kapadı.

"Ah, öyle mi?" dedi ağır ağır. "Anlıyorum. Yazık. O halde beni bağışlayın."

Nezaketle eğildi, şapkasını giydi ve kararlı bir şekilde tuvalet kapısına yöneldi.

"Nereye gidiyorsunuz?" diye bağırdım. "Oraya gidemezsiniz!"

Yabancı arkasını dönmeden homurdandı: "Ah, hiç fark etmez," ve kapının ardında kayboldu.

Otomatik bir şekilde ışığı yaktım, biraz bekledim, içeriyi dinledim, sonra kapıyı açtım. Tuvalette kimse yoktu. Dikkatle bir sigara çıkarıp yaktım.

Divanı düşündüm. Divanın bu olaydaki önemi neydi? Divanlarla ilgili hiçbir masal işitmemiştim. Uçan halı vardı. Kendi kendine toplanan masa örtüsü vardı. Görünmeyen şapkalar, tez giden çizmeler, kendi kendine çalan arplar vardı. Büyülü ayna da vardı. Ama büyülü divan yoktu. Divanlara oturulur ya da yatılır, divan dediğin çok basit, çok sıradan bir şeydir. Yani, divan dediğin hangi hayal gücünü esinleyebilirdi ki?

Odaya döndüm ve Küçük Adam'ı gördüm orada. Tavana dayanmış sobanın üzerinde, garip bir şekilde, iki büklüm oturuyordu. Yüzü kırış kırış, tıraşsızdı ve kulakları da kırlaşmış kıllarla kaplıydı.

"Merhaba," dedim yorgun bir sesle.

Küçük Adam uzun dudaklarını acı çekiyormuş gibi büzdü.

"İyi akşamlar," dedi. "Lütfen bağışlayın, kendimi burada buluverdim, nasıl olduğunu anlamadım... Divanla ilgili."

"Divan hususunda geciktiniz," dedim masaya otururken.

"Görüyorum," dedi adam sessizce ve beceriksizce büzüldü. Sıva parçaları döküldü.

Düşünceli bir şekilde ona bakarak sigaramı içiyordum. Küçük Adam inanmazcasına yukarı baktı.

"Yardıma ihtiyacınız var mı?" diye sordum, hafifçe kıpırdayarak.

"Hayır, teşekkür ederim," dedi adam, kasvetli bir edayla. "Kendim daha kolay yaparım."

Alçı tozuna bulanmış, rafın kenarına hareketlendi ve beceriksizce itekledi; kafa üstü düşüverdi. İçim acıdı ama o, havada asılı kaldı ve elleriyle ayaklarını kuş gibi açarak ağır ağır inmeye başladı. Pek harika bir manzara sayılmazdı ama izlemesi eğlenceliydi. Dört ayak üzerine yere indi, hemen toparlandı, kalktı ve terli yüzünü yeniyle sildi.

"İyice yaşlandım artık," dedi hırıldayarak. "Yüz sene önce veya ne bileyim, Gonzast'ın hükümdarlığı zamanında, böyle bir iniş için diplomaya bile ihtiyacım yoktu, inanın bana Aleksandr İvanoviç."

"Ne diploması bu?" diye sordum, ikinci sigaramı yakarken.

Beni işitmedi. Karşımdaki tabureye oturdu ve kederli bir edayla devam etti:

"Eskiden zeks* gibi havada asılı bile kalırdım. Şimdiyse, bağışlayın, kulaklarımdaki büyümenin bile üstesinden gelemiyorum. Öyle savruğum ki... Ya bir de yeteneksiz olsaydım? Düşünsenize, etrafımızda her neviden acayip çok miktarda cezbedici şey var ama yeteneğiniz yok! Çokları yaşlandıkça kılları anormal büyüyor. Tabii bu durum en güçlü meslektaşlarımız için geçerli değil. Gian Giacomo, Cristobal Junta, Giuseppe Balsamo ve elbette yoldaş Fyodor Simeonoviç Kivrin... Onlarda bu tür bir büyümenin izini bile bulamazsınız!" Muzaffer bir edayla bana baktı. "İzini bile! Ciltleri pürüzsüz, saf, uyum içinde..."

"Müsaadenizle," dedim. "Giuseppe Balsamo dediniz... Ama bu, bizzat Kont Cagliostro! Tolstoy'a göre, kont şişkonun tekiymiş ve görünüşü de hiç hoş değilmiş."

Küçük Adam üzüntüyle bana baktı ve hoşgörülü bir şekilde gülümsedi.

"Bu hususta bir bilginiz yok, Aleksandr İvanoviç," dedi. "Kont Cagliostro, hiç de büyük Balsamo ile aynı kişi değildir. O... Nasıl söylesem size... Onun başarılı bir kopyası bile değildir. Balsamo gençken kendisini matris formuna soktu. Alışılmadık ölçüde yetenekli biriydi ama gençken bu işlerin nasıl olduğunu bilirsiniz... Daha hızlı, daha gülünç... Evet...

---

* Eski Germenlerin savaş kılıcı; Rus kriminal jargonunda tehlike işareti. *–çn*

Balsamo ve Cagliostro'nun aynı kişi olduğunu asla söylemeyin. Utanırsınız."

Utanmıştım.

"Evet," dedim. "Kuşkusuz, ben bir uzman değilim. Ama... Bu patavatsız sorum için beni bağışlayın fakat divanın bütün bu meseleyle ne ilişkisi var? Kimin ihtiyacı olur ki ona?"

Küçük Adam anlatmaya başladı.

"Affedilmez bir kibir," dedi yüksek sesle ve ayağa kalktı. "Ben bir hata yaptım ve şimdi bütün kararlılığımla bunu itiraf etmeye hazırım. Bir zamanlar, böylesi devler... ve de münasebetsiz oğlanlar varken..." Eğildi ve solgun elini yüreğine bastırdı. "Bağışlayın lütfen, Aleksandr İvanoviç, başınızın etini yedim. Bir kez daha af diliyor ve derhal sizi yalnız bırakıyorum." Sobaya yaklaştı ve tatsız bir edayla tavana baktı. "Ben yaşlı biriyim, Aleksandr İvanoviç," dedi, derin bir nefes alıp. "Hakikaten yaşlandım."

"Belki de, sizin için daha rahat olurdu, şey olsa... e-e... Sizden önce de buradan biri çıkıvermişti de."

"Ah, hayır dostum, Cristobal Junta'ydı o! On fersah öteden kanalizasyona sızmak bile onun için iş değildir." Küçük Adam üzüntülü bir şekilde elini kaldırdı. "Bizim işler daha basit. Divanı yanında mı götürdü, yoksa öylesine yok mu etti?"

"B-bilmiyorum," dedim. "Aslında o da geç kalmıştı."

Küçük Adam sersemlemiş gibi sağ kulağındaki kılları çekiştirdi.

"Gecikti mi? O mu? Mümkün değil. Ayrıca da, bunu yargılamak bize mi düşer? Hoşçakalın, Alenksandr İvanoviç, bir büyüklük gösterip bağışlayın beni."

Biraz kendini zorlayıp duvardan geçti ve kayboluverdi. Sigaranın izmaritini yerdeki çöpe fırlattım. Ah, divan! Öyle basit bir mesele değil bu. Epey anlamlı bir şey, bir çeşit dram. Hatta düşüncelerin dramı. Belki daha fazlası da olacak. Beklenmedik şeyler. Hem de kesinlikle olacak. Çöpe baktım. Süpürgeyi nerede görmüştüm acaba?

Süpürge, telefonun altındaki fıçının yanındaydı. Çöpü ve tozları süpürmeye koyuldum, ansızın ağır bir şey süpürgeye takıldı ve odanın ortasına çekiverdim. Baktım. Parmağım ka-

lınlığında, uzun, parlak bir silindirdi. Süpürgeyle yokladım. Silindir yuvarlandı, gevrek bir çıtırtı sesi çıkardı ve odaya bir ozon kokusu yayıldı. Süpürgeyi atıp silindiri kaldırdım. Düzgün, harika boyalı bir şeydi, üstelik de sıcaktı. Üzerini tırnağımla tıklattım ve bir kez daha çatırdadı. Ucunu görmek için çevirdim, o anda da yerin ayaklarımın altından kaybolup gittiğini fark ettim. Her şey gözlerimin önünde tepetaklak olmuştu. Sert bir şey topuklarıma, sonra omuzlarıma, enseme vurdu, silindir elimden kaydı, ben de düştüm. Şaşkına dönmüştüm; ilkin sobayla duvar arasında dar bir boşlukta olduğumu fark etmedim. Lamba başımın üzerinde sallanıyordu, gözlerimi kaldırdım, tavanda ayakkabılarımın izlerini gördüm. İnleyerek o dar yere atıldım ve ayaklarıma baktım. Kireç tozuna bulanmışlardı.

"Bu da nesi!" diye düşündüm yüksek sesle. "Bunun arkasından bir de kanalizasyona yuvarlanmayayım!"

Gözlerimle silindiri aradım. Bütün statik kurallarına meydan okur gibi, tek ucuyla yere değer vaziyette, sallanarak duruyordu. Dikkatle yaklaştım ve silindirin yanına diz çöktüm. Hafifçe sallanıyor ve çıtırdıyordu. Uzun uzun, yanaklarımı sıvazlayarak baktım ona, sonra üzerine üfledim. Silindir daha şiddetli sallandı, biraz daha eğildi ve o anda, hemen arka yanımda boğuk bir sesle birlikte rüzgârı hissettim. Arkama baktım ve yere oturdum. Sobanın üzerinde kanatlarını açmış, kel kafalı ve gagası da tehditkâr bir şekilde kıvrılmış bir akbaba duruyordu.

"Merhaba," dedim. Nedense akbabanın konuşabildiğine emindim.

Akbaba başını eğip tek gözüyle bana baktı ve ansızın bir tavuğa benzedi. Selam kabilinden elimi salladım. Akbaba

gagasını açtı ama konuşmadı. Kanatlarını kaldırdı ve gagasını açıp kapayarak kendine fare aramaya koyuldu. Bu arada silindir de sallanıp çıtırdamaya devam ediyordu. Akbaba aranmayı bıraktı, başını boynuna uzattı ve gözleri sarı bir zarla örtüldü. Ona arkamı dönmemeye çalışarak temizliği bitirdim ve çöpü kapıdan yağmurlu karanlığa fırlattım. Sonra odaya döndüm.

Akbaba uyukluyor, ozon kokuyordu. Saate baktım; bire yirmi vardı. Silindirin yanında durdum biraz, enerji ve maddenin korunumu yasasını düşünüyordum. Akbaba hiçlikten gelmiş olamazdı. Eğer söz konusu akbaba burada, Solovets'te ortaya çıktıysa, bu, Kafkaslarda ya da her nerede yaşıyorsa orada bir akbabanın (ama bu, karşımdaki akbaba olmak zorunda değildi) kaybolduğu anlamına gelirdi. Kabaca ortamdaki enerjiyi hesapladım ve temkinli bir şekilde silindire baktım. Dokunmamak daha iyi, diye düşündüm. İyisi mi bir şeyle üzerini örteyim de öyle dursun. Koridordan bir tas getirdim, özenle işe koyuldum ve nefes bile almadan silindiri örttüm. Sonra tabureye oturdum, bir sigara yaktım ve başka bir tuhaflık beklemeye başladım. Akbaba da kendine has sesiyle ötüyordu. Lambanın ışığında tüyleri gümüş gibi parlıyordu, dev pençeleri de tamamen kirece bulanmıştı. Çevresine ağır bir leş kokusu yayıyordu.

"Bunu yapmamalıydınız, Aleksandr İvanoviç," dedi hoş bir erkek sesi.

"Ne yaptım ki?" diye sordum, dönüp aynaya bakarak.

"Umkleidet'ten söz ediyorum..."*

Konuşan ayna değildi. Başka biri konuşuyordu.

"Neden bahsettiğinizi anlamadım," dedim. Odada kimse yoktu ve öfkelendiğimi hissediyordum.

"Unkleidet'ten söz ediyorum," dedi söz. "Onu demir tasla örtmeniz tamamen yanlış. Umkleidet, ya da siz nasıl söylüyorsanız, son derece dikkatli bir işlem gerektirir."

"Bu yüzden örttüm zaten... Yoldaş içeri gelsenize, bu şekilde konuşmak son derece rahatsızlık verici."

---

* Umkleiden (Almanca): Üzerini örtmek, kıyafetini değiştirmek. *–çn*

"Teşekkür ederim," dedi ses.

Tam önümde ağır ağır beyaz, gayet düzgün, üzerine iyi oturmuş bir takım giymiş bir adam belirdi. Başını hafifçe yana attı, büyük bir nezaketle sordu:

"Umarım ki sizi gereksiz yere rahatsız etmiyorumdur?"

"Hiç de değil," dedim ayağa kalkarken. "Rica ederim, oturun, kendinizi evinizde sayın. Çay içer miydiniz?"

"Teşekkür ederim," dedi yabancı ve pantolonunun paçalarını gayet kibar bir tavırla çekerek tam karşıma oturdu. "Çaya gelince, affınızı dilerim, Aleksandr İvanoviç, daha yeni yemek yedim."

Bir süre hafif bir tebessümle gözlerime baktı. Ben de gülümsedim.

"Herhalde ziyaretinizin divanla bir ilgisi var?" dedim. "Gördüğünüz gibi divan yok. Çok üzgünüm, bilmiyorum ki..."

Yabancı ellerini çırptı.

"Hiç önemi yok!" dedi. "Bağışlayın, kimsenin inanmayacağı bir sürü saçmalıklarla ilgili öyle bir hengâme var ki... Kendiniz karar verin, Aleksandr İvanoviç, gizemlere ve berbat sinema takiplerine dalmak, mitolojik şeyler için insanları rahatsız etmek; bu kelimeyi kullanmaktan çekiniyorum ama aslı bu işte: mitolojik Beyaz Tez. Aklı başında ve düşünen her insan, divanı, biraz büyükçe ama işinde güçlü ve etkili, evrensel bir dönüştürücü olarak değerlendirir. Beyaz Tez hakkında gevezelik eden ihtiyar cahillerse daha ziyade komikler. Hayır, bu divanla ilgili konuşmak bile istemiyorum ben."

"Nasıl isterseniz," dedim en sosyetik sesimle. "Başka bir şeyle ilgili konuşalım."

"Batıl inançlar... Önyargılar..." dedi yabancı dalgın bir sesle. "Beyin tembelliği ve kıskançlık, daha bıyığı bitmemişlerin kıskançlığı..." Kendi sözünü kesti. "Affedersiniz, Aleksandr İvanoviç, ancak şu tası kaldırmama izin vermenizi isteme cüretini göstereceğim. Ne yazık ki demir, hiperalan için pratikte şeffaf değildir ama hiperalanın gerilim artışı dar bir alanda gerçekleşir.

Ellerimi kaldırdım.

"Tanrı aşkına, nasıl isterseniz! Tası kaldırın... İsterseniz şu... mmm... büyülü çubuğu bile kaldırın..." Durdum, şaşkınlıkla tasın yerinde olmadığını fark etmiştim. Silindir, boyalı cıva gibi bir sıvının içinde duruyordu. Sıvı çabucak buharlaştı.

"Böylesi daha iyi, sizi temin ederim," dedi yabancı. "Umkleidet'i kaldırma yönündeki asil önerinize gelince, ben ne yazık ki bundan yararlanamam. Bu hâlihazırda bir moral ve ahlak sorunu, onur sorunu, eğer deyim uygun düşerse... Gelenekselcilik öyle güçlü ki! Affınıza sığınarak size, artık umkleidet'e dokunmamanızı önereceğim. Kendinizi yaraladığınızı görüyorum, bu akbabaysa... Sanırım siz de hissediyorsunuz... e-e... bu kokuyu..."

"Evet," dedim. "Leş gibi kokuyor. Maymun barınağı gibi."

Akbabaya baktık. Hayvan tüylerini kabartmış, uyukluyordu.

"Umkleidet'i layığınca düzeltmek," dedi yabancı, "zor ve incelik gerektiren bir iştir. Asla üzülmeyin veya başarısız olduğunuzu düşünüp kendinizi hor görmeyin. Umkleidet üzerine verilen dersler sekiz sömestr sürer ve kuantum simyasıyla ilgili temel bir bilgi gerektirir. Siz de herhalde, bir programcı olarak, UEU-17 denilen elektronik seviyedeki umkleidet'i herhangi bir güçlükle karşılaşmaksızın halledebiliyorsunuz. Ama kuantum umkleidet'i... hiperalan... madde transferi... Lomonosov-Lavoisier'nin genel yasası..." Kabahat işlemiş gibi elini salladı.

"Ne demek, kesinlikle anlıyorum!" dedim telaşla. "Israrcı değilim elbette. Kuşkusuz ki, tamamen hazırlıksızım."

Bir an nezaketsizliğimi fark ettim ve ona bir sigara teklif ettim.

"Teşekkür ederim," dedi yabancı. "Son derece üzgünüm, ancak kullanmıyorum."

Parmaklarımı büyük bir nezaketle kıpırdattım, sonra soruşturdum; yani sormadım da, düpedüz soruşturdum:

"Sizinle karşılaşmamızı neye borçlu olduğumu öğrenmeme müsaade buyurmaz mıydınız?"

Yabancı, gözlerini indirdi.

"Mütevazı görünmemekten korkarım," dedi, "ancak itiraf etmeliyim ki, aslında epeyce uzun bir zamandır burada bulunmaktayım. İsimleri anmak istemem ama siz de, Aleksandr İvanoviç, bütün bunlardan uzak olmadığınızdan, divanın etrafında belli bazı sağlıksız faaliyetler olduğunu, bir rezaletin mayalandığını, havanın ısındığını, gerilimin büyüdüğünü açıkça fark ettiniz. Böyle bir ortamda hatalar, son derece arzu edilmeyen tesadüfler de kaçınılmazdır. Örnek bulmak için fazla uzağa gitmemize gerek yok. Belli biri, bir kez daha tekrar edeyim, bilhassa her tür saygıyı hak eden, demek istediğim, hem davranışlarıyla, hem de daha ziyade büyük yetenek sahibi ve kendini fedakârca adamış bir meslektaşım işin içinde olduğunda isimleri anmak istemem, işte bu belli biri, telaşla ve sinirli bir şekilde, burada umkleidet'i kaybeder; umkleidet de olayların merkezi haline gelir ve bütün bu aktivitelerle hiçbir ilişkisi olmayan bir kişi, onların içine çekilir." Bana doğru eğildi. "Böyle durumlarda, zararlı etkileri nötralize edecek girişimde bulunmak tamamen kaçınılmazdır." Manalı manalı, tavandaki ayak izlerine baktı. Sonra bana gülümsedi. "Ancak soyut bir özgeci olarak görülmek istemem. Elbette ki, bütün bu olaylar beni bir uzman ve idareci olarak kesinlikle ilgilendiriyor. Ayrıca da, bundan böyle umkleidet'lerle başka bir deney yapmayacağınıza dair beni temin ettiğinizden ötürü sizi daha fazla rahatsız etmeye niyetli değilim, dolayısıyla sizden müsaadenizi rica ediyorum."

Kalktı.

"Kesinlikle olmaz!" diye bağırdım. "Gitmeyin! Sizinle sohbet etmek çok hoş. Hem binlerce sorum var!"

"Hassasiyetinizi son derece takdir ediyorum, Aleksandr İvanoviç, ancak yorgunsunuz, dinlenmeniz gerek."

"Hiç de değil!" diye itiraz ettim ateşli bir tavırla. "Tam tersine!"

"Aleksandr İvanoviç," dedi yabancı, şefkatle gülümseyerek ve bakışlarını gözlerime dikerek. *"Ama hakikaten yorgunsunuz. Ve hakikaten dinlenmek istiyorsunuz."*

O anda gerçekten de uykuya dalmak üzere olduğumu hissettim. Gözlerim kapanıyordu. Artık konuşmak istemiyordum. Başka hiçbir şey istemiyordum. Sadece uyumak.

"Sizinle tanışmak fevkalade bir zevkti," dedi yabancı, alçak sesle.

Onun solmaya başladığını, solduğunu ve ağır ağır havada çözüldüğünü gördüm; arkasında pahalı bir kolonyanın hafif kokusunu bırakmıştı. Nasılsa bir döşek buldum, yere serdim, yüzümü yastığa gömdüm ve anında uykuya daldım.

Kanat çırpmaları ve sevimsiz bir çığlık yüzünden uyandım. Tuhaf, maviye çalan bir yarı karanlık içindeydi oda. Akbaba sobanın üzerinde sıçrıyor, kanatlarını tavana çarpıyor ve iğrenç bir şekilde bağırıyordu. Oturup çevreme bakındım. Odanın ortasında, havada, bacaklarına bir eşofman ve üzerine de çizgili bir gömlek giymiş maganda tipli biri süzülüyordu. Silindirin üzerinde süzülüyor ve ona dokunmaksızın, kocaman kemikli elleriyle, yüzer gibi, düzgün hareketlerle sallanıyordu.

"Bu da nesi?" diye sordum.

Hödük bana bir göz atıp döndü.

"Cevabını işitmedim," dedim öfkeyle. Hâlâ uykum vardı.

"Sessiz ol, ölümlü," dedi maganda, boğuk bir sesle. Dönmeyi bırakıp silindiri yerden aldı. Sesi tanıdık gelmişti.

"Hey, ahbap!" dedim tehditkâr bir sesle. "Aldığını yerine koyup bas git."

Maganda, çenesini sarkıtıp bana baktı. Çarşafı fırlattım, kalktım.

"Hey, umkleidet'i bırak!" dedim bağırırcasına.

Maganda yere indi, ayakları zemine basar basmaz dikeldi. Lamba yanmıyordu ama oda epeyce aydınlanmıştı.

"Ufaklık," dedi herif, "geceleri uyunur. İyisi mi sen de yat."

Adam belli ki kavgaya girişecek kadar aptal değildi. Ayrıca ben de değildim.

"İstersen avluya çıkalım?" diye önerdim, ticaret yapar gibi, donumu çekiştirirken.

Ansızın birinin sesi duyuldu:

"Düşünceleriyle en yükseklere yönelmiş olan ben, tutku ve bencillikten uzak, kibirden uzağım; dövüş, Arcuna!"

İşe koyuldum. Adam da işe koyuldu.

"Bhagavat-Gita!" dedi ses. "Üçüncü şarkı, otuzuncu ayet."*

"Ayna bu konuşan," dedim otomatik bir sesle.

"Biliyoruz herhalde," dedi maganda.

"Umkleidet'i bırak," dedim.

"Hasta bir fil gibi ne böğürüyorsun?" dedi adam. "Senin mi ki?"

"Senin de değil!"

"Evet, benim!"

Bundan kuşkulanmıştım zaten.

"Yani divanı da sen mi yürüttün?"

"Burnunu başkasının işine sokma," diye önerdi adam.

"Divanı ver," dedim. "Demirbaş listesinde o da vardı."

"Siktir oradan!" dedi maganda, çevresine bakınarak.

Bir anda odada iki kişi daha ortaya çıktı: bir sıska ve bir şişko, ikisi de, Sing Sing mahpuslarına benzer çizgili pijamalar giymişti.

"Boynuzluov!" diye bağırdı şişko. "Hakikaten divanı çaldınız mı? Ne fena!"

"Çekip gidin..." dedi maganda.

"Hödüğün tekisiniz!" diye bağırdı şişko. "Defetmek gerek sizi! Sizin için şikâyette bulunacağım!"

"Bulunun bakalım," dedi Boynuzluov kasvetli bir edayla. "En sevdiğiniz iş."

"Benimle bu tonda konuşmayın! Çocuksunuz siz! Saygısız şey! Umkleidet'i burada unuttunuz! Beyefendi zarar görebilirdi!"

"Zarar gördüm zaten," diye araya girdim. "Divan yok, köpek gibi uyuyorum, her gece konuşmalar... Leş gibi kokan bir akbaba..."

Şişman olanı hızla bana döndü.

---

* Arjuna: Hint mitolojisine gore dünyanın en büyük savaşçısı.
Bhavat-Gita: Kutsal Hindu metinlerinden biri. *–çn*

"İnanılmaz bir disiplin ihlali," diye açıkladı. "Şikâyet etmelisiniz. Size gelince, utanmalısınız!" Tekrar Boynuzluov'a dönmüştü.

Boynuzluov aksi bir tavırla umkleidet'i ağzına soktu. Sıska sakin ve tehditkâr bir edayla sordu:

"Tezi kaldırdınız mı, Boynuzluov?"

Magandanın yüzünde kasvetli bir gülümseme belirdi.

"Tez falan yok burada," dedi. "Niye boyuna sırıtıp duruyorsunuz? Divanı çalmamızı istemiyorsanız, başka bir dönüştürücü verin bize."

"Gözlem altındaki şeylerin kaldırılmasını yasaklayan talimatını okudunuz mu?" diye sordu sıska, aynı tehditkâr ifadeyle.

Boynuzluov ellerini cebine soktu ve tavana baktı.

"Biliminsanları Sovyetinin talimatından haberiniz var mı?" diye sorguladı sıska.

"Yoldaş Dyomin, pazartesinin cumartesiden başladığını biliyorum," dedi Boynuzluov, somurtarak.

"Demagoji yapmayın," dedi sıska. "Divanı derhal geri verin ve bir daha buraya dönmeyin."

"Divanı geri vermeyeceğim," dedi Boynuzluov. "Deneyimi bitirdikten sonra veririz."

Şişko, korkunç bir poz takındı. "İtaatsizlik!" diye tıslad. "Serserilik!" Akbaba tekrar korkunç bir şekilde bağırdı. Boynuzluov, ellerini cebinden çıkarmadan arkasını döndü ve duvardan geçip kayboldu. Şişko da arkasından atıldı, bağırıyordu: "Hayır, divanı geri vereceksiniz!" Sıska dedi ki:

"Bir yanlış anlaşılma bu. Tekrarlanmasın diye gerekli tedbirleri alacağız."

Başını salladı ve duvara doğru hareketlendi.

"Bekleyin!" diye bağırdım. "Akbabayı! Akbabayı da alın! Kokusuyla birlikte!"

Sıskanın yarısı duvardan geçmişti; geri döndü ve parmağıyla akbabayı çağırdı. Akbaba gürültüyle sobanın üzerinden indi, sıskanın parmağının altına düştü. Sıska kayboldu. Mavi ışık da ağır ağır kayboldu, oda karardı, yağmur tekrar pence-

reyi dövmeye başladı. Işığı açtım, odaya baktım. Odada her şey eskisi gibiydi, sadece sobanın üzerinde akbabanın pençelerinden kalan derin çizikler, bir de tavanda, benim ayakkabılarımın tuhaf izleri görülüyordu.

"İnekte ortaya çıkan şeffaf yağ," dedi ayna, aptalca bir tefekkür içinde, "onun beslenmesine katkıda bulunmaz ama düzgün bir şekilde işlenirse en değerli besin haline gelir."

Işığı kapayıp yattım. Yer sert ve soğuktu. Yarın kocakarıdan bir sürü laf işiteceğim, diye düşündüm.

6

"Hayır," dedi gözlerimdeki ısrarlı soruya karşılık,
"Ben kulübün üyesi değilim, hayaletim ben."
"Peki, ama bu size, kulüpte aylaklık etme hakkı vermez."

—H. G. Wells

Sabah divan gene yerindeydi. Şaşırmadım. Sadece, kocakarının amacına bir şekilde ulaşmış olduğunu düşündüm:

Divan bir köşedeydi, ben diğer köşede yatıyordum. Yatağı toplayıp sabah egzersizlerini yaptıktan sonra, herhalde belli ölçüde şaşırtıcı olma niteliğine sahip şeyler yaşandığını düşündüm. Belli ki ben bu şaşırma sınırını epeyce aşmıştım. Hatta bu işten biraz bitkin bile düşmüştüm. Beni şaşkına çevirebilecek bir şeyler hayal etmeye çalışıyordum ama hayal dünyam yetmiyordu. Bu iş hiç hoşuma gitmedi, çünkü şaşırma niteliğine sahip olmayan insanlara dayanamam ben. Doğru, "ne olmuş yani, ben bunu daha önce görmüştüm" psikolojisinden uzaktım. Benim durumum, daha çok Harikalar Diyarındaki Alice'i hatırlatıyordu: Adeta düşteydim ve hani beklenebileceği gibi, ağzı açık gözlerini kırpıştırmaktan daha farklı bir şeye neden olacak bir mucizeyi hem kabul etmiştim, hem bundan sonra da kabul etmeye hazırdım.

Egzersizlerime devam ediyordum ki, koridorun kapısı çarptı, döşemeden ayak sesleri geldi, biri öksürdü, bir şey kırıldı ve düştü, amirane bir ses geldi: "Yoldaş Gorınıç!"

Kocakarı cevap vermedi, koridordan konuşmalar yükseldi: "Ne kapısı bu? Ah, anladım. Ya bu?"

"Bu, müzenin girişi."

"Ya burası? Bu da nesi; hepsi kapalı, kilitli..."

"Gayet iyi bir idareci kadın, Janus Poliektoviç. Bu da telefon."

"Peki şu ünlü divan nerede? Müzede mi?"

"Hayır. Muhafazası şurası olmalı."

"Burada," dedi tanıdık, kasvetli bir ses.

Odamın kapısı açıldı; uzun boylu, zayıfça, uzun kar beyazı saçlı, kara kaşlı ve kara bıyıklı, derin kara gözleri olan bir ihtiyar eşikte belirdi. Beni görünce (üzerimde sadece don vardı, ellerim yanda, bacaklarım da omuz genişliğimde açıktı) bir an durakladı ve çınlayan bir sesle, "Hımmm," dedi.

Sağında ve solunda birkaç kişi daha odaya bakıyordu. "Affedersiniz," dedim ve kot pantolonumu giymeye koştum. Ne var ki bana aldırış etmemişlerdi. Dört kişi odaya girip divanın çevresine toplandı. İkisini tanıyordum: tıraşsız, gözleri kıpkırmızı, üzerinde gene o uçarı Havai gömleğiyle asık suratlı Boynuzluov ve esmer, atmacaburunlu Roman. Roman bana göz kırptı, eliyle anlamadığım bir işaret yaptı ve hemen arkasını döndü. Kır saçlıyı tanımıyordum. Üzerinde sırtı aşınmış siyah bir takım elbise olan şişmanca, uzun boylu, ev sahibiymiş gibi hareket eden adamı da tanımıyordum.

"Divan bu mu?" diye sordu eski takım elbiseli adam.

"Divan bu," dedi asık suratlı Boynuzluov. "Dönüştürücü."

"Benim için sadece bir divan," dedi eski takım elbiseli, not defterine bakarken. "Yumuşak bir divan, geniş, envanter numarası on bir-yirmi üç." Eğilip divanı yokladı. "Islak bu, Boynuzluov, demek yağmurda taşımışsınız. Şimdi bir bakın: Yayları eskimiş, döşemesi çürümüş."

"Bu eşyanın ederi," dedi kartal burunlu Roman; bana sanki biraz alaycıymış gibi gelmişti, "döşemesiyle ve aslında olmayan yaylarıyla ölçülmez."

"Kesin şunu, Roman Petroviç," dedi eski elbiseli, asil bir tavırla. "Sizin şu Boynuzluov'u korumayın. Divan bende müzeye kayıtlı görünüyor, öyle de olmalı."

"Bu bir cihaz," dedi Boynuzluov umutsuzca. "Önemli bir işte kullanılıyor."

"Benim bundan haberim yok," dedi eski takım elbiseli. "Divanın ne işte kullanıldığını bilmiyorum. Benim evde de divan var ve onun ne işe yaradığını biliyorum."

"Ama divanın ne işte kullanıldığını bilenlerimiz var," dedi Roman sakince.

"Kesin şunu," dedi eski elbiseli, ona doğru dönerek. "Burası bir birahane değil, işletme. Hem siz ne demek istiyorsunuz bakayım?"

"Demek istiyorum ki, bu bir divan değil," dedi Roman. "Veya, sizin daha kolay anlamanız açısından, sadece bir divan değil. Bu, divan görünümünde bir cihaz."

"Şu imaları kesmenizi istemiştim," dedi eski elbiseli, kararlı bir sesle. "Anlayış meselesini kesin. Herkes işini yapsın. Benim işim gevezeliği bitirmek, ben de öyle yapıyorum."

"Peki," dedi kır saçlı, sert bir sesle. Ansızın sessizlik oldu. "Cristobal Joseviç ve Fyodor Simeonoviç'le konuştum. Onlar, bu divan-dönüştürücünün müze için değerli olduğunu düşünüyorlar. Zamanında Kral II. Rudolph'a aitmiş bu, yani tarihi değeri tartışma götürmez. Ayrıca da, hafızam beni yanıltmıyorsa, iki yıl önce standart bir dönüştürücü sipariş etmiştik. Kim sipariş etmişti hatırlıyor musunuz, Modest Matveeviç?"

"Bir dakika," dedi eski elbiseli Modest Matveeviç ve hızla not defterinin sayfalarını çevirmeye koyuldu. "Bir dakika...

Çift besleyicili TDH-8oE dönüştürücü, Kitejgradskiy fabrikasından... Yoldaş Balsamo'nun talebiyle."

"Balsamo gece gündüz bunun üzerine çalışıyor," dedi Roman.

"Gösterişli ama değersiz bir mal," diye ekledi Boynuzluov. "Moleküler seviyede seleksiyon."

"Evet, evet," dedi kır saçlı. "Şimdi hatırladım. DTH'nin incelenmesi hususunda bir rapor vardı. Seleksiyon eğrisi gerçekten de düzgün değil... Evet. Ya bu... e-e... divan?"

"El yapımı," dedi Roman çabucak. "Hatasız. Lev Ben Betsalel'in imalatı. Ben Betsalel üç yüz yıl önce parçalarını toplayıp tamamlamış..."

"İşte!" dedi eski elbiseli Modest Matveeviç. "İşçilik dediğin böyle olur! İhtiyar bir adam ama her şeyi kendi yapmış."

Ansızın aynayı bir öksürük tuttu ve konuşmaya başladı:

"Hepsi de bir saat suda kaldıktan sonra gençleştiler ve yanakları kıpkırmızı, yakışıklı ve gençlik dolu olarak çıktılar sudan. Sağlıklı ve adeta yirmi yaşındaymış gibi yaşama mutluluğuyla dolu olarak."

"Kesinlikle öyle," dedi Modest Matveeviç. Ayna, kır saçlının sesiyle konuşuyordu.

Kır saçlı hoşnutsuzlukla kaşlarını çattı.

"Şimdi bu sorunu çözmenin zamanı değil," dedi.

"Ya ne zaman zamanı?" diye sordu, nezaketsiz Boynuzluov.

"Cuma günü, Biliminsanları Sovyetinde."

"Elimizdeki eserleri değersizleştiremeyiz," diye ekledi Modest Matveeviç.

"Peki ne yapacağız?" diye sordu nezaketsiz Boynuzluov.

Ayna, mezardan gelir gibi tehditkâr bir sesle gürledi:

Kendim gördüm, kara elbisesini atmış sırtına,
İnleyerek gitti çıplak ayaklık, başı açık Kanidiya
Yanında Sagana, birkaç yaş büyük, ikisi de bembeyaz.
Görünüşleri korkunç. Sonra tırnaklarıyla kazmaya
Başladılar toprağı, kuzuyu dişleriyle parçaladılar...

Kır saçlı olanı yüzünü buruşturarak aynaya yaklaştı, elini içeri sokup oradaki suretinin omzuna koydu, bir şey tıkırdadı. Ayna sustu.

"Peki," dedi kır saçlı. "Grubunuzla ilgili meseleye de Sovyet'te karar vereceğiz. Ve siz..." Yüzünden, Boynuzluov'un adını unutmuş olduğu belliydi, "bir süreliğine... e-e... müzeye gelmeyi kesin."

Bunları söyledi ve odadan çıktı. Kapıyı kullanarak.

"İstediğini aldınız," dedi Boynuzluov dişlerinin arasından, Monest Matveeviç'e bakarak.

"Gevezeliğe lüzum yok," dedi beriki kısaca, not defterini cebine tıkıştırırken.

"Gevezelikmiş!" dedi Boynuzluov. "Tüküreyim işinize. Kayıt işi rahatsız ediyor sizi. Yeni bir demirbaş girmek istemiyorsunuz."

"Kesin şunu," dedi tavizsiz Modest Matveeviç. "Daha komisyon atayıp bu değerli eşyanın zarar görüp görmediğine bakacağız."

"Demirbaş numarası on bir-yirmi üç," diye alçak sesle ekledi Roman.

"Bu meseleyi böyle kabul edeceksiniz," dedi Modest Matveeviç asil bir tavırla ve döndü, beni fark etti. "Siz ne yapıyorsunuz burada?" diye sordu. "Neden burada kalıyorsunuz?"

"Ben..." diye başladım.

"Divanda uyuyordunuz," diye açıkladı buz gibi bir sesle Modest, bir kontrespiyonajcı gözüyle beni süzerek. "Bu cihazın ne işe yaradığını biliyor musunuz?"

"Hayır," dedim. "Yani tabii, şimdi öğrendim."

"Modest Matveeviç!" diye seslendi atmaca burunlu Roman. "Bu bizim yeni programcımız, Saşa Privalov!"

"Peki neden burada kalıyor? Neden yurt binasında değil?"

"Henüz kaydedilmedi," dedi Roman, belime sarılarak.

"E, ne olmuş?"

"Yani sokakta mı kalsaydı?" diye sordu Roman sertçe.

"Kesin şunu," dedi Modest. "Yurt binası var, otel var, ama burası bir müze, devlet kurumu. Herkes müzede kalacak olsa... Nerelisiniz?"

"Leningradlı'yım," dedim huzursuzlukla.

"Mesela ben Leningrad'a gelip Ermitaj'da kalabilir miyim?"

"Keyfiniz bilir," dedim omuzlarımı silkerek.

Roman hâlâ belimi tutuyordu.

"Modest Matveeviç, tamamen haklısınız, düzensizlik bu ama bu gece bende kalacak."

"O zaman başka. Keyfiniz bilir," diye bağışlayıcı bir tavırla cevap verdi Modest. Ev sahibi gözüyle odaya göz gezdirdi, tavandaki ayak izlerini gördü ve hemen benim ayaklarıma baktı. İyi ki ayakkabılarımı giymemiştim. "Bunu böyle kabul edeceksiniz," dedi, askılardaki ıvır zıvırı düzeltti ve çıktı.

"Odun kafalı," diye tısladı Boynuzluov. "Kütük." Divana oturdu ve başını ellerinin arasına aldı. "Hepsinin cehenneme kadar yolu var. Bu gece de gelip gene alacağım divanı."

"Sakin ol," dedi Roman, şefkatle. "Önemli değil bu. Sadece biraz şanssızdık. Bunun hangi Janus olduğunu fark ettin mi?"

"Yo-o?" dedi Boynuzluov, umutsuzca.

"Bu A-Janus."

Boynuzluov başını kaldırdı.

"Ne fark var ki?"

"Büyük fark var," dedi Roman ve gözlerini kırpıştırdı. "Çünkü U-Janus Moskova'ya uçtu. Hem de kısmen, bu divan yüzünden. Anladın mı, seni müze soyguncusu?"

"Vay be! Beni sen kurtardın demek," dedi Boynuzluov, ilk defa gülümsediğini gördüm.

"Olay şu ki, Saşa," dedi Roman bana dönerek, "bizim ideal bir müdürümüz var. İki kişi suretinde tek bir müdür. Biri A-Janus Poliektoviç ve diğeri de U-Janus Poliektoviç. Bu ikincisi, uluslararası üne sahip önemli bir biliminsanı. A-Janus'a gelince, gayet sıradan bir idareci."

"İkizler mi?" diye dikkatle sordum.

"Yok hayır, ikisi de aynı kişi. Sadece iki kişi suretinde tek kişi."

"Anladım," dedim ve pabuçlarımı giymeye koyuldum.

"Önemli değil, Saşa, yakında her şeyi anlarsın," dedi Roman, beni cesaretlendirmeye çalışarak.

Başımı kaldırdım.

"Yani?"

"Bize bir programcı gerek," dedi Roman, büyük bir içtenlikle.

"Bana da çok acilen bir programcı gerek," dedi Boynuzluov, bir anda canlanarak.

"Programcı herkese gerek," dedim ve pabuçlarıma döndüm. "Rica ederim, hipnotizma ve perili evler falan olmasın."

"Anlamaya başlamış," dedi Roman.

Boynuzluov de bir şeyler söylemek istedi ama dışarıdan bağrışmalar yükseldi.

"Bu beş kopek bizim değil!" diye bağırdı Modest.

"Peki kimin?"

"Kimin beşliği olduğunu bilmiyorum! Benim meselem de değil! Bu sizin meseleniz; şu sahtekârı yakalayın, yoldaş polis memuru!"

"Privalov diye birinden bir beşlik almışlar; adam burada, Tavbakul'da kalıyor!"

"Ah, Privalov mu? Bakar bakmaz hırsızın teki olduğunu anlamıştım zaten!"

A-Janus'un ayıplayan sesini işittik:

"Hop-hop, Modest Matveeviç!..."

"Hayır, bağışlayın Janus Poliektoviç ama bu işi burada bırakamam! Yoldaş polis memuru, gidelim! Adam içeride. Janus Poliektoviç, siz pencerenin yanında durun ki, oradan kaçmasın! Şimdi kanıtlayacağım! Yoldaş Gorınıç'a çamur atılmasına izin vermeyeceğim!"

Bütün vücudum buz kesti. Ama Roman, durumun değerlendirmesini yapmıştı. Askıdan bir bere alıp kulaklarıma kadar geçirdi.

Kayboluverdim.

Çok tuhaf bir duyguydu. Herkes olduğu yerdeydi, bir ben yoktum. Ama Roman, bu yeni deneyimi özümsememe fırsat vermedi.

"Bu görünmezlik beresi," diye fısıldadı. "Kenara çekilip sessiz ol."

Parmak uçlarımda köşeye çekildim ve aynanın altına çöktüm. O anda da içeriye, öfke içindeki Modest girdi; genç polis memuru Kovalev'i yeninden tutmuş, çekiştiriyordu.

"Nerede o?" diye kükredi Modest, bir yandan da odaya göz gezdiriyordu.

"İşte," dedi Roman, divanı göstererek.

"Endişelenmeyin, yerinde duruyor," diye ekledi Boynuzluov.

"Sizin şu... programcınız nerede diye soruyorum?"

"Hangi programcı?" dedi Roman, şaşırmış gibi.

"Kesin şunu," dedi Modest. "Burada bir programcı vardı. Bacağında pantolon, ayakları çıplak."

"Ah, onu mu diyordunuz," dedi Roman. "Ama biz şaka yapıyorduk, Modest Matveeviç. Programcı falan yoktu burada. O sadece..." Eliyle bir hareket yaptı ve odanın orta yerinde, üzerinde bir atlet, bacaklarında kot pantolonla bir adam peyda oldu. Adamın sırtını görüyordum; yani onunla ilgili bir şey söyleyemem ama genç Kovalev başını sallayıp dedi ki:

"Hayır, bu o değil."

Modest, bu suretin çevresinde döndü, bir yandan da mırıldanıyordu:

"Atlet... Pantolon... Ayakkabıları yok... Evet, bu o."

Suret kayboldu.

"Hiç de bile, bu o değil," dedi polis memuru Kovalev. "Genç biriydi o, sakalsızdı."

"Sakalsız mı?" diye tekrar etti soruyu Modest. Kafası acayip karışmıştı.

"Sakalsız," diye yineledi Kovalev.

"Mmm..." dedi Modest. "Ama bana kalırsa sakallıydı."

"Şimdi size eşkalini vereceğim," dedi genç Kovalev ve Modest'e, resmi antetli bir kâğıt uzattı. "Böylece sizin Privalov'la Gorınıç arasındaki ilişkiyi görürsünüz."

"Size söylüyorum, bu beşlik bizim değil!" diye kükredi Modest. "Privalov'la ilgili konuşmuyorum ben, belki de as-

lında Privalov diye biri de yoktur. Ama yoldaş Gorınıç, bizim çalışanımız!"

Genç Kovalev ellerini göğsüne bastırarak bir şeyler söylemeye çalışıyordu.

"Bu meselenin derhal açığa kavuşturulmasını talep ediyorum!" diye kükredi Modest. Kesin şunu, yoldaş polis memuru! Verdiğiniz eşkal herkese uyar! Bunu netleştirmenizi talep ediyorum!"

"Komiserin talimatları var..." diye başladı Kovalev, ama Modest bağırdı: "Kesin şunu! Israr ediyorum!" Ve Kovalev'in üzerine atılıp odadan dışarı itti.

"Müzeden çıktı," dedi Roman. "Saşa, neredesin? Bereyi çıkar, gidip bakalım."

"Belki çıkarmasam daha iyi olur?" dedim.

"Çıkar, çıkar," dedi Roman. "Artık bir fantomsun. Kimse sana inanmaz, ne müze idaresi, ne de polis."

Boynuzluov söze girdi:

"Ben yatmaya gidiyorum. Saşa, öğle yemeğinden sonra gelirsin. Bizim makine parkına falan bakarsın."

Bereyi çıkardım.

"Kesin şunu," dedim. "Ben tatildeyim."

"Gidelim, gidelim," dedi Roman.

Modest koridorda, bir eliyle Kovalev'e sarılmış, diğer eliyle de kocaman bir kilidi açıyordu. "Şimdi size bizim beşliği göstereceğim!" diye bağırıyordu. "Her şey kilit altında. Her şey yerli yerinde."

"Ben bir şey demiyorum ki," diye zayıf bir sesle kendini savunuyordu Kovalev. "Sadece belki başka beşlik de vardır diyorum."

Modest kapıyı açtı, hepimiz birden geniş bir odaya girdik.

İşte burası resmen bir müzeydi; stantlar, diyagramlar, vitrinler, maketler ve balmumu heykeller. Genel görünüm en çok bir kriminoloji müzesini hatırlatıyordu: bir sürü fotoğraf ve zevksiz sergiler. Modest, polis memurunu bir standın arkasına çekti; oradan bir fıçıdan çıkıyormuş gibi konuşmaları yükseldi:

"İşte bizim beşlik..."

"Ben demiyorum ki..."

"Yoldaş Gorınıç..."

"Komiserin emirleri..."

"Kesin şunu..."

"Etrafına iyi bak, Saşa," dedi Roman, eliyle geniş bir yay çizdi ve girişin yanındaki koltuğa oturdu.

Duvar boyunca yürüdüm. Hiçbir şey beni şaşırtmıyordu. Sadece çok ilginçti. "Abıhayat. Efektivite: % 52. Kabul edilebilir çökelme oranı 0.3." (Su dolu eski, dört köşe bir şişe; mantarın çevresi renkli balmumu kaplı.) "Abıhayat üretim şeması." "Abıhayat damıtma kübü." "Veşkovski-Traubenbach büyülü iksiri." (Zehirli, sarı bir pastille dolu ecza tüpü.) "Bozulmuş sıradan kan." (Siyah bir sıvı dolu, lehimli bir ampul.)

Bütün stantların üzerinde bir tabela asılıydı: "Aktif kimyasal madde. XII-XVIII. yüzyıllar." Süzme, damıtma ve yoğunlaştırma için başka bir sürü şişe, tüp, imbik, alet de vardı; ama bunlara bakmadan yürümeye devam ettim.

"Efsunlu kılıç." (Her yeri paslanmış, iki ağzı da kıvrık, demir kontuara zincirle bağlı bir zülfikâr; vitrin özenle mühürlenmiş.) "Kont Dracula'nın sağ köpek dişi (işler durumda)." (Tabii ben Baron Cuvier değilim ama, bu dişe bakınca Kont Dracula'nın epeyce sevimsiz ve korkunç biri olduğuna hükmettim.) "Sıradan bir ayak izi ve tespit edilmiş bir ayak izi." (Bana kalırsa aralarında fark yoktu ama birinde bir çatlak vardı.) "Top rampası, IX. yüzyıl." (Gözenekli dökme demirden devasa bir imalat.) "Gorınıç yılanı, iskelet, doğal büyüklüğünün 1/25'i." (Üç dişli bir diplodokusun iskeletine benziyordu.) "Orta kafanın ateş yutan safrasının şeması." "Sihirli çizmeler, çalışır durumda model." (Çok büyük, lastik çizme-

ler.) "Sihirli uçan halı, çalışır durumda model." (Yaklaşık bir buçuk metrekarelik, üzerinde, arka planda bir dağ sırası olduğu halde genç bir Çerkez delikanlının Çerkez kızına sarılmasının temsili olan bir Çerkez halısı.)

Polis memuru Kovalev ile Modest Matveeviç salona girdiklerinde, "Simyacının Taşı Düşüncesinin Gelişimi" standına gelmiştim. Görünüşe bakılırsa, ölü noktadan çıkmayı başaramamışlardı.

"Kesin şunu," diyordu Modest, yorgun bir sesle.

"Ama komiserin talimatları," diye cevap veriyordu Kovalev, gene yorgun bir sesle.

"Kocakarı gelsin de icabına baksın..."

"Size göre kimiz biz, kalpazan mı..."

"Ben böyle bir şey demedim..."

"Bunun dibine kadar gideceğiz..."

"Çözmek gerek..."

Kovalev beni fark etmemişti ama Modest durdu, sersemlemiş gibi tepeden tırnağa süzdü beni, sonra gözlerini kaldırdı, hüzünlü bir sesle dedi ki: "Ho-munku-lus, laboratuvar tipi, genel tipte." Ve yoluna devam etti.

Ben de arkalarından hareketlendim, içimde kötü bir his vardı. Roman kapıda bizi bekliyordu.

"Nasıl gitti?" diye sordu.

"Kepazelik," dedi Modest yorgun bir sesle. "Bürokratlar."

"Komiserin emri," diye tekrar etti Kovalev inatla, koridora varmıştı.

"Hadi, çıkın Roman Petroviç, çıkın," dedi Modest, anahtarları şıngırdatarak.

Roman çıktı. Ben de onun arkasından davrandım ama Modest beni durdurdu.

"Özür dilerim," dedi, "siz nereye?"

"Nasıl yani, nereye?" diye sordum sesim kısılmış gibi.

"Yerinize gidin, yerinize."

"Hangi yere?"

"Orada nerede duruyordunuz siz? Siz, affedersiniz... homunkulus muydunuz? Size ayrılan yerde durun."

Kaybolmuştum sanırım çünkü Roman da kaybolmuş gibi

duruyordu, ama tam bu sırada Naina Kievna takır tukur yürüyerek koridorda belirdi; iri kıyım bir keçinin yuları da elindeydi. Keçi polisi görür görmez ürkmüş bir sesle meledi ve öteye sıçradı. Naina Kievna düştü. Modest koridora koştu ve korkunç bir gürültü koptu. Boş fıçı büyük bir gürültüyle devrildi. Roman beni elimden tuttu, fısıldadı: "Yürü, yürü!" Odama koştum. Kapıyı kapadık ve nefes nefese ona yaslandık. Koridorda bağrışıyorlardı:

"Belgelerinizi gösterin!"

"Beyim, ne oldu?"

"Keçi nereden çıktı? Keçinin burada ne işi var?"

"Me-e-e-e..."

"Kesin şunu, burası meyhane değil!"

"Sizin beşliğinizle ilgili bir şey bilmiyorum, benim meselem değil bu!"

"Me-e-e-e..."

"Yurttaş, keçiyi götürün buradan!"

"Kesin şunu, keçi demirbaşta kayıtlı!"

"Nasıl kayıtlı?"

"Keçi değil bu! Bizim çalışanımız!"

"O zaman o da belgelerini göstersin!"

"Pencereden! Arabaya!" diye buyurdu Roman.

Montumu kaptım, pencereden atladım. Ayaklarımın altında kedi Vasili'nin miyavlaması yükseldi. Eğilip arabaya koştum, kapıyı açtım ve direksiyonun arkasına geçtim. Roman da avlu kapısını açmaya çalışıyordu. Motor kontak almadı. Anahtarı çevirirken kulübenin kapısının açıldığını, koridordan dışarı kara keçinin uçarcasına çıktığını ve neredeyse adam boyu sıçrayarak ok gibi köşede bir yere koştuğunu gördüm. Araba kükredi. Direksiyonu kırıp hızla sokağa çıktım. Meşeden yapılma kapı çatırtıyla kapandı. Roman hopladı, yanıma oturuverdi.

"Gidelim!" dedi nefes nefese. "Şehir merkezine!"

Barış caddesine dönerken sordu:

"Eee, aramızda olmak nasılmış?"

"Beğendim," dedim. "Ama çok patırtılı."

"Naina varken hep patırtılıdır," dedi Roman. "Cadalozun teki. Seni incitmedi ya?"

"Hayır," dedim. "Neredeyse hiç sohbetimiz olmadı."

"Az bekle," dedi Roman. "Yavaşla."

"Niye ki?"

"Volodya'yı gördüm. Onu hatırlıyor musun?"

Frene bastım. Sakallı Volodya arka koltuğa geçti ve memnuniyetle gülümseyerek elimizi sıktı.

"Harika!" dedi. "Ben de size geliyordum!"

"Bir sen eksiktin," dedi Roman.

"Olay nasıl sona erdi?"

"Sona ermedi," dedi Roman.

"Nereye gidiyorsunuz peki?"

"Enstitü'ye," dedi Roman.

"Niye?" diye sordum.

"Çalışmaya," dedi Roman.

"Ben tatildeyim."

"O önemli değil," dedi Roman. "Pazartesi cumartesiden başlar, bu defa ağustos da temmuzdan başlayacak!"

"Arkadaşlarım beni bekleyeceklerdir," dedim yalvarırcasına.

"Bunun çaresine bakarız," dedi Roman. "Arkadaşların hiçbir şeyi fark etmeyecek."

"Delireceğim," dedim.

2 numaralı mağazayla 11 numaralı yemekhanenin arasında ilerledik.

"Nereye gideceğini biliyor," dedi Volodya.

"Harika bir delikanlı," dedi Roman. "Resmen bir dev!"

"Görür görmez kanım ısınmıştı zaten," dedi Volodya.

"Herhalde bir programcı bulamazsanız batacaksınız," dedim.

"Sıradan bir programcı aramıyoruz," dedi Roman.

Pencerelerinin arasında "YOKHİÇ" yazan tuhaf binanın yanında durdum.

"Ne anlama geliyor bu?" diye sordum. "Hiç değilse çalışmama nerede ihtiyaç duyulduğunu bilsem?"

"Söyleyeyim," dedi Roman. "Şimdi söyleyeyim. Burası, Yüksek Okültasyon Kurumu Hususî İzat Çalışmaları. Ne bekliyorsun? Sürsene!"

"Nereye?" diye sordum.

"Hakikaten görmüyor musun?"

Ve gördüm.

Bu da tamamen başka bir hikâye.

İkinci Kısım

PATIRTININ DANİSKASI

1

Hikâyenin kahramanları arasından bir-iki başkahraman ayrılır, kalanların hepsi de tali sayılır.
"Edebiyat Öğretimi Yöntemi"

Gündüz saat ikide, Aldan'daki sigortalar bir kez daha attı; telefon çaldı. Sanayi bölgesi müdür vekili Modest Matveeviç Taşyerov'du arayan.

"Privalov," dedi kuru bir sesle, "Neden yerinizde değilsiniz siz gene?"

"Nasıl yerimde değilim?" dedim, gücenik bir sesle. "Bugün öyle çok mesele çıktı ki, her şeyi unutmuşum."

"Kesin şunu," dedi Modest Matveeviç. "Talimatlarımı almak için beş dakika önce burada olmanız gerekiyordu."

"Hay aksi," dedim ve ahizeyi yerine koydum.

Bilgisayarı kapadım, önlüğümü çıkardım ve kızlara, şalteri indirmeyi unutmamalarını söyledim. Geniş koridor boştu, yarı yarıya buz tutmuş pencerelerin arkasında bir tipi vardı. Yürürken montumu giydim, koşa koşa idare bölümüne gittim.

Modest Matveeviç, o eski takım elbisesinin içinde, kabul bölümünde azametli bir tavırla beni bekliyordu. Arkasında kasvetli ve gayretkeş görünüşlü, kulakları kıllı, minicik bir cüce dev bir kabul defterinin üzerinde parmaklarını gezdiriyordu.

"Siz, Privalov, bir çeşit... homunkulussunuz," dedi Modest. "Asla yerinizde bulunmuyorsunuz."

Herkes Modest Matveeviç ile sadece iyi ilişkiler kurmaya çalışıyordu, zira bu, kudretli, eğilmez ve fantastik derecede kaba bir adamdı. Bu yüzden havlar gibi atıldım: "Emrinizdeyim!" Ve topuklarımı birbirine çarptım.

"Herkes görev yerinde olmalı," diye devam etti Modest Matveeviç. "Daima. Yüksek eğitim görmüşsünüz, gözlükleriniz var, sakalınız çıkıyor ama böyle basit bir teoremi bile anlayamıyorsunuz."

"Bir daha olmayacak!" dedim, gözlerimi kaçırarak.

"Kesin şunu," dedi Modest Matveeviç yumuşayarak. Cebinden bir parça kâğıt çıkardı ve kısa bir süre ona baktı. "Şimdi, Privalov," dedi sonunda, "bugün nöbete siz kalıyorsunuz. Tatillerde kurumda nöbete kalmak sorumluluk gerektiren bir iştir. Bu, düğmeye basmak demek değildir. Birincisi, yangın yönetmeliğimiz var. Bu birincisi. Kendi kendine tutuşmaya izin verilmez. Size emanet edilen bütün üretim alanlarında şalterlerin indirilmiş olmasını gözetmek gerek. Herhangi bir üçkâğıda kalkışmadan bunu bizzat yapacaksınız. Bu iş için kendinizin herhangi bir suretini kullanmayacaksınız. Yangın çıkarıcı herhangi bir etmen gördüğünüzde telefonla oı'i arayacaksınız ve gerekli tedbirleri alacaksınız. Böyle bir durumda nöbetçi düdüğünü alacak ve itfaiyeyi çağıracaksınız." Üzerine envanter numarası basılı platin bir düdük verdi. "Aynı şekilde, kimsenin içeriye girmesine izin vermeyeceksiniz. Bu, geceleri laboratuvarı kullanmasına izin verilen kişilerin listesi. Ama gene de içeri almayacaksınız, çünkü tatil. Kurumda tek bir canlı kişi olmayacak. Başkaları olabilir ama canlı kimse olmayacak. Giriş ve çıkıştaki cinler efsunlanacak. Durumu anlıyor musunuz? Canlı kimse giremez, geri kalanı da çıkamaz. Çünkü böyle bir olay yaşanmıştı: Bir ecinni kaçıp dolunayı çalmıştı. Bu olay yaygın olarak bilinir, sinemalarda da gösterilmişti." Manalı bir şekilde bana baktı ve ansızın belgelerimi sordu.

Söz dinledim. Giriş kartımı dikkatle inceledi, geri verdi:

"Her şey düzgün. Hâlâ bunun gerçek siz değil de suretiniz olduğuna dair kuşkum vardı. Yani, yasaya göre işgünü saat on beş sıfır sıfırda sona eriyor, bütün üretim alanlarının anahtarlarını size teslim edecekler. Bundan sonra bölgeyi bizzat dolaşacaksınız. Daha sonra da her üç saatte bir kendiliğinden tutuşma görülüyor mu bakmak için devriyeye çıkacaksınız. Nöbet süreniz boyunca da iki defadan az olmamak üzere vivaryumu ziyaret edeceksiniz. Bölüm sorumlusu çay içiyorsa, bunu not edin. Bazı işaretler gördük, onun orada çay diye içtiği şey, çay değil. Bütün bunlara dikkat edeceksiniz. Divana uzanabilirsiniz. Nöbeti yarın on altı sıfır sıfırda, yoldaş Oyra-Oyra'nın* laboratuvarından Volodya Dizginci'ye devredeceksiniz. Anladınız mı?"

"Tamamen," dedim.

"Gece ve yarın gündüz sizi ararım. Şahsen. Sanayi işleri yöneticisi tarafından teftiş edilebilirsiniz."

"Anlıyorum," dedim ve göz ucuyla listeye baktım.

Listede ilk sırada, Enstitü'nün müdürü Janus Poliektoviç** Tatsızov vardı; yanına da kurşunkalemle "iki örn." yazılıydı. İkinci sırada Modest Matveeviç, üçüncü sıradaysa sanayi işlerinden yoldaş Dyomin Kerber Psoeviç geliyordu. Bundan sonraki isimlerle daha önce hiç karşılaşmamıştım."

"Anlaşılmayan bir şey var mı?" diye sordu Modest Matveeviç, beni izleyerek.

"Şurada," dedim asker havasında, parmağımla listeye bastırarak, "mmm... yirmi iki yoldaşı şahsen tanımıyorum. Bizzat sizinle bu isimleri değerlendirmek isterim." Doğruca gözlerine baktım ve sertçe ekledim: "Ne olur ne olmaz diye."

Modest Matveeviç listeyi aldı ve uzaktan parmağıyla işaret ederek inceledi.

"Her şey düzgün," dedi hoşgörülü bir edayla. "Ancak siz, Privalov, bu hususta bilgi sahibi değilsiniz. Dördüncüden yirmi beşinciye kadar olan numaralı şahısların, yirmi beşinci

---

* Oyra-oyra: Esasen doğu Avrupa'da halk dans ve türküleri. –*çn*

** Poliekt, "çok istenen, beklenen" anlamına gelen Yunanca bir isim; Bizans ve Rus kiliselerinde bu adı taşıyan önemli birkaç piskopos bulunur. –*çn*

de dâhil olmak üzere, öldükten sonra da gece çalışmalarına müsaade edilmiştir. Geçmiş katkıları mucibince. Şimdi anladınız mı?"

Hafifçe sersemlemiştim, çünkü bütün bunlara alışmak benim için hâlâ çok güçtü.

"Görevinizi yerine getirin," dedi Modest Matveeviç, asaletle. "Ben kendi tarafımdan ve idare adına, yaklaşan yeni yıldan ötürü sizi kutlarım, yoldaş Privalov ve yeni yılda işte olduğu gibi özel hayatınızda da başarılar dilerim."

Ben de ona başarılar diledim ve koridora çıktım.

Dün akşam gece nöbetçisi atandığımı öğrendiğimde memnun olmuştum: Roman Oyra-Oyra için bir hesaplamayı bitirmeye niyetliydim. Ama şimdi meselenin hiç de böyle basit olmadığını görüyordum. Geceyi Enstitü'de geçirme düşüncesi şimdi tamamen yeni bir ışıkla aydınlanmıştı. Daha önce de geç saatlere kadar çalıştığım olmuştu; iktisatlı nöbetçiler her koridordaki beş lambadan dördünü yakarlardı ve ürkütücü gölgelerin arasından geçerek, el yordamıyla yolumu bul-

mam gerekirdi. İlk defasında bu sarsıcı olmuştu benim için, sonra alıştım, sonra, bir defasında büyük koridora dönerken hemen arkamda, parkelerde ritmik, tok-tok-tok şeklinde pençe seslerini duyduğumda ve geri dönüp bakınca hemen benim peşim sıra yürümekte olan fosforlu bir hayvan gördüğümde, gene alışkanlığımı kaybettim. Doğru, beni kornişten indirdiklerinde, bunun iş arkadaşlarımdan birinin sıradan, canlı köpeği olduğu açığa çıkmıştı. Arkadaşım özür dilemeye geldi, Oyra-Oyra batıl inançların zararıyla ilgili alaycı bir ders verdi bana ama gene de bu olaydan ruhumda bir şeyler kaldı. İlk işim cinleri efsunlamak olacak, diye düşündüm.

Müdürün kabul odasının girişinde somurtkan Viktor Boynuzluov beni karşıladı. Kasvetli bir edayla, başıyla selamladı ve beni geçirmeye davrandı ama elinden tuttum.

"Ne var?" dedi hödük mü hödük Boynuzluov, durdu.

"Bugün nöbetçiyim," diye açıkladım.

"Üstelik de aptalsın," dedi Boynuzluov.

"Sensin aptal, Viktor," dedim. "Seninle bir daha konuşmayacağım."

Viktor parmaklarıyla süveterinin yakasını çekiştirdi ve merakla bana baktı.

"Peki ne yapacaksın?" diye sordu.

"Bir şey bulurum," dedim, biraz şaşkındım.

Viktor ansızın canlandı.

"Hele bir dur," dedi. "İlk defa mı nöbete kalıyorsun yoksa?"

"Evet."

"A-ha," dedi Viktor. "Ne yapmaya niyetlisin?"

"Talimatların gereğini," diye cevap verdim. "Cinleri efsunlayıp yatacağım. Kendiliğinden yangın çıkmasın diye kontrol yapacağım. Sen ne halt edeceksin?"

"Bir şirket var da," dedi Viktor, belli belirsiz. "Vera'ya geliyor. Elindeki ne senin?" Elimdeki listeyi aldı. "Ah, ölü ruhlar..."

"Kimseyi salmayacağım da," dedim. "Ne dirileri, ne ölüleri."

"Doğru karar," dedi Viktor. "Alınabilecek en doğru karar. Yalnız benim laboratuvara göz kulak ol. Suret orada çalışıyor olacak."

"Kimin sureti?"

"Tabii ki benim suretim. Kim bana kendi suretini verir ki? Laboratuvara kilitledim, al şu anahtarı, nöbetçi değil misin..."

Anahtarı aldım.

"Beni dinle, Viktor, saat ona kadar çalışsın, sonra bütün şalterleri indireceğim. Yönetmelik öyle gerektiriyor."

"Peki, bakalım. Edik'i gördün mü?"

"Görmedim," dedim. "Beni kontrpiyeye düşürmeye kalkma. Saat onda şalterleri indiriyorum."

"Olmaz mı dedim? İndir, keyfin bilir. İstersen bütün şehrin elektriğini kes."

Kabul odasının kapısı açıldı, Janus Poliektoviç koridora çıktı.

"Hmmm," dedi bizi görünce.

Nezaketle eğildim. Janus Poliektoviç'in yüzünden adımı unuttuğu anlaşılıyordu.

"Lütfen," dedi anahtarları bana verirken. "Yanılmıyorsan nöbetçi siz olacaksınız... Yeri gelmişken..." Tereddüt etti. "Dün sizinle görüşmüş müydük?"

"Evet," dedim, "Elektronik Bölümü'ne uğramıştınız."

Başını salladı.

"Evet, evet, elbette... Stajyerler hakkında konuşmuştuk."

"Hayır," diye itiraz ettim saygıyla, "aslında öyle değil. Akademik Tedarik Merkezi'ne mektubumuz hakkında konuşmuştuk. Elektronik teçhizatıyla ilgili."

"Ah, tabii," dedi. "Peki, sakin bir nöbetçilik dilerim size. Viktor İvanoviç, bir dakikanız var mı?"

Viktor'nın kolunu tuttu ve koridora götürdü, ben de kabul odasına girdim. İçeride ikinci Janus Poliektoviç kasayı kilitliyordu. Beni görünce dedi ki: "Hmmm." Ve kaldığın yerden anahtarlarını tıkırdatmaya devam etti. Bu A-Janus'tu; ikisini birazcık ayırt edebiliyordum. A-Janus az daha genç görünüyordu, dost canlısı değildi, her zaman mükemmeliyetçi ve az konuşan biriydi. Onun çok çalıştığını söylüyorlardı; onu çoktandır tanıyanlarsa bu vasat idarecinin ağır ağır ama kesinlikle seçkin bir biliminsanına dönüştüğünü iddia ediyorlardı. U-Janus ise, tersine, her zaman yumuşak başlı, çok dikkatli biriydi ve tuhaf bir soru sorma alışkanlığı vardı: "Dün sizinle görüşmüş müydük?" Hâlâ dünyaca ünlü bir biliminsanı olsa da, son zamanlarda kendini iyiden iyiye koyuverdiğini fısıldıyorlardı. Ve A-Janus'la U-Janus aslında aynı kişiydi. İşte bunu bir türlü kafam almıyordu. Bunda bir keyfiyet vardı. Hatta bunun sadece bir mecaz olduğundan bile kuşkulanıyordum.

A-Janus son kilidi de kilitledi, anahtarların bir kısmını bana verdi ve soğuk bir tavırla vedalaşıp çıktı. Şefin masası-

na oturdum, listeyi önüme koydum ve Elektronik Bölümü'nü aradım. Kimse cevap vermedi; demek kızlar evlerine dağılmışlardı. Saat on dört otuzdu.

Saat on dört otuz birde kabul odasına soluk soluğa kalmış ve parkeleri çatırdatarak yürüyen büyük büyücü ve sihirbaz, Lineer Mutluluk Bölümü'nün yöneticisi, ünlü Fyodor Simeonoviç Kivrin girdi. Fyodor Simeonoviç, harika bir geleceğe dair iflah olmaz iyimserliği ve inancıyla ünlüydü. Fırtınalı bir geçmişi vardı. Korkunç İvan'ın zamanında, dönemin devlet güvenlik bakanı Malyuta Skuratov'un uşakları, komşusu bir hocanın şikâyeti üzerine, büyücü diye ahşap bir banyoda, alaylar ve şakalarla yakmışlardı onu; Sakin Çar Aleksey Mihayloviç zamanında sopalarla merhametsizce dövmüşler ve bütün el yazması koleksiyonunu çıplak sırtında yakmışlardı; Çar Büyük Petro'nun zamanında ilkin kimyanın ve metalürjinin yıldızı olarak yükselmiş ama her nasılsa prens Romodanovski'nin canını sıkmış, Tula silah fabrikasında çalışmaya mahkum edilmiş, oradan Hindistan'a kaçmış, uzun süre seyahat etmiş, zehirli yılanlar ve timsahlar tarafından ısırılmış, hissizleşerek yogaya başlamış, Pugaçev isyanı sırasında Rusya'ya geri dönmüş, asilerin şifacısı diye suçlanmış, burnu kesilmiş ve ebediyen Solovets'e gönderilmişti. Solovets'te YOKHİÇ'e girene kadar gene bir sürü sıkıntı yaşamıştı. Kuruma girince de hızla yöneticiliğe yükselmişti. Son zamanlarda insanların mutluluğu meseleleri üzerinde çokça çalışıyor, bu uğurda bütün yüreğiyle mutluluğun temelinin hoşnutluk olduğunu ileri süren meslektaşlarıyla çatışıyordu.

"İyi g-günler!" dedi gümler gibi, önüme laboratuvarının anahtarını koyarken. "Zavallı k-kardeş, nasıl d-düştünüz bu-

raya? B-böyle bir gecede eğlenmeniz g-gerek sizin; Modest'i arayacağım, aptallık b-bu, ben k-kalırım nöbete."

Belli ki bu fikir şimdi aklına gelmiş ama pek hoşuna gitmişti.

"N-nerede bunun n-numarası? L-l-lanet olsun, h-hatırlamıyorum ki... Bir-on-b-beş veya beş-on-b-bir..."

"Hiç gerek yok, Fyodor Simeonoviç, teşekkür ederim!" diye atıldım. "Gerek yok! Zaten yapacak işlerim var!"

"Ah, işleriniz var d-demek! O zaman b-başka! B-bu güzel, doğru ve h-h-harika! B-ben de elektronikten bir halt a-a-anlamıyorum ki. Öğrenmek g-gerek. Bu sihirler k-kelimelerden, hokup-p-pokustan, ilkellikten b-başka bir şey değil. D-dedelerimizin yaptıklarının t-t-tekrarı..."

O anda, yerinden bile kıpırdamadan iki iri elma peyda etti, birini bana verdi, diğerinin neredeyse yarısını ısırdı ve ağzını şapırdata şapırdata yemeye başladı.

"L-lanet olsun, gene k-kurtlu yapmışım. Sizinki nasıl, i-iyi mi? Peki o z-zaman... Geç s-saatte t-tekrar size bakmaya gelirim, Saşa; bu idare s-sisteminden bir şey anlamıyorum. Biraz v-votka içeyim, uğrarım. Y-yirmi d-dokuzuncu yönerge orada, s-sizin makinede... Ya makine y-yalan s-söylüyor, ya da b-ben anlamıyorum. Bir p-polisiye getiririm s-size, Gardner'in. İngilizce o-okuyabiliyor musunuz? N-ne güzel, n-namussuz, öyle bir yazıyor ki! P-Perry Mason diye s-sert bir kahramanı var, avukat, b-biliyorsunuzdur... Sonra bir b-bilimkurgu f-filan da veririm. Asimov veya B-Bradbury..."

Pencereye gitti, ani bir neşeyle seslendi:

"Tipi, ş-şeytan alasıca! Öyle s-severim ki!"

Samur kürküne sarılmış, zayıf ve bitkin Cristobal Joseviç Junta içeri girdi. Fyodor Simeonoviç ona döndü.

"A, K-Kristo!" diye bağırdı. "Görüyor musun, b-bizim salak Taşyerov b-bu delikanlıyı yıl b-başı gecesi n-nöbete bırakmış. N-ne dersin, onu evine g-gönderelim, ikimiz k-kalıp eski g-günleri analım? N-niye burada işkence ç-çeksin ki? B-bu yaşta kızlarla d-dans etmesi gerek..."

Junta masaya anahtarlarını koydu, aldırmazcasına konuştu:

"Kızlarla eğlenmek, ancak güçlüklerin üstesinden geldiğinde bir zevk verir."

"Sen de mi!" diye kükredi Fyodor Simeonoviç. "O k-kızlar için nice kan döküldü, nice t-türkü söylendi! Sadece 'k-korku' kelimesinin anlamını b-bilmeyenler amaçlarına erişir."

"Kesinlikle," dedi Junta. "Ancak ben burada hayırseverlik için bulunmuyorum."

"H-hayırseverlik için bulunmuyormuş! Odihmantev'den* ricacı olan kimdi peki? Öyle bir laborantı baştan çıkardım. Şimdi en azından b-bir şişe şampanya k-koy masaya. Beni d-dinle, şampanya g-gerekmez! İspanyol amontilladosu isterim! Şu matador şeylerinden k-kaldı mı sende?"

"Bizi bekliyorlar, Teodor," diye hatırlattı Junta.

"Evet, d-doğru. B-bir k-kravat bulmam gerek. Bir de k-keçe çizmeler; yoksa taksi almaz. Biz g-gidiyoruz Saşa, b-burada canın s-sıkılmasın."

"Yeni yıl gecesi Enstitü'deki gece nöbetçilerinin canı sıkılmaz," dedi Junta, alçak sesle. "Özellikle de acemilerin."

Kapıya doğru yürüdüler. Junta, Fyodor Simeonoviç'i önüne aldı ve çıkmadan önce göz ucuyla bana baktı, parmağıyla duvardaki Süleyman yıldızını gösterdi. Yıldız kızardı ve osilograf monitöründeki bir elektron demeti gibi ağır ağır sön-

* Odihmantev'in oğlu, Rus folklorunda bir Tatar imgesi; öyle güçlü bir sesi vardı ki, yollarda bağırarak kervanları soyardı, bu yüzden "Bülbüleşkıya" denirdi. –*çn*

dü. Kem gözlere gelmemek için sol omzumun üzerinden üç defa tükürdüm.

Hayatın Anlamı Bölümü'nün yöneticisi Cristobal Joseviç Junta, dikkat çekici bir adamdı ama belli ki tamamen kalpsizdi. Bir zamanlar, gençliğinde, uzun zaman engizisyon savcılığı yapmıştı ama sonra, o zamanki gelenekleri uygulamaya devam ederken Rafiziliğe düşmüştü, söylentilere göre İspanya'daki beşinci kola karşı mücadele zamanlarında kendisine çok ihtiyaç duyulmuştu. Neredeyse bütün zor anlaşılır deneylerini ya kendi üzerinde ya da meslektaşları üzerinde gerçekleştirmişti; bunlardan, sendikadaki benim de katıldığım toplantılarda öfkeyle söz ediliyordu. Hayatın anlamı üzerine çalışmalar yürütüyordu ama, örneğin ölümün kesinlikle hayatın kaçınılmaz bir niteliği olmadığını teorik olarak gösteren ilginç sonuçlar alsa da, çok büyük bir ilerleme kaydedememişti. Zaten bu keşfi de felsefe seminerinde büyük bir öfkeye neden olmuştu. Odasına neredeyse kimseyi almazdı ama Enstitü'de, orada bir sürü ilginç şey olduğuna dair dedikodular dolaşıyordu. Odasının bir köşesinde Cristobal Joseviç'in eski bir arkadaşı olan ünlü bir SS Standartführer'i infazından sonra doldurulmuş cesedi bulunduğunu anlatıyorlardı; dediklerine göre bu kişi üniformalıydı, monoklü gözünde, tören kılıcı belinde, demir haçı göğsünde, meşe yaprakları başında ve de diğer her şeyi de yerli yerindeydi. Taksidermide Junta'nın üzerine yoktu. Standartführer'in doldurulmuş cesedi de tıpatıp kendisiydi. Her işe erkenden girişmeyi severdi. Belli bir kuşkuculuktan da yoksun değildi. Laboratuvarlarından birinde kocaman bir pankartta şöyle yazılıydı: "Kendimize ihtiyacımız var mı?" Hakikaten son derece sıradışı biriydi.

Yönetmeliğin gerektirdiği gibi saat tam üçte, bilim doktoru Ambrosi Ambruazoviç Hopgeldio da anahtarlarını getirdi. Ayaklarında deri bağcıklı keçe çizmeler, üzerinde de, darmadağın kır sakallarını gizleyemeyen, yakasını kaldırdığı bir arabacı parkası vardı. Kafasına tas koyup saçlarını öyle tıraş ederdi, bu yüzden kimse kulaklarını görmezdi.

"Bu..." dedi, yaklaşırken. "Bugün benim orada otoklavdan biri çıkabilir. Laboratuvarda yani. Bir bakarsınız. Bir şeyler koydum yesin diye, yani ekmek, beş somun falan herhalde, iki kova da buhara tutulmuş kepek. Bunların hepsini yiyip bitirdiğinde koşturmaya başlayacaktır. Yani *mon cher, o zaman bir telefon edersiniz bana.*"

Önüme deponun anahtarlarını koydu ve sanki içinde bir şeylerle boğuşuyormuş gibi ağzını açarak bana baktı. Gözleri adeta şeffaftı, sakallarına da kuşyemi yapışmıştı.

"Nereyi arayacağım?" diye sordum.

Onu hiç sevmezdim. Gayet karamsar ve aptaldı. Ayda üç yüz elli rubleye yaptığı işi biraz cüretkâr bir ifadeyle genetik yoluyla ıslah diye adlandırmak mümkündü ama kimse öyle adlandırmıyordu; işin içine girmekten korkuyorlardı. Bu Hopgeldio, bütün sıkıntıların tatmin edilmemişlikten kaynaklandığını ve bir insana çok miktarda ekmek ve buharda pişirilmiş kepek gibi her şey verildiğinde onun artık bir insan değil melek olacağını iddia ediyordu. Bu basit düşünceyi her duruma uyguluyordu: Tasvir edilemez bir basitlikle kanlı alıntıları köklerinden söktüğü klasiklerin ciltlerini sallıyor ama bu arada amacına uymayan her şeyi görmezden geliyor veya siliyordu. Bir defasında Biliminsanları Sovyeti, onun şiddetli ve de ilkel baskısına dayanamamış, Hopgeldio konsepti plana dâhil edilmişti.

Bu plandan şaşmadı, başarısını yüzde şeklinde kesin bir şekilde ölçtü ve tasarruf rejimini de unutmadı, planın pratik uygulamalarına da büyük dikkat gösterdi; Böylece üç deneysel model ortaya koydu: tamamen memnuniyetsiz bir insan modeli, karnı yeterince doymadığından memnuniyetsiz insan modeli ve tamamen memnun insan modeli. Tamamen memnuniyetsiz model ilk gelişen oldu; bu iki hafta önce gelişimini tamamladı. Sefil bir yaratıktı, vücudu Eyüp gibi çıbanlarla kaplıydı, yarı yarıya çürümüştü, bilinen ve bilinmeyen her tür hastalıktan mustaripti, inanılmaz açtı, aynı anda hem soğuktan titriyor hem de sıcaktan yanıyordu, koridora çıkmış ve Enstitü'yü anlaşılmaz böğürtüleriyle inletmiş, sonra da ölüvermişti. Hopgeldio'nun deneyi başarılı olmuştu.

Artık, eğer insan beslenmez, sulanmaz, iyi edilmezse sonunun böyle olacağı gösterilmiş sayılabilirdi; yani talihsiz ve mutsuz olur, hatta belki de ölürdü. Tıpkı bunun öldüğü gibi.

Biliminsanları Sovyeti dehşete kapılmıştı. Hopgeldio'nun girişiminin karanlık bir yüzü ortaya çıkmıştı. Hopgeldio'nun çalışmalarını denetlemek için bir komisyon kuruldu. Ama o sarsılmadı; iki yeminli ifade verdi, bunlardan birincisinin sonucunda laboratuvarındaki laborantların üçü bir yıllığına sovhozda çalışmaya gönderildi, ikincisi de bir zamanlar Çar'ın tutsağı olmuş olan kendisi, şehrin konferans salonunda ve başka yerlerde artık düzenli olarak kamuya açık dersler veriyor olduğuydu. Serseme dönmüş olan komisyon olan bitene bir anlam vermeye çalışırken, Hopgeldio, acele etmeksizin, olgunlaşmakta olan (karnı bir türlü doymayan) insan modeli için balık yemi fabrikasından dört kamyon dolusu ringa kafası çıkardı (tabii bu, üretim sektörüyle iyi ilişkilerin sonucuydu). Komisyon bu durumla ilgili tutanak tuttu,
110 Enstitü'yse korku içinde bundan sonra olacakları bekliyordu. Hopgeldio'nun katındaki komşuları, ücretsiz tatile çıkmaya başlamışlardı.

"Nereyi arayacağım?" diye sordum.

"Nereyi mi? Tabii ki evi. Yılbaşında başka nereye gideceğim! Geleneklere bağlılığın olsun biraz şekerim. Yeni yıla evde girmek gerek. Biz böyle yaparız, *n'est pas?*"*

"Evi arayacağımı biliyorum. Numarası ne?"

"Rehbere bak. Okuman yok mu? Yani, aç rehbere bak. Bizim başkaları gibi gizlimiz saklımız yok. *En masse.*"**

"Peki," dedim. "Ararım."

"Ara, *mon cher, ara. Eğer ısırmaya başlarsa ağzını gemle, çekinme. C'est la vie.*"***

---

* "Değil mi?" (*Fr.*) Vıbegallo, konuşmasına Fransızca sözcükler serpiştirmeye bayılır; bunlara diyalekt der. Onun bu kelimeleri nasıl telaffuz ettiğine değinmeksizin, sadece çevirilerini vermekle yetineceğiz. (Yazarın notu.) *-çn*

** Çoğunluk. (*Fr.*) *-çn*

*** Hayat budur. (*Fr.*) *-çn*

Bütün cesaretimi toplayıp mırıldandım:

"Sizinle *bruderschaft'a içmedik ya, ne samimiyetimiz var.*"*

"Pardon?"

"Yok bir şey, öylesine..." dedim.

Tamamen ifadesiz, şeffaf gözleriyle bir süre bana baktı, sonra konuştu:

"Bir şey yoksa, iyi. Yeni yılınız şimdiden kutlu olsun. Esenlik içinde geçsin. *Au revoir, yani.*"**

Başlığını kulaklarına kadar çekti ve uzaklaştı. Koku çıksın diye aceleyle panjuru açtım. Roman Oyra-Oyra, üzerinde yakası kuzu postundan yeşil paltosuyla uçarcasına içeri girdi, gaga burnunu çekti ve sordu:

"Hopgeldio geldi mi?

"Geldi," dedim.

"Hımmm," dedi. "Ringa kafalı. Anahtarları al. Kamyonlardan birini nereye boşalttırdığını biliyor musun? Gian Giacomo'nun penceresinin altına. Tam odasının önüne. Yeni yıl hediyesi." Sigara uzattı:

"İçer misin?"

Aldım.

Kocaman deri koltuğa yığıldı, paltosunu üzerinden sıyırıp sigarasını yaktı.

"Şimdi, durumu gözden geçirelim," dedi. "Mevcut durum: Ringa salamurası kokusu, havada asılı kalma yoğunluğu on altı mikrozift, hacim..." Odaya göz gezdirdi. "Bu durumun çözümü için dikkate alınması gerekenler: mevsim dönümü, Satürn'ün terazi takım yıldızında olması..." Kokunun gitmesi için büyücülük formülü öğretiyordu.

Kulağımı kaşıdım.

"Satürn... Satürn'le ne ilgisi var ki? Ya magistatum vektörü?"

"Hey, kardeş," dedi Oyra-Oyra, "onu da kendin yapıver."

Diğer kulağımın arkasını kaşıdım, vektörü kafamda tart-

---

* Kardeşlik. (*Alm.*) *-çn*

** Hoşçakalın. (*Fr.*) *-çn*

tım ve kekeleyerek akustik bir etki ürettim (bir efsun dile getirdim). Oyra-Oyra burnunu sıktı. Ben kaşlarımdan iki kıl kopardım (acayip canım yandı, üstelik aptalcaydı) ve vektörü polarize ettim. Koku tekrar şiddetlendi.

"Kötü," diye azarladı Oyra-Oyra. "Ne yapıyorsun, büyücü çırağı? Panjurun açık olduğunu görmüyor musun?"

"Ah," dedim, "hakikaten." Iraksamayı ve dönmeyi hesaba kattım, Stokes eşitliğini kafamdan çözmeye çalıştım, aklım karıştı, ağzımdan nefes alarak kaşlarımdan iki kıl daha yoldum, havayı kokladım, Auers efsununu mırıldandım ve gene kıl koparmaya hazırlanıyordum ki, kabul odasında doğal bir esinti olduğunu fark ettim, Roman bana, kıllarımdan tasarruf edip panjuru kapatmamı öğütledi.

"Vasat," dedi. "Materyalizasyonu deneyelim."

Bir süre materyalizasyonla uğraştık. Ben birkaç armut yarattım, Roman ise onları yememi istedi. Yemeyi reddettim, o zaman beni yeniden yaratmaya zorladı. "Yenebilecek bir şeyler ortaya çıkana kadar çalışacaksın," diyordu. "Ve bunu Modest'e vereceksin. Adından da anlaşılabileceği gibi, o bizim çöp yakma fırınımız." Sonunda gerçek bir armut yaratabildim: iri, sarı, yağ gibi yumuşak ve zakkum gibi acı. Armudu yedim, Roman da dinlenmeme izin verdi.

Bu sırada kara büyü lisans öğrencisi şişman, her zamanki gibi meşgul ve incinmiş görünen Magnus Fyodoroviç Redkin anahtarları getirdi. Üç yüz yıl önce görünmezlik çoraplarını icat ederek lisans eğitimine başlamıştı. O zamandan beri de bu çorapları mükemmelleştirip duruyordu. Görünmezlik çorapları ilkin görünmezlik külotlarına, sonra görünmezlik donlarına dönüşmüştü ve son olarak da yakın zamanlarda görünmezlik pantolonlarından söz etmeye başlamışlardı. Ancak hâlâ bunların düzgün bir şekilde çalışmasını sağlayabilmiş değildi. Son seminer oturumunda "Redkin Görünmezlik Pantolonlarının Yeni Veçheleri Üzerine" konulu bir dizi rapor sunarken gene başarısız olmuştu. Modernize edilmiş bir modelin gösterisi sırasında düğme-fermuar me-

kanizmasında bir sorun ortaya çıkmış ve pantolon, mucidinin görünmezliğini sağlamak yerine aniden, telefon ziline benzeyen bir sesle, kendisi görünmez olmuştu. Tabii çok utandırıcıydı. Ancak Magnus Fyodoroviç esasen "Tahayyülün Ötesinde Bir İnsan Mutluluğunu Temsil Eden Yeterince Rastgele Bir Sigma Fonksiyonunun Argümanı Olarak Beyaz Tez'in Materyalizasyonu ve Lineer Naturalizasyonu" isminde bir bitirme ödevi üzerine çalışıyordu.

Bu aşamada etkileyici ve önemli sonuçlar elde etmişti; bunlara göre, eğer Beyaz Tez bulunacak ve en önemlisi de bunun ne olduğu, nerede aranacağı kavranacak olursa, insanlık hayal bile edilemeyecek bir mutluluk içinde kelimenin tam anlamıyla yüzecekti.

Beyaz Tez'e sadece Ben Betsalel'in günlüklerinde rastlanılıyordu. Ben Betsalel'in onu bazı simya reaksiyonlarının yan ürünü olarak distile etmiş olduğu ancak böyle küçük şeylere harcayacak zamanı olmadığından bir yan unsur olarak aletlerinden birine monte ettiği iddia ediliyordu. Zindanda yazdığı son anılarından birinde Ben Betsalel şöyle diyordu: "Düşünebiliyor musunuz; bu Beyaz Tez, benim umutlarımın hiçbirisini gerçekleştirmedi, hiçbirisini. Ve bundan nasıl yararlanılabileceğini anladığımda –yani kaç kişi olurlarsa olsunlar bütün insanların mutluluğundan söz ediyorum– onu nereye monte ettiğimi çoktan unutmuştum."

Enstitü, bir zamanlar Ben Betsalel'e ait olan yedi aletin listesini çıkarmıştı. Redkin bunların altısını en küçük parçasına kadar sökmüş ama önemli bir şey bulamamıştı. Yedinci alet, dönüştürücü-divandı. Ama Viktor Boynuzluov, divanı alıp duruyordu ve Redkin'in mütevazı ruhunu kara bir şüphe doldurmuştu. Viktor'u takip etmeye koyulmuştu. Viktor ise kısa zamanda büyük bir öfkeye kapılmıştı. Tartışmışlar, azılı düşmanlar haline gelmişlerdi ve o günden bu yana da böyleydiler.

Magnus Fyodoroviç'in pozitif bilimlerin bir temsilcisi olarak benimle ilişkisi, "şu intihalciyle" arkadaşlığımı eleştir-

se de, dostçaydı. Redkin genel olarak kötü biri değildi, çok çalışkan, çok inatçı ve kesinlikle hırstan uzaktı. Mutlulukla ilgili her çeşit malzemeden devasa bir koleksiyon oluşturmakla büyük bir iş yapmıştı. Burada en basit negatif tanımları ("parayla saadet olmaz"), en basit pozitif tanımları ("En büyük tatmin, bolluk, başarı ve talihtedir"), totolojik ahlaki tanımları ("Mutluluk, mutsuzluğun olmamasıdır") ve paradoksal olanları ("En mutlu insanlar budalalar, aptallar, hödükler ve savsaklardır, zira bunlar vicdan azabı bilmezler, hayaletlerden ve cansız şeylerden korkmazlar, yaklaşan felaketler yüzünden dehşete kapılmazlar, gelecek saadetin umuduyla kendilerini avutmazlar") bulabilirdiniz.

Magnus Fyodoroviç anahtar kesesini masaya koydu ve kuşkuyla, suratını asıp bize bakarken dedi ki:

"Bir tanım daha buldum."

"Nedir?" diye sordum.

"Şiire benzer bir şey. Ama vezni yok. Duymak ister misiniz?"

"Tabii ki isteriz," dedi Roman.

Magnus Fyodoroviç not defterini çıkardı ve biraz duraksadıktan sonra okudu:

Bana soruyorsunuz:
En yüksek mutluluk dünyada
Sana göre nedir?
İki şey:
Haletiruhiyemi değiştirmek
Bir peniyi şilinle değiştirir gibi kolayca
Ve
Şarkısını dinlemek
Yolumda olmayan
Genç bir kızın
Benden öğrendikten sonra
Kendi yolunu.

"Hiçbir şey anlamadım," dedi Roman. "Bir de kendim bakayım."

Redkin not defterini ona verdi ve izah etti:

"Cristopher Log bu. İngilizceden."

"Harika bir şiir," dedi Roman.

Magnus Fyodoroviç içini çekti.

"Kimi öyle der, kimi başka söyler."

"Zor," dedim acıyarak.

"Gerçekten mi? Bütün bunlardan ne sonuç çıkarıyorsun? Genç kızın şarkısı... Üstelik de herhangi bir şarkı değil, kız genç olmalı, onun yolunda olmamalı, ona yolu sorduktan sonra söylemeli şarkıyı. Nasıl olabilir bu? Böyle şeyler için nasıl bir algoritma üretilebilir ki?"

"Pek olası değil," dedim. "Ben yapamam."

"Görüyor musunuz!" diye atıldı Magnus Fyodoroviç. "Üstelik de Bilgisayar Bölümü'nün yöneticisisiniz! Peki kim yapabilir bunu?"

"Belki de böyle bir şey yoktur?" dedi Roman, bir filmdeki provokatörün sesiyle.

"Nasıl bir şey?"

"Mutluluk."

Magnus Fyodoroviç hemen darılıverdi.

"Bizzat ben, bunu birçok defa yaşadığım halde, nasıl yok diyebilirsiniz?"

"Peniyi şilinle değiştirerek mi yaşadınız?"

Magnus Fyodoroviç daha da kırıldı ve Roman'ın elinden not defterini kaptı.

"Siz henüz gençsiniz..." diye başladı.

Ama tam bu sırada bir gürültü, çatırtı koptu, alev parladı ve kükürt kokusu her yeri sardı. Kabul odasının ortasında Merlin peyda oluverdi. Magnus Fyodoroviç ürküp pencereye doğru sıçradı ve "Hay şeytan!" dedi.

*"Good God!" dedi Oyra-Oyra gözlerini ovuşturarak. Cans't thou not come in by usual was as decent people do?... Sir,"** diye ekledi.

* Edepli insanların yaptığı gibi gelemez misin sen, Sir?" (İng.) –*çn*

"*Beg thy pardon,*"* dedi Merlin edepli bir tavırla ve hoşnutlukla bana baktı. Herhalde beyazlamış olmalıydım, çünkü bir yangın çıkmış olmasından çok endişeleniyordum.

Merlin güve yemiş mantosunu düzeltti, masanın üzerine bir demet anahtar fırlattı ve konuştu:

"Son zamanlarda hava durumunu fark ettiniz mi, beyler?"

"Tahminlerde söylendiği gibi," dedi Roman.

"Kesinlikle, Oyra-Oyra! Kesinlikle tahminlerde söylendiği gibi!"

"Şu radyo çok yararlı bir cihaz," dedi Roman.

"Ben radyo dinlemem," dedi Merlin. "Benim kendi yöntemlerim var."

Mantosunun eteklerini silkeledi ve yerden bir metre kadar yukarıya süzüldü.

"Avize," dedim, "dikkat edin."

Merlin avizeye baktı ve hiç ilgisiz bir konudan konuşmaya başladı:

"Siz, manevi alçaklığıyla isteksiz kaygı gösterilerinin kasveti ve kaosu üzerinde yükselmeye muktedir olmayan batı materyalizminin, aşağılık merkantilizmin ve utilitarizmin ruhuyla dolmuş olanlar... Değerli beyler, hiç unutmam: Geçen yıl İlçe Sovyeti başkanı yoldaş Pereyaslavski'yle birlikteyken..."

Oyra-Oyra acı çekercesine esnedi, benim de içimi bir karamsarlık kapladı. Merlin böylesine arkaik ve kendinden emin olmasaydı, herhalde Hopgeldio'dan bile kötü olurdu. Birilerinin ilgisizliği sayesinde Tahmin ve Kehanet Bölümü'nün yöneticiliğine yükselmişti, çünkü bütün anketlerde, daha Ortaçağın ilk dönemlerinden itibaren Yanki emperyalizmiyle sürekli bir savaş içinde olduğunu yazmış, üstelik bu anketlere Mark Twain'in kitaplarından ilgili sayfaların noter tasdikli fotokopilerini de eklemişti. Sonuçta, ülke içi şartlardaki değişiklik ve uluslararası iklimin ısınmasıyla, şimdiki makamı olan Hava Durumu Bürosu'nun yöneticili-

---

* Bağışlayın. (İng.) –*ç.n*

ğine getirilmiş ve şimdi, bin yıl önce olduğu gibi, atmosfer görüngülerinin tahminiyle uğraşıyordu. Büyü araçları ve tarantulaların davranışları temelinde romatizma ağrılarının şiddetlenmesi ve de Solovets domuzlarının pislikte yatma veya oradan çıkma eğilimleri bu işte ona yardım etmişti. Aslında, tahminlerinin temel kaynağı, çok ilkel telsizlerden dinlediği radyodan yayınlanan hava tahminleriydi; söylentilere göre bu telsizleri daha yirmili yıllarda, Solovets'te genç teknisyenlerin yaptığı bir sergiden çalmıştı. Enstitü'de yaşına hürmetten tutuyorlardı onu. Naina Kievna Gorınıç'la büyük bir dostluğu vardı ve onunla birlikte ormanlarda kocaman kıllı kadınların göründüğüne ve Elbrus'lu bir kardan adamın bir kız öğrenciyi tutsak aldığına dair söylentileri toplayıp yaymakla meşguldüler. Ayrıca, zaman zaman Kel Dağ'da H. M. Viy, Brütüs ve başka serserilerle birlikte gece nöbetlerine çıktığını da söylüyorlardı.

Roman ve ben susup Merlin'in kaybolmasını bekliyorduk. Ama o, mantosuna sarınmış, avizenin altında keyfine bakıyor ve İlçe Sovyeti başkanı yoldaş Pereyaslavski'yle birlikte ilçede teftiş gezilerine çıktığına dair uzun, bitmek bilmez bir hikâyeyi vızıldayıp duruyordu.* Mark Twain'in beceriksiz ve zamana uydurulmuş bir uyarlaması olan bu hikâye saçmalıktan başka bir şey değildi. Kendisinden üçüncü bir kişiymiş söz ediyor, bazen de şaşırıp, başkana Kral Arthur diyordu.

Böylece, İlçe Sovyeti başkanı ve Merlin yola düştüler ve arıcı, emek kahramanı sayın Münzevinko'ya gittiler; bu iyi bir şövalye ve tanınmış bir balcıydı. Sayın Münzevinko emekçi olarak başarılarıyla ilgili bir malumat verdi ve Kral Arthur'daki eklem iltihabını arı zehriyle tedavi etti. Sayın başkan orada üç gün geçirdi ve iltihapları düzeldi ve gene yola düştüler ve yolda Kral Ar... başkan, "Bende kılıç yok," dedi. "Sıkıntı değil," dedi ona Merlin, "ben sana bir kılıç temin ederim." Ve

* Pereyaslavski, Ukrayna'da bir ilçe; Ukrayna Kazak radası 1654'te burada toplanmış ve Ukrayna'nın Rus idaresine bağlanması kararını almıştı. –*çn*

büyük bir göle vardılar; Arthur gördü ki, gölden bir el yükseliyordu ve bu nasırlı bir eldi, orak çekiç tutuyordu. Ve Merlin dedi ki: "İşte sana sözünü ettiğim kılıç..."

Bu anda telefon çaldı ve mutlulukla ahizeye sarıldım.

"Alo," dedim. "Alo, buyurun."

Telefondan bir homurtu geldi. Merlin burnundan vızıldar gibi devam ediyordu: "...Ve Lejnev civarında sayın Pellinor'la* karşılaştılar, ancak Merlin öyle bir büyü yaptı ki, Pellinor başkanı fark etmedi."

"Sayın yurttaş Merlin," dedim. "Biraz sessiz olabilir misiniz? Telefonda söyleneni işitemiyorum."

Merlin her an devam etmeye hazır biri pozunu takındı, sustu.

"Alo," dedim tekrar ahizeye.

"Kim var orada?"

"Kimi aramıştınız?" dedim eski bir alışkanlıkla.

"Kesin şunu. Telefon santralinde çalışmıyorsunuz, Privalov."

"Affedersiniz, Modest Matveeviç. Ben gece nöbetçisi Privalov."

"İşte böyle. Rapor verin."

"Neyin raporunu vereyim?"

"Beni dinleyin, Privalov. Ne olduğunu bilmiyormuşum gibi davranıyorsunuz gene. Kiminle konuşuyordunuz? Neden başkaları hâlâ sizin görev yerinizde bulunuyor? İş yasasını ihlal etmek suretiyle neden iş günü bitiminden sonra Enstitü'de insanlar bulunuyor?"

"Merlin bu," dedim.

"Defedin onu!"

"Memnuniyetle," dedim. (Kuşkusuz konuşmamıza kulak vermiş olan Merlin kıpkırmızı oldu ve "Hödük!" diyerek havaya karıştı.)

---

* T. Malory'nin "Arthur'un Ölümü" romanında geçen yuvarlak masa şövalyelerinden biri.

Lejnev: Orta Rusya'da, Moskova yakınlarında bir bölge. *–çn*

"İster memnun ister rahatsız olun, beni ilgilendirmez. Yalnız şimdi aldığım bir sinyale göre bütün anahtarlar dolaba kilitlemek yerine masanın üzerinde öbek halinde duruyormuş."

Hopgeldio bildirmiş olmalı, diye düşündüm.

"Neden susuyorsunuz?"

"Hemen halledeceğim."

"Kendinize gelin," dedi Modest Matveeviç. "Uyanıklığı elden bırakmamalısınız. Anladınız mı?"

"Anladım."

Modest Matveeviç, "Benden bu kadar," dedi ve telefonu kapattı.

"Peki," dedi Oyra-Oyra, yeşil paltosunu üzerine geçirirken. "Şimdi gidip birkaç konserveyle votka açacağım. İyi günler, Saşa, geç saatte gene uğrarım."

2

Karanlık koridorlardan inip çıkarak yürüdüm. Yalnızdım; bağırıyordum ama kimse cevap vermiyordu; bu geniş, labirente benzer evde yalnızdım.

—Guy de Maupassant

Anahtarları ceketimin cebine attım, ilk devriyeye çıktım.

Hatırladığım kadarıyla, Enstitü'ye sadece ünlü bir Afrikalı geldiğinde tek bir defa geçtiğim merdivenlerden, yüzyıllardır mimari aşırılıkların biriktirildiği uçsuz bucaksız dehlizlere indim ve bekçi kulübesinin penceresine baktım. Orada, fosforlu bir sis içinde, iki Maxwell makro-cininin siluetleri görünüyordu. Cinler bütün oyunlar arasında rastlantıya en çok dayananı oynuyorlardı: yazı tura. Bütün boş zamanlarında bununla meşgul olurlardı. Daha ziyade, bir elektron mikroskobunun altında beliren çocuk felci virüsü kolonilerine benziyorlardı; dev, tarifsiz bir şekilde tuhaf, uyuşuklardı ve sırtlarında da eski püskü üniformalar vardı. Maxwell cinleri bütün hayatları boyunca kapıları açıp kaparlardı. Bunlar deneyimli, iyi eğitimli numunelerdi ama içlerinden, çıkıştan sorumlu olanın emekliliği gelmişti (neredeyse galaksinin yaşı kadar çalışmıştı) ve zaman zaman çocuklaşıyor, anormal bir şekilde işlemeye başlıyordu. O zaman Teknik Bakım Bölümü'nden biri dalgıç kıyafetini giyiyor, argon gazıyla dolan bekçi kulübesine giriyor ve ihtiyarı kendine getiriyordu.

Talimatlara uyarak ikisini de efsunladım, yani iletişim kanallarını kapattım ve girdi-çıktı ayarlarını kendime bağladım. Cinler tepki göstermediler. Biri kazanıyor, dolayısıyla diğeri kaybediyordu, bu da onları acayip huzursuz ediyordu, çünkü bu durum istatistiksel dengeyi bozuyordu. Pencerenin panjurlarını çektim ve dehlizde dolaşmaya başladım. Dehliz rutubetli, karanlıktı ve sesler akis yapıyordu. Enstitü binası epeyce eskiydi ama belli ki inşasına dehlizlerden başlanmıştı. Küflü köşelerde zincire vurulu iskeletlerin kemiklerinin beyazlığı seçilebiliyordu, bir yerlerde ritmik bir şekilde su damlıyordu, kolonların arasındaki nişlerde paslı zırhlar içinde, garip görünüşlü heykeller bakıyordu, girişin sağında, duvarın yanında ahşap idollerden bir yığın vardı, bu yığının üzerinde çizme geçirilmiş alçıdan bacaklar görülüyordu. Tavana yakın karanlık portrelerde eski adamların muhterem suretleri resmedilmişti, bunlar Fyodor Simeonoviç, yoldaş Gian Giacomo ve başka ustalara acayip benziyorlardı. Bütün bu arkaik hurdalar uzun zaman önce atılmalı, pencereler duvarlara uzun zaman önce açılmalı ve içeriye gün ışığı düşüreceği düşünülen bacalar da uzun zaman önce kurulmalıydı ama bütün bunlar kaydedilmiş ve demirbaşa geçirilmişti ve satılmaları da bizzat Modest Matveeviç tarafından yasaklanmıştı.

Sütun başlarında ve karanlık tavandan sarkan devasa avizenin çevresinde yarasalar uçuşuyordu. Modest Matveeviç bunlarla mücadele içindeydi. Bunlara terebentin ve katran ruhu döküyor, heksaklorid serpiyordu; yarasaların binlercesi

ölüyordu ama on binlerce olarak geri dönüyorlardı. Dönüşüyorlardı, aralarında şarkı söyleyenler ve konuşanlar da çıkıyordu, en eski türlerin soyundan gelenler şimdi kloroformla karışık bir piretrinle yaşıyorlardı. Enstitü'nün kameramanı Sanya, bir keresinde burada kendi gözleriyle, personel dairesi başkanına iki su damlası kadar benzeyen bir yarasa gördüğüne yemin ediyordu.

Berbat bir koku yayılan derin bir nişte biri inledi ve zincirlerini şangırdattı. "Kesin şunu," dedim sertçe. "Nedir bu, bir tür mistisizm mi? Utanmalısınız!" Nişten gelen ses kesildi. Yırtık pırtık halıyı bir ev sahibi özeniyle düzelttim ve merdivenden çıktım.

Bilindiği gibi, Enstitü dışarıdan iki katlı gibi görünüyordu. Ama aslında en azından on iki katlıydı. On iki katın üzerine hiç çıkmamıştım, çünkü asansör hep onarımda oluyordu ve henüz uçmayı bilmiyordum. Binanın ön cephesinde, birçok ön cephede olduğu gibi on pencere vardı ama bu da bir göz yanılmasıydı. Enstitü, dehlizden sola ve sağa doğru en azından bir kilometre yayılıyordu ama gene de bütün pencereler kararlı bir şekilde aynı dolambaçlı sokağa ve aynı tahıl ambarına bakmaya devam ediyorlardı. Bu beni acayip şaşırtmıştı. İlk zamanlar, bu durumun klasik fizik veya görecelik teorisine uygun bir mekân anlayışıyla nasıl kavranılabileceğini anlatması için Oyra-Oyra'ya musallat olmuştum. Açıklamasından hiçbir şey anlamamıştım ama giderek alıştım ve şaşırmayı bıraktım. On-on beş yıla kalmadan her ilkokul öğrencisinin, zamanımızın herhangi bir uzmanından çok daha iyi bir şekilde genel görecelik teorisini kavrayacağına kesinlikle eminim. Bunun için, zaman-mekân eğrisinin nasıl olduğunu kavramak kesinlikle gereksiz; tek gereken, çocukluktan itibaren bu duruma alışmak.

Birinci kat Lineer Mutluluk Bölümü'ne ayrılmıştı. Burada Fyodor Simeonoviç'in krallığı hüküm sürüyordu, elma ve çam ormanları kokuyordu, en güzel kızlar ve en yakışıklı delikanlılar da burada çalışıyorlardı. Burada kara büyü uzmanları ve çıraklarının o kasvetli suretleri görülmezdi, kimse acı

içinde hırıldayıp suratını ekşiterek saçlarını yolmazdı, kimse edepsiz sokak şiirlerine benzeyen küfürler mırıldanmazdı, kimse vaftizci Yahya bayramında dolunay zamanlarında gece yarısı canlı kurbağa ve karga haşlamazdı. Büyük bir iyimserlik içinde çalışırlardı. Bütün insan toplumunun yanı sıra her bir bireyin de maneviyatını yükseltmek için beyaz, altmoleküler ve nöron seviyesinde her şey, burada mümkündü. Burada neşeli, kötülükten uzak kahkahaları sıvılaştırır ve bütün dünyaya yayarlardı. Dostluğu güçlendiren ve farklılıkları yıkan davranış ve ilişki modelleri üzerinde çalışır, bunlar üzerinde deneyler yapar ve uygulamaya koyarlardı. Ne tek bir alkol molekülü, ne de uyuşturucu içeren hüzün yatıştırıcılarını damıtır ve süblime ederlerdi. Şimdi de saha araştırmalarına yönelik portatif, evrensel bir kötülük çözücü hazırlıyorlardı ve en nadir bulunan cinsten zekâ ve vicdan alaşımlarının yeni versiyonları üzerinde çalışıyorlardı.

Ana salonun kapısındaki kilidi açtım, eşikte durup Van de Graaf jeneratörüne benzeyen devasa Çocuk Kahkahası distilatörünün nasıl çalıştığını izledim. Bu cihazın jeneratörden tek farkı, bunun tamamen sessiz çalışıyor olması ve çevresindeki güzel kokuydu. Talimatlara göre, odadaki altınsı kızarıklık gitsin, karanlık, soğuk ve hareketsiz olsun diye kontrol panelindeki iki büyük beyaz şalteri indirmem gerekiyordu. Kısacası, talimata göre, bu üretim bölümündeki bütün gücü kesmeliydim. Tereddüt bile etmedim, koridora döndüm ve kapıyı kilitledim. Fyodor Simenonoviç'in laboratuvarlarındaki herhangi bir şeyin elektriğini kesmek, bana bir çeşit küfür gibi görünüyordu.

Laboratuvarların kapılarındaki eğlenceli resimlere bakarak ağır ağır koridorda yürüdüm; köşede goblin Tihon'a rastladım; bu resimleri o çiziyor ve her gece değiştiriyordu. Tokalaştık. Tihon, Ryazan eyaletinden sevimli, gri bir periydi, Viy tarafından bazı iş ihlallerinden dolayı Solovets'e gönderilmişti; anlaşılan orada biriyle gerektiği gibi selamlaşmamış veya engerek haşlaması yemeyi reddetmişti. Fyodor Simeonoviç onu buyur etmiş, yıkamış, kronik alkolizmden kurtar-

mış ve o da burada, birinci katta yaşamaya başlamıştı. Bidsrup tarzında, harika çizimler yapıyordu ve yerli goblinlerin arasında muhakeme yeteneği ve ayıklığıyla ün kazanmıştı.

İkinci kata çıkmaya niyetlendim ama vivaryumu hatırladım ve mahzene yöneldim. Vivuryumun bekçisi, rehabilite edilmiş orta yaşlı bir vampir olan Alfred çay içiyordu. Beni görünce çaydanlığı masanın altına koymaya davrandı, bardağı kırdı, kıpkırmızı oldu ve gözlerini indirdi. Onun için üzülmüştüm.

"Yeni yılın şimdiden kutlu olsun," dedim, hiçbir şey fark etmemişim gibi davranarak.

Öksürdü, eliyle ağzını kapattı ve boğuk bir sesle cevap verdi:

"Teşekkür ederim. Sizin de."

"Her şey yolunda mı?" diye sordum, kafeslere ve kutulara bakarak.

"Egeon parmağını kırdı," dedi Alfred.

"Nasıl oldu?"

"Oldu işte. On sekizinci sağ elindeki bir parmağı. Sümkürüyordu, sakarca döndü. Bu sentimanlar çok sakar oluyor. Öyle kırdı."

"Veteriner gerek," dedim.

"Düzelir! Bu ilk defa olmuyor."

"Hayır, öyle olmaz," dedim. "Gidip bir bakalım."

Burnunu yulaf heybesine daldırmış uyuklayan at kadının, uykulu gözlerle bizi takip eden kadın kafalı, kuş gövdeli harpianın kafesinin, yılın bu vaktinde aksi ve sessiz olan hidranın önünden geçtik. Gökyüzü ve yeryüzünden ilk doğan yüz kollu ve elli başlı erkek ikizler, yani sentimanlar, iri demir parmaklıklarla örülmüş geniş, beton kafeslerinde oturuyorlardı. Gyes ve Kottos, devasa çirkin urganlarla sarılmış uyuyorlardı; bunların içlerinden gözleri kapalı tıraşlı mavimsi kafalar ve kıllı, zayıf kollar sarkıyordu. Egeon ise ileri geri sallanıyordu. Kafese yaslanmış, bütün elleri yerde, oturuyordu ve ağrıyan elini ileri doğru uzatmıştı. Diğer doksan iki eliyle de demir parmaklıkları ve başlarını tutuyordu. Başlarından bir kısmı uyuyordu.

"Neyin var?" diye sordum acıyarak. "Acıyor mu?"

Uyanan başlar Yunanca bir patırtı kopardılar ve Rusça bilen başı uyandırdılar.

"Korkunç acıyor," dedi baş. Diğerleri susmuş ve ağızları açık, gözlerini bana dikmişlerdi.

Parmağı yokladım. Kirli ve şişti, aslında kırılmamıştı. Sadece çıkmıştı. Bu tür çıkıkları, doktor bile çağırmadan bizim spor salonunda hallederdik. Parmağı tuttum ve bütün gücümle kendime doğru çektim. Egeon elli gırtlağından birden acıyla haykırdı ve sırtüstü düştü.

"Geçti, geçti," dedim, bir mendille elini sararken. "Geçti, geçti."

Burnunu çeken Egeon, parmağına bakmaya koyuldu. Arkadaki kafalar merakla boyunlarını uzattılar, görüşlerini engellemesin diye öndeki birinin kulaklarını ısırdılar. Alfred sırıttı.

"Kanını akıtmak yararlıdır," dedi çoktandır unutulmuş bir ifadeyle, sonra içini çekti ve ekledi: "Tabii, ne tür bir kanı olduğuna bağlı. Bununkisi görümlük. Tek kelimeyle; bu yaşamaz.".

Egeon kalktı. Elli baş da minnetle gülümsedi. Ona elimi sallayıp geri döndüm. Koşey Ölümsüzov'un yanına geldim.* Bu büyük iblis, halı döşeli ve kitap rafları asılı özel, konforlu bir kafeste kalıyordu. Kafesin duvarlarında Cengiz Han'ın, Himmler'in, Catherine di Medicis'in, Borgias'ın ve bir de ya McCarthy ya da Goldwater'ın portreleri asılıydı. Koşey, renkli bir robdöşambr giymiş, büyük bir oturma masasının önünde ayaklarını çapraz yapmış, "Malleus Maleficarum"un ofset bir baskısını okuyordu. Bu sırada uzun parmaklarıyla da bir şeyi deşiyormuş veya parçalıyormuş gibi rahatsız edici hareketler yapıyordu. İşlediği sayısız suçlara karşı aynı miktardaki soruşturmalardan biri yürütülüyordu ve bu yüzden belirsiz bir süreliğine tutuklu bulunuyordu. Enstitü'de ona

* Ölümsüz Koşey, Slav folklorunda genellikle kahramanın karısını kaçırmasıyla ünlü, kötü bir karakter. *–çn*

çok değer veriyorlardı, zira belli bazı özgün deneylerde ve Yılan Gorınıç'ın tercümanı olarak da kullanılıyordu. (Y. Gorınıç da bir kazana kilitlenmişti; oradan metalik horultuları ve uykulu kükremeleri işitiliyordu.) Durup, eğer bizden sonsuzcasına uzak bir zamanda Koşey mahkum edilecek olsa, yargıçların, kim olurlarsa olsunlar, kendilerini çok tuhaf bir durumda bulacaklarını düşündüm: Ölümsüz bir suçluya ölüm cezası vermek mümkün değildi çünkü; müebbet verecek olsalar, zaten bu cezayı da çekmiş bulunuyordu.

Aniden biri paçamdan yakaladı, sarhoş ağzıyla konuştu:

"Baksana aslanım, üçümüzün karşısına kim çıkabilir ki?"

Paçamı kurtardım. Hemen bitişik tünekteki üç vampir, morarmış burunlarını iki yüz voltluk akım geçen demir panele yaslamışlar, açgözlülükle bana bakıyorlardı.

"Elimi kırdın, seni sert çocuk!" dedi biri.

"Bulaşma," dedim. "Kaşınıyorsun galiba?"

Alfred kırbacını şaklatarak koştu, vampirler karanlık bir köşeye çekildiler ve gün yüzüne çıkmamış küfürler edip kendi yaptıkları iskambil kâğıtlarını çarpmaya koyuldular.

Alfred'e döndüm:

"Peki. Bence her şey yolunda. Devriyeye devam ediyorum."

"Yolunuz açık olsun," diye cevap verdi Alfred çabucak.

Basamaklardan çıkarken, çaydanlıktan bardağına çay doldurduğunu işittim.

Mekanik Bölümü'ne baktım ve enerji jeneratörünün çalıştığını gördüm. Enstitü elektriği şehir şebekesinden almıyordu. Bunun yerine, determinizm ilkesini netleştirdikten sonra, ünlü Talih Çarkı'nı bedava bir mekanik enerji kaynağı olarak kullanmaya karar vermişlerdi. Beton zeminde çarkın sadece parlak boyalı kasnağı görülüyordu. Çarkın aksi, sonsuzlukta bir yerlerdeydi, bu yüzden kasnak, bir duvardan çıkıp diğerine giden bir çeşit kurdele gibiydi. Bir aralar talih çarkının eğrisiyle ilgili tezler yazmak pek modaydı ama bütün bu tezler on megaparseke kadar son derece düşük bir kesinlik içerdiklerinden, Enstitü'nün Biliminsanları Sovyeti,

en azından transgalaktik iletişim araçları ile eğrinin hesabında bir kesinlik ortaya çıkana kadar bu konudaki tezleri incelemeyi bırakma kararı almışlardı.

Hizmet Bölümü'nden birkaç cin, çarkın yanında oynuyorlardı: Kasnağın üzerine sıçrıyor, diğer duvara kadar gidiyor, aşağı atlıyor ve şimşek hızıyla diğer duvara uçuyorlardı. Onlara, "Kesin şunu," dedim, "siz eğlenesiniz diye koymadılar o çarkı." Transformatörün arkasına saklandılar ve bana ağızlarında çiğnedikleri kâğıt toplarını fırlatmaya koyuldular. Bu serserilerle oyalanmamaya karar verdim, kontrol panelinin yanı sıra yürüdüm ve her şeyin yerli yerinde olduğunu görünce ikinci kata çıktım.

Burası sessiz, karanlık ve tozluydu. Alçak, yarı açık kapıda, Preobrajensk alayı* üniforması giyinmiş, başında üç köşeli şapkasıyla yaşlı, zayıf bir asker uzun filintasına yaslanmış, uyukluyordu. Burası Savunma Büyüleri Bölümü'ne ayrılmıştı; çalışanları arasında epeydir canlı bir kimse bulunmuyordu. Bizim bütün yaşlılar, belki Fyodor Simeonoviç istisna olmak üzere, bir zamanlar bu büyü bölümünün cazibesine kapılmışlardı. Ben Betsalel saray entrikalarında Golem'i başarıyla kullanmıştı: Zehirden ve rüşvetten etkilenmeyen bu çamurdan canavar, laboratuvarı ve de imparatorluk hazinesini koruyordu. Giuseppe Balsamo tarihte ilk defa çalı süpürgesinden bir hava kuvvetleri yaratmıştı; bunlar Yüzyıl Savaşları'nda önemli rol oynamışlardı. Ama bu kuvvet hızla dağılmıştı. Bu cadıların bir kısmı evlenmiş, kalanı da tezgâhtarlığa atanmışlardı. Kral Süleyman, on iki düzine ifrit yakalamış ve onları efsunlamış, sonra da bunları örste bir güzel döverek anti-fil avcı ve yangın taburu olarak şekil vermişti. Genç Cristobal Junta, Şarlman'ın maiyetine, Mağribiler'e karşı eğitilmiş bir Çin ejderhası kazandırmış, ancak imparatorun Mağribilere karşı değil de Bakslılar'a karşı bir sefere giriştiğini öğrenince öfkeden kudurup toz olmuştu.

* Çar Büyük Petro tarafından kurulmuş, en tanınmış olan muhafız alayı. *-çn*

Yüzyıllarca süren savaşlar boyunca muhtelif büyücüler (gece devriyeleri olarak) vampirleri, (düşmanları korkudan taş kesilecek kadar korkutmak için) basilikleri, (düşman şehirlerinin üzerine sakatat atmak için) uçan halıları, (asker eksiğini karşılamak için) sihirli kılıçları ve daha pek çok şeyi kullanmayı önermişlerdi. Ancak Birinci Dünya Savaşı'ndan ve Big Bertha denilen toplardan, tanklardan, zehirli hardal ve klor gazlarından sonra savunma büyüsü girişimleri zayıflamıştı. Bölümden kitlesel kaçışlar başlamıştı. Tek kalan, bir zamanlar bir keşiş ve misket tüfeğinin kolunun mucidi, bütün yüreğiyle bombardıman cinleri projesi üzerine çalışmış olan Pitirim Schwartz'tı. Projenin esası, en azından üç bin yıldır hapis cinlerin bulunduğu şişeleri şehirlerin üzerine atmaktı. Bilindiği gibi cinler serbest durumdayken ancak şehirleri yok etmeye veya saraylar inşa etmeye muktedirdirler. Yeterince uzun bir süredir şişede tutulan bir cin (diye düşünüyordu Pitirim Schwartz), şişeden kurtulduğunda saraylar inşa etmez, bu da düşmanda bir soruna neden olur. Bu düşüncenin gerçekleşmesinin önündeki güçlüklerden biri, yeterince şişelenmiş cin bulunmamasıydı ama Schwartz bu güçlüğü, Kızıl Deniz'in ve Akdeniz'in derinlerinin bir araştırması suretiyle çözebileceğini düşünüyordu. Dediklerine göre, hidrojen bombasını ve biyolojik savaşı öğrenen ihtiyar Pitirim, akıl sağlığını kaybetmiş, toplamış bulunduğu cinleri muhtelif bölümlere dağıtmış ve Hayatın Anlamı araştırmalarını da Cristobal Junta'ya bırakmıştı. Daha sonra da onu gören olmamıştı.

Eşikte durduğumda asker tek gözüyle bana baktı ve hırıldadı: "İçeri girmenize izin yok." Ve tekrar uyuklamaya başladı. Egzotik modellerle, beceriksiz çizimlerin parçalarıyla dolu çöplüğe benzeyen odaya bir göz gezdirdim, ayağımın ucuyla, girişin yanında duran, is lekeli, "Çok Gizli. Okumadan Önce Yakın," yazılı dosyayı dürtükledim ve yoluma devam ettim. Burada indirecek fazla bir şalter yoktu, kendiliğinden tutuşma ihtimali olan şeylere gelince, bunlar zaten uzun yıllar önce kendiliğinden tutuşmuştu.

Bu katta bir kitap arşivi de vardı. Burası çok kasvetli bir yerdi, aşağıdaki dehlize benziyordu ama daha genişti. Genişliği hususunda, iyi döşeli yolun girişten itibaren derinliğine yarım kilometre kadar ileride başladığını, bu yolda kilometretaşlarıyla da mesafenin gösterildiğini söylüyorlardı. Oyra-Oyra 19. kilometre taşına kadar yürümüştü, dönüştürücü divanla ilgili teknik belge peşindeki Viktor Boynuzluov ise ayaklarına bir çift uçan çizme geçirip 124. kilometretaşına kadar ilerlemişti. Daha da giderdi de, üzerlerinde vatkalı ceketler ve ellerinde yol işçilerinin taşıdığı cinsten çekiçler olan Danaus'un kızları yolunu kesmişlerdi.* Koca burunlu Kain'in idaresi altında asfaltı kırıyor ve ne işe yarayacağı bilinmeyen borular döşüyorlardı. Biliminsanları Sovyeti mütemadiyen kablolu iletim için yol boyunca yüksek gerilim hattı döşenmesi sorununu ele alıyordu ama bütün bu girişimler kaynak yetersizliği yüzünden akamete uğramıştı.

Depo, ta Atlantis'ten beri konuşulan, Pidgin İngilizcesi de içinde, dünyanın bütün dillerinde son derece ilginç kitaplarla doluydu. Ama benim ilgimi en çok, sayısız ciltli Kader Kitabı çekti. Kader Kitabı, çok ince pirinç kâğıdına basılmıştı ve kronolojik bir sırada 73.619.024.511 zeki kişinin aşağı yukarı tam verilerini içeriyordu. Birinci cilt, Java-adamı Aıuıhh'la başlıyordu. (Doğumu M.Ö. 2 Ağustos 965.543, ölümü M.Ö. 13 Ocak 965.522. Ailesi: Ramapitek'ler. Karısı: Ramapitek. Çocukları: Ad-Amm (erkek), E-Ua (kız). Ramapitek klanı birlikte Ağrı Dağı vadilerinde dolandı. Keyfince yedi, içti ve uyudu. Bir taşa ilk deliği açan oydu. Bir av sırasında mağarada karşılaştığı bir ayı tarafından yendi.) Geçen yıl çıkmış olan son baskının son cildindeki son isimse, Francisco Gaetano Augustine Lucia y Manuel y Josepha y Miguel Luca Carlos Pedro Trinidad'dı. (Doğumu M.S. 16 Haziran 1491, ölümü M.S. 17 Haziran 1491. Ailesi: Pedro Carlos Luca Miguel y Jo-

* Danaus'un kızları: Yunan mitolojisine göre, Danaus'un ikiz kardeşi Aigyptos'un elli oğluyla evlendirilen elli kız. Zifaf gecesinde biri hariç kocalarını öldürmüşlerdi. –*çn*

sepha y Manuel y Lucia Augustine Gaetano Francisco Trinidad ve Maria Trinidad. (Bak.:) Portekiz. Anacephalon. Ermişler madalyası sahibi. Muhafız albayı.)

Kitabın künyesine bakılırsa, Kader Kitabı bir (1) nüsha basılmıştı ve bu son cilt de Mongolfier kardeşlerin uçuşları sırasında baskıya gönderilmişti. Belli ki yayınevi, çağdaşlarının taleplerini karşılamak için, sadece doğum ve ölüm tarihlerinin yazılı olduğu ekstra ve sıradışı bir baskı da yapmıştı. Bunlardan birinde kendi adımı da buldum. Ama baskıyı yetiştirme telaşı yüzünden bu baskıda binlerce hata vardı. Ben de şaşkınlıkla, 1611 yılında öleceğimi öğrendim. Sekizinci ciltte henüz benim adıma sıra gelmemişti.

Kader Kitabı'nın yayını, Tahmin ve Kehanet Bölümü'ndeki özel bir ekibin danışmanlığıyla yapılmıştı. Bu bölüm kaba ve cahildi, yurttaş Merlin'in kısa süreli idaresinden beri bir daha düzelememişti. Enstitü, bölümün idare kadrosu için mütemadiyen isim bildirme çağrısında bulunuyordu ve her defasında Merlin'den başka kimse ismini yazdırmıyordu. Biliminsanları Sovyeti, dilekçeyi adil bir şekilde inceliyor ve reddediyordu. 43 ret oyuna karşılık bir kabul oyu. (Gelenek gereği Merlin de Biliminsanları Sovyeti'nin üyesiydi.)

Tahmin ve Kehanet Bölümü, üçüncü katın tamamını kaplamıştı. Üzerinde "Kahve Falı Grubu," "Augurlar Grubu," "Delfi Kâhinleri Grubu," "İcmal Grubu," "İskambil Falı Grubu," "Solovets Oraklı" yazılı tabelalar asılı kapıların önünden geçtim. Burada indirilecek hiçbir şalter yoktu, çünkü bölüm mum ışığında çalışıyordu. Müneccimler grubunun kapısında yakın zamanlarda asılmış bir "Bulutlardaki su karanlıktır" yazısı görülüyordu. Merlin her sabah entrikacı kıskanç kimseleri lanetleyerek bu yazıyı ıslak bir bezle siliyor ama yazı her gece yeniden ortaya çıkıyordu. Bu bölümünün saygınlığının nereden kaynaklandığını hiç anlamıyordum. Zaman zaman çalışanlar tuhaf konulu raporlar sunuyorlardı. Mesela: "Augurun Göz İfadeleri Hakkında" veya "1926 Hasadında Toplanmış Mocha Kahve Falının Falcılık Açısından Özellikleri" gibi. Bazen Delhi kâhinleri grubunun bir şeyleri

doğru tahmin ettiği de oluyordu ama bu bunlar her defasında kendi başarılarından hayrete ve korkuya kapılıyorlardı ve böylece doğru tahminin etkisi de kaybolup gidiyordu. Çok hassas bir insan olan U-Janus, sık sık görüldüğü gibi, Delfi kâhinleri ya da augurlar toplantılarında bulunduğunda yüzündeki yorgun bir tebessümü gizleyemiyordu.

Nihayet dördüncü katta yapacak bir iş çıkmıştı: Ebedi Gençlik Bölümü'nün hücrelerindeki ışıkları söndürdüm. Bu bölümde genç yoktu, binli yaşlarındaki, doku sertleşmesinden mustarip ihtiyarlar da ışıkları kapatmayı hep unutuyorlardı. Ancak meselenin sadece doku sertleşmesiyle ilgili olmadığından kuşkulanıyordum. Bunların birçoğunun felç geçirmekten ödleri kopuyordu. Elektriğe hâlâ demiryolu diyorlardı.

Süblimasyon laboratuvarında, uzun masaların arasında bir ebedi genç, esneyerek, elleri cebinde, kasvetli bir edayla dolaşıyordu. İki metrelik kır sakalı yerde sürünüyor ve sandalyelerin kollarına dolaşıyordu. Ne olur ne olmaz diye bir taburenin üzerindeki içinde kral suyu olan şişeyi dolaba kaldırdım ve elektronik salonuma doğru yöneldim.

Benim Aldan modeli bilgisayar burada duruyordu. Yoğunluğundan, güzelliğinden, gizemli parlaklığından ötürü hayranlıkla süzdüm onu bir süre. Enstitü'dekilerin bize bakışı farklı farklıydı. Örneğin muhasebede, beni kollarını açarak karşılıyorlardı; baş muhasebeci ise, yüzünde açgözlü bir gülücük, işçi ücretleri ve rantabilite ile ilgili bitmez tükenmez hesapları önüme çıkarıyordu. Evrensel Dönüşüm Bölümü'nün başındaki Gian Giacomo da ilkin gayet mutluydu ama

Aldan'ın bir kurşun küpü altın küpe çevirmek gibi son derece basit bir işlemi bile hesaplama yeteneğinden uzak olduğunu görünce benim elektronik cihazlarıma karşı soğumuştu ve ancak nadiren, tesadüfi görevlerle onurlandırıyordu bizi. Ne var ki onun astı ve en sevdiği öğrencisi olan Viktor Boynuzluov nefes almamıza bile fırsat vermiyordu. Oyra-Oyra da irrasyonel matematik alanında insana saç baş yolduran hesaplamalarıyla sürekli tepemdeydi. Her şeyde en önde gelmeyi seven Cristobal Junta, merkezi sinir sistemini geceleri makineye bağlıyor, böylece ertesi gün kafasının içi vızıldıyor, tıkırdıyordu; iflahı kesilmiş olan Aldan ise, hesaplarını ikili sistemde yapmak yerine, anlayamadığım bir şekilde eski onlu sisteme geçiyor, hatta bir üçüncüyü dışarıda bırakma ilkesini tamamen reddederek mantığını da kaybediyordu. Öte yandan Fyodor Simeonoviç Kivrin ise bir çocuğun oyuncağıyla eğlendiği gibi makineyle eğleniyordu. Saatlerce tik-takto oynayabilirdi onunla, Japon satrancı öğretmişti ve daha da ilginç olması için, birinin ölümsüz ruhunu da makineye yüklemişti; aslına bakarsanız epey hayat dolu ve çalışkan bir ruhtu bu. Janus Poliektoviç (A mı, U mu hatırlamıyorum) makineyi sadece bir kez kullanmıştı. Yanında yarı geçirgen küçük bir kutu getirmiş ve bunu Aldan'da monte etmişti. Bu aletle yaklaşık on saniye birlikte çalışan makinede bütün devreler yanmış ve Janus Poliektoviç özür dileyip kutusunu toplamış ve gitmişti.

Ama bütün bu küçük engellere ve tatsızlıklara, artık canlanmış olan Aldan'ın bazen çıktısında "Düşünüyorum, lütfen rahatsız etmeyin" diye yazmasına, yedek devrelerin yetersizliğine ve "İnkubus dönüşümü psikolojik sahasında uyumsuz geçişler" konusunda bir mantık analizi talep edildiğinde beni ele geçiren çaresizlik duygusuna rağmen burada çalışmak oldukça ilginçti ve bana ihtiyaç duyulmasından ötürü gurur duyuyordum. Oyra-Oyra'nın çift-kutuplu homunkulislerin üreme mekanizmasıyla ilgili çalışmasındaki bütün hesapları yapmıştım. Dönüştürücü-divan çevresinde dokuzuncu boyutta ortaya çıkan M-alanı gerilim tablosunu da Viktor

Boynuzluov için tamamlamıştım. Yerel balık fabrikasının iş hesaplamalarını da yapıyordum. Çocuk Kahkahası'nın abıhayatının en iktisatlı bir şekilde transportasyonu şemasını da çıkarmıştım. Bu gruptaki "Büyük Fil," "Senato" ve "Napolyon'un mezarı" gibi iskambil falı türlerinde başarılı olmak için olasılık hesaplarını bile çıkarmıştım. Cristobal Joseviç'in sayısal çözüm yönteminin bütün karesel çözümlerini de yapmıştım; o da buna karşılık bana, nirvanaya nasıl erişeceğimi öğretmişti. Memnundum, günler bana yetmiyordu ve hayatım da yeni fikirlerle doluydu.

Henüz erkendi. Daha ancak yedi olmuştu. Aldan'ı açıp biraz çalıştım. Akşam saat dokuzda kendime geldim, üzüntüyle makineyi kapattım ve beşinci kata çıktım. Tipi henüz dinmemişti. Gerçek bir yılbaşı tipisiydi! Eski, kullanılmayan bacalarda uğulduyor, inliyordu, pencerelerin altında kardan tepeler oluşturmuştu, düzensiz sokak lambalarını çılgınca sallıyordu.

İdare ve İktisat Bölümü alanını geçtim. Modest Matveeviç'in kabul odasının girişi on sekizlik demir kirişlerle çapraz bir şekilde örtülerek kapatılmıştı; barikatın iki yanındaysa, sarıklı, askeri kıyafetli, yalın kılıç iki ifrit bekliyordu. Her birinin soğuktan kızarmış ve şişmiş burnuna altın hızma geçirilmiş, bunlara da alüminyum künyelerde demirbaş numaraları asılmıştı. Sülfür, yanmış kürk ve antibiyotik merhem kokuyordu. Bir süre onları izledim, çünkü bizde pek fazla ifrit bulunmuyordu. Ama sağdaki, tıraşsız ve tek gözü kara bir bantla kapalı olanı açık gözüyle beni yemeye koyuldu. Bu kötü şöhretli bir ifritti, eskiden bir yamyam olduğunu söylüyorlardı. Aceleyle yoluma devam ettim. Arkamdan gürültüyle burnunu çekip dudaklarını şapırdattığını duyabiliyordum.

Mutlak İrfan Bölümü'ndeki bütün panjurlar açıktı, çünkü profesör Hopgeldio'nun ringa kafalarının kokusu burayı sarmıştı. Pencere pervazlarında kar birikmiş, kaloriferlerin altındaysa gölcükler oluşmuştu. Vantilatörleri kapattım ve bölüm çalışanlarının tertemiz masalarının arasından geçtim. Masaların üzerini yeni mürekkepsiz yazı takımları süslüyor-

du; üzerlerinde sigara söndürülmüştü. Bu bölüm epey tuhaftı. Bunların sloganı şöyleydi: "Sonsuzluğun kavranması, sonsuz zaman gerektirir." Bu husus bence de gayet açıktı ama bundan beklenmedik bir sonuç çıkarmışlardı: "Bu nedenle, ister çalış ister çalışma, hiç fark etmez." Kâinattaki artmayan entropi meseleleri üzerine çalışmıyorlardı. En azından çoğu çalışmıyordu. "En masse," derdi herhalde Hopgeldio. Aslında bunların ele aldığı sorun şu anda, mutlak hakikate asimptotik yaklaşım alanında göreli irfan eğrisinin analiziydi. Bu nedenle çalışanlardan bir kısmı sürekli olarak masaüstü hesap makinelerinde sıfırı sıfıra bölme işlemleriyle uğraşıyor, diğerleriyse iş gezisi için sonsuzluğa gönderilmeyi talep ediyorlardı. Gezilerden döndüklerinde enerjik ve iyi beslenmiş oluyorlardı ve derhal sağlık nedenlerinden izne ayrılıyorlardı. İş gezileri arasında kalan zamanlarında bölümden bölüme dolaşıyor, ellerinde sigaralarıyla çalışanların sandalyelerine oturuyor ve L'Hôpital yöntemiyle belirsizliklerin keşfiyle ilgili fıkralar anlatıyorlardı. Boş bakışları ve boyuna tıraş edilmekten çentik çentik olmuş kulakları sayesinde kolaylıkla fark ediliyorlardı. Benim Enstitü'de bulunduğum altı ay boyunca Aldan'a sadece tek bir problem için başvurmuşlardı; bu da şu sıfırın sıfıra bölünmesi meselesiydi ve herhangi bir mutlak hakikat içermiyordu. Belki de bunlar arasında hakikaten çalışan biri vardı ama bununla ilgili bir malumat sahibi değildim.

On buçukta nihayet Ambrosi Ambruazoviç Hopgeldio'nun katına ulaştım. Burnumu mendille kapayıp ağzımdan nefes almaya çalışarak doğruca, çalışanlar arasında "Doğumhane" diye bilinen laboratuvara yöneldim. Hopgeldio'nun iddiasına göre burada lale soğanına benzeyen soğanlarda ideal insan modelleri doğuyordu. Yani yumurtadan çıkıyorlardı; comprenez vous?*

Laboratuvar havasız ve karanlıktı. Işığı açtım. Duvarla-

* Anlıyor musunuz? (*Fr.*) –*çn*

rı Asklepios, Paraselsus ve bizzat Ambrosi Ambruazoviç'in portreleri süslüyordu. Ambrosi Ambruazoviç asil kıvırcık saçlarla, kara bir şapka giymiş olarak resmedilmişti ve göğsünde de ne olduğu anlaşılmayan bir madalya parlıyordu. Dördüncü duvarda da bir zamanlar bir resim asılı olduğu belliydi, ama şimdi bundan kala kala kararmış boş bir kare ve üç paslı çivi kalmıştı.

Laboratuvarın ortasında bir otoklav vardı; köşede de biraz daha büyüğü. Ortadaki otoklavın çevresinde, yere ekmek dilimleri atılmıştı, mavimsi bir sıvıyla dolu galvanize kovalar ve bir de, içi buharda pişmiş kepek dolu devasa bir tank duruyordu. Kokuya bakılırsa yakınlarda bir yerde ringa kafaları olmalıydı ama nerede olduğunu anlayamadım. Laboratuvara bir sessizlik hâkimdi, ancak otoklavların dibinden belli belirsiz ritmik tıkırtılar geliyordu.

Nedense parmak uçlarımda yürüyerek ortadaki otoklava yaklaştım ve gözetleme deliğinden içine baktım. Kokudan midem bulanıyordu ama şimdi özel bir şey görmemiş olsam da hakikaten kendimi çok kötü hissediyordum: Otoklavda beyaz, şekilsiz bir şey yeşilimsi bir loşluğun içinde ağır ağır süzülüyordu. Işığı kapattım, çıktım ve kapıyı güzelce kilitledim. Belli belirsiz bir huzursuzluk içimi kemiriyordu. Tam bu anda, eşiğin çevresinde, kıvrık Kabala işaretleriyle yapılmış kalın bir kara büyü şeridi olduğunu fark ettim. Yakından bakınca bunun, cehennemin aç iblisi Preta'ya karşı bir efsun olduğunu anladım.*

Hopgeldio'nun yerinden ayrılınca biraz rahatladım. Gian Giacomo'nun ve meslektaşlarının Evrensel Dönüşüm teori ve pratiğiyle uğraştığı altıncı kata yöneldim. Merdiven sahanlığında, bir halk kütüphanesi kurmak için çağrıda bulunan şiir şeklinde yazılmış renkli bir pankart asılıydı. Bu fikir yerel komitenindi, şiiriyse ben yazmıştım:

---

* Bazı Hint dinlerinde, dayanılmaz açlığıyla bilinen doğaüstü bir yaratık. –*çn*

Bodrumunu eşele biraz
Raflarını sallayıver,
Mümkünse getir
Başka başka kitap ve dergiler.

Kızardım ve yoluma devam ettim. Altıncı kata çıkarken Viktor'un laboratuvarının kapısının aralık olduğunu gördüm ve boğuk sesli birinin şarkı söylediğini işittim. Gizlice kapıya yaklaştım.

3

İşte geliyor mırıldanarak
Halen dahi ilerliyor fırtınada,
Karda, yorgun kış gününde, kuşanmış zırhlarını,
Sağlı sollu titretiyor yolunu
vurup sarsılarak.

—W. Whitman

Viktor kısa zaman önce, arkadaşlarıyla bir partiye katılacağını, laboratuvarda bir suretini bıraktığını söylemişti. Bu suret çok ilginç bir şeydi. Tabii ki, yaratıcısının neredeyse birebir kopyasıydı. Azmin elinden hiçbir şey kurtulmaz. Kendisine beyinsiz, uysal, sadece lehim işlerini yapabilen veya ağırlıkları çekebilen veya dikte edileni yazan bir suret yaratabilir. Bu işlerde böylesi işe yarar. Veya bir deney için bir tür antropoit model mi lazım; beyinsiz, uysal, sadece tavanda yürümeyi veya telepati kurmayı becerebilen suret yaratır. Böylesi de işe yarar. Veya en basit bir durumu alalım:. Diyelim ki adam, aylığını almaya hazırlanıyor ve zaman kaybetmek istemiyor; kendi yerine sadece kimsenin sıraya kaynamasına izin vermeyecek, bordroya imzasını atıp kasanın önünden ayrılmadan parasını sayabilecek bir suretini gönderir. Kuşkusuz herkes kendi suretini yaratamaz. Mesela ben henüz yapamıyordum. Benim yaptıklarım hiçbir şey beceremiyordu, mesela yürüyemiyordu bile. Mesela Viktor, Roman, Vo-

lodya Dizginci'nin suretleri sırada duruyor ama hiçbiriyle konuşamıyorsun. Benimki yerinden kıpırdamadan, nefes bile almadan, göz kırpmadan, kimseden sigara otlanmadan duruyor.

Gerçek ustalar çok karmaşık, farklı amaçlarla programlanmış, kendilerini eğiten suretler yaratabilirler. Roman'ın geçen yaz arabada benim yerime gönderdiği böyle harika bir suretti. Arkadaşlarımdan hiçbiri de suretin ben olmadığımdan kuşkulanmamışlardı. Suret, benim Moskviç'i harika kullanıyordu; sivrisinek sokunca küfrediyordu ve arkadaşlarla koro halinde mutlulukla şarkı söyleyebiliyordu. Leningrad'a döndüğünde herkesi evlerine bırakmış, kiralık arabayı geri vermiş, ödemelerini yapmış ve kiralık araba şirketinin müdürünün şaşkın gözleri önünde bir anda kayboluvermişti.

Bir aralar A-Janus'la U-Janus'un da orijinal ve suret olduklarını düşünürdüm. Ama kesinlikle öyle değillerdi. Her şeyden önce, iki müdürün de kimlikleri, diplomaları, giriş kartları ve diğer gerekli belgeleri vardı. Oysa en karmaşık suretin bile kişisel belgeleri olmaz. Bunlar fotoğraflarının üzerinde bir resmi mühür görmeyegörsünler, öfkeden deliye dönerler ve bu belgeyi derhal paramparça ederler. Magnus Redkin, suretlerin bu gizemli özelliği üzerine epeyce meşgul olmuştu, ama bu sorun onun için fazlasıyla büyüktü.

Üstelik Janus'lar, protein temelli varlıklardı. Filozoflar ve sibernetikçiler arasında, suretlerin canlı sayılıp sayılamayacağı hususundaki tartışma hâlâ bir çözüme kavuşmuş değildi. Suretlerin büyük çoğunluğu yapıları itibariyle siliko-organiktiler, bir kısmı germanyum temelliydi; son zamanlardaysa alüminyum polimerlerden yapılan suretler pek moda olmuştu.

Ve nihayet, en önemlisi, ne A-Janus ne de U-Janus'u kimse suni olarak yaratmış olamazdı. Bunlar ne orijinal ne de kopya, ne kardeş ne de ikizdiler; tek bir kişiydiler: Janus Poliektoviç Tatsızov. Enstitü'de kimse bu durumu anlayamıyordu ama öyle iyi biliyorlardı ki, anlamaya da çalışmıyorlardı.

Viktor'un sureti, ellerini laboratuvar masasına daya-

mış duruyor ve kıpırdamayan gözleriyle küçük homeostat Ashby'nin çalışmasını takip ediyordu. Bu sırada da, bir zamanlar moda olmuş bir melodide, bir şarkı söylüyordu:

Ne Descartes'ız biz, ne de Newton,
Bizim için bilim, karanlık bir harikalar ormanı.
Sıradan astronomlarız biz, evet!
Gökyüzünden yıldız koparıyoruz.

Suretlerin şarkı söylediklerini daha önce hiç işitmemiştim. Ama Viktor'un suretinden her şey beklenirdi. Mesela bir suretini hatırlıyorum: Bizzat Modest Matveeviç'le aşırı derece psiko-enerji tüketimini üzerine tartışmaya girmeye cüret etmişti. Benim bu sırada yaptığım kolsuz ve bacaksız korkuluklar ise Modest Matveeviç'i görmüş ve dehşetle kaskatı kesilmişti.

Suretin sağ tarafında, üzeri örtüyle kapatılmış çift hızlı TDH-80E dönüştürücüsü duruyordu. Bu, Kitejgrad büyü teknolojileri fabrikasının defolu bir ürünüydü. Laboratuvar masasının yanında, üç spot lambanın ışığında benim eski dostum divan duruyordu; yamalı örtüsü ışıkta parlıyordu. Divanın üzerinde de içi su dolu bir bebek küveti vardı; suyun üzerinde ters dönmüş ölü bir levrek yüzüyordu. Laboratuvarda aletlerle dolu raflar ve kapının yakınında tozla örtülmüş büyük, yeşil bir şişe de dikkati çekiyordu. Şişeye bir cin hapsetmişlerdi; cinin küçük parlak gözleriyle şişenin içinde kıpırdandığı görünüyordu.

Viktor'nın sureti homeostatı izlemeyi bıraktı, divana, küvetin yanına oturdu ve sabit gözlerini ölü balığa dikip şöyle bir türkü söyledi:

Doğayı dize getirme hedefiyle,
Cehaletin karanlığını dağıtma hedefiyle
Dünyanın yaradılış resmini alıyoruz – evet!
Ve ne, ne şekilde, nasıl oldu diye bakıyoruz
Boş gözlerle...

Levreğin durumunda bir değişiklik olmadı. Bunun üzerine suret, elini divanın içine soktu ve nefes nefese kalıp güçlükle orada bir şeyleri çevirmeye koyuldu.

Divan, dönüştürücüydü. Çevresinde, basitçe söylenirse, normal gerçekliği, hakiki faaliyeti masalsı harekete çeviren bir M-alanı yaratıyordu. Ben kendim de bunu, Naina Kievna'nın orada geçirdiğim unutulmaz gecede yaşamıştım ve o zaman beni kurtaran, divanın standart çıktısının yüzde yirmi beşinde çalışması olmuştu; yoksa parmak çocuk gibi bir şey olarak uyanırdım. Magnus Redkin'e göre divanın, aramakta olduğu Beyaz Tez'in yatağı olma ihtimali vardı. Modest Matveeviç'e göre, 1123 envanter numaralı bir müze demirbaşıydı ve satışa çıkarmak kesinlikle yasaktı. Viktor'a göre divan Bir Numaralı araçtı. Viktor bu yüzden her gece divanı çalıyordu; Magnus Fyodoroviç ise kıskançlıktan bu durumu personel şefi Dyomin'e ihbar ediyordu. Ama Modest Matveeviç, "kesin şunu" diyerek buna bir son vermeye çalışıyordu. Viktor, Janus Poliektoviç bu işe bir el atana kadar divanı çalmaya devam etti. Janus Poliektoviç, Fyodor Simeonoviç'le yakın işbirliği içinde ve Gian Giacomo'nun aktif desteğiyle, Bilimler Akademisi Prezidyumu'na dört akademisyen tarafından imzalanmış resmi bir mektup göndermiş, böylece Redkin'i tamamen etkisiz hale getirmeyi ve Modest Mateeviç'i değişmez makamında zor duruma düşürmeyi başarmıştı.

Modest Matveeviç, resmi sorumlu kişi olarak, bu meseleyi daha fazla duymak istemediğini bildirmiş ve 1123 envanter numaralı divanın yerine götürülmesini istemişti. Bu yapılmazsa, diye tehdit etmişti Modest Matveeviç, akademisyenler de dâhil bu işten dolayı herkes kendilerini suçlayacaklardı. Janus Poliektoviç kendini suçlamayı kabul etmişti, Fyodor

Simeonoviç de öyle; bunun üzerine Viktor, divanı hızla laboratuvarına taşımıştı. Viktor ciddi bir emekçiydi, Mutlak İrfan Bölümü'ndeki aylaklara benzemiyordu ve dünyamızdaki, okyanuslarda ve denizlerdeki bütün suyu abıhayata çevirmek istiyordu. Ancak halen deney aşamasındaydı.

Küvetteki levrek hareketlendi ve karnı aşağıya çevrildi. Suret elini divandan çıkardı. Levrek kayıtsızca yüzgeçlerini oynattı, esneyecekmiş gibi ağzını açtı, titredi ve tekrar sırtüstü döndü.

"Hayvan," dedi suret dişlerinin arasından.

Aniden teyakkuza geçtim. Bu duyguyla söylenmişti. Hiçbir laboratuvar sureti böyle diyemezdi. Suret ellerini ceplerine soktu, ağır ağır kalktı ve beni gördü. Birkaç saniye birbirimize baktık. Sonra alaylı bir tavırla sordum:

"Çalışıyor muyuz?"

Suret, donuk gözlerini bana dikti.

"Neyse, boş ver," dedim. "Her şey anlaşıldı."

Suret susuyordu. Taş gibi hareketsizdi ve gözlerini bile kırpmıyordu.

"Baksana ne diyeceğim," dedim. "Şu anda saat on buçuk. Sana on dakika veriyorum. Her şeyi topla, şu balık leşlerini çöpe at ve dansa git. Şalterleri ben indiririm."

Suret, dudaklarını boru gibi uzattı ve geri çekilmeye başladı. Çok dikkatli çekiliyordu, divanın çevresinden dolandı ve laboratuvar masasını aramıza alınca durdu. Göstere göstere saate baktım. Suret bir efsun okudu, masanın üzerinde bir hesap makinesi, tükenmez kalem ve dosya kâğıdı yığını belirdi. Suret, havada oturabilecek şekilde dizlerini kıvırdı, arada sırada ihtiyatla bana bakarak bir şeyler yazmaya koyuldu. Öyle doğal yapıyordu ki, ben bile kendimden kuşku duydum. Ama gerçeği aydınlatmak için güvenilir bir aracım vardı. Bilindiği gibi suretler kesinlikle acı hissetmezler. Cebimi yokladım, küçük, keskin bir cımbız çıkardım ve anlamlı bir şekilde tutarak surete doğru yaklaştım. Suret yazmayı bıraktı. Gözlerimi ondan ayırmadan cımbızla masadaki bir çivinin başını tuttum.

"E-e?"

"Nereden başıma musallat oldun?" diye sordu Viktor. "Görmüyor musun, çalışıyorum."

"Sen suret değil misin?" dedim. "Benimle konuşmaya nasıl cüret edersin?"

"Çek şu cımbızı," dedi.

"Salağa yatma," dedim. "Sen suretsin!"

Viktor masanın kıyısına oturdu ve yorgunlukla kulaklarını sildi.

"Bugün hiçbir şey beceremedim," dedi. "Kendimi aptal gibi hissediyorum. Bir suret yarattım; tamamen beyinsiz bir şey çıktı. Her şeyi yere döktü, umkleidet'ın üzerine oturdu. Hayvan. Ensesine vurdum ama elim acıdı. Levrek de boyuna ölüyor."

Divana yaklaştım ve küvete göz attım.

"Nesi var?"

"Nereden bileyim ben!"

"Nereden aldın bunu?"

"Pazardan."

Levreği kuyruğundan tutup kaldırdım.

"Ne bekliyordun ki? Sıradan, ölü bir balık."

"Geri zekâlı," dedi Viktor. "Abıhayat için, anlamıyor musun."

"A-ha," dedim ve ona öneride bulunacakmışım gibi bir poz takındım. Abıhayatın işleyiş mekanizmasına dair pek az bilgim vardı. Bunları da esasen Şehzade İvan'la Binbir Gece masallarından öğrenmiştim.

Şişedeki cin kıpırdıyor ve zaman zaman eliyle dışı tozlanmış camı siliyordu.

"Şişeyi silsene," dedim, aklıma bir şey gelmeyince.

"Ne?"

"Şişenin tozunu sil. Orada canı sıkılıyor olmalı."

"Bırak sıkılsın, başımın belası," dedi Viktor aldırmazcasına. Elini tekrar divana soktu ve gene bir şeyler çevirdi. Levrek dirildi.

"Gördün mü?" dedi Viktor. "Maksimum gerilim verdiğimde her şey yoluna giriyor."

"Başarısız bir örnek," dedim, nedense.

Viktor elini divandan çıkardı ve gözlerini bana dikti.

"Örnek," dedi. "Başarısız..." Gözleri, suretinin gözlerine benziyordu. "Örneğin *lupus est.*"*

"Üstelik, belki de donmuştur," dedim cesaretimi toplayarak.

Viktor beni dinlemiyordu.

"Nereden balık bulabilirim ki?" dedi, çevresine bakınıp ceplerini karıştırırken. "Küçük de olsa bir balık..."

"Neden?" diye sordum.

"Doğru," dedi Viktor. "Neden? Eğer başka bir balık yoksa," diye ekledi düşünceli bir tavırla, "neden balık yerine başka bir su numunesi almayayım ki? Değil mi?"

"E, hayır," diye itiraz ettim. "Öyle olmaz."

"Nasıl olur peki?" diye merakla sordu Viktor.

"Öteni berini topla," dedim. "Binadan çık."

"Nereye?"

"Nereye istersen."

Divana çıktı ve omuzlarımdan tutup çekti.

"Beni dinliyor musun sen?" dedi tehditkâr bir tavırla. "Yeryüzünde birbirinin aynı hiçbir şey yoktur. Her şey Gauss dağılımına uygun olarak dağılmıştır. Su da aynı değildir. Gördüğün bu koca aptal, olasılık dağılımlarını düşünmedi bile."

"Hey, kardeş," diye seslendim. "Yeni yıla fazla bir şey kalmadı! Bugünlük artık yeter."

Omuzlarımı bıraktı ve telaşla kıpırdandı:

"Nereye koydum şunu? Ne sersemlik! Nereye soktum? Hah, şurada."

---

* "Homo homini lupus est" (insan insanın kurdudur) şeklindeki Latin atasözüne gönderme: örnek örneğin kurdudur. –*çn*

Umkleidet'in diklemesine durduğu sandalyeye atıldı. Bu, aynı umkleidet'tı. Kapıya doğru çekildim ve yalvarırcasına seslendim:

"Kendine gel! Saat neredeyse on iki! Seni bekliyorlar! Senin güzel Vera bekliyor!"

"Beklemiyor," diye cevap verdi. "Ona bir suretimi gönderdim. İyi bir suret, eti budu yerinde. Aptal mı aptal. Fıkra anlatıyor, amuda kalkabiliyor, öküz gibi yorulmadan dans ediyor."

Umkleidet'i ellerinde çevirdi, bir şeyleri yokladı, ölçtü, tek gözüyle bana baktı.

"Çık git artık diyorum sana!" diye kükredim umutsuzlukla.

Viktor öylesine bir göz attı bana ve oturdu. Eğlence bitmişti. İşinin büyüsüne kapılmış, karşısına çıkanları örümceğe, ağaç bitine, kertenkeleye ve benzer sessiz hayvanlara çevirebilecek bir büyücü kıvamındaydı. Ben de cinin yanına diz çöktüm ve izlemeye başladım.

Viktor maddi efsunlama için ("matrihor" pozisyonu) donmuş gibi hareketsiz kaldı, masanın üzerinde pembe bir duman yükseldi, yukarıda-aşağıda yarasaya benzeyen gölgeler titredi, hesap makinesi kayboldu, kâğıt kayboldu, ansızın masanın yüzeyi şeffaf solüsyonlarla dolu tüplerle kaplandı. Bakmadan sandalyenin üzerindeki umkleidet'i kaldırdı, tüplerden birini aldı ve dikkatle incelemeye koyuldu. Buradan asla ayrılmayacağı belli bir şeydi. Çabucak divandan küveti kaldırdı, bir sıçrayışta rafa gitti ve ağır, bakır bir akvavitometreyi masanın üzerine çekmeye koyuldu. Oturduğum yerde rahat etmek için biraz kıpırdandım, şişedeki cin çevreyi iyice görebilsin diye elimle silip küçük bir pencere açtım ona, tam bu sırada koridordan bir ses geldi, ayak sesleri ve kapıların çarpma sesi işitildi. Zıpladım ve ne olduğuna bakmak için hızla laboratuvardan çıktım.

Devasa binadaki karanlık sessizlik bir anda kaybolmuştu. Koridorda parlak lambalar yanıyordu. Biri koridorda gürültüyle koşturuyor, biri, "Valka! Gerilim düştü! Akü odasına

koş, çabuk," diye bağırıyor, başka biri merdiven sahanlığında kürkünü silkeleyip üzerindeki ıslak karı serpiyordu her yere. Nezaketle eğilen, düşünceli Gian Giacomo'yla karşılaştım; hemen arkasındaki bir gnom, bastonunu dişlerinin arasına sıkıştırmış, kocaman bir evrak çantası getiriyordu. Karşılıklı eğilerek selamlaştık. Büyük büyücü, pahalı bir şarap ve Fransız parfümü kokuyordu. Onu durdurmaya kalkmadım, kilitli kapının içinden geçip odasına girdi. Gnom da çantayla bastonu ona doğru itekliyordu ama kafasını kalorifere çarptı.

"Ne oluyor burada?" diye bağırdım ve merdivenlere koştum.

Çalışanlar Enstitü'yü tıka basa doldurmuşlardı. Sanki iş saatlerinde olduğundan bile daha kalabalıktılar. Bütün odaların ve laboratuvarların ışıkları yanıyordu, kapılar ardına kadar açıktı. İşgünlerinin olağan uğultusu doldurmuştu Enstitü'yü: makinelerin gürültüsü, rakamlar dikte eden ve efsunlar söyleyen monoton sesler, hesap makinelerinin ve daktiloların tıkırtıları. Ve bütün bunların üzerinde de Fyodor Simeonoviç'in duvarlarda yankılanan zafer kazanmış gibi kükremesi: "Bu iyi! Bu harika! M-muhteşemsiniz, şekerim! H-hangi salak jeneratörü k-kapattı?"

Sırtımı bir köşeye çarptılar, parmaklıkları yakaladım zorlukla. Öfkeden deliye dönmüştüm. Volodya Dizginci ve Edik Amperyan'dı bunlar; yarım ton ağırlığındaki koordinat hesaplama aletini kendi katlarına taşıyorlardı.

"Ah, Saşa," dedi Edik samimiyetle. "Merhaba, Saşa."

"Saşa, yolumuzdan çekil" diye bağırdı Volodya Dizginci, aletin bir ucunu tutmuş geri geri giderken. "Biraz indir, biraz daha!"

Yakasından yakaladım

"Enstitü'de ne işiniz var bakayım? Buraya nasıl girdiniz?"

"Kapıdan, kapıdan! Bırak yakamı," dedi Volodya. "Edik, biraz sağa! Geçmediğini görmüyor musun?"

Onu bıraktım, dehlize doğru koştum. Bir idarecinin gazabıyla yanıyordum. "Göstereceğim size," diye homurdanıyordum basamakları dörder dörder atlarken. "Bu aptallığın

hesabını soracağım. Kimseye sormadan bunları nasıl içeri alırmışsınız, bakalım." Giriş ve çıkıştaki makro-iblisler, işleriyle meşgul olmak yerine kumarın büyüsüne kapılmışlar ve fosforlanmış gibi ışıl ışıl parlıyorlardı. Gözlerimin önünde, işini savsaklayan Giriş, Çıkış'ı yetmiş milyon molekül kadar üttü. Rulet çevirdiklerini fark ettim. Hem de benim ruletimle oynuyorlardı! Bir akşam eğlencesi için yapmıştım bunu ve elektronik salonunda, dolabın arkasına saklamıştım; bunu bilen bir tek Viktor Boynuzluov'tu. Bu bir komplo, diye düşündüm. Hepsinin hesabını soracağım. Bu arada dehlizde, üzerleri karla kaplı, yüzleri kızarmış, neşeli çalışanlar koşturup duruyorlardı.

"Dışarıda öyle bir tipi var ki! Kulaklarımı deldi resmen."

"Sen de mi geldin?"

"Acayip can sıkıntısı... Herkes içiyordu. Ben de dedim ki, iyisi mi gidip çalışayım. Suretimi orada bırakıp çıktım."

"Biliyor musun, kızla dans ediyorum ama her tarafım kıllanıyor. Votka kadehlerini deviriyorum; faydası yok..."

"Keşke bir elektron demeti kullansaydınız? Şöyle iri bir şey? Fotonlardan..."

"Aleksey, senin lazer boşta mı? Hiç değilse gaz lazeri..."

"Galka, kocanı nasıl yalnız bırakabildin?"

"Bilmek istiyorsan söyleyeyim, evden çıkalı bir saat oldu. Kulaklarıma kadar kara battım, neredeyse gömülüyordum."

Nöbeti elime yüzüme bulaştırdığımı anlamıştım. Artık iblislerden ruletimi almayı bile düşünmüyordum, tek düşündüğüm gidip şu provokatör Viktor'la dalaşmaktı, sonucu ne olursa olsun. İblisleri yumruğumu gösterip tehdit ettim ve merdivenlere yöneldim, bir yandan da Modest Matveeviç Enstitü'nün bu halini görseydi ne olurdu diye düşünüyordum.

Müdürün kabul odasına giderken Şok ve Titreşim salonunda durdum. Şişeden çıkardıkları cini zapt etmeye çalışıyorlardı. Kocaman ve öfkeden mosmor olmuş cin, Gian ben Gian tarafından kalkanlarla çevrilmiş ve üzeri de güçlü bir büyüsel alanla kapatılmış bir kuşhanede fırfır dönüyordu.

Yüksek voltajlı elektrik veriyorlardı; cin birkaç ölü dilde küfürler sallıyor, ağzından alevler saçıyordu ve heyecan içinde saraylar yapıp yıkmaya başlamıştı, nihayet teslim oldu, yere oturdu ve her elektrik şokunda titreyerek acınacak bir halde böğürdü:

"Yeter artık, durdurun şunu, daha fazla dayanamayacağım... Oy-oy-oy... Tamam, sakinleştim artık."

Hepsi de suret olan, sakin ve gözlerini hiç kırpmayan gençler manyetonun yanındaydılar. Orijinaller ise titreşim standının yanında toplanmışlar, saate bakıyor ve şampanya patlatıyorlardı.

Yanlarına yaklaştım.

"A, Saşa!"

"Saşa, bugünkü nöbetçi senmişsin, öyle diyorlar. Senin bölüme daha sonra uğrarım."

"Hey, birisi Saşa için bardak yaratsın, benim ellerim meşgul."

Sersemlemiştim, elimde bir anda bir kadeh belirdiğini bile fark etmedim. Şişelerin mantarları, Gian ben Gian kalkanlarına çarptı, buz gibi şampanya etrafa saçıldı. Elektrik şokları kesilmişti, cin de sızlanmayı bırakmış ve havayı koklamaya başlamıştı. Bu sırada Kremlin'in saati on ikiyi vurdu.

"Çocuklar! Yaşasın pazartesi!"

Kadehler yuvarlandı. Sonra biri şişeye bakarak şöyle dedi:

"Kim yarattı bu şarabı?"

"Ben."

"Yarın parasını ödemeyi unutma."

"Bir şişe daha açalım mı?"

"Yeter bu kadar, yoksa üşüteceğiz."

"İyi bir cinmiş bu. Biraz sinirli ama."

"Bedava sirke baldan tatlıdır."

"İyidir iyi, uçuşu harika. Kırk defa sıçrasın, sinirleri düzelir."

"Çocuklar," dedim çekingen bir tavırla, "Gece vakti... yılbaşı... Evlerinize gitseniz..."

Bana baktılar, omzumu pışpışladılar: "Önemli değil, üstesinden gelirsin," dediler ve hepsi birden kuşhaneye hareketlendi. Suretler, kalkanlardan birini kaldırdı, orijinaller ise cinin çevresini sardılar, ellerini ve ayaklarını sıkıca tuttular ve titreşim standına sürüklediler. Ödlek cin yalvarıyor ve herkese dünyadaki krallıkların hazinelerini vaat ediyordu ama pek inandırıcı değildi. Bense tek başıma durmuş, cini sarmalarını ve vücudunun muhtelif yerlerine mikrosensörler iliştirmelerini izliyordum. Sonra kalkanlardan birine dokundum. Bu kocaman, ağır, büyücülerin attığı yıldırımların yer yer kömürleşmiş izleri olan bir kalkandı. Gian ben Gian'ın kalkanları, bir baba katilinin safrasıyla yapıştırılmış yedi ejderha postundan ve yıldırım darbelerine karşı koyabilecek şekilde yapılmıştı. Enstitü'de bulunan her kalkan, vakti zamanında çariçe Savska'nın hazinesindeydi. Bunları Cristobal Junta ve Merlin birlikte yapmışlardı. Junta bununla ilgili hiç konuşmazdı ama Merlin fırsatını bulduğu her defasında, pek de güvenilir bir otorite olmayan Kral Arthur'a gönderme yaparak böbürlenirdi. Her bir kalkana alüminyuma basılmış demirbaş numaraları raptiyelerle iliştirilmişti. Kalkanların dış yüzünde teorik olarak geçmişin bütün ünlü savaşlarının, iç yüzünde de geleceğin bütün büyük muharebelerinin görünmesi gerekiyordu. Ama pratikte, önünde durduğum kalkanın dış yüzünde, bir mekanize birliğe saldıran jet uçakları görünüyordu, iç yüzü ise tuhaf şekillerle kaplıydı ve soyut bir resmi hatırlatıyordu.

Cini titreşim standının üzerinde sallamaya başladılar. Beriki kıkırdayıp cırlıyordu: "Ay, gıdıklanıyorum! Ay, dayanamayacağım!" Koridora döndüm. Bengal ateşi kokuyordu. Kandiller tavana yakın dönüyorlardı, arkalarında renkli dumanlar bırakarak duvardan duvara çarpan havai fişekler uğulduyordu. Volodya Dizginci'nin suretiyle karşılaştım, bakır halatlarla sarılı devasa bir inkunabulayı sürüklüyordu; Roman Oyra-Oyra'nın iki sureti ağır bir kirişin altında iki büklüm olmuşlardı; Roman'ın kendisi de Kavranamaz Sorunlar Bölümü'nün arşivinden çıkardığı bir kucak dolusu

parlak mavi dosya taşıyordu; Hayatın Anlamı Bölümü'nden gaddar bir laborant da, Junta'nın sorguya çekmesi için haçlı kıyafetli bir grup lanetli hayalete eşlik ediyordu. Yani herkes pek meşgul, işleri başlarından aşkındı.

İş yasası açıkça ve herkes tarafından birden ihlal edilmişti. Bu ihlallerle mücadele etme arzumu kaybettiğimi hissettim, çünkü yeni yılda saat on ikide bir kar fırtınasının içinden buraya gelen bu insanlar için, votkayla sarhoş olmaktan, anlamsızca vücutlarını sallamaktan, kumar oynamaktan ve havailiğin muhtelif derecelerinde flört etmektense, başladıkları bir deneyde veya işte sonuca varmak ya da bu işi yeni baştan ele almak daha ilginçti. Ayrı olmaktansa birlikte olmaktan hoşnut olan, pazar günlerine hiç dayanamayan insanlar gelmişti buraya. Çünkü pazar günleri onlar için çok sıkıcıydı. Bunlar büyücülerdi, yani büyük harfle yazılması gereken İnsanlar;* bunların sloganı da şöyleydi: "Pazartesi cumartesiden başlar." Evet, bunlar efsun falan biliyorlardı, suyu şaraba çevirebiliyorlardı ve her biri de beş dilim ekmekle bin kişiyi beslemekte hiç zorlanmazdı. Ama büyücü olmalarının nedeni bunları yapabiliyor olmaları değildi. Bunlar ıvır zıvır şeylerdi, yani zahiri şeyler. Büyücüydüler, çünkü çok şey biliyorlardı; öyle çok şey biliyorlardı ki, sonunda nicelik niteliğe dönüşmüştü ve böylece dünyayla, sıradan insanların ilişkisinden başka türlü bir ilişki içine girmişlerdi. Bunlar, evvela insanların mutluluğu ve insan hayatının anlamı sorunlarıyla meşgul olan bir Enstitü'de çalışıyorlardı ama bunların aralarında bile hiç kimse, mutluluğun ne olduğunu ve şu hayatın anlamı denen şeyin de neyle ilgili olduğunu kesin olarak bilmiyordu. Böylece, işler bir varsayımı kabul etmişlerdi: Mutluluk bilinmezin ara vermeksizin kavranması sürecidir, hayatın anlamı da budur. Her insan, ruhunun derinlerinde bir büyücüdür ama insan, ancak kendi hakkında daha az, başkaları hakkındaysa daha çok düşünmeye başladığında, çalışmak onun

* Muhtemelen Gorki'nin Lenin'le olan anılarına gönderme. Gorki Lenin'i "büyük harfle başlayan İnsan" diye tanımlamıştı. *–çn*

için, bu kelimenin eski anlamında olduğu gibi eğlenmekten ziyade ilginç hale gelmeye başladığında büyücü olunur. Belki de bu varsayım, hakikatten fazla uzak değildi, çünkü tıpkı emeğin maymunu insana dönüştürmesi gibi, onun yokluğu da çok daha kısa bir sürede insanı maymuna çevirir. Hatta maymundan bile kötüsüne.

Günlük hayatımızda bunu her zaman fark etmeyiz. İşsiz güçsüz, asalak, keyifçi ve kariyer meraklısı, en uçlarda dolaşmaya, gayet belirgin bir şekilde konuşmaya devam ederler (çevrelerinde neredeyse hiç kimse kalmasa bile); dar pantolonlara ve caz dinleyip eğlenmeye gelince (bir zamanlar bunları maymunlaşma diye değerlendirenler de vardı), bunların en iyi büyücülerin bile ortak özellikleri olduğu hızla ortaya çıktı.

Enstitü'deki gerilemeyi gizlemek de mümkün değildi. Enstitü, insanın büyücüye dönüşümündeki sınırsız olanakları temsil ediyordu. Ama gerileyenlere karşı merhametsizdi ve sektirmeden mimliyordu bunları. Çalışanlara düşen, bencil ve içgüdüsel davranışlara (bazen de sadece fikirlere) kapılmaktı; bunlar, kulaklarındaki kılların iyice uzadığını dehşet içinde fark ediyorlardı. Bu bir uyarıydı. Polis düdüğünün ceza yazmanın uyarısı olması, ağrının olası bir travmanın uyarısı olması gibi. Şimdi her şey, çalışanın kendine bağlıydı. İnsanların kendi ekşi düşünceleriyle mücadele edemedikleri daha sık görülüyordu, çünkü nihayetinde insandı bunlar, yani neandertallerle büyücüler arasında bir tür. Ama bu düşüncelere aykırı da davranabiliyordu, o zaman bir şansı oluyordu. Ya da geri çekiliyor, her şeyden vazgeçiyor ("Bir kere yaşıyoruz," "Hayattan alabileceğin her şeyi almalısın," "İnsana dair hiçbir şey bana yabancı değildir"), o zaman da yapabileceği tek şey kalıyordu: mümkün olduğunca çabuk Enstitü'den ayrılmak. Dışarıda, hiç değilse kendini güçlükle de olsa geçindirebilen dürüst bir küçük burjuva gibi kalabiliyordu. Ama ayrılmaya karar vermek güçtü. Enstitü sıcak ve rahattı, iş temiz ve saygındı, iyi ücret ödüyorlardı, insanlar harikaydı ve utanç insanı tüketmiyordu. Böylece kalıyorlardı, merhametli ve kınayıcı bakışlar izliyordu onları koridorlarda ve labora-

tuvarlarda, kulakları sert, gri kıllarla kaplanıyordu; amaçsız, sözlerindeki anlamı kaybediyor, herkesin gözleri önünde aptallıkları büyüyordu. Ama bunlara acımak hâlâ mümkündü, yardım etmeye çalışmak mümkündü, onları insan suretine döndürmeyi umut etmek hâlâ mümkündü.

Başka türlüleri de vardı. Gözleri bomboş bakanlar. Ekmeğin hangi tarafına yağ sürmek gerektiğini kesin olarak bilenler. Kendilerince hiç de aptal olmayanlar. Kendilerince insan doğası hususunda uzman sayılabilecekler. Hesaplı ve ilkesizler, insan zaaflarının bütün gücünü bilenler, her kötülüğü kendileri için bir iyiliğe çevirebilenler ve bunda hiç yorulmayanlar. Bunlar kulaklarını özenle temizliyor ve boyuna, kıllı yerleri yok etmek için şaşılacak aletler icat ediyorlardı. Omurgalarındaki eğriliği gizleyen ejderha bıyığından korseler giyiyorlar, dev ortaçağ pelerinlerine ve ulusal geçmişimize sadakati seslendiren boyar kürklerine sarınıyorlardı. Kışın romatizma ağrılarından herkesin işiteceği şekilde şikâyet ediyorlar, yazın uzun deri çizmeler giyiyorlardı. Örümcekler gibi, inanılmaz sabırlıydılar. Sık sık da çok yükseklere erişiyorlar ve temel işlerinde büyük başarılara imza atıyorlardı: mütevazı bir apartman dairesinde ve şehrin kenar mahallesindeki insanlığın geri kalanından dikenli teller sarılmış çitlerle ayrılmış bir arsada muhteşem bir geleceğin inşası...

Görevimin başına, müdürün kabul odasına döndüm, işe yaramaz anahtarları çekmeceye tıkıştırdım ve Y. P. Tatsızov'un klasik eseri "Matematiksel Büyü Eşitlikleri" kitabından birkaç sayfa okudum. Macera romanı gibi bir kitaptı bu, çünkü çözülmemiş problemlerle doluydu. Bir anda çalışmak için

dayanılmaz bir istek duydum, nöbet görevini falan boş verip benim Aldan'a gitmeye karar verdim ki, Modest Matveeviç aradı.

Ağzında bir şeyler çiğniyordu; sertçe sordu:

"Ne halt ediyordunuz, Privalov? Üçüncü defa arıyorum, ayıp bu!"

"Mutlu yıllar, Modest Matveeviç," dedim.

Bir süre sessizce ağzındaki geveledi, sonra kibar bir sesle cevap verdi:

"Size de mutlu yıllar. Nöbet işleri nasıl gidiyor?"

"Devriyeden yeni döndüm," dedim. "Her şey yolunda."

"Kendiliğinden başlayan yangın yok ya?"

"Kesinlikle yok."

"Bütün şalterleri indirdiniz mi?"

"Briareus parmağını kırmış," dedim.

Endişelendi.

"Briareus mu? Durun bakalım... Aha, demirbaş numarası 1489. Ne olmuş?"

Açıkladım.

"Ne tedbir aldınız?"

Anlattım.

"Doğru karar almışsınız," dedi Modest Matveeviç. "Nöbete devam. Benden bu kadar."

Modest Matveeviç'in hemen arkasından Lineer Mutluluk Bölümü'nden Edik Amperyan aradı ve kibarca, sorumlu çalışanlar için optimal kayıtsızlık katsayılarını hesaplamamı rica etti. Kabul ettim. İki saat sonra elektronik salonunda buluşmak üzere anlaştık. Sonra Oyra-Oyra'nın sureti geldi ve ifadesiz bir sesle, Janus Poliektoviç'in kasasının anahtarlarını istedi. Reddettim. Israr etmeye koyuldu, ben de onu odadan kovaladım.

Birkaç dakika sonra Roman kendisi koşarak içeri girdi.

"Anahtarları versene."

Başımı salladım.

"Vermeyeceğim."

"Hadi, anahtarları ver."

"Çek git. Buradaki sorumlu benim."

"Saşa, kasayı alıp götürürüm!"

Sırıttım:

"Keyfine bak."

Roman gözlerini kasaya dikti ve bütün vücudu kasıldı ama kasa ya efsunluydu ya da yere sabitlenmişti.

"Kasada ne arıyorsun?" diye sordum.

"RU-16 belgeleri," dedi Roman. "Hadi, anahtarları ver!"

Güldüm ve elimi anahtarları koyduğum çekmeceye uzattım. Ta bu anda üzerimizde bir yerden kulakları sağır eden bir çığlık yükseldi. Yerimden sıçradım.

4

Eyvah! Zayıf ve güçsüzüm ben;
Vampir tek lokmada yiyecek beni...
—A. S. Puşkin

"Yumurtadan çıktı," dedi Roman sakince, tavana bakarak.

"Kim?" Ne dediğini anlamamıştım. Çığlık atan bir kadındı.

"Hopgeldio'nun canavarı," dedi Roman. "Daha doğrusu, zombisi."

"Peki neden çığlık atan bir kadın?"

"Göreceksin," dedi Roman.

Elimi tuttu, sıçradı; binanın katlarının arasından geçtik. Tavanlardan geçerken donmuş yağı kesen bıçak gibi hissettim; her defasında tokat gibi bir ses havada yankılanıyor ve bir sonraki tavandan geçiyorduk. Döşemelerle tavanların arası karanlıktı ve küçük gnomlarla fareler cırlayarak dört yana kaçışıyorlardı. İçinden uçarak geçtiğimiz laboratuvarlarda başlarını yukarıya çevirmiş, ürküntüyle bakıyorlardı.

Doğumhanedeki meraklı kalabalığın arasından geçtik ve laboratuvar masasının arkasındaki, anadan doğma çıplak Hopgeldio'yu gördük. Maviye çalan beyaz cildi ıslanmış, parlıyordu; ıslak sakalı koni şeklinde sallanıyordu, ıslak saçları, volkanik patlamaların alevleri yükselen alnına yapışmıştı. Boş, delici bakışları odada geziniyor, arada sırada gözlerini kırpıyordu.

Profesör Hopgeldio yemek yiyordu. Önündeki masada yeni pişirilmiş kepekle dolu genişçe bir fotoğraf stüdyosu tepsisinden duman tütüyordu. Bize aldırış etmeden bir avuç kepeği aldı, yoğurarak topak yaptı, ağzına götürdü, bıyıklarına kepek tozları yapıştı. Bu sırada başını yana eğip etrafı gözden geçiriyor, büyük bir zevkle ağzını şapırdatıyor, gürültüyle geveliyor, yutkunuyordu. Zaman zaman, yutkunup gevelemeyi bırakmadan öyle bir heyecanlanıyordu ki, kepek dolu küvetin ve yanındaki su dolu kovanın kenarına yapışıyor, iyice kendine çekiyordu. Masanın diğer ucunda, temiz pembe kulaklı, solgun, ağlamaklı, dudakları titreyen lisans öğrencisi Stella, iri ekmek dilimleri kesiyor ve Hopgeldio'ya uzatıyordu. Ortadaki otoklav açık ve ters dönmüştü, yanında da yeşile çalan bir gölcük oluşmuştu.

Hopgeldio kelimeleri ağzında geveleyerek konuştu:

"Hey, bücür kız. Süt de ver! Şuraya, kepeğin üzerine dök. *S'il vous plait yani.*"

Stella telaşla kovayı aldı ve içindekini tepsiye boca etti.

"Eh!" diye seslendi profesör Hopgeldio. "Tabak da pek ufak! Hey, bücür Adın neydi senin? Doğruca küvetin içine dök. Anlayacağın, küvetten yiyeceğiz."

Stella, kovayı kepek küvetinin içine olduğu gibi boca etti; tepsiyi kaşık gibi tutmuş olan profesör de, kepeği, şimdi ansızın acayip bir şekilde açılmış ağzına kepçeledi.

"Biri telefon etsin lütfen!" diye acınacak halde bağırdı Stella. "Yoksa hepsini yiyecek!"

"Zaten aradık," dedi kalabalıktan birisi. "En iyisi ondan biraz uzak dur. Bu tarafa yaklaş."

"Gelecek mi peki? Ne dedi?"

"Şimdi geliyorum, dedi. Yani galoşlarını giyip hemen çıkıyormuş. Ondan uzak dur, diyoruz sana."

Sonunda olanı bíteni anladım. Bu profesör Hopgeldio değildi. Dirilmiş bir kadavra, açlığı tatmin edilemeyen insan modeliydi. Ve Tanrı'ya şükür öyleydi, çünkü profesörün kafayı yediğini sanmıştım. Fazla çalışmaktan.

Stella, dikkatle uzaklaştı. Birileri kızın omuzlarından yakalayıp kalabalığın içine çekti. Kız arkama gizlendi, dirseklerimi tuttu. Hemen omuzlarımı düzelttim. Ama henüz ne olayı, ne de kızın niye bu kadar korktuğunu anlamamıştım. Kadavra tıkınıp duruyordu. Kalabalıkla tıka basa dolmuş olan laboratuvarda sarsıcı bir sessizlik hâkimdi ve sadece, bir at gibi ağzını şapırdatıp tükürükler saçan zombinin sesi işitiliyordu. Sandalyesinden itip başını tüpe daldırdı. Kadınlar başlarını başka tarafa çevirdiler. Lilya Novosmehova bayılacak gibi oldu, hemen koridora götürdüler. Sonra Edik Amperyan'ın berrak sesi duyuldu:

"Peki. Mantıklı olalım. Kepeği şimdi bitirecek, sonra ekmeğini yiyecek. Ya sonra?"

Ön sırada bir hareketlenme oldu. Kalabalık kapıya yığıldı. Anlamaya başlamıştım. Stella inlercesine anlatıyordu:

"Biraz da ringa kafası var."

"Çok mu?"

"İki ton."

"Hmmm," dedi Edik. "Nerede bu kafalar?"

"Konteynere doldurulmuş olmalıydı," dedi Stella. "Ama çıkarmaya çalıştım, konteynerin kilidi de kırıldı."

"Bu arada," dedi Roman bağırırcasına, "iki dakikadır bunu pasifize etmeye çalışıyorum, ama hiçbir sonuç alamadım."

"Ben de," dedi Edik.

"Bu yüzden," dedi Roman, "midesi sağlam birileri konteyneri tamir etmeye çalışsa iyi olacak. Yani açlığını biraz yatıştırmak için. Doktora öğrencilerinden kimse var mı? Edik'i görüyorum. Başka kimse yok mu? Boynuzluov! Viktor Pavloviç, burada mısın?"

"Burada değil. Belki Fyodor Simienoviç'i aramaya çıkmıştır?"

"Bence şimdilik onun için endişelenmeye değmez. Bir şekilde düzeltmeye çalışalım. Edik, hadi ikimiz birden yoğunlaşalım."

"Hangi yaklaşımı uygulayacağız?"

"Frenleme yaklaşımını. Tetanoz oluncaya kadar. Çocuklar, elinden gelen herkes yardımcı olsun."

"Bir dakika," dedi Edik. "Ya ona zarar verirsek?"

"Evet, evet," dedim alayla. "Belki bir şey yapmasanız daha iyi. En iyisi beni de yiyiversin."

"Endişe etmeyin. Dikkatli olacağız. Edik, hadi, dokunma yöntemi. Tek bir dokunuş."

"Başlayalım," dedi Edik.

Sessizlik daha da arttı. Kadavra, küvetin içinde yalanıyordu; gönüllüler ise konteyneri onarmak için çalışırken birbirleriyle fısıldaşıyor ve duvarın arkasında bir şeyleri tıkırdatıyorlardı. Bir dakika geçti. Kadavra küvetten çıktı, sakalını sıvazladı, uykulu gözlerle bize baktı ve aniden, atik bir hareketle, elini inanılmaz uzatıp son ekmek dilimini de kaptı. Sonra geriye doğru yuvarlandı, sandalyeye düştü, ellerini acayip şişmiş olan karnına koydu. Yüzünden mutluluk akıyordu. Burnunu çekiştirdi ve anlamsızca gülümsedi. Kuşkusuz, tıpkı çok yorgun insanların nihayet çoktandır kendilerini bekleyen yatağa atladıklarında olduğu gibi, son derece mutluydu.

"Herhalde halloldu," dedi birisi kalabalıkta, rahatlamış bir tavırla.

Roman kuşkuyla dudaklarını ısırdı.

"Bence olmadı," dedi Edik nezaketle.

"Belki de motoru dağıtmıştır?" dedim umutla.

Stella üzüntüyle seslendi:

"Geçici bir rahatlama bu. Bir çeşit doygunluk nöbeti. Az sonra gene uyanır."

"Ne beceriksizmişsiniz siz, ustalar," dedi bir erkek sesi. "Bırakın geçeyim, Fyodor Simeonoviç'i çağıracağım."

Hepimiz belli belirsiz gülümseyerek birbirimize baktık. Roman düşünceli bir tavırla umkleidet'i elinde çeviriyordu. Stella titreyerek fısıldadı: "Ne olacak acaba? Korkuyorum, Saşa!" Bana gelince, göğsümü gerdim, kaşlarımı çattım ve Modest Matveeviç'i aramak için duyduğum korkunç arzuyla mücadele ettim. Bu sorumluluktan kurtulmak için dayanılmaz bir istek duyuyordum. Evet, bu bir zayıflıktı ama ben bu zayıflığın karşısında güçsüzdüm. Modest Matveeviç şimdi

gözlerimin önünde tamamen başka bir ışık altında belirmişti sanki. Umutla, geçen ay "Doğanın ve İdarenin İlgili Yasaları" konulu büyücülük bitirme tezinin savunmasını hatırladım. Bu tezde kısmen, spesifik bir kararlılığa sahip idari yasaların genellikle doğa ve büyünün yasalarından daha efektif oldukları gösteriliyordu. Modest Matveeviç'in tek yapması gerekenin burada görünmek ve "Kesin şunu, yoldaş Hopgeldio!" diye şu yaratığa bağırmak olduğuna emindim; o zaman yaratık kesinlikle böyle davranmayı keserdi.

"Roman," dedim pervasızca, "bence en azından bunu demateryalize edebilirsin?"

Roman güldü ve omzumu pışpışladı.

"Korkma," dedi. "Bu bir oyuncak sadece. Ama bu hususta Hopgeldio'yla uğraşmak hiç içimden gelmiyor. Bundan korkacak bir şey yok, esas şundan kork!" Bir köşede sakince tıkırdayan ikinci otoklavı gösterdi.

Bu arada zombi de huzursuzca kıpırdanmaya başladı. Stella hafif bir çığlık attı ve bana sarıldı. Kadavranın gözleri açıldı. Önce eğildi, küvete göz attı. Sonra boş kovayı salladı. Sonra donmuş gibi durdu ve bir süre hareketsiz oturdu. Yüzündeki doygunluk ifadesinin yerini acı ifadesi aldı. Doğruldu, burun deliklerini titreterek hızla masayı kokladı, uzun kırmızı dilini uzatıp ekmek kırıntılarını yaladı.

"Dayanın çocuklar," diye fısıltılar geldi kalabalıktan.

Kadavra elini tekneye soktu, tepsiyi kaldırdı, her yanını inceledi ve dikkatle kenarını ısırdı. Kaşları acıyla kalktı. Bir daha ısırdı ve çiğnedi. Yüzü sanki şiddetli bir öfkeye kapılmış gibi morardı, gözleri nemlendi ama ısırmaya devam etti. Sonunda tepsiyi yiyip tüketti. Parmaklarıyla dişlerini sıvazlayıp düşünerek bir dakika kadar oturdu, sonra bakışlarını ağır ağır donmuş kalabalığın üzerinde gezdirdi. Görünüşü hiç iç açıcı değildi; kalabalıktan kimilerini seçip tartıyordu.

Volodya Dizginci elinde olmaksızın mırıldandı: "Hayır, hayır, sakin ol."

Zombinin boş, delici bakışları Stella'nın üzerinde sabitlendi, kız bir çığlık attı. Roman'la birlikte birkaç dakika önce

dört kat aşağıda müdürün kabul odasında işittiğimiz çığlıktı bu. Ürperdim. Kadavra da şok geçirmiş gibiydi: Gözlerini indirdi ve sinirli bir tavırla parmaklarıyla masada tempo tutmaya başladı.

Kapıda bir gürültü koptu, herkes hareketlendi, kalabalığı itekleyerek ve sakallarından sarkan buzu temizleyerek Ambrosi Ambruazoviç Hopgeldio içeri süzüldü. Yani hakikisi. Votka kokuyordu.

"Şekerim!" diye bağırdı. "Nedir bütün bunlar? Quelle situation!* Stella, koyun gibi neye bakıyorsun orada! Ringalar nerede? İhtiyaçları var! Üstelik de artıyor! Yazdıklarımı okumalıydınız!"

Kadavraya yaklaştı, beriki de yiyecek gibi kokladı onu. Hopgeldio, zombiye paltosunu verdi.

"Taleplerini karşılamak gerek!" diyordu konteynerin kontrol panelindeki düğmeleri telaşla kurcalarken. "Neden hemen vermedin? Oh, bu *les femmes, les femmes!...*** Kim söyledi bunun kırıldığını? Kırılmamış ki, efsunlanmış. Yani herkes el atmasın diye, çünkü herkesin ihtiyaçları olabilir ama ringalar deneysel model için."

Duvarda küçük bir pencere açıldı, konteyner çatırdadı, yere enfes kokulu ringa kafaları aktı. Kadavranın gözleri parladı. Kendini yere attı, tırısa alıp pencereye koşturdu ve işe koyuldu. Yanında duran Hopgeldio da avuçlarını birbirine vurdu, mutlulukla bir çığlık attı; öylesine hassaslaşmıştı ki, kadavranın kulaklarını kaşımaya koyuldu.

Kalabalık rahatlayıp derin bir nefes aldı ve kıpırdandı. Hopgeldio yanında eyalet gazetesinin iki muhabirini de getirmişti. Muhabirler tanıdıktı: G. Hemenanlargil ve B. Seracı. Onlar da votka kokuyorlardı. Flaşları patlatarak fotoğraf çekiyor ve not defterlerine bir şeyler yazıyorlardı.

G. Hemenanlargil ve B. Seracı bilim haberleri konusunda uzmanlaşmışlardı. G. Hemenanlargil'in şu sözleri ünlüydü:

---

* Amma da durum! (*Fr.*) –*çn*

** Kadınlar, kadınlar! (*Fr.*) –*çn*

"Yıldızlı gökyüzüne ilk bakan ve galaksinin döndüğüne ilk dikkat çeken Oort'tu." Merlin'in İlçe Sovyetinin başkanıyla çıktığı yolculukla ilgili edebi bir şekilde yazdığı haber ve (bilmeden) Oyra-Oyra'nın suretiyle yaptığı röportaj da ünlüydü. Röportajın başlığı "Büyük Harfle Başlayan İnsan"dı ve şu sözlerde başlıyordu: "Her hakiki biliminsanı gibi o da biraz ketum..." B. Seracı ise Hopgeldio'ya dadanmıştı. Kendi kendine adamın ayağına geçen ayakkabılarla, tarladan kendi kendilerini toplayan kamyona da kendi kendilerine yüklenen havuçlarla ve de Hopgeldio'nun diğer projeleriyle ilgili cüretkâr tasvirleri eyalette büyük ün kazanmıştı, "Solovets'li Büyücü" adlı makalesi ise ülkenin büyük edebiyat dergilerinden birinde yayınlanmıştı.

Kadavra bir kez daha doygunluk nöbetine girip uyuklamaya başlayınca, Hopgeldio'nun laborantları da nihayet geldi, canavara iki parçalı bir kıyafet giydirdiler ve sandalyeye doğru çektiler. Yılbaşı sofrasındaki yemeklerden ayrılıp geldikleri için suratları biraz asıktı. Muhabirler, Hopgeldio'yu kadavranın yanına yerleştirdiler, bir elini onun omzuna koydurdular. Objektiflerini ona doğru çevirirken sorularına da devam ediyorlardı.

"Peki en önemli şey nedir?" diye açıkladı Hopgeldio, kendinden emin bir tavırla. "En önemlisi, insanın mutlu olmasıdır. Şunu da parantez içinde ifade ediyorum: Mutluluk insani bir kavramdır. Peki felsefi olarak konuşacak olursak, insan nedir? İnsan, yoldaşlar, muktedirlik ve isteme yetilerine sahip homo sapiens'tir. Eğer o, yani insan, istediğini edebiliyor ve elde edebildiğini istiyorsa, o zaman mutludur. Onu böyle tanımlayacağız. Peki burada, önümüzdeki nedir, yoldaşlar? Burada bir modelimiz var. Ama bu model, yoldaşlar, bazı isteklere sahip ki, bu da iyi bir şeydir. Denebilir ki mükemmel, *excelente, exquis, charmant.** Ve yoldaşlar, kendiniz de gördüğünüz gibi, bu model insani edimleri yapabiliyor. Ve bu da göründüğünden daha iyi, çünkü bu, mutlu. Burada

* Harika, üstün ve çekici. (*Fr.*) *–çn*

mutsuzluktan mutluluğa metafiziksel bir geçişle karşı karşıyayız ve bu bizi şaşırtamaz bile, zira kimse mutlu doğmaz; mutlu olunur. Çevresiyle ve kendisiyle doğru ilişkiler sayesinde. İşte, uyanıyor. İstiyor. Bu yüzden de henüz mutsuz. Ama edimlerini yapabilir; böylelikle de diyalektik bir sıçrama gerçekleşir. Hey, hey! Bakın! Nasıl yapabildiğini görüyor musunuz? Ah, güzelim, mutluluğum benim! Bakın, bakın, nasıl yapabiliyor! On-on beş dakika boyunca yapabilir. Yoldaş Seracı, fotoğraf makinenizi kaldırıp kameranızı alın, çünkü burada bir süreçle karşı karşıyayız, bütün bu hareket gözlerimizin önünde cereyan ediyor! Geri kalan her şey izafi ama hareket mutlaktır. İşte böyle. Şu anda mutluluğa doğru diyalektik bir hareket gerçekleştirebildi. Yani, doygunluğa. Görüyor musunuz, gözlerini kapadı. Haz duyuyor. Kendini iyi hissediyor. Bilimsel olarak sizi temin ederim ki, onun yerinde olmayı çok isterdim. Tabii ki şu dakikada... Siz, yoldaş Hemenanlargil, söylediklerimin hepsini yazın, sonra da bana verin. Düzeltip referanslar koyacağım. Şimdi uyukluyor ama daha olay bitmedi. Taleplerimiz enlemesine olduğu gibi derinlemesine de gitmeli. Böylesi biricik doğru gelişim sürecidir. On dit que,* Hopgeldio, manevi dünyaya karşı. Bu, yoldaşlar, üzerime yapıştırılmış bir etiket. Bilimsel tartışmalarda bu tür etiketleri uzun zaman önce unutmuş olmalıydık. Hepimiz biliyoruz ki, maddi olan temel, manevi olansa talidir. *Satur ventur, bilindiği gibi, non studit libentur.*** Mevcut duruma şöyle çevirelim: Açın tek düşündüğü ekmektir."

"Tam tersine," dedi Oyra-Oyra.

Hopgeldio bir süre boş gözlerle ona baktı, sonra konuştu:

"Bir dinleyiciden gelen bu sözü, yoldaşlar, onu edene gücenikliğimizle birlikte not edelim. Biçimsiz bir müdahale olarak. Ancak temel sorunumuzdan ayrılmayalım: pratik sorunundan. Teoriyi boş zamanı çok olanlara bırakalım. Devam ediyor ve deneyimizin ikinci safhasına giriyorum. Basın için

---

* Diyorlar ki. (*Fr.*) –*çn*

** Tok mide öğrenmekten hoşlanmaz. (*Lat.*) –*çn*

açıklayayım. Maddi ihtiyaçların geçici olarak tatmin edilmesi gerektiği şeklindeki materyalist görüş açısından, manevi ihtiyaçların karşılanmasına yoğunlaşabiliriz. Yani sinema ve televizyon izlemek, halk türküleri dinlemek veya söylemek, hatta kitap falan, mesela Krokodil* gibi bir dergi veya gazete okumak gibi... Yoldaşlar, unutmayalım ki, maddi ihtiyaçların karşılanması aslında her zaman mevcut bulunan özel yetileri gerektirmezken de (zira doğa materyalisttir), bütün herkesin yetilere sahip olması gerekir. Henüz bu mevcut modelimizin manevi yetileriyle ilgili bir şey söyleyemeyiz, zira onun mantığının köklerinde, açlığının tatmin edilemeyişi yatmaktadır. Ancak bu manevi yetileri şimdi tek tek ortaya çıkarabiliriz."

Asık suratlı laborantlar masaların üzerine bir kasetçalar, radyo, sinema projektörü ve küçük, taşınabilir bir kütüphane koydular. Kadavra bu kültür araçlarına kayıtsızlıkla göz gezdirdi ve bir kasetin tadına baktı. Modelin madeni yetilerinin spontane olarak gelişmeyeceği açıktı. Bunun üzerine Hopgeldio, kendi ifadesiyle, kültürel deneyimlerin zorlanmış bir implemantasyonuna başlanması talimatını verdi. Kasetçalardan tatlı bir şarkı yükseldi: "Aşkımıza ant içerek ayrıldık sevdiğimle..." Radyodan hışırtılar yükseldi. Projektörden duvara "Kurt ve Yedi Minik Keçi" adlı çizgi filmi yansıdı. İki laborant ellerinde gazetelerle kadavraya yaklaştılar ve birbirleriyle yarışırcasına, yüksek sesle okumaya koyuldular.

Beklenebileceği gibi, açlığa tatminsiz model bütün bu gürültüye tam bir kayıtsızlıkla bakıyordu. Önüne çıkanı hapır hupur götürmek isterken, kendi manevi dünyasında bir türlü dinginleşemiyordu, çünkü canı yemek istiyor ve yiyordu. Karnını doyururken manevi dünyasına aldırış etmiyordu, çünkü gözü dönüyordu bu sırada başka hiçbir şey istemiyordu. Keskin gözlü Hopgeldio her nasılsa radyodan yükselen

* İlk kez 1922'de kurulmuş, aralıklarla ve farklı kişiler tarafından da olsa yayını günümüze kadar devam eden, tirajı bir dönem 6.5 milyona kadar çıkmış bir mizah dergisi. *–çn*

davul sesiyle modelin el ve ayaklarındaki refleksler arasında kuşku götürmez bir ilişki kurmayı başardı. Bu refleksler onu acayip heyecanlandırdı.

"Bacağına bakın!" diye bağırdı, B. Seracı'nın koluna yapışırken. "Fotoğrafını çekin! Yakın plandan! *La vibration de son mollet gauche est un grand siege!** Bu bacak, bütün komploları sona erdirecek ve bana yakıştırılan bütün etiketleri de yırtıp atacak! *Oui, sans doute,*** uzman olmayan biri benim bu bacağa yaklaşımıma şaşırabilir. Ancak yoldaşlar, bütün büyük şeyler ilkin küçük ölçeklerde gözlemlenir; hatırlatmalıyım ki şu verili model, ihtiyaçları sınırlı bir modeldir; somut konuşmak gerekirse, sadece tek bir ihtiyacı vardır; her şeyi adlı adınca anmak gerektiğinden rahatlıkla bunun ne olduğunu söyleyebiliriz: Bu sadece beslenme ihtiyacı güden bir modeldir. Bu nedenle de manevi ihtiyaçları sınırlıdır. Bununla birlikte iddia ediyoruz ki, ancak muhtelif maddi ihtiyaçlar, muhtelif manevi ihtiyaçları temin edebilirler. Basın için bir örnekle açıklayayım. Eğer şu kasetçalar için (ki Astra-7 modeli, yüz rublelik bir cihazdır) acil bir ihtiyaç duymuş olsaydı, bizim tarafımızdan maddi bir ihtiyaç olarak anlaşılması gereken bu ihtiyaç mucibince, ona sahip olurdu, düğmesine basıp çalardı; çünkü, tahmin edeceğiniz gibi, bir kasetçalarla başka ne yapılabilir ki? Düğmesine basarsınız, çalan müziği dinlersiniz veya dans edersiniz... Peki yoldaşlar, ister onun eşliğinde dans edilsin ister edilmesin, müzik dinlemek nedir? Bu, manevi bir ihtiyacın karşılanmasıdır. *Comprenez vous?*"***

Kadavranın davranışlarının ciddi bir şekilde değiştiğini fark etmiştim. Belki normaldi, belki de yanlış giden bir şeyler vardı; doygunluk süresi giderek daha da kısalıyordu. Hopgeldio'nun konuşmasının sonuna doğru konteynerde hiçbir şey bırakmadı. Öte yandan, öyle bir şişmişti ki, giderek daha büyük güçlükle hareket ediyordu.

---

* Sol baldırındaki titreme önemli bir işaret! (*Fr.*) –*çn*

** Evet, kuşkusuz. (*Fr.*) –*çn*

*** Anladın mı? (Fr.)

"İzninizle, bir sorum var," dedi Edik, nezaketle. "Doygunluk nöbetlerinin kısalmasını nasıl açıklıyorsunuz?"

Hopgeldio sustu ve kadavraya baktı. Kadavra yalanıyordu. Hopgeldio Edik'e baktı.

"Cevap vereyim," dedi kendinden hoşnut bir tavırla. "Bu gayet yerinde bir soru. Hatta diyebilirim ki, çok zekice. Karşımızda, maddi ihtiyaçları hiç durmaksızın büyüyen bir model bulunuyor. Ve ancak yüzeysel bir gözlemle baktığımızda, doygunluk nöbetleri kısalmaktaymış gibi görünüyor. Aslında modelimizde, bu ihtiyaçlar diyalektik olarak yeni bir nitelik kazandı. Bunlar, ihtiyaçların tatmin edilmesi sürecine evrildi. Artık model kendini daha az tok hissediyor. İhtiyaçları büyüdü, artık durmaksızın yemesi gerekiyor, kendini eğitmesi ve çiğnemenin de harika bir şey olduğunu öğrenmesi gerekiyor. Anladınız mı, yoldaş Amperyan?"

Edik'e baktım. Kibarca gülümsüyordu. Hemen yanında, Fyodor Simeonoviç ve Cristobal Joseviç'in suretleri el ele tutuşmuş duruyorlardı. Kocaman kulaklı kafaları sağa sola sallanırken, etrafı tarayan radarlara benziyordu.

"Başka bir soru sorabilir miyim?" dedi Roman.

"Lütfen," dedi Hopgeldio, yorgun ama hoşgörür bir tavırla.

"Ambrosi Ambruazoviç," dedi Roman, "modeliniz her şeyi tükettiğinde ne olacak?"

Hopgeldio'nun bakışları gazaplandı.

"Burada bulunan herkesten, daha bir kilometre öteden Malthusçuluk, yeni-Malthusçuluk, pragmatizm, varoluşçuluk... e-e... insanın dinmek bilmez kudretine inançsızlık kokan bu soruya dikkat çekmenizi rica ediyorum, yoldaşlar. Bu soruyla ne söylemek istiyorsunuz, yoldaş Oyra-Oyra? Bu bilimsel kurumumuzun geleceğinde, tüketicilerimiz için yeterince tüketim malı sunamayacağımızı mı? Hiç hoş değil, yoldaş Oyra-Oyra! Doğru düşünmemişsiniz! Ancak biz, çalışmamıza çamur atılmasına izin veremeyiz. Ve de izin vermeyeceğiz, yoldaşlar."

Mendilini çıkarıp sakallarını sildi. G. Hemenanlargil gerçek bir aydın gibi yüzünü kırıştırıp şu soruyu sordu:

"Kuşkusuz, ben bir uzman değilim. Söz konusu modeliniz için nasıl bir gelecek öngörüyorsunuz? Deneyinizin başarılı olduğunu anlıyorum. Yalnız modeliniz çok hızlı tüketiyor."

Hopgeldio, acıyla gülümsedi.

"İşte, görüyorsunuz, yoldaş Oyra-Oyra," dedi. "Nasıl sağlıksız söylentiler çıkıyor. Sorunuzu üzerinde düşünmeden sordunuz. Sıradan bir yoldaşımız bile yanlış bir tarafa yöneliyor. İdeal olana bakmıyor... İdeal olana bakmıyorsunuz, yoldaş Hemenanlargil!" diyerek döndü muhabire. "Mevcut modelimiz bir basamak teşkil ediyor! Bakılması gereken ideal, işte şurada!" İkinci otoklava yaklaştı ve kırmızı tüylü elini, parlak cihaza koydu. Sakalları titredi. "İşte bizim idealimiz!" diye duyurdu. "Veya daha doğru ifade edecek olursak, ortak idealimizin modeli. Karşımızda her şeyi isteyen ve dolayısıyla her şeyi yapabilen evrensel bir tüketici var. Yeryüzünde bulunan bütün ihtiyaçlar onda mevcut. Ve bütün bu ihtiyaçlarını da karşılayabilir. Kuşkusuz, bilimimizin yardımıyla. Basın için açıklayayım. Bu otoklava kapatılmış veya bizim ifademizle kendini buraya kapatmış olan evrensel tüketici modeli sınırsızca ister. Biz hepimiz, yoldaşlar, onunla karşılaştırılacak olursak, bir sıfırız. Çünkü bu model, bizim kavrayışımızın bile ötesinde, her şeyi istiyor. Ve doğanın kendisine merhamet etmesini de beklemiyor. Tam bir mutluluk, yani tatmin için kendisine gereken her şeyi doğadan alacak. Materyalist büyü güçleri içinde bulunduğu ortamdaki ihtiyacı olan her şeyi onun için temin edecek. Bu modelin mutluluğu tasavvurun ötesindedir. Ne aç ne de susuz kalacak, ne dişi ağrıyacak, ne de kişisel hoşnutsuzluk duyacak. Bütün ihtiyaçları, ortaya çıkar çıkmaz karşılanacak.

"Affedersiniz," dedi Edik kibarca. "Bütün bu ihtiyaçları maddi mi olacak?"

"Kuşkusuz ki!" diye bağırdı Hopgeldio. "Manevi ihtiyaçlar da bunlara paralel olarak ortaya çıkar! Hâlihazırda, ne kadar

maddi ihtiyaç olursa, o kadar muhtelif türde manevi ihtiyaç olduğunu gözlemledim. Bu, iç dünyası mükemmel bir varlık olacak!"

Laboratuvardakilere dönüp baktım. Çoğu şaşkına dönmüştü. Muhabirler telaşla not alıyorlardı. Bazılarının bakışları, tuhaf ifadelerle, durmaksızın tıkınan kadavradan otoklava gidip geliyordu. Alnını omzuma yaslamış olan Stella hıçkırdı, mırıldandı: "Gideceğim buradan, dayanamıyorum, gideceğim..."

Ben de Oyra-Oyra'nın korktuğu şeyi anlamaya başlamıştım. Gözlerimin önünde, bütün canlıları, insanları, şehirleri, kıtaları, gezegenleri ve güneşleri yutan dev, ardına kadar açılmış büyülü bir ağız belirmişti.

"Ambrosi Ambruazoviç," dedi Oyra-Oyra. "Evrensel modeliniz, sadece arzu duymak suretiyle üzerine tırmanabileceği bir kaya yaratabilir mi?"

Hopgeldio bir an düşündü.

"Bu maddi bir ihtiyaç değil," diye cevap verdi. "Olsa olsa bir kapris. Ben kendi suretlerimi kaprisleri olsun diye yaratmıyorum."

"Ama kapris de ihtiyaçtan gelir," diye itiraz etti Oyra-Oyra.

"Skolastik ve safsatalarla uğraşmayalım," dedi Hopgeldio. "Dinsel-mistik analojilere de gerek yok."

"Tabii ki," dedi Oyra-Oyra.

B. Seracı öfkeyle ona baktı ve sonra tekrar Hopgeldio'ya döndü:

"Evrensel modelle ilgili gösteri ne zaman ve nerede yapılacak, Ambrosi Ambruazoviç?"

"Şöyle cevap vereyim," dedi Hopgeldio. "Gösteri burada, laboratuvarımda olacak. Zamanı basına duyurulacak."

"Yakın zamanda mı olacak?"

"Birkaç saat içinde yapılması düşüncesi var. Basından gelen yoldaşlarımızın ayrılmayıp beklemesi daha iyi olur."

Bu anda Fyodor Simeonoviç ve Cristobal Joseviç'in suretleri, sanki komut verilmiş gibi dönüp laboratuvardan çıktılar. Oyra-Oyra konuştu:

"Ambrosi Ambruazoviç, böyle bir deneyin şehir merkezindeki bir binada yapılması tehlikeli olmaz mı size göre?"

"Tedirgin olacak bir şey yok," dedi Hopgeldio, otorite edasıyla. "Bırakalım düşmanlarımız endişelensin."

"Hatırlıyor musunuz, size imkânsız olduğunu söylediğimde..."

"Siz, yoldaş Oyra-Oyra, ev ödevinizi iyi yapmamışsınız. Yoldaş, olasılığı hakikatten, tesadüfü zorunluluktan ve genel olarak da teoriyi pratikten ayırt etmek gerek."

"Ancak deneyi poligonda yapmak daha uygun olmaz mı?"

"Ben bomba denemesi yapmıyorum," dedi Hopgeldio, buyurgan bir edayla. "İdeal insan modelinin denemesini yapıyorum. Başka soru var mı?"

Mutlak İrfan bölümünden ukalanın biri, otoklavın çalışma sistemini sorgulamaya kalktı. Hopgeldio zevkle açıklamaya koyuldu. Asık suratlı laborantlar manevi tatmin araçlarını topladılar. Kadavra tıkınıp duruyordu. Üzerindeki siyah takım elbisenin dikiş yerleri çatırdıyor ve sökülüyordu.

"Bir önerim var. İlgisi olmayan herkes derhal burayı boşaltsın," dedi Oyra-Oyra.

Herkes ona döndü.

"Şimdi her yeri pislik götürecek," diye açıkladı. "İnanılmaz derecede bir pislik."

"Bu bir provokasyon," dedi Hopgeldio, gururlu bir ifadeyle.

Roman kolumu tuttu, kapıya sürükledi. Ben de Stella'yı arkamdan sürükledim. Geri kalan izleyiciler bizi takip ettiler. Enstitü'de Roman'a güvenirlerdi ama Hopgeldio'ya güvenmezlerdi. Arkamızda bir tek muhabirler kaldı, biz ise koridora yığıldık.

"Mesele ne?" diye sorduk Roman'a. "Ne olacak? Niye pislik götürecekmiş?"

"Şimdi patlayacak," diye cevap verdi Roman, gözlerini kapıdan ayırmadan.

"Kim patlayacak? Hopgeldio mu?"

"Muhabirler için üzülüyorum," dedi Edik. "Baksana, Saşa, bizim duşlar bugün çalışıyor mu?"

Laboratuvarın kapısı açıldı, içinde boş kovalar olan küveti arkalarından çekiştiren iki laborant dışarı çıktı. Korkuyla arkasına bakan üçüncü laborant da telaşla mırıldanıyordu: "Hadi, çocuklar, hadi, ben de yardım edeyim, çok ağır bu..."

"Kapıyı kapatın," diye önerdi Roman.

Telaşlı laborant aceleyle kapıyı kapadı ve yanımıza yaklaştı, bir sigara çıkardı. Gözleri kocaman olmuş, fır dönüyordu.

"Şimdi geliyor," dedi. "Hemenanlargil salağın teki, o kadar göz kırptım, anlamadı. Ne biçim tıkınıyor! İnsan baktıkça kafayı yiyor."

"Şu anda saat, üçe yirmi beş var," diye başladı Roman.

Ve o anda büyük bir gürültü koptu. Kırılan camlar şangırdadı. Laboratuvar kapısının menteşeleri basınçtan açıldı. Aralıktan bir fotoğraf makinesiyle birinin kravatı dışarı çıktı. Hepimiz daha da geri çekildik. Stella gene ciyakladı.

"Sakin olun," dedi Roman. "Geçti artık. Yeryüzünde bir tüketici eksildi."

Yüzü de üzerindeki önlük gibi bembeyaz olmuş laborant elindeki sigarayı motor bağlanmış gibi ağzına götürüp getiriyordu. Laboratuvardan şapur şupur sesler, öksürükler, tam anlaşılmayan küfürler geldi. Berbat bir koku yükseldi. Kararsızca mırıldandım:

"Bir baksak mı acaba?"

Kimse cevap vermedi. Herkes acıyarak bana bakıyordu. Stella sessizce ağlıyor ve montumun kolunu çekiştiriyordu. Biri, bir başkasına fısıldayarak açıklıyordu: "Bugün nöbetçi, biliyor musun? Yardım eli uzatmak gerek."

Kapıya doğru kararsız birkaç adım attım ki, içeriden birbirlerine sarılmış olarak muhabirler ve Hopgeldio kendilerini dışarı attı.

Tanrım, bu ne haldi!

Kendime gelince cebimden platin düdüğü çıkarıp öttürdüm. Çalışanlar dört yana dağıldılar, acil durumlarda binanın temizlik işlerine bakan bir goblinler ekibi bana doğru koştu.

5

İnanın bana, bu yeryüzündeki en korkunç manzaraydı.

—F. Rabelais

Beni en çok şaşırtan, Hopgeldio'nun olanlar yüzünden cüretinde hiç eksilme olmamasıydı. Goblinler kolonya ve spreyler sıkarak onun üzerinde çalışırken, Hopgeldio da falsettosuna başlamıştı:

"Siz, yoldaş Oyra-Oyra ve yoldaş Amperyan, o kadar da korkuyordunuz... Yok böyle olacakmış da, yok durdurmak lazımmış da... Sizde, yoldaşlar, işte böyle bir kuşkuculuk var. Ben olsam, doğanın güçlerine ve insanın yetilerine dair bir inançsızlık olduğunuzu söylerdim. Şimdi nerede kaldı bakalım sizin inançsızlığınız? Patladı! Patladı yoldaşlar, geniş bir topluluğun gözlerinin önünde ve benim ve basından yoldaşların üzerine saçıldı."

Basın ise, uysal biçimde spreylere sağını-salını dönüyor, şaşkınlıkla susuyordu. G. Hemenanlargil tir tir titriyordu. B. Seracı ise başını sallıyor, istemsizce dudaklarını yalıyordu.

Goblinler laboratuvarı toplar ve biraz temizlerken, ben de içeri baktım. Acil durum ekibi kırılan camları eski haline getiriyor ve açlık modelinin kalıntılarını yakıyorlardı. Pek az şey kalmıştı geriye: Üzerinde "Beyefendiler için" yazılı düğmeler, ceketin yenleri, inanılmaz bir şekilde gerilmiş bir pan-

tolon askısı ve bir neandertal insan sergisini hatırlatan çene kemikleri. Anlaşılan geri kalan her şey toz olmuştu.

Hopgeldio, aynı zamanda kendini kilitleyen türden olan ikinci otoklava baktı ve her şeyin yolunda olduğunu duyurdu. "Basının bana katılmasını rica ediyorum," dedi. "Ayrıca da diğerlerinin kendi işlerine dönmesini öneriyorum." Basın, not defterlerini çıkardı, üçü birden masaya oturdular ve "Bir Keşfin Doğuşu" konulu çizimin detayları üzerinde çalışmaya ve "Profesör Hopgeldio Anlatıyor" başlıklı haberi yazmaya koyuldular.

İzleyiciler dağıldı. Oyra-Oyra, benden Janus Poliektoviç'in kasasının anahtarını alarak ayrıldı. Hopgeldio'nun başka bir bölüme gitmesine izin vermediği Stella umutsuzluk içinde çıktı. Belirgin bir şekilde neşeli görünen laborantlar da çıktılar. Patlamış bulunan kadavranın karnındaki minimum basınç miktarını hesaplamaya çalışan teorisyenlerin kalabalık bir şekilde çevresini sardığı Edik çıktı. Ben de görev yerime yöneldim; ikinci kadavra deneyinin sabah sekizden önce yapılmayacağına emindim.

Deney, moralimi epeyce bozmuştu ve kabul odasındaki dev koltuğa çökünce, bir süre Hopgeldio'nun bir aptal mı yoksa kurmaz bir demagog mu olduğunu anlamaya çalıştım. Kadavralarının bilimsel değeri kesinlikle sıfırdı. Yüksek lisanslarını tamamlamış ve iki yıllık lineer transgresyon kursunu bitirmiş çalışanların her biri, kendi suretleri temelinde modeller yaratabilirdi. Bu modellerin büyüsel niteliklerle yaratılmış olmaları da bir şey ifade etmiyordu, çünkü büyü konusunda doktora yapanlar için yeterince el kitapları, tablolar ve ders kitapları vardı. Bu modeller, aslında hiçbir şeyi göstermiyordu ve bilimsel görüş açısından iskambil kartlarıyla yapılan üçkâğıtlardan veya kılıç yutmadan daha fazla ilgi gerektirmiyordu. Tabii Hopgeldio'nun çevresinde gübrenin üzerinde dönen sinekler gibi dönen bütün bu sefil muhabirleri anlamak mümkündü. Çünkü uzmanlık gerektirmeyen

bir görüş açısından, bütün bunlar çok ilgi çekiciydi ve saygı, bilmedikleri devasa olanaklarla ilgili müphem bir duygu uyandırıyordu. Hopgeldio'yu anlamak daha güçtü: çünkü meselenin özünü kavramaktan uzak (veya bunu arzu etmeyen) meraklıların ilgisini çekmek, sirklere yaraşır bir gösteri yapmak için hastalıklı bir ihtiras hissediyordu. Sonsuzluğa çıktıkları yolculuktan dönmüş ve sonsuzluktaki işlerin durumuyla ilgili röportaj vermeye bayılan iki-üç mutlak irfan yandaşını bir kenara koyarsak, Enstitü'deki hiç kimse, en hafif deyimiyle, basınla ilişkilerini kötüye kullanmazdı. Buna kötü gözle bakılırdı.

Mesele, en ilginç ve seçkin bilimsel sonuçların, kendilerini bilime adamamış ve anlayışları kıt olanlara genellikle muhteşem şeyler gibi görünmesi. Bilimden uzak olan insanlar, zamanımızda, ondan sadece mucizeler bekliyorlar ve pratikte, gerçek bilimsel bir mucizeyi bir hokus-pokustan veya entelektüel bir geyik muhabbetinden ayırt edemiyorlar. Mucizeler ve büyücülük bilimi de bunun istisnası değil. Birçok kişi televizyon stüdyolarında ünlü hayaletler arasında konferanslar düzenleyebilir veya yarım metre kalınlığında beton duvarda bakışlarıyla bir delik açabilir, böylelikle kimsenin bunlara ihtiyacı olmasa da, bilimle ne dereceye kadar ilişki kuracağını bilmeyen veya masal ve hakikat kavramlarını birbirine karıştıran saygın izleyicilerde bir hayranlığa yol açar. Ama delici bir bakışla "beton" kelimesinin felsefi nitelikleri arasındaki derin ilişki kurmaya çalışın hele bir, Büyük Auers Problemi diye bilinen o küçük, özel problemi çözmeye çalışın! Bu problemi Oyra-Oyra, Fantastik Bir Genelleme Teorisi'ni yaratarak ve büyüsel matematikte tamamen yeni bir alanın temellerini atarak çözmüştü. Ama herkes, profesör Hopgeldio'yu gayet iyi bildiği halde, neredeyse kimse Oyra-Oyra'yı işitmemiştir. ("Ne, YOKHİÇ'te mi çalışıyorsunuz? Hopgeldio da oradaydı, değil mi? Yeni hangi keşfi var acaba?") Bu böyledir, çünkü Oyra-Oyra'nın düşüncelerini bütün dünyada topu topu iki-üç yüz kişi anlayabilir ve bu

iki-üç yüz kişinin arasında da bilim akademilerinin muhabir üyeleri vardır ama gazete muhabirleri yoktur. Öte yandan, Hopgeldio'nun klasik eseri, demagojik gevezeliklerle dolu olan "Kendi kendine imal olan ayakkabı teknolojisinin temelleri," zamanında B. Seracı'nın ilgi alanı olduğu için büyük gürültü koparmıştır. (Ancak daha sonra, kendi kendine imal olan ayakkabıların bir motosikletten bile pahalı olduğu ve toz ve rutubete karşı hassas olduğu açığa çıkmıştır.)

Vakit geç olmuştu. Çok yorgundum, uyuyakalmışım. Karmakarışık bir düş gördüm: bir sürü bacakları olan, süt kesiği dolu kovalarla konuşan Hopgeldio gibi sakallı dev sivrisinekler, kısa bacaklı, merdivenlerde koşturan küvetler. Arada sırada patavatsız bir goblin düşlerime musallat oluyordu ama bu dehşeti görür görmez korkuyla kaçıyordu. Bir ağrıyla uyandım, hemen yanımda kasvetli, sakallı bir sivrisinek gördüm; bir tükenmezkalem kadar iri iğnesini bana sokmaya çalışıyordu.

"Kışt!" diye bağırdım ve pörtlek gözüne vurdum.

Sivrisinek vızıldadı ve öteye kaçtı. Köpek kadar iri, kocaman kızıl benekli bir şeydi. Herhalde düş görürken bilinçsiz olarak bir materyalize etme efsunu mırıldanmıştım ve böylece bu çirkin yaratık yoktan var olmuştu. Ama onu yokluğa geri gönderemiyordum. Bu yüzden "Matematiksel Büyü Eşitlikleri" kitabıyla silahlandım, panjurları açtım ve sivrisineği soğuğa dehledim. Fırtına hayvanı sarıverdi ve karanlıkta kayboldu. Sağlıksız duyular böyle sonuçlara yol açıyor işte, diye düşündüm.

Saat sabahın altısı olmuştu. Etrafa kulak verdim. Enstitü'de sessizlik hâkimdi. Ya herkesin işi başından aşkındı, ya da evlerine dağılmışlardı. Bir devriyeye daha çıkmam gerekiyordu, ama canım bir yere gitmek istemiyordu, tek istediğim bir şeyler yemekti, çünkü en son on sekiz saat önce yemek yemiştim. Yerime suretimi bırakmaya karar verdim.

Aslında henüz epey zayıf bir büyücüyüm. Deneyimsizim. Yakında biri olsaydı asla beceriksizliğimi gösterme riskini almazdım. Ama yalnızdım, bu yüzden bu riski almaya ve aynı

zamanda pratik yapmaya karar verdim. "Matematiksel Büyü Eşitlikleri"nde genel bir formül buldum, kendi parametrelerimi girdim, gerekli bütün manipülasyonları yaptım ve antik Keldani dilinde bütün gerekli efsunları da söyledim. Azmin elinden hiçbir şey kurtulmaz derler. Hayatımda ilk defa eli yüzü düzgün bir suret yarattım. Her şeyi yerli yerindeydi, hatta bana biraz benziyordu bile ama nedense sol gözü kapalıydı ve ellerinde de altışar parmağı vardı. Görevini kendisine izah ettim, başını salladı, diz kırdı ve sallanarak uzaklaştı. Daha sonra onunla bir daha karşılaşmadık. Belki dikkatsizliğinin kurbanı olup Y. Gorınıç'ın sığınağına düşmüştür, belki de Talih Çarkı'nın kasnağında sonsuz bir yolculuğa çıkmıştır; bilmiyorum, hakikaten bilmiyorum. Mesele şu ki, çarçabuk unuttum onu, çünkü kahvaltı hazırlamaya karar vermiştim.

Mütevazı biriyimdir. Tek ihtiyacım, Bologna denilen bir çeşit salamlı, basit bir sandviç ve bir fincan da kahveydi. Nasıl olduğunu anlamadım: İlkin masada vıcık vıcık yağ içinde bir doktor önlüğü belirdi. İlk şok geçince dikkatle bu önlüğü inceledim. Tereyağı değildi, sıvı yağ da değildi. Önlüğü yok edip yeni baştan başlamam gerekiyordu. Ama iğrenç bir özgüvenle kendimi bir çeşit tanrı yerine koydum ve ardışık dönüşümler yöntemini uygulamaya koyuldum. Önlüğün yanında içi kara bir sıvı dolu bir şişe belirdi, önlük ise, biraz gecikmeli olarak kenarlarından kömürleşti. Aceleyle, hayal gücümü kullandım; bir fincan ve biftek düşündüm. Şişe fincana dönüştü ama sıvı değişmedi, önlüğün bir kolu büzüldü, uzadı, kızardı ve seğirmeye başladı. Korkudan ter içinde kalmıştım, ancak bunun bir sığır kuyruğu olduğunu anladım. Koltuktan kalkıp köşeye doğru çekildim. Kuyruktan başka bir şey olmadı ama manzara yeterince ürkütücüydü. Bir kez daha denedim, kuyruk tomurcuklandı. Gözlerimi sımsıkı yumdum ve en ince ayrıntısına varıncaya kadar sıradan bir çavdar ekmeği dilimini hayal ettim; yani nasıl kesildiğine, kristal gibi parlayan harika bir tereyağıyla yağlandığına, üzerine de bir dilim salam konulduğuna varıncaya kadar. Bologna salamını boş ver, islenmiş sıradan bir salam olsun. Kahve

de biraz beklesin bakalım. Gözlerimi dikkatle araladığımda, doktor önlüğünün üzerinde irice bir kristal duruyordu, içinde de koyu renk bir şey vardı. Kristali kaldırdım, önlük de her nasılsa ona yapışmış gibi arkasından geldi, kristalin içinde çok iştah açıcı bir sandviç gördüm, üstelik de gerçek bir sandviçe çok benziyordu. İnledim ve kristali düşünce gücüyle parçalamaya çalıştım. Üzeri çatlaklarla kaplandı, sandviç neredeyse tamamen görünmez oldu.

"Geri zekâlı," dedim kendi kendime, "binlerce sandviç yemişsindir ama hâlâ doğru dürüst hayal edemiyorsun. Heyecanlanma, kimse yok burada, kimse seni izlemiyor. Ne sözlüdesin ne de sınavda. Tekrar dene." Ve denedim. Keşke denemeseydim. İmgelemim iyice şaşmıştı, zihnimde hiç beklenmedik şeyler ortaya çıktı ve ben denedikçe, oda birbirinden acayip şeylerle doldu. Belli ki bunların çoğu bilinçaltımdan, belleğimde kalmış garip şeylerin ormanlarından, eğitim gördükçe kıyıya köşeye itilmiş ilkel korkulardan çıkmıştı. Bunlar acayip şeylerdi ve boyuna kıpırdıyorlardı, iğrenç sesler çıkartıyorlardı, berbattılar, saldırgandılar ve sürekli kavga ediyorlardı. Kapana kısılmış gibi çevreme baktım. Bütün bunlar, Aziz Anthony'nin iğvasıyla ilgili tuhaf gravürlerdi. Örümcek bacaklı, kenarları sert, tek tük kıllarla kaplı oval bir tabak en berbat olanıydı. Neyime lazımdı bu bilmiyorum ama odanın uzak bir köşesine gitti, sonra dizlerini kırarak, duvarla koltuğun arasında sıkıştırana kadar bana saldırdı. Bu şeylerin bir kısmını yok etmeyi sonunda başardım, kalanlar ise köşelere dağılıp gizlendiler. Bir tek tabak, üzerinde kristal olan önlük ve kara bir sıvı olan fincan kaldı, bu sonuncusu bir ibrik kadar büyümüştü. İki elimle bunu kaldırıp kokladım. Bence bu, siyah dolmakalem mürekkebiydi. Koltuğun arkasındaki tabak, renkli muşambanın üzerinde kıvranıp tıslıyordu. Çok rahatsız ediciydi.

Koridordan gelen ayak sesleri ve konuşmalar işittim, kapı açıldı, Janus Poliektoviç göründü eşikte, her zamanki gibi "Hımmm," dedi. Fırtına gibi ortalığı topladım. Janus Poliektoviç kaşlarının basit, evrensel bir hareketiyle benim ya-

rattığım bütün bu tuhaflıkları temizledikten sonra odasına yürüdü. Fyodor Simeonoviç, ağzının kıyısında kalın, kara bir puro olan Cristobal Junta, asık suratlı Hopgeldio ve kararlı Roman Oyra-Oyra da onu takip ediyorlardı. Hepsi de huzursuzdu, çok telaşlıydılar ve bana hiç aldırış etmediler. Janus Poliektoviç'in odasının kapısı açık kaldı. Rahat bir nefes alarak deminki yerime oturdum ve iri porselen bir fincanda dumanı tüten kahveyi ve içinde sandviçler olan bir tabağı fark ettim. Titanlardan biri bana yardım etmişti demek ama kim bilmiyorum. Kahvaltıma yumuldum, bir yandan da odadan gelen seslere kulak veriyordum.

"Sizin, affedersiniz, Doğumhanenin tam da benim laboratuvarlarımın altında bulunduğu vakıasıyla başlayalım," diye, soğuk bir horgörüyle konuşuyordu Cristobal Joseviç. "Hâlihazırda bir patlamaya neden oldunuz, bunun sonucu benim de cinler odamdaki cam kırıklarını eski haline getirene kadar on dakika boyunca beklemem gerekti. Karakteri itibariyle daha genel argümanların sizde hiçbir etkiye neden olmadığından endişeleniyorum ve bu nedenle tamamen egoist amaçlar taşıdığınızı düşünüyorum."

"Dostum, benim işim, beni ilgilendirir," diye başladı Hopgeldio falsettosuna. "Sizin oradan son zamanlarda abıhayat sızıp durmasına rağmen katınızda olup bitenler benim meselem değil. Abıhayatınız yüzünden tavanım rutubetlendi, her yeri tahtakuruları sardı. Ama sizin laboratuvarlarınız beni ilgilendirmiyor, benimkiler de sizi ilgilendirmez."

"Sevgili d-dostum," diye cıvıldadı Fyodor Simeonoviç, "Ambrosi Ambruazoviç! Bu d-durumun muhtelif sonuçlarını da d-dikkate almak gerek. Mesela bu b-binada, yangın korumalı k-kalkanlar olmasına rağmen k-kimse ejderhalarla ilgilenmiyor ve..."

"Benim ejderham yok, mutlu bir insan var bende! Muazzam bir ruh! Ne tuhaf akıl yürütüyorsunuz, yoldaş Kivrin, analojileriniz de tuhaf, acayip! İdeal insan modeli bir tarafta, tasnif edilmemiş ateş püskürten ejderha bir tarafta!"

"Sevgili d-dostum, mesele onun t-tasnif edilmemiş olması d-değil, yangın b-başlatabilecek olabilmesi."

"Gene başladınız! İdeal bir insan yangın başlatabilirmiş! Gerçekten de düşünmeden konuşuyorsunuz, Fyodor Simeonoviç!"

"B-ben ejderhadan b-bahsediyorum..."

"Ben de sizin uygunsuz karşılaştırmalarınızdan bahsediyorum! Çamur atıyorsunuz, Fyodor Simeonoviç! Her şeyi birbirine karıştırıyorsunuz! Tabii ki biz, manevi ve fiziksel... şehir ve köy... kadın ve erkek arasındaki çelişkileri gideriyoruz. Ama bir uçurumun başında asılı kalmanıza izin vermeyiz, Fyodor Simeonoviç!"

"N-ne uçurumu? Ne saçmalıyor b-bu, R-Roman? Siz benim k-karşımda izah ettiniz ona! D-diyorum ki, Ambrosi Amb-bruazoviç, deneyiniz tehlikeliydi, anlıyor musunuz? Şehre z-zarar verebilirdiniz, anlıyor musunuz?"

"Her şeyi anlıyorum. Ama ideal insanın kabuklarını kırarak boş bir tarlada, rüzgâr altında ortaya çıkmasına da izin vermeyeceğim!"

"Ambrosi Ambruazoviç," dedi Roman, "Düşüncemizi bir kez daha açıklayayım size. Bu deney tehlikeli, çünkü..."

"Roman Petroviç, kendimize bakıyorum da, ideal insan için nasıl böyle bir ifade kullandığınızı anlayamıyorum bir türlü. İdeal insan nasıl tehlikeli olabilir!"

Bu anda Roman, gençliğinden olacak, sabrını kaybetti.

"İdeal mideal değil!" diye kükredi. "Sizin yarattığınız amaçsız bir tüketici!"

Tehlikeli bir sessizlik oldu.

"Ne dediniz?" diye sordu Hopgeldio, korkutucu bir sesle. "Tekrar edin. İdeal insan için ne dediniz?"

"Yan-nus Poliektoviç," dedi Fyodor Simeonoviç, "dostum, b-böyle gitmez..."

"Kesinlikle!" diye bağırdı Hopgeldio. "Doğru, yoldaş Kivrin, böyle gitmez! Uluslararası bilim çevrelerinde ilgiyle karşılanan bir deney yapıyoruz! Ruhun eriştiği bu aşama, burada, Enstitü'müz'ün duvarları arasında ortaya çıkmalı! Bunun sembolik bir değeri var! Yoldaş Oyra-Oyra, pragmatik eği-

limleriyle, soruna ihtilaflı bir yaklaşım sergiliyor. Ve yoldaş Junta da dar görüşlü! Hiç öyle bakmayın bana, yoldaş Junta; çarın askerleri bile korkutamadı beni, siz mi korkutacaksınız! Belki de yoldaşlarımız, ruhlarının derinlerinde bu deneyden korkuyorlardır? Kuşkusuz, bir zamanlar kilisenin ve yabancıların adamı olan yoldaş Junta'nın bu yargılara varması normal ama siz, yoldaş Oyra-Oyra ve siz, Fyodor Simeonoviç, basit Rus insanlarısınız siz!"

"K-kesin şu d-demagojiyi!" diye kükredi sonunda Fyodor Simeonoviç. "B-bu saçmalıkları d-dile getirirken vicdanınız sızlamıyor mu? Nasıl b-basit biriymişim b-ben? Ne b-biçim bir ifade b-bu: b-basit? B-bizim suretlerimiz basittir!"

"Ancak tek bir şey söyleyebilirim," dedi Cristobal Joseviç, kayıtsızlıkla. "Ben eski, basit bir Engizisyon savcısıyım ve deneyinizin poligonda yapılacağına dair garanti alana kadar otoklavınıza erişimi tamamen kesiyorum."

"Şehirden en az b-beş k-kilometre uzakta," diye ekledi Fyodor Simeonoviç. "Hatta, on olsa d-daha iyi."

Belli ki Hopgeldio cihazlarıyla birlikte poligona gitmeyi hiç hissetmiyordu, çünkü orada tipi vardı ve ışık da belgesel bir film çekmek için yeterli değildi.

"Öyle mi," dedi. "Anlaşıldı. Bilimimizle halkın arasına bir çit örüyorsunuz. O zaman on kilometre de yetmez, on bin kilometre gidelim, ha, Fyodor Simeonoviç? Çok uzaklara? Mesela Alaska'ya, Cristobal Joseviç, herhalde oralıydınız değil mi? Lafı dolandırmadan söyleyin. Bunları da yazalım!"

Tekrar bir sessizlik oldu; Fyodor Simeonoviç'in konuşacak gücü kalmamış, zorlukla soluyordu.

"Üç yüz yıl önce," dedi Junta, soğuk bir tavırla, "böyle bir söz etseydiniz sizi şehrin dışında bir yürüyüşe davet edip kulaklarınızdan tuttuğum gibi ikisinin arasında koca bir delik açardım."

"Hop, orada durun," dedi Hopgeldio. "Portekiz'de değiliz. Eleştiriye katlanamıyorsunuz. Üç yüz yıl önce ben de seninle törene çıkmazdım, seni kaçak papaz."

Nefretle kıvranıyordum. Janus neden susuyor? Ne kadar dayanabilir buna? Sessizlikte ayak sesleri duyuldu, bembeyaz kesilmiş, dişlerini gıcırdatan Roman odadan çıktı ve parmağını şaklatıp Hopgeldio'nun bir suretini yarattı. Sonra göğsüne yapıştı suretin, salladı, sakallarını tuttu, birkaç kez zevkle çekiştirdi, sakinleşti, sureti yok etti ve odaya döndü.

"Sizi b-buradan kovmak gerek, H-Hopgeldio," dedi Fyodor Simeonoviç, beklenmedik derecede sakin bir sesle. "Belli oldu ki, b-berbat bir tipsiniz siz."

"Siz eleştirilere katlanamıyorsunuz," diye cevap verdi beriki ıslık çalar gibi.

Bu anda nihayet Janus Poliektoviç konuşmaya başladı. Güçlü ve sertti sesi, Jack London romanlarından fırlamış bir kaptan gibiydi.

"Ambrosi Ambruazoviç'in talebi üzerine deney, bugün saat onda yapılacaktır. Deneyin insan kayıpları da dâhil önemli hasarlara neden olabileceğini göz önünde bulundurarak, deney alanı olarak şehrin on beş kilometre dışında, poligonun en uzak bölümü belirlenmiştir. Bu vesileyle, Roman Petroviç'i atikliği ve cesareti nedeniyle kutlamayı borç bilirim."

Belli ki herkesin bu kararı sindirmesi için belli bir zaman geçmesi gerekti. Ama ben çabucak sindirdim. Janus Poliektoviç'in düşüncelerini ifade etmek için böyle tuhaf tavırları vardı. Ama herkes onun görüşlerine güvenirdi. Daha önce de benzer örnekler yaşanmıştı.

"Ben bir taksi çağırayım," dedi Roman ve herhalde duvarın içinden geçip gitti, çünkü kabul odasında görünmedi.

Fyodor Simeonoviç ve Junta başlarını eğerek onaylamışlardı sanırım ama kendine gelen Hopgeldio bağırıyordu:

"Doğru bir karar, Janus Poliektoviç! Temkinli olmak gerektiğini bize tam zamanında hatırlattınız. Yabancı gözlerden mümkün olduğunca uzağa gitmek gerek. Yalnız benim hamallara ihtiyacım olacak. Otoklav çok ağır, yani beş ton falan."

"Elbette," dedi Janus. "Gerekli talimatlarınızı verin."

Odadan koltuk gıcırtıları geldi, artık kalkıyorlardı, ben de aceleyle kahvemi bitirdim.

Bir saat daha gece Enstitü'de kalmış olanlarla birlikteydim, gözlerimi girişe diktim, otoklavı, stereoskopik teleskobu, kalkanları ve ne olur ne olmaz diye başka bir sürü ıvır zıvırı daha taşımalarını izledim. Bu arada fırtına dinmişti, her yer buzla örtülü ve pırıl pırıldı.

Roman, paletlerin üzerinde giden bir kamyonu sürüyordu. Vampir Alfred, hekatonkheir hamalları getirdi. Kottos ve Gyes, ellişerden yüz başları büyük bir patırtıyla konuşarak, kollarını sıvayarak, kendi istekleriyle geldiler. Briareus ise peşlerinden sürükleniyordu; yaralı parmağını gösteriyor ve bir sürü başının dönmekte olduğundan, canı yandığından, zaten gece de uyumadığından yakınıyordu.* Kottos otoklavı, Gyes de kalanları aldı. Kendisine bir şey kalmadığını gören Briareus da talimatlar vermeye, yol göstermeye ve önerileriyle yardım etmeye başladı. İleri koşuyor, kapıyı açıp tutuyor, yere çömelip aşağıdan bakıyordu yüklere ve bağırıyordu: "Hadi, hadi! Biraz sola! Azıcık sağa! Neredeyse oldu!" Sonunda eline bastılar, kendisi de otoklavla duvar arasında sıkıştı. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı, bunun üzerine Alfred de onu geri, vivaryuma götürdü.

Birkaç kişi daha kamyona çıktı. Hopgeldio dorseye oturdu. Canı çok sıkkındı ve herkese saatin kaç olduğunu soruyordu. Kamyon yola çıktı ama beş dakika sonra geri döndü, çünkü muhabirlerin unutulduğu ortaya çıkmıştı. Diğerleri onları ararken Kottos ve Gyes biraz ısınmak için kartopu oy-

* Hekatonheirler: Gaya ve Uranüs'ün elli başlı, yüz kollu oğulları Kottos (öfke), Briareus (güç) ve Gyes (dehşet). *–çn*

namaya başladılar ve iki camı kırdılar. Sonra Gyes, sabahın bu saatinde kafası iyi olan Viy'le dalaştı.

Beriki şöyle bağırıyordu: "Hepiniz birden tek kişiye karşı, ha?" Gyes'i zorla geri çektiler ve kamyonun kasasına koydular. Gözleri fır dönüyor, Yunanca tehdit ve küfürler ediyordu. Uykudan yeni uyanmış G. Hemenanlargil ve B. Seracı da göründü ve kamyon nihayet yola çıktı.

Enstitü boşalmıştı. Saah sekiz buçuktu. Bütün şehir uyuyordu. Diğerleriyle birlikte poligona gitmeyi çok istiyordum ama yapacak bir şey yoktu. İç çekip ikinci devriyeye çıktım.

Esneyerek koridorlardan geçtim ve Viktor Boynuzluov'un laboratuvarına gelene kadar her yerde ışıkları kapattım. Viktor, Hopgeldio'nun deneyleriyle ilgilenmiyordu. Hopgeldio gibilerinin hiç merhamet etmeden, başarısız mutant olup olmadıklarının ortaya çıkması için Junta'ya verilmesi gerektiğini söylerdi. Bu yüzden laboratuvarından ayrılmamış, dönüştürücü divanın üzerinde oturuyor, sigara içiyor ve tembelce, Edik Amperyan'la sohbet ediyordu. Edik hemen yanında ya-

tarcasına oturmuş, düşünceli bir tavırla tavana bakarak bir şekerleme emiyordu. Masanın üzerindeki su dolu küvetteyse levrek dirilmiş, yüzüyordu.

"Mutlu yıllar," dedim.

"Mutlu yıllar," diye karşılık verdi Edik.

"Hadi, Saşa söylesin," diye önerdi Boynuzluov. "Saşa, protein içermeyen bir hayat formu olur mu?"

"Bilmiyorum," dedim. "Hiç görmedim. Niye ki?"

"Ne demek 'hiç görmedim'? M alanını da hiç görmedin ama gerilimini ölçerek hesaplıyorsun."

Küvetteki levreğe baktım. Daireler çizerek yüzüyordu; virajları keskin dönüşlerle alıyordu ve bağırsaklarının döküldüğü görülüyordu. "Viktor," dedim, "bir şey mi oldu?"

"Saşa, protein içermeyen hayatla ilgili konuşmak istemiyor," dedi Edik. "Ve haklı."

"Proteinsiz de yaşanabilir belki," dedim, "ama iç organları olmaksızın nasıl yaşıyor bu?"

"Oysa yoldaş Amperyan, proteinsiz hayat olmayacağını

söylüyor," dedi Viktor, kalın bir puro dumanı savurarak; duman küçük bir kasırgaya dönüştü ve odada yayıldı.

"Ben hayatın protein temelli olduğunu söylüyorum," diye itiraz etti Edik.

"Farkı anlayabiliyorum," dedi Viktor. "Protein olmazsa hayat olmaz diyorsun."

"Evet."

"Öyleyse bu nedir?" diye sordu Viktor, elini hafifçe salladı.

Masanın üzerinde, küvetin hemen yanında, hem bir kirpiye, hem de örümceğe benzer, iğrenç bir varlık peyda oldu. Edik doğrulup masaya baktı.

"Ah," dedi ve tekrar oturdu. "Bu hayat değil ki. Bu anti-hayat. Koşey Ölümsüzov da proteinsiz bir varlık değil mi?"

"Daha başka ne istiyorsun?" diye sordu Boynuzluov. "Hareket etmiyor mu? Ediyor. Beslenmiyor mu? Besleniyor. Üreyebiliyor da. Şimdi üresin ister misin?"

Edik tekrar doğrulup masaya baktı. Kirpi-örümcek beceriksizce kıpırdadı. Aynı anda her yöne gitmek istiyor gibiydi.

"Anti-hayat hayat değildir," dedi Edik. "Anti-hayat sadece akıllı bir hayat olduğu sürece mevcut olabilir. Daha doğrusu şöyle ifade edilebilir: Bu ancak, büyü oldukça mevcut olabilir. Anti-hayat, büyü faaliyetinin bir yan ürünüdür."

"Peki," dedi Viktor.

Kirpi-örümcek kayboldu. Masada onun yerine küçük bir Viktor Boynuzluov belirdi; hakikisinin tam bir kopyasıydı bu, ancak bir kol uzunluğundaydı. Küçük parmaklarını şaklattı ve kendisinden de

küçük bir mikro-suretini yarattı. O da parmaklarını şaklattı. Tükenmez kalem büyüklüğünde bir suret daha peyda oldu. Sonra kibrit kutusu büyüklüğünde bir diğeri. Sonra bir yüksük kadar olanı.

"Bu kadarı yeter mi?" diye sordu Viktor. "Bunların her biri de büyücü. Hiçbirinde de tek bir protein molekülü bile yok."

"Talihsiz bir örnek," dedi Edik, üzüntüyle. "Birincisi, bunların prensipte programlanmış bir torna tezgâhından hiç farkları yok. İkincisi, bunlar gelişimin değil, senin protein içeren ustalığının ürünleri. Evrim kendi kendine üreyen programlanmış torna tezgâhı ortaya çıkarabilir mi diye sormaya bile gerek yok."

"Evrimle ilgili amma çok şey biliyorsun," dedi Boynuzluov sertçe. "Adam resmen Darwin! Bunun kimyasal bir süreç mi yoksa bilinçli bir eylem mi olduğu ne fark eder? Senin bütün ataların da protein temelli varlıklar değildi ki. Senin büyük-büyük-büyükannen epeyce karmaşık bir varlıktı ama protein molekülleri içermiyordu. Belki bizim bilinçli bir eylem dediğimiz şu faaliyet de, farklı türden bir evrimdir. Doğanın yoldaş Amperyan'ı yaratmaktaki amacını nereden bilebiliriz ki? Belki doğanın amacı, Amperyan'ın elinden bir anti-hayat yaratmaktır. Belki..."

"Anlaşıldı, anlaşıldı. İlkin bir anti-virüs, sonra protein, sonra yoldaş Amperyan, sonra bütün gezegen anti-hayatla doluyor."

"Aynen," dedi Viktor.

"Ve işe yaramazlıktan hepimizin soyuna kibrit suyu dökülüyor."

"Neden olmasın?" dedi Viktor.

"Bir ahbabım var," dedi Edik. "Doğanın insana, yaradılışı taçlandırmak için ihtiyaç duyduğunu, insanın bunun için bir aracı olduğunu iddia eder; konyak kadehine konulan bir dilim limon gibi."

"Ama neden böyle olmasın?"

"Çünkü bu bana uymuyor," dedi Edik. "Doğanın kendi hedefleri var, benim de kendi hedeflerim."

"Antroposentrik," dedi Viktor, hor görürcesine.

"Kesinlikle," dedi Edik, gururla.

"Antroposentrizmden bahsetmek istemiyorum," dedi Boynuzluov, sertçe.

"O zaman fıkra anlatalım," diye önerdi Edik sakince ve ağzına bir şekerleme daha attı.

Viktor'un masanın üzerindeki suretleri çalışmaya devam ediyorlardı. En küçük olanı şimdi karınca boyundaydı. Antroposentrik-kozmosentrik tartışmasını dinlerken aklıma bir fikir gelmişti.

"Çocuklar," dedim, yapay bir canlılıkla. "Neden poligonda değilsiniz?"

"Niye gidelim ki?" diye sordu Edik.

"Şey, ilginç de ondan..."

"Ben hiç sirke gitmem," dedi Edik. "Ayrıca da, *ubi nil vales, ibi nil velis.*"*

"Kendinden mi söz ediyorsun?" diye sordu Viktor.

"Hayır, Hopgeldio'dan söz ediyorum."

"Çocuklar," dedim, "ben sirkleri acayip severim. Fıkra dinlemekle aynı zevki vermez mi bu da size?"

"Yani?" dedi Viktor.

"Nöbetimi devralın, ben de poligona gideyim."

"Peki ne yapmamız lazım?"

"Şalterleri indirin, yangınları söndürün ve herkese iş yasasını hatırlatın."

"Soğuk," dedi Viktor. "Tipi. Hopgeldio."

"Çok istiyorum," dedim. "Çok gizemli bir şey."

"Oğlanı salalım mı?" diye sordu Viktor, Edik'e.

Edik başını salladı.

"Gidin, Privalov," dedi Viktor. "Bu size bilgisayar başında dört saate mal olacak."

"İki," dedim çabucak. Böyle bir pazarlık bekliyordum.

---

* Becerin olmayan yerde bir şey isteme. (*Lat.*) –*çn*

"Beş," dedi Viktor, küstahça.

"Üç," dedim. "Zaten hep sana çalışıyorum."

"Altı," dedi Viktor, soğuk bir tavırla.

"Viktor," dedi Edik, "kulakların kıllanmaya başladı."

"Hem de kırmızı," dedim sinsice. "Sanki biraz da yeşil kıllar var."

"Peki," dedi Viktor, "bedavaya git, karşılığında bir şey istemiyorum. İki saat bana yeter."

Birlikte kabul odasına geçtik. Büyücüler kapının önünde siklotasyon diye bir şey hakkında acayip bir tartışmaya tutuştular; beni poligona ışınlamaları için tartışmayı bölmem gerekti. Benden bıkmışlardı zaten, bir an önce kurtulmak için öyle bir enerjiyle ışınladılar ki, üzerimi giyinmeye bile fırsat bulamadım ve seyirci kalabalığının üzerinde sırtüstü uçarken buldum kendimi.

Poligonda her şey hazır edilmişti. İzleyiciler, kalkanların arkasına gizlenmişlerdi. Hopgeldio, yeni kazılmış bir sipere uzanmış, büyük bir periskoptan bakıyordu. Fyodor Simeonoviç ve Cristobal Junta, ellerinde kırklık dürbünler, aralarında sakince Latince konuşuyorlardı. Kocaman bir kürk giymiş olan Janus Poliektoviç, bir kenarda kayıtsızca duruyor ve bastonuyla ayaklarının altındaki karı karıştırıyordu. B. Seracı, tükenmez kalemini ve not defterini hazır etmiş, siperin yanına çökmüştü. A. G. Hemenanlargil fotoğraf makinesi ve kamerası boynunda, soğuktan donmuş yanaklarını ovuşturuyor, ısınmak için zıplıyordu.

Gökyüzü pırıl pırıldı, dolunay batıya doğru batıyordu. Solgun kuzey ışıkları parlıyor, yıldızların arasında bir görünüp bir kayboluyorlardı. Vadideki kar göz alıyordu, yüz metre ötemizde otoklavın büyük, yuvarlak silindirini görüyorduk.

Hopgeldio periskoptan uzaklaştı, öksürdü ve konuşmaya başladı:

"Yoldaşlar! Yol-daş-lar! Bu periskoptan neyi gözlemliyoruz? Biz, yoldaşlar, karmaşık duyguların yoğunluğu içinde ve beklentilerden yorgun düşmüş durumda, koruma kilidinin

kendiliğinden, otomatik olarak nasıl açılacağını gözlemliyoruz. Yazın, yazın," dedi B. Seracı'ya. "Daha düzgün yazın. Yani, otomatik olarak açılacak. Birkaç dakika sonra aramızda ideal bir insanın ortaya çıktığını göreceğiz; yani bir *chevalier, sans peur et sans reproche!**

"Örneğimiz, sembolümüz, gerçekleşmiş düşlerimiz karşımızda olacak! Ve biz, yoldaşlar, tartışmasız, hırgürsüz ve benzeri tatsızlıklardan azade, tıpkı hayal ettiğimiz gibi bir ihtiyaç ve yeti deviyle karşılaşacağız. Ve bizim bu sevgili, gerçekleşmiş hayalimiz, bizi olduğumuz gibi, birlik ve beraberlik içinde görecek. Doğum lekelerimizi, zaaflarımızı gizleyelim, yoldaşlar ve ortak düşümüze doğru uzatalım ellerimizi!"

Çıplak gözlerle, otoklavın kapağının açıldığını ses çıkarmadan kar üstüne düştüğünü gördüm. Neredeyse yıldızlara kadar uzanan bir duman yükseldi otoklavdan.

"Basın için açıklama yapayım..." diye başlamıştı ki Hopgeldio, korkunç bir böğürtü koptu.

Yer titredi, sallandı. Dev bir kar bulutu yükseldi. Herkes birbirine çarptı, ben de izdihamın altında kaldım. Böğürtü şiddetlendi, kaportaya tutunarak zorla ayağa kalktım ve dehşet içinde, ufkun bükülüp bir tencerenin kenarı gibi üzerimize doğru yuvarlandığını gördüm. Kalkanlar tehditkâr bir şekilde sallanıyordu, kaçışıyor, yere düşüyor, sonra kara bulanmış olarak sıçrıyorlardı izleyiciler. Koruyucu kalkan malzemesinden yapılmış rengârenk kalpaklarıyla Fyodor Simeonoviç ve Cristobal Junta'nın, kasırganın altında eğildiklerini, ellerini kaldırdıklarını, geri kalanların da savunması için uzatmaya çalıştıklarını gördüm ama şiddetli rüzgâr, savunma hatlarını paramparça etti ve bu parçalar vadinin üzerinde, yıldızlı gökyüzünde patlayan dev sabun köpükleri gibi uçuştular. Sırtını rüzgâra dönüp çırçıplak kalan yeryüzünde bir baston gibi dikilen ve saatine bakan Janus Poliektoviç'in yakasının yelken gibi dalgalandığını gördüm. Otoklavın olduğu yerdeyse, içinde kırmızı şimşekler çakan kalın bir buhar bulutu dönüp duruyordu ve ufuk, giderek daha dik-

* Korkusuz, asla böbürlenmeyen bir şövalye. (*Fr.*) –*çn*

leşerek eğiliyor, eğiliyordu; sonunda hepimiz, adeta dev bir sürahinin içinde kalmıştık. Sonra ansızın, bu kozmik iğrençliğin merkez üssünün hemen yanında, üzerindeki yeşil paltosu rüzgârda paramparça olup uçan Roman belirdi. Kollarını alabildiğine açtı, kükreyen buhara büyük, şişe camı gibi parlayan bir şey fırlattı ve aynı anda, elleriyle başını örterek kendini yere attı.

Biçimsiz, iğrenç, öfkeden deliye dönmüş bir cin çıktı bulutun içinden, gözleri hiddetle fır dönüyordu. Ağzı sessiz bir kahkahayla açılmıştı. Geniş, kıllı kulaklarını çırptı. Bir yanık kokusu yayıldı etrafa, tipinin üzerinde ansızın muhteşem bir sarayın camdan duvarları belirdi, sonra bunlar titredi ve yıkıldı; cin ise upuzun bir alev yalazına dönüştü ve gökyüzünde kayboldu. Birkaç saniye sessizlik oldu. Sonra ufuk, büyük bir gürültüyle eski yerine oturdu. Olduğum yerde sıçradım, kendime gelince, ellerim emekler gibi yerde, kamyonun yakınında oturur buldum kendimi.

Çevredeki tüm karlar yok olmuştu. Etraftaki her şey kapkaraydı. Bir dakika önce otoklavın olduğu yerde kocaman bir krater oluşmuştu. İçinden beyaz bir duman yükseliyor ve yanık kokuyordu.

İzleyiciler ayağa kalkmaya başladılar. Herkesin yüzü kire bulanmış ve çarpılmıştı. Çoğu konuşamıyordu bile; öksürüyor, tükürüyor ve sessizce inliyorlardı. Üzerlerini temizlemeye koyuldular; o zaman içlerinden bir kısmının iç çamaşırlarıyla kaldığı ortaya çıktı. Önce homurtular, sonra bağırışlar yükseldi:

"Nerede benim pantolonum? Nereye gitmiş? Daha demin üzerimdeydi!"

"Yoldaşlar! Saatimi gören oldu mu?

"Benimki de kayıp!"

"Benimki de, benimki de!"

"Platin dişlerim yok! Daha bu yaz taktırmıştım."

"Oy, benim de yüzüğüm kayıp.... bileziğim de!"

"Hopgeldio nerede? Nedir bu kepazelik? Ne demek bütün bunlar?"

"Başlarım şimdi saatlere de yüzüklere de. Kimse bir zarar görmedi ya? Kaç kişiydik biz?"

"Hakikaten, ne oldu? Amma da patlamaydı. Cin... Şu muazzam ruh nerede acaba?"

"İdeal tüketici nerede?"

"Bırakın onları da, Hopgeldio nerede?"

"Ufku gördünüz mü? Neye benziyordu, fark ettin mi?"

"Uzayın bükülmesi. Bu hileyi ben de biliyorum."

"Kala kala üzerimde atlet kalmış. Donacağım, bir şeyler versenize."

"Nerede şu Tanrı'nın b-belası H-Hopgeldio? G-geri zekâlı, nereye k-kayboldu?"

Toprak kıpırdadı, bir çatlaktan Hopgeldio dışarı çıktı. Keçe çizmeleri ayağında değildi.

"Basın için bir açıklama yapayım," dedi boğuk bir sesle.

Ama açıklama yapmasına fırsat vermediler. Nihayet gerçek mutluluğun ne olduğunu öğreneceği için merakla gelmiş olan Magnus Fyodoroviç Redkin ona doğru atıldı, yumruklarını sallayıp bağırıyordu:

"Şarlatan! Bunun hesabını vereceksiniz! Soytarı! Nerede benim şapkam? Kürküm nerede? Hakkınızda şikâyette bulunacağım! Şapkam nerede diyorum!"

"Programla tam bir uyum içinde..." diye homurdandı Hopgeldio, çevresine bakınarak. "Model olarak geliştirmiş olduğumuz mükemmel varlık..."

Fyodor Simeonoviç de ona doğru hareketlendi.

"Siz, d-dostum, yeteneğinizi t-toprağa g-gömüyorsunuz. Oysa varlığınızla savunma b-büyüleri b-bölümünü güçlendirmeniz gerek sizin. Sizin şu ideal insanınız da d-düşman üslerine atılmalı. Saldırganlara d-dehşet saçsınlar d-diye."

Hopgeldio, paltosunun yeniyle yüzünü gizleyerek geri çekildi. Cristobal Joseviç, bakışlarıyla onu iyicene tartarak Hopgeldio'ya yaklaştı ve kir içindeki eldivenlerini ayakları-

nın dibine fırlatıp uzaklaştı. Gecikmeden üzerine şık takım elbise uydurmuş olan Gian Giacomo da uzaktan bağırıyordu:

"Bu kesinlikle olağanüstü, seniors! Ona karşı her zaman bir antipati beslemişimdir ama böyle bir şeyi hayal bile edemezdim."

Bu sırada nihayet G. Hemenanlargil ve B. Seracı de gerçek durumu kavramışlardı. Bu ana kadar bir şey anlamadıklarından aptal aptal gülümsüyor ve az da olsa bir şeyler anlamaya çalışıyorlardı. Sonra da plan dâhilinde olmayan bazı sorunlar çıktığını düşünmüşlerdi. G. Hemenanlargil, sert adımlarla Hopgeldio'ya yaklaştı ve omuzlarından tutarak demir gibi bir sesle konuştu:

"Yoldaş profesör, fotoğraf makinelerimi kimden geri alacağım ben? Üç fotoğraf makinesi, bir de kamera."

"Benim de nişan yüzüğüm," diye ekledi B. Seracı.

"Pardon," dedi Hopgeldio, gayet erdemli bir insan gibi. *"On vu demandera cand on ura besoin de vous.** Açıklamayı bekleyin."

Muhabirler cesaretlerini kaybettiler. Hopgeldio döndü ve kratere koştu. Roman da kraterin başında duruyordu.

"Burada bir şey kalmamış," dedi daha uzaktan.

Kraterde muhteşem ideal tüketici falan yoktu. Ama geri kalan her şey, hatta daha fazlası oradaydı. Fotoğraf makineleri ve kameralar, kâğıtlar, kürkler, yüzükler, kolyeler, pantolonlar ve platin dişlerle doluydu krater. Hopgeldio'nun keçe çizmeleri ve Magnus Fyodoroviç'in şapkası da oradaydı. Acil durum ekibini çağırdığım platin düdük de oradan çıktı. Ayrıca, iki Moskviç, iki Volga, yerel tasarruf bankasının mührü basılı bir demir kasa, kızarmış iri bir biftek, iki kasa votka, bir kasa bira ve nikel kaplama bir demir kasa da bulduk.

Çizmelerini ayağına geçiren Hopgeldio, hepimize merhamet gösterir bir edayla gülümseyerek, tartışmaya başlayabileceğimizi duyurdu. "Soruları alayım," dedi. Ama tartışma falan olmadı. Öfkeden kudurmuş olan Magnus Fyodoroviç polisi çağırdı. Az sonra genç polis memuru Kovalev cipiyle

* İhtiyaç duyulduğunda çağrılacaksınız. (*Fr.*) *–çn*

geldi. Hepimizin tanık olarak adlarımızı yazdırmamız gerekiyordu. Memur Kovalev, kraterin çevresinde dolaşarak suçludan kalan izleri tespit etmeye çalıştı. Devasa bir çene kemiği buldu ve bir süre inceledi. Fotoğraf makinelerini ve kameralarını toplayıp şimdi her şeyi yeni bir ışık altında görmeye başlayan muhabirler, ihtiyaçların sınırsızlığı ve çeşitliliğiyle ilgili demagojik söylevine tekrar başlamış olan Hopgeldio'yu dikkatle dinlediler. İyice sıkmaya başlamıştı bu muhabbet ve donuyordum.

"Eve gidelim," dedi Roman.

"Olur," dedim. "Cini nereden çıkardın?"

"Akşam depodan aldım. Tamamen başka bir amaçla."

"Peki ne oldu burada? Gene mi patlayıncaya kadar yedi?"

"Hayır, sadece Hopgeldio'nun aptallığı," dedi Roman.

"Anladım," dedim. "Ama bu felaket nasıl oldu?"

"Aynı şekilde," dedi Roman. "Bin defa söyledim ona: 'Standart bir süper-benmerkezci programlıyorsunuz. Erişebileceği, maddi olarak değerli her şeyi toplayacaktır bu, sonra da uzayı bükecek, kendini bir kozayla örtecek ve zamanı durduracaktır.' Ama Hopgeldio, hakiki bir maneviyat devinin düşündüğü ve hissettiği her şeye sahip olamayacağını bir türlü anlamıyor."

"Koca bir saçmalık," diye devam etti, uçarak Enstitü'ye geldiğimizde. "Herkes anladı bunu. Ama söylesene: U-Janus her şeyin başka türlü değil de tam olarak böyle olacağını nasıl bildi? Bütün bunları öngörmüş. Hem bu büyük tahribatı, hem de, anladığım kadarıyla, maneviyat devinin henüz embriyon halindeyken nasıl yok edileceğini..."

"Gerçekten," dedim. "Sana teşekkür de etmişti. Peşinen."

"Tuhaf, öyle değil mi?" dedi Roman. "Bütün bunları bir iyice düşünmek gerek."

Ve bir iyice düşünmeye koyulduk. Bu iş çok zamanımızı aldı. Ancak bahar geldiğinde ve tamamen şans eseri her şeyi anladık.

Ama bu da tamamen başka bir hikâye.

Üçüncü Kısım

ÇEŞİT ÇEŞİT PATIRTI

1

Tanrı zamanı yarattığında, der İrlandalılar, ondan yeterince yaratmıştır.

—H. Böll

Her yıl, günlerin yüzde seksen üçü aynı şekilde başlar: Saatin alarmı çalar. Zil sesi, son düşlerimize bazen bir kâğıt delgecinin tıkırtısı olarak, bazen Fyodor Simeonoviç'in öfkeli sesi şeklinde, bazen de termosta oynayan mitolojik yılan basiliskin pençelerinin gıcırtısı şeklinde katılır.

O sabah, Modest Matveeviç Taşyerov girdi rüyama. Bilgisayar merkezinin müdürüydü ve Aldan'da çalışmayı öğretiyordu bana. "Modest Matveeviç," diyordum ona, "şu bana öğütlediklerinizin hepsi, büyük bir saçmalıktan başka bir şey değil." O ise kükrüyordu: "Kesin şunu! Burada yaptığınız her şey boş!" O zaman, bunun aslında Modest Matveeviç değil, benim "Dostluk" marka alarm saatim olduğunu anladım. (On iki hariç, saat yerlerine on bir değerli taş yapıştırılmıştı, üstelik bir de hortumunu kaldırmış fil resmi vardı üzerinde.) "Tamam, duyuyorum" diye homurdandım, yumruğumu masaya, saatin yanına vurdum.

Pencere ardına kadar açıktı; parlak lâcivert ilkbahar gökyüzünü görüyordum ve keskin ilkbahar serinliğini hissediyordum. Pervazda güvercinler geziniyordu. Tavandaki plafonyerin çevresine üç bitkin sinek tutunmuştu, herhalde bunlar yılın ilk sinekleriydi. Zaman zaman canlanıyor, kendilerini o taraftan bu tarafa atıyorlardı; uyku sersemiydim ve

aklıma dâhice bir fikir geldiğini düşünüyordum: Sanırım sinekler, düzlemsel varlıklarından çıkmaya çalışıyorlardı, ben de bu beyhude çabalarından ötürü onlara büyük bir merhamet hissettim. İki sinek plafonyerin üzerine oturdu, üçüncüsüyse kayboldu. O zaman tamamen uyandım.

İlkin üzerimdeki battaniyeyi attım ve yatağın üzerinde süzülmeye çalıştım. Her zamanki gibi bu, egzersizlerden, duştan ve kahvaltıdan önce bana, Newton'un birinci yasasına uygun bir kuvvet çiftinin beni divana bastırması ve altımda bir yerlerde yayların gerilip gıcırdaması sürecini yaşatmaktan başka işe yaramadı. Sonra dün akşamı hatırladım ve canım sıkıldı, bugün yapacak bir işim yoktu. Dün, gece saat on birde Cristobal Joseviç elektronik bölümüne gelmiş ve her zamanki gibi, onunla birlikte, hayatın anlamıyla ilgili sıradaki problemi çözmek için doğruca Aldan'ın yanına gitmişti. Beş dakika sonra da Aldan yanmıştı. Neyinin yandığını bilmiyorum ama uzun bir zaman için ıskartaya çıkmıştı ve bu yüzden de ben, çalışmak yerine, bütün diğer kıllı kulaklı aylaklar gibi bölümden bölüme amaçsızca dolaşmak, kaderden yakınmak ve fıkralar anlatmak zorunda kalmıştım.

Somurttum, yatağa oturdum ve göğsümü, serin sabah havasıyla karışmış, yogacıların kâinatın temel enerjisi saydıkları pranayla doldurdum. Pranayı özümseyene kadar bekleyip önerildiği gibi aydınlık ve mutlu şeyler düşündüm. Sonra içimde kalmış serin sabah havasını üfledim ve kompleks bir sabah jimnastiğine başladım. Eski okulun yoga jimnastiğini önerdiğini söylerlerdi ama yoga kompleksi de, şimdilerde neredeyse tamamen unutulmuş olan Maya kompleksi gibi, günde on beş-yirmi saat sürüyordu ve Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi'ne yeni bir başkan atandığından beri bu eski okul mensupları da kendilerini geri çekmişlerdi. YOK-HİÇ gençliği, eski gelenekleri kırmaktan zevk alıyordu.

Yüz on beşinci sıçrayışımda oda arkadaşım Viktor Boynuzluov hızla içeri daldı. Her sabah olduğu gibi neşeli, enerjik ve hatta keyfi yerindeydi. Islak bir havluyla sırtıma vurdu ve odada uçmaya başladı; bir yandan da kurbağalama yüzü-

yormuş gibi kollarını ve bacaklarını oynatıyordu. Bu haldeyken gördüğü düşleri anlatıyor ve bu düşleri Freud, Merlin ve ünlü Fransız bakire kâhin Lenorman'a göre açıklıyordu. Elimi yüzümü yıkayıp döndüm, sonra odayı toplayıp yemekhaneye indik.

Yemekhanede, üzerinde büyük ama renkleri solmuş bir pankart asılı olan her zamanki masamıza geçtik. Pankartta şöyle yazıyordu: "Daha cüretkâr, yoldaşlar! Çenelerinizi şaklatın! G. Flaubert." Bir şişe kefir açtık, yerel haber ve söylentileri dinleyerek yemeğe koyulduk.

Geçen gece Kel Dağ'da geleneksel bahar uçuşları yapılmış. Katılımcılar resmen berbatmışlar. Viy ve Homos Brütüs* el ele tutuşup bütün gece şehrin üzerinde süzülmüş, kafayı bulduklarından yoldan gelip geçenlere musallat olmuş, hepsine sövüp saymış, sonra Viy sol gözkapağının üzerinde durmuş ve tamamen kontrolden çıkmış. Homos'la kavgaya tutuşmuşlar, bir gazete bayiini dağıtmışlar, karakola düşmüşler; burada da ikisine birden serserilikten on beş gün ceza verilmiş. Homos Brütüs'ün saçlarını makineye vurmak için altı kişinin birden onu tutması gerekmiş, kel olan Viy de bu sırada bir köşeye oturup dalga geçerek kıkırdıyormuş. Homos Brütüs, saçları kırpılırken boyuna küfür ettiğinden olay büyümüş, dava halk mahkemesine gitmiş.

Kedi Vasili, evlenmek için bahar izni almış. Yani yakın zamanda Solovets'te gene kalıtsal-sklerotik bellekleri olan, konuşan kedi yavruları ortaya çıkacak.

Mutlak İrfan bölümünden Louis Seleci bir tür zaman makinesi icat etmiş ve bugün bu konuda bir seminer yapılacakmış.

Öte yandan, Hopgeldio Enstitü'ye geri dönmüştü. Ortalıkta gezinip harika bir fikri olduğunu söyleyerek böbürleniyordu. Bildiğiniz gibi, birçok maymunun konuşması, banda alındıktan sonra hızla geri sarılan insan konuşmalarına benzer. O da Suhumi'deki habeş maymunlarının konuşmalarını kaydetmiş ve sonra da ağır ağır geriye sarmıştı. Dediğine

* Gogol'ün ünlü hikâyesi Viy'in kahramanı. *-çn*

göre, olağanüstü bir şey ortaya çıkmıştı ama bunun tam olarak ne olduğunu söylemiyordu.

Bilgisayar merkezinde Aldan gene yanmış; ama suçlusu Saşa Privalov değil, Junta'ymış, zira son zamanlarda sadece çözümü olmayan problemlerle uğraşıyordu.

Militan Ateizm Bölümü'nden ihtiyar büyücü Perun Markoviç Neşenibul-Aldırmazov, vakti gelen reenkarnasyonu için izin almış.

Ebedi Gençlik Bölümü'nde, ölümsüz insan modeli, uzun ve ağır bir hastalıktan sonra ölmüş.

Bilimler Akademisi, n'inci tutarını, bölgenin iyileştirilmesi amacıyla Enstitü'ye bölüştürmüş. Modest Matveeviç bu tutarı, Enstitü'nün çevresine, üzerinde alegorik süslemeler olan, kazık başlarına da saksıların konulacağı cafcaflı, demir bir çit döşemek için kullanmayı planlıyormuş. Arka bahçedeyse, transformatör odasıyla benzin deposu arasına yaklaşık dokuz metrelik oltu taşından bir çeşme yapılacakmış. Spor şubesi de bir tenis kortu için para talebinde bulunmuş, ancak Modest Matveeviç bunu, çeşmenin bilimsel tefekkür için zorunlu olduğunu, ancak tenisin elini-ayağını sallamaktan başka bir şey olmadığını açıklayarak reddetmiş.

Kahvaltıdan sonra herkes laboratuvarlarına dağıldı. Ben de kendi laboratuvarıma bir göz attım ve kederle dolandım. İçi dışına çıkmış, çevresini Teknik Hizmetler Bölümü'nden mühendislerin sardığı Aldan'ın etrafında. Mühendisler benimle konuşmak istemiyor, bir yerlere gidip kendi işlerimle uğraşmamı öneriyorlardı. Ben de ayaklarımı sürüyerek arkadaşlarımı dolaştım.

Viktor Boynuzluov, beni işine konsantre olmasını engelliyorum diye kovaladı. Roman, stajyerlere ders veriyordu. Volodya Dizginci, gazetecilerle sohbet ediyordu. Beni görünce epey sevindi ve bağırdı: "A-ha, işte burada! Tanışın lütfen; bu bizim Bilgisayar Bölümü'nün müdürü, nasıl olduğunu o anlatır..." Ama çok ustaca, sanki kendim değilmişim de sure-

timmişim gibi rol yaptım, muhabirleri acayip korkuttum ve oradan kaçtım. Edik Amperyan'ın laboratuvarında taze hıyar ikram ettiler bana; gastronomik hayat görüşünün avantajları üzerine canlı bir tartışma yürüyordu burada ama aniden damıtma tüpü patladı ve beni unutuverdiler.

Gerçek bir umutsuzluk içinde koridora çıktım ve U-Janus'la çarpıştım. Beriki gene "Hmmm," dedi ve dün benimle görüşüp görüşmediğini sordu. "Hayır," dedim, "ne yazık ki görüşmedik." Yoluna devam etti, koridorun sonunda aynı standart soruyu Gian Giacomo'yo da sorduğunu işittim.

Sonunda Mutlak İrfan Bölümü'ne ulaştım. Seminer yeni başlamıştı. Esneyen ve dikkatle kulaklarını düzelten çalışanlar, küçük konferans salonuna yerleşmişlerdi. Bütün Beyaz, Kara ve Gri Büyü Bölümleri'nin başındaki profesör Moris-Johann-Lavrenti Göbekov-Geriden ellerini sakince birbirine kenetlemiş, başkanlık koltuğunda oturuyor ve müşfik bir tavırla, kötü imal edilmiş iki kıllı kulaklı suretiyle birlikte, sergi standına, motosiklete benzeyen, sele ve pedallardan oluşmuş bir düzenek kuran raportörü izliyordu. Kalabalıktan mümkün olduğunca uzak bir köşeye oturdum, bloknotumu ve tükenmez kalemimi çıkardım, ilgileniyormuşum gibi bir poz takındım.

"Şimdi," dedi profesör. "Hazır mısınız?"

"Evet, Moris Yohanoviç," dedi L. Seleci. "Hazırız, Moris Yohanoviç."

"Öyleyse başlayabilir miyiz? Smoguli'yi göremiyorum."

"İş gezisinde, Johann Lavrentyeviç," dediler salondan.

"Ah, hatırlıyorum. Katsayısal soruşturmalar mı? Aha, aha... Peki. Bugün Lo-

uis İvanoviç bize, birkaç zaman makinesi türüyle ilgili küçük bir bilgi verecek. Doğru mu söyledim, Louis İvanoviç?"

"E-e... aslında... Aslında, ben şimdi sunacağım rapor için şöyle derdim..."

"Peki, peki. Deyin bakalım."

"Teşekkür ederim. E-e... Şöyle derdim: 'Zaman Makinesinin Yapay Olarak Oluşturulmuş Zaman Boyutlarında Pratik Uygulanması.'"

"Çok ilginç," dedi profesör. "Ancak hatırladığım kadarıyla, bir keresinde sizin bir meslektaşınız..."

"Affedersiniz, ben de tam bundan başlamak üzereydim."

"Peki, peki... Buyurun lütfen, buyurun."

Başlangıçta epey dikkatle dinliyordum. Hatta epey ilgimi de çekmişti. Bu arkadaşlardan birkaçının çok merak uyandırıcı şeylerle uğraştıkları anlaşılıyordu. Bunlar bugüne kadar fiziksel zamanda hareketlilik sorunu üzerinde durmuşlar ve başarılı olamamışlardı. Ama soyadını anlayamadığım ihtiyar, tanınmış biri, ideal dünyalara, yani insan imgelemi tarafından yaratılmış dünyalara madde transferinin mümkün olduğunu kanıtlamıştı. Öyle görünüyordu ki, belirsizlik ilkesinin, fiziksel vakumun ve ayyaş Brütüs'ün mevcut olduğu bizim bildiğimiz metrik dünyadan başka, aşikâr gerçekliğe sahip başkaları da vardı. Bu dünyalar bütün insanlık tarihini arkasına alan insan imgelemi tarafından yaratılıyordu. Örneğin şunlar: insanlığın kozmolojik tasavvurlarının dünyası; ressamların yarattığı dünya; hatta kuşaklar boyunca besteciler tarafından duygusuzca yapılandırılmış, yarı-soyut bir dünya.

Birkaç yıl önce, bu ünlü bilimainsanının bir öğrencisi, üzerine binip kozmolojik tasavvurların dünyasına seyahat etmek için bir alet inşa etmiş ve bununla yola çıkmıştı. Belli bir süre onunla telepatik, tek yönlü bir iletişim sürdürmeyi başarmışlardı ve bu öğrenci, düzlemsel dünyanın kıyısında bulunduğunu, aşağıda üç Atlas filinden birinin hortumunu gördüğünü ve aşağı, kaplumbağanın üzerine inmeye hazırlandığını bildirmişti. Ancak kendisinden başka bir bilgi alınamamıştı.

Raporu sunan Louis İvanoviç Seleci (öyle görünüyor ki,

bilincinde belli bir takım paleolitik sıkıntılar yaşıyor olsa ve bu yüzden sürekli kulaklarını tıraş etmesi gerekse de, kötü bir biliminsanı sayılmazdı) tasvir edilebilir bir zaman boyunca yolculuk yapmak için bir makine inşa etmişti. Kendi ifadesiyle, Anna Karenina, Don Quixote, Sherlock Holmes, Grigori Melehov* ve hatta Kaptan Nemo'nun yaşadığı ve faal olduğu bir dünya hakikaten mevcuttu. Bu dünyanın kendi ilginç özellikleri ve yasaları vardı ve orada yaşayan insanlar, yazarları bunları ne kadar yetenekli, tutkulu ve hakiki bir şekilde tasvir etmişlerse, o kadar parlak, gerçek şahsiyetlerdi.

Bütün bunlar çok ilgimi çekmişti, çünkü Seleci, kendini konuya kaptırmış, canlı ve özgün bir şekilde anlatıyordu. Ama ansızın, bütün bunların bilimdışı olduğunu fark etti ve sahneye çeşitli şema ve grafikler asarak, yorgun, son derece uzman bir dille, konik bir şekilde eksilen, çok yönlü hareket eden zamansal geçiş şaftları ve bir tür boyutsal geçiş dümeni hakkında konuşmaya başladı. Ben de az sonra ipin ucunu kaçırdım, salondakileri incelemeye koyuldum.

Biliminsanı, sanki raporu sunan kişinin sözleri hakkında belli bir şüphe duymuş gibi sağ kaşını zaman zaman kaldırarak azametli bir tavırla uyukluyordu. Arka sıralarda, aşkın uzayda işlevsel bir deniz muharebesi oynuyorlardı. Uzaktan eğitim alan iki laborant, her şeyi not alıyorlardı; yüzlerinde donmuş bir umutsuzluk, kadere tam bir tevekkül ifadesi vardı. Biri gizlice bir sigara yaktı ve dumanını masanın altına üfledi. Ön sıradaki lisans ve yüksek lisans öğrencileri, her zamanki dikkatleriyle dinliyor, sorular sormaya ve yorumlar yapmaya hazırlanıyorlardı. Bazıları alaycı bir şekilde gülümsüyordu, diğerlerinin yüzlerindeyse şaşkınlık ifadesi vardı. Seleci'nin bitirme tezini hazırlamasına yardım eden profesör, onun her cümlesinden sonra onaylarcasına başını sallıyordu. Pencereden bakmaya başladım ama dışarıda da her zamanki ardiye ve elindeki balık oltasıyla koşturan bir oğlandan başka bir şey yoktu.

Seleci, giriş bölümünü bitirdiğini ve şimdi mucidi olduğu

* Şolohov'un *Durgun Don* romanının kahramanı. -çn

bu aletle bir gösterim yapmak istediğini söyleyince kendime geldim.

"İlginç, ilginç," dedi uykusundan uyanan profesör. "Kendiniz mi bir zaman yolculuğu yapacaksınız?"

"Ne yazık ki," dedi Seleci, "ben burada kalıp zaman yolculuğu hakkında izahatta bulunmak istiyorum. Belki izleyicilerden biri bu yolculuğa çıkmak ister?"

İzleyiciler kıpırdandılar. Herhalde herkes, düzlemsel dünyanın kenarındaki gezginin gizemli kaderini anımsıyordu. Doktora öğrencilerinden biri, bir sureti göndermeyi önerdi. Seleci, böylesinin ilginç olmayacağını, çünkü suretlerin dış tahriklere karşı pek az hassasiyeti olduğunu ve bu nedenle de edindikleri bilgiyi düzgün aktaramayacaklarını söyledi. Arka sıralardan, bu dış tahriklerin ne tür şeyler olduğunu sordular. Seleci, sıradan şeyler olduğunu söyledi: görme, işitme, koklama ve dokunma türünden şeyler. Arka sıralardan, dokunma duyusu bağlamında hangi türden tahriklerin diğerlerinden daha baskın olacağını sordular. Seleci elini salladı ve bunun, zaman yolculuğuna çıkan kişinin vardığı yerdeki tavırlarına bağlı olduğunu söyledi. Arka sıralardan şöyle bir ses yükseldi: "A-ha..." Başka soru da gelmedi. Seleci çaresizce çevresine bakıyordu. İzleyicilerin hepsi de gözlerini kaçırıp başka yerlere bakıyordu. Biliminsanı iyilikle sordu: "E-e? Kim gidecek? Gençler! Kim gönüllü?" O zaman ben kalktım ve sessizce makineye yürüdüm. Böyle bir rapor sunan birinin utanmasına, üzülmesine ve ıstırap çekmesine dayanamazdım.

Arka sıralardan bağırdılar: "Saşa, nereye gidiyorsun? Kendine gel!" Seleci'nin gözleri parladı.

"İzninizle, ben gideyim," dedi.

"Lütfen, lütfen, elbette!" diye homurdandı Seleci, bir parmağımdan tutup makineye doğru sürüklerken.

"Bir dakika," dedim, terbiyeli bir şekilde geri çekilerek. "Yolculuk uzun mu sürecek?"

"Siz ne kadar isterseniz o kadar!" dedi Seleci. "Siz bana ne söylerseniz öyle yapacağım. Zaten makinenin dümeninde siz olacaksınız! Çok basit." Tekrar tuttu beni ve makineye sü-

rükledi. Şu, dümen. Şu, gerçekliğe bağlanma pedalı. Şu, fren. Şu da gaz. Araba kullanıyor musunuz? Harika! Şu, kontak düğmesi. Ne tarafa gitmek istersiniz; geçmişe mi, geleceğe mi?"

"Geleceğe," dedim.

"Ah," dedi, sanki sesinde hayal kırıklığı var gibiydi. "Tasavvur edilebilir geleceğe... Yani bütün bilimkurgu romanları ve ütopyalar. Tabii, bu da ilginç. Ancak geleceğin muhtemelen ayrık olduğunu unutmayın; orada henüz hiçbir yazarın eserlerinde yazmadığı devasa zamansal boşluklar olmalı. Ama neyse, fark etmez. Şimdi, şu kontağa iki defa basacaksınız. İlki şimdi, yola çıkmak için, ikincisi de geri dönmek için. Anladınız mı?"

"Anladım," dedim. "Peki ya makinenin bir tarafı bozulursa?"

"Kesinlikle güvenli!" Ellerini salladı. "En ufak bir şey ters gidecek olsa, hatta bujilerin arasına bir toz tanesi girse bile, derhal buraya geri döneceksiniz."

"Cesur olun, beyefendi," dedi tez kurulunun başkanı biliminsanı. "Orada, gelecekte ne olduğunu anlatırsınız bize. Ha-ha-ha!"

Seleye oturdum. Kimseye bakmamaya çalışıyordum ve kendimi çok aptal hissediyordum.

"Kontağa basın," diye fısıldadı Seleci, coşkun bir edayla.

Kontağa bastım. Hakikaten, araba kontağına benzer bir şeydi. Makine sallandı, hırıldadı ve düzgün bir şekilde titremeye başladı.

"Şaftı eğilmiş," diye fısıldadı Seleci, can sıkıntısıyla. "Ama hiç önemli değil. Vitesi ileri atın. İşte böyle. Şimdi de gaz."

Gaza bastım, aynı anda debriyajdan ayağımı çektim. Dünya kararmaya başladı. Salonda işittiğim son şey, biliminsanının kaygısız sorusuydu: "Peki onun nereye gittiğini nasıl takip edeceğiz?"

Ve salon kayboldu.

2

Zamanla uzayın üç boyutu arasındaki tek fark, bilincimizin zaman içinde hareket ediyor olmasıdır.

—H. G. Wells

Makine ilkin zıplayarak hareket ediyordu; koltukta durabilmek ve dümeni düzgünce tutabilmek için bütün gücümü

kullanıyordum. Bazı muhteşem hortlaksı yapıları, çamurluyeşil ovaları ve zirveye yakın bir yerde gri bir sisin içindeki soğuk bir ışığı seçiyordum belli belirsiz. Sonra, sallantıların ve zıplamaların ayağımı gazdan çektiğim için olduğunu anladım; bu yüzden motorun gücü (tıpkı arabalarda olduğu gibi) yetmiyordu ve makine de zıplayarak, antikçağ ve ortaçağ ütopyalarına doğru yalpalayarak hareket ediyordu. Gaza bastım, makinenin hareketleri düzeldi, ben de nihayet daha rahat oturdum seleye ve çevreme bakmaya başladım.

Bir hayalet dünyaydı çevremdeki. Kolonadlarla süslenmiş rengârenk mermerlerden dev binalar, köy evlerine benzer küçük evlerin aralarında yükseliyordu. Her yerde, rüzgârsız tarlalarda başaklar salınıyordu. Bir otlakta şişman, şeffaf bir sürü otluyordu, küçük tepelerin üzerinde kır saçlı, yakışıklı çobanlar oturuyordu. İstisnasız hepsi de kitap ve tuhaf elyazmaları okuyorlardı. Hemen yanımda iki şeffaf adam belirdi ve konuşmaya başladılar. İkisi de yalınayaktı, başlarında çiçekten taçlar ve üzerlerinde de pilili hitonlar vardı. Biri sağ elinde bir kürek, sol elindeyse parşömen bir rulo tutuyordu. Bir diğeri kazmaya yaslanmıştı ve aldırmazcasına kuşağına asılı dev, bakır bir mürekkep hokkasıyla oynuyordu. İlkin bana, sanki sırayla birbirleriyle konuşuyorlarmış gibi geldi. Ama az sonra anladım ki, içlerinden hiçbiri bana bakmıyor olsa da, aslında benimle konuşuyorlardı. Dediklerine kulak verdim. Elinde kürek tutan, yurttaşı oldukları harika ülkelerinin siyasi yapısının temelleriyle ilgili uzun ve monoton bir rapor sunuyordu. Ülkenin siyasi yapısı son derece demokratikti, yurttaşlarına hiçbir kısıtlama bulunmuyordu (birkaç kez üzerine basa basa bunu vurguladı), herkes zengindi ve kaygılanacak hiçbir şeyleri yoktu, en küçük bir çiftçinin bile en azından üç kölesi vardı. Bu konuşan nefeslenmek ve dudaklarını yalamak için durduğunda, elinde kazma olan konuşmaya başladı. Nehirdeki üç saatlik feribotçuluk işgününü daha yeni bitirdiğini, bunun için bir kuruş bile almadığını, çünkü paranın ne demek olduğunu bilmediğini ve şimdi de biraz dinlenip şiir yazmak için gölgelik bir yere gittiğini anlattı övünerek.

Uzun süre konuştular, sayacın gösterdiğine göre birkaç yıl kadar. Sonra ansızın kayboldular. Şeffaf binaların içinden hareketsiz bir güneş ışıyordu. Ansızın, yeryüzüne yakın bir yerde geç pterodaktillerinki gibi zarsı kanatları olan ağır hava taşıtları süzülmeye başladı. İlk anda, bunların yandığını sandım ama sonra, dumanın bu araçların dev, konik bacalarından çıktığını fark ettim. Güvercin gibi kanatlarını sallayan araçlar üzerimden uçarken toz döküldü ve biri de üzerime budaklı bir kütük attı.

Çevremdeki muhteşem binalarda da bir şeyler değişiyordu. Kolonları birer birer kayboluyor ama bunlar gene de eskisi gibi muhteşem ve özgün bir şekilde duruyorlardı. Sonra yeni bir renk cümbüşü belirdi ve mermerin yerini, bence daha modern bazı malzemeler aldı. Kör heykel ve büstlerin yerineyse, radyoteleskop antenine benzeyen göz alıcı yapılar yükseliyordu çatılarda. Sokaklardaki insan kalabalığı artıyordu, sayısız arabayla doluydu her yer. Sürü, kitap okuyan çobanlarıyla birlikte kayboluverdi ama başaklar (hâlâ rüzgâr olmasa bile) titremeye devam ediyordu. Frene bastım ve durdum.

Etrafıma bakınca, yürüyen bir kaldırımın üzerinde olduğumu anladım. Kalabalık arı gibi kaynıyordu çevremde, böyle renkli bir kalabalık hiç görmemiştim. Bu insanlar daha ziyade gerçek dışıydılar; güçlü, karmaşık, neredeyse gürültüsüz mekanizmalardan çok daha az gerçektiler. Nitekim, bu mekanizmalardan biri diğerini çiğnediğinde, çarpışma olmuyordu. Arabalar beni pek ilgilendirmiyordu, belki de bunun nedeni, her arabanın kaportasının üzerinde, yaratısının nitelik ve işlevlerini etraflı bir şekilde açıklayan, bunların her birinin yarı şeffaf mucitlerinin oturuyor olmasıydı. Kimse dinlemiyordu bu mucitleri ve herhalde onlar da, kimse dinlesin diye beklemiyorlardı.

Yayaları izlemek daha ilginçti. Tek parça iç çamaşırı giymiş, kucak kucağa yürüyen ve sözleri berbat, ahenksiz bir şarkıyı böğüren sağlıklı çocuklar gördüm. Garip, sadece kısmen örtünmüş insanlar dolaşıyordu: mesela, yeşil şapkalı, kırmızı ceketli, vücudu çıplak biri (üzerinde başka bir şey yoktu); sarı pabuçlu, rengârenk kravatlı biri (ne pantolonu, ne gömleği, ne de iç çamaşırı vardı); çıplak ayaklarına gayet şık iskarpinler geçirmiş bir diğeri. Diğerleri bunlara aldırmıyordu bile ama ben, bazı bilimkurgu yazarlarının şuna benzer sıradan şeyler yazdıklarını hatırlayıncaya kadar epey utandım: "Kapı açıldı, atletik yapılı, kaslı, tüylü bir kep ve kara gözlükler takmış biri belirdi eşikte." Normal kıyafetli, aslına bakarsanız tuhaf bir modaya uygun giyinmiş insanlar da vardı, sağda solda tenleri güneş yanığı, sakallı, eski Yunanlılar gibi gayet

şık beyaz klamis giymiş, boyunları hamutlu veya bir ellerinde hamut, diğer ellerinde de ressam sehpası ya da fırça kutusu tutan birileri, kalabalığı itekleyerek ilerliyorlardı. Klamis giymiş olanlar mahcup görünüyorlardı, bunlar çok ayaklı araçlardan uzak duruyor ve avlanmak istermiş gibi bakınıyorlardı çevrelerine.

Homurdanan mucitleri bir kenara bırakacak olursak, etraf epey sessizdi. İnsanların çoğu konuşmuyordu. Bir köşede iki delikanlı mekanik bir cihazla mücadele ediyordu. Biri kendinden emin bir şekilde konuşuyordu:

"Bir makine mühendisinin düşünceleri sakin durmaz. Bu, toplumun gelişme yasasıdır. Bunu icat edeceğiz. Mutlaka icat edeceğiz. Hem de Memurgil gibi bürokratlara ve Kalınkafa gibi tutuculara rağmen." Diğer delikanlı da kendi havasındaydı:

"Amino bağları değiştirilmiş ve tamamlanmamış oksijen grupları içeren polifiberden yapılma aşınmayan lastiklerin burada nasıl uygulanacağını buldum. Ama alt-termal nötronlarda kendini yeniden üreten reaktörün nasıl kullanılacağını henüz bilmiyorum. Mişa! Reaktörle ne yapmam gerek?" Cihaza baktığımda hiç zorlanmadan bunun bir bisiklet olduğunu anladım.

Kaldırım beni, tıklım tıklım bir kalabalık ve çok muhtelif biçimlerde uzay gemileriyle dolu büyük bir meydana götürdü. Kaldırımdan indim, zaman makinemi arkamdan çekiştirdim. İlkin ne olduğunu anlamadım. Bir müzik çalıyor, konuşmalar yapılıyordu, sağda solda kalabalığın üzerinde kıvırcık saçlı, kırmızı yüzlü gençler yükseliyordu (laf dinlemeyen, sürekli alınlarına dökülen buklelerini güçlükle kontrol ediyorlardı bunlar), insanın içine işleyen şiirler söyleniyordu. Şiirler ya tanıdık ya da berbattılar ama kalabalık dinleyicilerin gözlerinden tek tük erkek, acılı kadın ve aydınlık çocuk gözyaşları dökülüyordu. Sert görünüşlü erkekler sertçe kucaklıyorlardı birbirlerini ve çene kaslarını kıpırdatarak birbirlerinin sırtlarına vuruyorlardı. Birçoğu da çıplak olduğundan bu sesler alkışa benziyordu. Gözleri yorgun ama

sevecenlikle bakan iki ihtiyat teğmeni, hemen önümden, ellerini beline kıvırdıkları züppe kılıklı birini götürdüler. Adam kıvranıyor, kırık bir İngilizceyle bağırıyordu. Sanırım arkadaşlarına ihanet ediyor ve nasıl ve kimin parasıyla uzay mekiği enerji merkezine bomba koyduğunu anlatıyordu. Ellerinde Shakespeare kitaplarını tutan birkaç oğlan çocuğu, sanki bir şeyler yürüteceklermiş gibi çevrelerine kaçamak bakışlar atarak, en yakın uzay gemisinin egzozundan içeri süzüldüler.

Az sonra, kalabalığın yarısının, diğer yarısıyla vedalaştığını anladım. Genel seferberlik gibi bir şeydi bu. Konuşmalardan, erkeklerin uzay yolculuğuna çıktıklarını anladım; bazısı Venüs'e, bazısı Mars'a, umutsuzluk içinde görünen bazıları da başka yıldızlara, hatta galaksinin merkezine gitmeye hazırlanıyorlardı. Kadınlar burada kalıp onların dönüşünü bekliyordu. Dev, çirkin bir binada kuyruğa girmişlerdi. Biri bu binanın Panteon, bir diğeriyse Dondurucu olduğunu söyledi. Tam zamanında gelmiş olduğumu düşündüm. Bir saat gecikmiş olsaydım, tek göreceğim bin yıllığına dondurulmuş kadınlar olacaktı. Meydanın batı tarafını saran yüksek, gri, bir duvar dikkatimi çekti. Duvarın arkasından kara duman bulutları yükseliyordu.

"Orada ne var?" diye sordum, kayıtsızca Panteon-Dondurucu'ya doğru ilerleyen güzel bir kadına.

"Demir Perde bu," diye cevap verdi ve yürümeye devam etti.

Bütün bunlardan her geçen dakika daha çok sıkılıyordum. Herkes ağlıyordu, söylev söyleyenlerin de sesleri kısılmıştı. Hemen yanımda, mavi, tek parça iç çamaşır giymiş olan bir delikanlı, pembe elbiseli bir kızla vedalaştı. Kız, monoton bir tonda, "Keşke yıldız tozu olsaydım, kozmik bir bulut olurdum o zaman ve senin gemini kucaklardım," dedi. Delikanlı dikkatle dinliyordu. Sonra kalabalığın üzerinde bir orkestra çalmaya başladı, benim sinirlerim artık dayanmaz oldu, seleye atladım ve gaza bastım. Yıldız gemilerinin, gezegen gemilerinin, uzay mekiklerinin, iyon gemilerinin, foton

gemilerinin ve galaksi gemilerinin şehrin üzerinde büyük bir gürültüyle yükseldiğini işittim son olarak, sonra gri duvar dışında her yer fosforlu bir dumanla örtüldü.

2000 yılından sonra zamanda yarılmalar başladı. Maddesiz zamanlarda uçtum. Böyle yerler karanlıktı ve gri duvarın arkasında ancak nadiren alev patlamaları ve yangınlar görünüyordu. Bazen de şehir tekrar sarıyordu çevremi, her defasında binalar daha da yükseliyor, onları çevreleyen evler daha şeffaf oluyor, meydandaki yıldız gemileri daha da azalıyordu. Duvarın arkasından kesintisiz bir duman yükseliyordu.

Meydandaki son uzay mekiği de kaybolunca tekrar frene bastım. Kaldırımlar yürüyordu. Tek parça iç çamaşırı giymiş gürültücü delikanlılar yoktu. Kimse küfretmiyordu. Sokaklarda ikişerli-üçerli, renksiz, ya tuhaf ya da berbat kıyafetler giymiş birileri yürüyordu. Anladığım kadarıyla herkes bilimle ilgili konuşuyordu. Birini diriltmeyi konuşuyorlardı; atletik yapılı, aydın görünüşlü, başka kimsede olmaya türden ceketiyle epey sıradışı görünen bir tıp profesörü, herkese bu girişimin yazarı, başlatıcısı ve baş sorumlusu olarak tanıtılan fasulye sırığına benzer bir biyofizikçiye, diriltme prosedürünü anlatıyordu. Yakınlarda bir yerde, toprağa bir delik açmaya hazırlanıyorlardı. Proje, büyükçe bir kalabalığın önünde, sokakta tartışılıyordu. Duvarlara ve kaldırıma projenin detaylarını çiziyorlardı. Başka zaman olsa dinlerdim ama bana öyle sıkıcı geldi ki (tanımadığım bir muhafazakâra serbest atış yapıyorlardı), zaman makinesini omzuma attım ve yoluma devam ettim. Projeyle ilgili tartışmanın bir anda kesilmesi ve herkesin kendi işine dönmesine de şaşırmadım. Ama tam durmuştum ki, hangi meslekten olduğunu kestiremediğim biri uzunca bir nutka başladı. Her nedense bu nutkun konusu müzikti. Az sonra çevresini dinleyiciler sardı. Konuşmacının ağzına bakıyor ve karanlık bir cehalete tanıklık eden sorular soruyorlardı. Aniden caddede biri çığlık attı ve koşmaya başladı. Arkasından örümceğe benzer bir alet

kovalıyordu. Takip edilenin çığlıklarına bakılırsa bu, "kendi kendini programlayan, trigonik kuratorlarda geri beslemeli, düzgün çalışmayan sibernetik bir robot"tu

"Oy-oy, parçalarıma ayıracak beni!" Tuhaftı, kimse kaşını bile kaldırmadı. Belli ki kimse, makinelerin isyanına inanmıyordu.

Köşeden örümceğe benzer iki makine daha çıktı, ancak bunlar boyca daha kısaydılar ve görünüşleri de o kadar korkunç değildi. Daha ben tek kelime etmeye fırsat bulamadan bunlardan biri hızla benim pabuçlarımı sildi, diğeri de mendilimi yıkayıp ütüledi. Bu arada beyaz, büyük bir tanker yanaştı, sayısız lambalarını yakıp söndürdü, üzerime parfümler püskürttü. Buradan uzaklaşmaya hazırlanıyordum ki, meydanda büyük bir çatırtı koptu ve gökyüzünden dev, paslı bir roket indi. Kalabalıktan konuşmalar yükseldi:

"Düş Yıldızı bu!"

"Evet, o!"

"Tabii ki o! Bundan iki yüz on sekiz yıl önce yola çıkmıştı, herkes varlığını bile unutmuştu ama Einstein'ın dediği gibi, ışık hızının altındaki hareketlerde zamanın kısalması sayesinde tayfaları sadece iki yıl yaşlanmış!"

"Ne sayesinde? Ha, Einstein... Evet, evet, hatırladım. İlkokul ikinci sınıfta göstermişlerdi."

Paslı roketten güçlükle, tek gözlü, sol kolu ve sağ bacağı olmayan biri çıktı.

"Burası Dünya mı?" diye sordu, hırçın bir tavırla.

"Dünya! Dünya!" diye bağırıştı kalabalık. İnsanların yüzleri gülücüklerle aydınlanmıştı.

"Tanrı'ya şükür," dedi adam ve herkes birbirine baktı. Ya ne dediğini anlamamışlardı ya da anlamamış gibi yapıyorlardı.

Topal uzay pilotu, Atina'nın hatipleri gibi konuşmaya koyuldu ve bütün insanlığı, zalim bir sibernetik diktatörünün baskısı altında yas tutan (aynen böyle dedi: yas tutan) kardeşlerini kurtarmak için Küçük Magellan bulutundaki

Aeolian yıldız sisteminin İster-İstemez gezegenine uçmaya çağırdı. Ama bir egzoz sesi, konuşmacının sesini boğdu. Meydana paslı iki roket daha indi. Donmuş kadınlar da Panteon-Dondurucu'dan koşarak çıktılar. Bunu bir izdiham takip etti. Tam da uzaya açılanların geri dönme vaktinde gelmiş olduğumu anladım ve telaşla pedala bastım.

Şehir kayboldu, uzun süre de görünmedi. Kalan sadece duvardı, onun arkasında da alevler yükseliyor ve bu tekdüze manzarayı bozup gökyüzünü kızıllaştırıyorlardı. Manzara tuhaftı: mutlak bir boşluk, sadece batıdaki duvar. Ama sonunda parlak bir ışık belirdi, ben de o anda durdum.

İnsansız, çiçeklerle örtülü bir ülkeydi bu. Başaklar salınıyordu. Semiz sürü yayılıyordu ama medeni çobanlar yoktu. Tanıdık şeffaf kubbeler, viyadükler ve spiral dağ çizgileri görünüyordu ufukta. Hemen yanımda, batıda, gene eskisi gibi yükseliyordu duvar.

Birisi dizime dokundu, sıçradım. Hemen yanımda, derin, yanan gözleriyle küçük bir oğlan çocuğu bana bakıyordu.

"Ne istiyorsun, ufaklık?" diye sordum.

"Araban mı bozuldu?" diye sordu çocuk, melodik bir sesle.

"Büyüklerle 'siz' diye konuşmak gerek," dedim öğretmen edasıyla.

Çok şaşırdı, sonra yüzü aydınlandı.

"Ah, evet, hatırlıyorum. Hafızam beni yanıltmıyorsa, Mecburi Nezaket Çağı'nda öyle yapılıyordu. Eğer ki 'sen' diye konuşmam senin duyumsal ritminin bozulmasına neden oluyorsa, bu ritmi tatmin edecek şekilde de konuşabilirim kuşkusuz seninle."

Verecek cevap bulamadım. Çocuk zaman makinesinin önünde yere diz çöktü, sağına soluna dokundu ve tek kelimesini anlamadığım birkaç şey söyledi. Çok uslu, akıllı, sağlıklı bir çocuktu bu ama yaşına göre pek ciddiydi.

Duvarın arkasından kulakları sağır eden bir çatırtı yükseldi, ikimiz de o tarafa döndük. Sekiz parmaklı ürkütücü bir pençenin duvara tutunup kendini yukarı çektiğini gördüm, sonra parmakları açıldı ve pençe kayboldu.

"Bu duvar da nesi, ufaklık?" dedim.

Ciddi, mahcup gözlerini bana dikti.

"Buna Demir Perde diyorlar," diye cevap verdi. "Maalesef bu kelimelerin etimolojisine dair bir şey bilmiyorum, ancak iki dünyayı birbirinden ayırdığını biliyorum. Bunlar, İnsani İmgelem Dünyası ve Gelecekten Korku Dünyası." Bir süre sustu, sonra ekledi: "'Korku' kelimesinin etimolojisini de bilmiyorum."

"İlginç," dedim. "Peki bakmak yasak mı? Bu Korku Dünyası nasıl bir yer diye?"

"Tabii ki bakabilirsin. Bir iletişim mazgalı var. Merakını giderebilirsin."

İletişim mazgalı, zırhlı bir kapıyla örtülü alçak bir ark şeklindeydi. Yaklaştım ve kararsızca yokladım kilidi. Oğlan arkamdan seslendi:

"Seni uyarmadan duramayacağım. Eğer orada başına bir şey gelirse, Yüz Kırk Dünyanın Birlik Sovyeti karşısına çıkman gerekir."

Kapıyı araladım. Çatır! Çutur! Pat! Gıcırrr! Gacırrr! Beş duyum da aynı anda travma geçirdi. Omuzlarının arasında sevimsiz bir dövme olan güzel mi güzel bir sarışın gördüm. Çıplaktı, uzun bacakları vardı, elindeki iki otomatik tabancayı çirkin, kumral bir adama sıkıyordu, her kurşunda adamdan kan fışkırıyordu. Patlama sesleri ve insanın kanını donduran canavar kükremeleri işittim. Çürüyen ve yanan, protein temelli olmayan etin tarifsiz kokusunu alıyordum. Yakınlarda bir yerdeki bir nükleer patlamanın neden olduğu kızgın rüzgâr yüzüme çarptı, dilimde de havaya yayılmış protoplazmanın iğrenç tadı vardı. Geri çekildim ve telaşla kapadım kapıyı, üstelik neredeyse başımı çarpıyordum. Hava tatlı, dünya harikaydı burada. Oğlan kaybolmuştu. Ağır ağır kendime geldim ama sonra, bu haylaz şimdi Birlik Sovyetine şikâyet için koşmasın diye endişelendim ve kendimi zaman makinesine zor attım.

Bir kez daha boyutsuz zamanın karanlığı sardı çevremi. Ama gözlerimi Demir Perde'den alamıyordum. Boş yere za-

man kaybetmemek için derhal bir milyon yıl ileriye atıldım. Duvarın üzerinde atom bombalarının mantarları yükseliyordu ve ben de, duvarın benden tarafında tekrar ışık belirdiğinde acayip neşeleniyordum. Frene bastım ve hayal kırıklığıyla inledim. Devasa Panteon-Dondurucu yükseliyordu bir milyon yıl önceki gibi. Gökyüzünden küre şeklinde, paslı bir yıldız gemisi iniyordu. Çevrede kimse yoktu, başaklar sallanıyordu. Uzay gemisi indi, o eski, tanıdık mavili pilot çıktı içinden, Panteon'un girişinde de, vücudu benek benek yatak yaralarıyla kaplı, pembeli kız belirdi. Birbirlerine doğru koştular ve el ele tutuştular. Gözlerimi başka tarafa çevirdim, mahremiyetlerine ortak olmak istemedim. Biraz daha ötede bir ihtiyar, kayıtsızca durmuş, akvaryumdaki altın balıkları avlıyordu. Mavili pilotla pembeli kız konuşmaya dalmışlardı.

Bacaklarım açılsın diye zaman makinesinden indim ve gökyüzünün duvarın üzerinde pırıl pırıl olduğunu fark ettim. Ne bir patlama, ne silah sesi vardı. Cesaretimi toplayıp iletişim mazgalına yöneldim.

Duvarın diğer tarafında son derece düz bir tarla uzanıyordu, ta ufka kadar da derin bir siper kazılmıştı. Siperin sol tarafında canlı hiçbir şey görünmüyordu, tarla o tarafta, kanalizasyon kapaklarına benzer alçak, metalik çatılarla kaplıydı. Siperin sağ tarafında, ta ufukta, atlılar geçiyordu. Sonra, siperin kenarında, ayaklarını aşağı sarkıtmış, zırhlı, esmer suratlı bir adamın oturduğunu fark ettim. Göğsünde uzun bir kuşağa bağlı, otomatik tüfeğe benzer, namlusu acayip kalın bir şey asılıydı. Ağır ağır bir şeyler çiğniyor, dakika başı tükürüyor ve pek fazla ilgi göstermeksizin bana bakıyordu. Ben de, kapıyı tutmuş, ona bakıyordum. Konuşsam mı, bilmiyordum. Görünüşü çok acayipti. Sıradışı biriydi. Vahşi. Kim bilir nasıl biridir!

Gözlerini bana dikip namlunun altından düz bir şişe çıkardı, mantarını dişleriyle söktü, dikledi, tekrar sipere doğru tükürdü ve hırıltılı bir sesle konuştu:

"*Hello! Are you from that side?*"*

"Evet," diye cevap verdim. "Yani, *yes.*"

"And how is it going on out there?"**

"So-so," dedim, kapıyı aralayarak. "And how is it going here?"***

"It's OK," dedi soğuk bir tavırla ve sustu.

Bir süre bekledikten sonra, burada ne yaptığını sordum. İlkin isteksizce cevap veriyordu ama sonra açıldı. Siperin sol tarafında insanlığın beş zalim robotun idaresinde son günlerini yaşamakta olduğunu öğrendim. Robotlar insanlardan daha akıllı hale getirmişlerdi kendilerini, iktidarı ele geçirmişler ve şimdi hayatın bütün lezzetlerinden yararlanıyorlardı, insanlarıysa yeraltına sürmüşler ve taşıyıcılarda çalışmaya zorlamışlardı. Siperin sağ tarafında, bu adamın koruduğu tarlada insanlar, komşu bir evrenden gelen canlılar tarafından köleleştirilmişlerdi. Bunlar da iktidarı ele geçirmiş, feodal bir düzen kurmuş ve ilk gece hakkından hiç vazgeçmiyorlardı. Bunlar neredeyse tanrı gibi yaşıyorlardı

ama dişlerinden artanları da kendilerine hizmet edenlere veriyorlardı. Siper boyunca otuz kilometre kadar ileride, insanların Altair'den gelen uzaylıların kölesi olduğu bir eyalet vardı. Bunlar akıllı virüslerdi, insanın vücuduna yerleşiyor ve ne isterlerse onu yaptırıyorlardı. Biraz daha batıda Galaktik Federasyon'un büyük bir kolonisi bulunuyordu. Oradakiler de köleleştirilmişlerdi ama o kadar da kötü yaşamıyorlardı, çünkü ekselansları genel vali onları gayet iyi doyuruyor ve majesteleri, Galaksi imparatoru 3562. A-U'nun özel muhafızı olarak çalışıyorlardı. Akıllı parazitlerin, akıllı bitkilerin, akıllı minerallerin ve de komünistlerin köleleştirdiği eyaletler de vardı. Ve nihayet, dağların arkasında, gene birilerinin köleleştirdiği ama haklarında, ciddi bir insanın asla ve kat'a inanamayacağı muhtelif masallar anlatılan eyaletler de vardı.

Tam bunları anlatırken sohbetimiz bölündü. Vadide, uçan daireler alçaktan uçmaya başlamıştı. Havada dönen ve

---

* Merhaba! Siz o taraftan mısınız? (İng.) *–çn*

** Orada durum nasıl? (İng.) *–çn*

*** Öyle böyle. Sizin orada durum nasıl? (İng) *–çn*

vızıldayan bombalar atılıyordu bunlardan. "Gene başladı," dedi adam ve ayaklarını patlamaların olduğu tarafı doğru uzatıp yatarak, ufukta gezinen atlıların üzerine ateş açtı. Ben de sıçradım, kapıyı kapattım ve üzerine yaslanarak bir süre bombaların vızıltısını, kükremesini ve patlamasını dinledim. Mavili pilotla pembeli kız Panteon'un basamaklarında konuşmaya devam ediyorlardı, şimdi bütün balıkları yakalamış olan kayıtsız ihtiyar ise onlara bakıyor ve mendiliyle gözlerini siliyordu. Bir kez daha tedirginlikle kapıdan dışarı baktım: Vadinin üzerinde patlayan alev topları ağır ağır yükseliyordu. Lağım kapakları birbiri ardınca açılıyor, içlerinden beyaz, üstü başı dökülen, sakallı vahşi yüzlü adamlar çıkıyordu. Az önce konuştuğum adamın üzerine süren bir atlı, uzun kılıçlarla onu önüne katmış sürüyordu, beriki kükrercesine bağırıyor, kılıç darbelerini otomatiğiyle savuşturuyordu. Siper boyunca, topu ve ağır makinelisiyle ateş eden bir tank, üç palet üzerinde benden tarafa doğru geliyordu. Radyoaktif bulutlardan tekrar tepsiye benzer uçan cisimler çıktı.

Kapıyı kapadım ve dikkatle sürgüsünü ittim.

Zaman makinesine dönüp seleye oturdum. Bir milyon yıl daha ileriye uçup, Wells'in sözünü ettiği ölmekte olan dünyayı görmek istiyordum. Ama makinede ilk defa bir şeyler ters gitmeye başladı. Kontak almıyordu. Bir defa bastım, bir daha, sonra bütün gücümle gaz pedalını ittim, bir şeyler çatırdadı, öttü, sallanan başaklara baktım ve sanki bir uykudan uyanmışım gibi hissettim. Enstitü'müzün küçük konferans salonundaki gösteri standında oturmuştum ve herkes, huşuyla bana bakıyordu.

"Niye marş basmadı?" diye sordum makineyi yoklayarak. Ama makine yoktu. Yalnız dönmüştüm.

"Hiç önemli değil!" diye bağırdı Louis Seleci. "Çok teşekkür ederim size! Büyük bir yardımda bulundunuz. Ne dersiniz, ilginç değil miydi, yoldaş?"

Seyircilere gördüğüm şeyleri anlattım.

"Ben bütün bunları bir yerlerde okumuştum," dedi ilk sıradaki doktora öğrencilerinden biri, kuşkuyla.

"İlginç! Çok ilginç!" diye bağırdı Louis Seleci. "Düpedüz tasvir edilebilir bir geleceğe gidip geldi!"

"Pek de büyük bir serüven sayılmaz," dedi arka sıralarda işlevsel bir deniz muharebesi oyunu oynayanlar. "Hep konuşma, hep konuşma."

"Başka ne olacaktı ya," dedi Seleci, kararlı bir tavırla.

"Hiç de konuşmadan ibaret değil," dedim stanttan inerken. Esmer yüzlü adamı nasıl biçtiklerini hatırlamıştım ve kendimi kötü hissediyordum.

"Hayır, hakikaten ilginç," dedi lisans öğrencilerinden biri. "İlgi çekici şeyler çıkıyor tabii. Mesela şu makine... Hatırlıyor musunuz? Üç paletli olan... Bu çok ilginç."

"Peki," dedi Göbekov-Geriden. "Anlaşılan tartışma da başladı. Belki raporu sunan arkadaşımıza sorusu olan vardır?"

Hüzünlü lisans öğrencisi, ağır ağır, yarı-hızlı zamansal ışınlanmayla ilgili bir soru sordu (belli ki hacim genişlemesinin sabitleriyle ilgileniyordu) ve sakince geri çekildi.

İçimde tuhaf bir his vardı. Çevremdeki her şey şimdi bana acayip maddi, katı ve gerçek görünüyordu. İnsanlar gelip gittikçe ayaklarının altındaki döşemenin gıcırdadığını işitiyor ve hareketlerinden de bir esinti hissediyordum. Hepsi epeyce vecizdi, çalışıyorlardı, düşünüyorlardı, kimse gevezelik etmiyordu, şiir okumuyordu, dokunaklı konuşmalar yapmıyordu. Herkes laboratuvarın başka, sendika toplantısındaki sahnenin başka bir şey olduğunu biliyordu, hafta sonu mitingleriyse tamamen başka bir şeydi. Deri çizmelerini süren Hopgeldio'yla karşılaştığımda, sempatiye benzer bir şey hissettim ona karşı, hem de sadece, sakallarına her zamanki gibi mısır bulamacı bulaşmış olduğundan, dişlerini uzun bir tırnağıyla karıştırdığından ve hatta önümden geçerken selam vermediğinden ötürü. Canlı, görünür ve dokunulabilir hödüğün tekiydi.

Roman'ı aradım, çünkü yaşadığım serüvenini birine anlatmayı çok istiyordum. Roman, eli çenesinde, laboratuvar masasının üzerinde dikilmiş duruyor ve bir bakteri kültürü şişesindeki küçük, yeşil bir papağana bakıyordu. Küçük, yeşil papağan ölmüştü ve ölü gözleri de beyaz bir filmle örtülmüştü.

"Nesi var onun?" diye sordum.

"Bilmiyorum," dedi Roman. "Görüyorsun ya, ölü."

"Nereden buldun bunu?"

"Ben de bilmiyorum," dedi Roman.

"Belki de yapay bir papağandır?" dedim.

"Hayır, değil, bildiğin papağan işte."

"Belki Viktor gene umkleidet'te oturuyordur."

Papağana doğru eğildik ve dikkatle incelemeye koyulduk. Kara pençesindeki halkada künyesi asılıydı.

"Foton," diye okudu Roman. "Rakamlar da var. On dokuz, sıfır, beş, yetmiş üç."

"Hımmm," dedi arkamızda tanıdık bir ses.

Geri döndük ve kendimize çeki düzen verdik.

"İyi günler," dedi U-Janus, masaya yaklaşırken. Odanın arka tarafındaki kendi laboratuvar kapısından çıkmıştı ve yorgun, üstelik de çok üzgün görünüyordu.

"İyi günler, Janus Poliektoviç," dedik ikimiz birlikte, olabilecek en saygılı tavrımızla.

Janus papağanı gördü ve gene aynı şeyi söyledi. "Hımmm." Kuşu gayet dikkatli ve nazikçe eline aldı, parlak kırmızı ibiğini okşadı ve alçak sesle konuştu:

"Ne oldu sana, minik Foton?"

Başka bir şey daha söylemek istedi ama bize bir göz attı ve sustu. Yanında durmuş, ihtiyar bir adam gibi ağır ağır laboratuvarın öte ucuna yürümesini, elektrikli fırının kapağını açmasını ve yeşil cesedi oraya koymasını izledik.

"Roman Petroviç," dedi. "Lütfedip şu şalteri açar mısınız acaba."

Roman söz dinledi. Sanki tuhaf bir fikir bulmuş gibi bir hali vardı. U-Janus başını eğdi, fırının yanında durdu bir süre, sıcak külleri özenle topladı ve panjuru açıp pencereden rüzgâra fırlattı. Bir süre pencereden dışarı baktı, sonra Roman'a, umkleidet'i yarım saat sonra kendisine getirmesini söyleyip çıktı.

"Tuhaf," dedi Roman, arkasından bakarken.

"Tuhaf olan ne?" diye sordum.

"Her şey çok tuhaf," dedi Roman.

Hem belli ki Janus'un tanıdığı bu yeşil papağanın hali, hem de küllerini rüzgâra atma şeklindeki cenaze törenine benzer davranışı bana da tuhaf görünmüştü ama tasvir edilebilir gelecekte yaptığım yolculuğu anlatmak için can atıyordum ve anlatmaya koyuldum. Roman kayıtsızca dinliyor, gözlerini bana dikmiş bakıyordu, arada bir yanlış yerlerde kafasını sallıyordu. Ama ansızın, "Devam et, devam et, seni dinliyorum," dedi ve masanın altına eğildi, oradan çöp kovasını çıkardı ve buruşuk kâğıtlarla manyetik bantları karıştırmaya koyuldu.

Ben hikâyemi bitirince de sordu:

"Peki bu Seleci de tasvir edilebilir şimdiki zamana yolculuk etmeye kalkmış mı acaba? Bence bu çok daha eğlenceli olurdu."

Ben bu öneriyi düşünür ve Roman'ın keskin zekâsını takdir ederken, o da sepeti ters çevirdi, içindekileri yere döktü.

"Mesele ne?" diye sordum. "Bitirme tezini mi kaybettin?"

"Biliyor musun, Saşa," dedi, beni görmeden gözlerini üzerime dikerek, "şaşırtıcı bir hikâye. Dün ocağı temizlerken içinde kömürleşmiş, yeşil bir kuş tüyü bulmuştum. Çöpe attım onu ama şimdi yok."

"Neyin tüyü?" diye sordum.

"Biliyorsun, bizim bulunduğumuz enlemde yeşil kuş tüyleri pek az görülür. Ve demin yaktığımız papağan da yeşildi."

"Saçmalık," dedim. "Tüyü dün bulmadın mı?"

"Mesele de bu," dedi Roman, çöpü tekrar sepete tıkıştırırken.

3

Dizeler doğal değildir, kimse dizelerle konuşmaz. Sen de kendini şiirlere alçaltma, çocuğum..

—C. Dickens

Bütün gece Aldan'ı onardılar. Ertesi sabah Elektronik Bölümü'ne gittiğimde, uykularını alamamış mühendisler sinirli bir havada yere oturmuş, Cristobal Joseviç'i çekiştiriyorlardı. Bilgisayar teknolojisine her nasılsa ulaşmış bir İskit, barbar ve Hun diyorlardı onun için. Öyle öfkeliydiler ki, bir süre benim önerilerime bile kulak verdiler ve yerine getirmeye çalıştılar. Ama sonra şefleri Savaof Baaloviç Vahdet* girdi içeri ve derhal beni bilgisayardan uzaklaştırdı. Bir kenara çekildim, masama oturdum ve Savaof Baaloviç'in bilgisayarı hakikaten nasıl toparlamaya başladığını izlemeye koyuldum.

Çok yaşlıydı ama güçlü kuvvetliydi, yüzü güneş yanığıydı, kel kafası parlıyordu, yanakları sinekkaydı tıraşlıydı, üzerinde ipek bir takım elbise vardı. Bu adama herkes büyük bir saygıyla yaklaşırdı. Bir defasında, alçak sesle Modest Matveeviç'e bir ders verdiğini işitmiştim, gözü yılmış Modest ise önünde eğilip kalkıyor, "Emredersiniz... Suçluyum... Bir daha olmayacak," deyip duruyordu. Savaof Baaloviç'ten korkunç bir enerji yayılıyordu. Onu görünce saatler ileri gider ve bir manyetik alanın büktüğü elemanter parçacıkların izi de

---

* Savaof: İbrani ve Hıristiyan geleneğinden Tanrı'nın adlarından biri; "Savaşların efendisi" demektir. Baal: Kartacalıların baş tanrısı. *-çn*

doğruluverirdi. Ancak kendisi bir büyücü değildi. En azından, pratisyen bir büyücü değildi. Duvarlardan geçmezdi, asla kimseyi ışınlamazdı ve son derece çok çalışmasına rağmen asla suretini yaratmazdı. Teknik Hizmetler Bölümü'nün başındaydı, Enstitü'deki bütün teknik araçları en ufak ayrıntısına varıncaya kadar bilirdi ve Kitejgrad Büyü Teknolojisi Fabrikası'nın da danışmanıydı. Ayrıca mesleğiyle uzaktan yakından ilişkisi olmayan işlerle de uğraşırdı.

Savaof Baaloviç'in hikâyesini yakınlarda öğrenmiştim. S. B. Vahdet, çok eski zamanlarda yeryüzündeki en önde gelen büyücüydü. Cristobal Junta ve Gian Giacomo, onun öğrencilerinin öğrencileriydiler. Hele bir iblis adını duymaya görsün, hemen kaçardı. Cinler şişelerine girip tıpalarını kapatırlardı. Kral Süleyman, ona takdir dolu mektuplar yazmış ve adına tapınaklar yaptırmıştı. Her şeye kadirdi. On altıncı yüzyılın ortalarında, artık hakikaten de kadiri mutlak olmuştu. Mükemmeliyet Eşitliği için, daha buzul çağından önce, titanlardan biri tarafından ortaya atılmış olan integral-diferansiyel problemin sayısal bir çözümünü gerçekleştirmiş, her tür mucizeyi gerçekleştirme yetkinliğine ulaşmıştı. Ancak bütün büyücülerin de bir sınırı vardır. Mesela bir kısmı, kulaklarının büyümesini engelleyemez. Bir kısmı genel Lomonosov-Lavoisier yasasını bilirler ama termodinamiğin ikinci ilkesi karşısında güçsüzdürler. Bir kısmı da (bunlar pek azdır) mesela zamanı durdurabilirler ama ancak Riemann uzayında ve kısa süreliğine. Savaof Baaloviç ise kadiri mutlak olmuştu. Her şeyi yapabiliyordu. Ve hiçbir şeyi de yapamıyordu. Çünkü Mükemmeliyet Eşitliği'nin sınır şartları, mucizenin kimseye zarar vermemesini gerektiriyordu. Hiçbir akıllı varlığa. İster dünyada, isterse de kâinatın başka bir bölümünde. Ancak böylesi mucizeleri hiç kimse, Savaof Baaloviç bile hayal edemezdi. Böylece S. B. Vahdet büyü yapmayı ebediyen bıraktı ve YOKHİÇ'in Teknik Hizmetler Bölümü'nün müdürü oldu.

Onun laboratuvara gelmesiyle birlikte mühendislerin tavırları da düzeldi. Hareketleri belli bir amaç çerçevesinde olmaya başladı, çirkin yorumları kesildi. Bilgisayarın şemasını çıkardım, onlarla birlikte işe koyulmak üzereydim ki, güzel

Stella içeri girdi. Hopgeldio'nun laboratuvarındaki tatlılar tatlısı, gri gözlü, kalkık burunlu lisans öğrencisi laborant kız. Girdi ve beni, Enstitü'nün duvar gazetesini hazırlanmaya çağırdı. Stella ve ben, gazetenin yayın kurulundaydık. Burada yergili şiirler, hayvan masalları ve resimli haberler yayınlanıyordu. Ayıca da ben, duyurular için çok güzel posta kutusu resimleri çiziyordum; bunların her iki tarafında da kanatları oluyordu. Aslında gazete ressamı, benim adaşım, Enstitü'ye her nasılsa başarıyla girmiş bulunan kameraman Aleksandr İvanoviç Ardıçkuşu'ydu. Ayrıca harika başlıklar da buluyordu. Gazetenin yazı işleri müdürü, Roman Oyra-Oyra'ydı, onun yardımcısı da Volodya Dizginci.

"Saşa," dedi Stella, namuslu, gri gözleriyle bana bakarak. "Gidelim."

"Nereye?" dedim. Aslında biliyordum.

"Gazeteyi hazırlamaya."

"Niye ki?"

"Roman rica ediyor, çünkü Kerberos* çok şikâyetçi. İki gün kaldı ama hiçbir şey hazır değil, diyor."

Kerberos Pseoviç Dyomin, personel şefinin arkadaşı, gazetenin küratörüydü ve sansürü de o yapıyordu.

"Yarın yapalım, ne dersin?"

"Yarın ben yapamam," dedi Stella. "Yarın, habeş maymunlarının sesini banda almak için Suhumi'ye uçuyorum. Hopgeldio, bu maymunların şeflerinin konuşmalarını teybe almamız gerektiğini söylüyor. Ama kendisi, maymunların şefine yaklaşmaktan korkuyor, çünkü Hopgeldio'yu kıskanıyormuş. Hadi Saşa, gidelim."

İç çektim, çıkardığım kâğıtları kaldırdım ve Stella'nın arkasından çıktım, çünkü ben tek başıma şiir yazamazdım. Stella'sız olmuyordu. İlk dizeyi ve ana fikri daima o söylüyordu ve bence bu, şiirin temelini teşkil ediyordu.

"Nerede hazırlayacağız?" diye sordum yürürken. "Yerel komitede mi?"

---

* Hades'in ölüler ülkesinin kapısında bekleyen üç başlı köpek. *-çn*

"Yerel komite meşgul, orada Alfred'in üzerinde çalışıyorlar. Çay meselesi, herhalde içtiği başka bir şeymiş. Roman bizim için laboratuvarında yer açtı."

"Peki neyle ilgili yazacağız? Gene hamamlar hakkında mı?"

"Hamamlar hakkında yazacağız. Hem hamamlar hem de Kel Dağ hakkında. Homos Brütüs'ü da yazmamız gerek."

"Homos Brütüs, ah ulan namussuz," dedim.

"Ey koncalus Brütüs," dedi Stella.

"İşte ana fikir," dedim. "Şimdi bunu geliştirmek gerek."

Gazete Roman'ın laboratuvarında, masanın üzerine seriliydi, kocaman bir ozalit kâğıdı. Hemen yanında, guaşların, püskürteçlerin ve duyuruların arasında bizim ressam ve kameraman Aleksandr Ardıçkuşu, dudaklarının arasında bir sigara, yatıyordu. Gömleğinin düğmeleri her zamanki gibi açıktı ve fırlak, kıllı karnı görünüyordu.

"Selam," dedim.

"Merhaba," dedi.

Bangır bangır bir müzik çalıyordu. Saşa portatif radyosunu kurcaladı.

"Bakalım burada neyimiz varmış?" dedim, duyuruları toplarken.

Pek fazla duyuru yoktu. Başmakale, "Yaklaşan Bayram" başlığını taşıyordu. Kerberos Pseoviç'in "Yılın İlk Çeyreğinin Sonu, İkinci Çeyreğinin Başı İtibariyle İdarenin Emek Disipliniyle İlgili Emirlerinin Yerine Getirilme Durumunu Soruşturma Sonuçları" başlıklı bir yazısı vardı. Profesör Hopgeldio'nun makalesinin başlığı da şöyleydi: "Ödevimiz, şehir ve ilçe iktisadının geliştirilmesidir." Volodya Dizginci'nin makalesi: "Sovyetler Birliği Elektronik Büyü Konferansı." Birkaç goblinin de şöyle bir yazısı bulunuyordu: "Dördüncü Kattaki Kalorifer Ne Zaman Temizlenecek?" Yemekhane komitesi başkanının yazısı: "Ne Balık, Ne De Et." Bu, altı sayfalık, tek paragraflık bir yazıydı. Şu sözlerle başlıyordu: "Fosfor da insana hava gibi gereklidir." Roman'ın, Kavranamaz Problemler bölümünün çalışmalarıyla ilgili bir

yazısı. "Gazilerimiz" sütununda, Cristobal Junta'nın makalesi: "Seville'dan Granada'ya, 1547." Şu başlıklar altında birkaç eleştirel haber daha vardı: Karşılıklı yardım kasasında gerekli düzenin bulunmaması; gönüllü yangın kardeşliği bölümündeki çalışmanın örgütlenmesindeki derbederlik; vivaryumda oynanan kumara yönelik müsamahakâr yaklaşım (bunu, haftalık demiryolu iaşesini Koşey Ölümsüzov'la oynadığı kumarda kaybeden Sırtıkambur yazmıştı). Birkaç da karikatür vardı. Bunlardan birinde Homos Brütüs, mosmor ve akan bir burunla resmedilmişti. Bir diğerinde hamamla alay ediliyordu, buz gibi duşun altında donmuş çıplak bir adam görünüyordu.

"Ne sıkıcı!" dedim. "Belki de şiire ihtiyaç yoktur bu sayıda?"

"Var," dedi Stella, içini çekerek. "Kırk türlü mizanpaj yaptım, hepsinde de boş yer çıktı."

"O zaman Saşa bir şeyler daha çizsin. Ne bileyim, buğday demeti, hercaimenekşe filan. Ha, Saşa?"

"Çalışın, çalışın," dedi Ardıçkuşu. "Benim manşetleri çizmem gerek."

"Ne büyük iş," dedim. "Topu topu üç kelime."

"Fonda da yıldızlı gökyüzü olacak," dedi Ardıçkuşu, sertçe. "Ve bir roket. Sonra, makalelerin başlıkları da var. Üstelik daha öğle yemeği bile yemedim. Hatta kahvaltı da yapmadım."

"Gidip ye o zaman," dedim.

"Zaman yok ki," dedi öfkeyle. "Bir teyp satın aldım. Kooperatiften. Burada aptal aptal dolaşacağınıza bana bir iki sandviç yapsanıza. Yağlı ve reçelli. Ya da iyisi mi on tane sandviç yaratın."

Bir ruble çıkarıp uzaktan ona gösterdim.

"Manşeti tamamlayınca alırsın."

"Hibe mi?" dedi Saşa, canlanmış gibi.

"Hayır. Borç."

"Peki, neredeyse aynı şey aslında," dedi. "Ama şu dakika düşüp ölebileceğimi unutma. Zaten spazmlar da başladı. Ellerim-ayaklarım da üşüyor."

"Her şeyi yalan bunun," dedi Stella. "Saşa," bana döndü, "hadi şu masaya oturup şiirleri yazalım."

Ayrı bir masaya oturduk, karikatürleri de önümüze serdik. Bir süre, belki esin gelir umuduyla bunlara baktık. Sonra Stella mırıldandı:

"Şu Brütüs gibi insanlardan sakınacaksın. Brütüs temerküz peşinde!"

"Temerküz mü?" diye sordum. "Bir şey mi aşırmış?"

"Yok," dedi Stella. "Serserilik yapıp kavga çıkarmış. Kafiye olsun diye söyledim."

Beklemeye devam ettik. "Brütüs temerküz" dışında aklıma başka bir şey gelmedi.

"Biraz mantıklı düşünelim," dedim. "Elimizde Homos Brütüs var. Kafayı buluyor. Kavga çıkarıyor. Başka ne yapıyor?"

"Kızlara asılıyor," dedi Stella. "Camları kırıyor."

"Peki," dedim. "Başka?"

"Sağda solda soytarılık ediyor."

"İşte bu tuhaf," diye homurdandı Ardıçkuşu. "Brütüs'le karanlık odada çalışmıştım. Efendi bir adamdı. Normaldi."

"Ee?" dedim.

"E'si bu."

"Brütüs'e uygun bir kafiye bulabilir misin?" diye sordum.

"Temerküz."

"Onu bulduk," dedim.

"Bir de körküz var. Hani köstebeklere söylerler."

Stella, müsamereye çıkmış gibi konuştu:

"Yoldaş, karşındaki Brütüs. Gecikmeden ediver temerküz, ki kurtulsun zavallı öküz."

"Uymuyor," dedi Ardıçkuşu. "Bedensel cezalandırma propagandası gibi bir şey. Brütüs, temerküz, öküz..."

"Pürüz," dedim. "Ya da, üçüz."

"Yoldaş, karşındaki Brütüs," dedi Stella. "Dalaşmak onunla, büyük bir pürüz."

"Bu dizeler pürüzün daniskası," dedi Ardıçkuşu.

"Sen manşetleri yazdın mı?" diye sordum.

"Hayır," dedi Ardıçkuşu, cilveli bir şekilde.

"Gidip işine bak o zaman."

"Her yerde bulunurlar Brütüs gibi ayyaşlar," dedi Stella. "İçine etmek için, köklü üniversitelerin."

"İyi bu," dedim. "Kapanışı bununla olur. Şöyle yaz: Selametle ve salimen, korunuruz ahlaken."

"Bunun selameti nerede?" diye sordu Ardıçkuşu.

Muhatabımın sanattan anlamadığını gösteren böyle bir soruya tabii ki cevap vermedim.

"Şimdi," dedim, "nasıl serserilikler yaptığını tasvir etmek gerek. Şöyle diyelim. İçip içip zıbardı, laf anlatanla dalaştı, bini bir para küfürün, kapatmalı ağzını Brütüs'ün."

"Korkunç," dedi Stella, tiksintiyle.

Elimi başıma yasladım ve karikatüre bakmaya koyuldum. Kıçını havaya dikmiş duran Ardıçkuşu, duvar gazetesinin üzerinde boyalarını gezdiriyordu. Aşırı dar bir kot pantolon giymişti ve iki bacağı bir çemberin yayı gibi çarpık duruyordu. Aklıma bir fikir geldi.

"Dizlerini geri çek!" dedim. "Hani öyle bir türkü var ya!"

"Oturur minik çekirge, dizlerini çekmiş geri," dedi Stella.

"Aynen," dedi Ardıçkuşu, başını çevirmeden. "Ben de bu türküyü biliyorum. 'Bütün konuklar dağılır, dizlerini çekip geriye,'" diye şarkıyı söylemeye başladı.

"Hele bir dur," dedim. Bir esin gelmişti. "Kavgadan sövgüden almaz geri kendini, polis, kodese tıkar o zaman serseriyi, yoklayıp şöyle bir, dizlerini çekerek geri."

"Fena değil," dedi Stella.

"Anlıyor musun?" dedim. "Bir dörtlük daha çıkartalım, nakaratı da 'dizlerini çekip geri' olsun. Geri kalanı, ne bileyim, şöyle şeyler olabilir: Haddi yok içtiğinin... Laf atar peşinde güzellerin..."

"Zil zurna olmuş serseri," dedi Stella. "Bilmez duracağı yeri. Kırdı elalemin penceresini, dizlerini çekerek geri."

"Harika!" dedim. "Yaz bunu. Hakikaten kırmış mı?"

"Kırmış, kırmış."

"Muhteşem!" dedim. "Hadi, bir dörtlük daha."

"Laf atar güzellerin peşinde, dizlerini çekerek geriye," dedi Stella, düşünceli bir edayla. "Ama ilk dize eksik..."

"Cephane," dedim. "Askeriye. Kenefe. Hakkaniye."

"Bu kadar aldığı terbiye," dedi Stella. "Çapaklı, tıraşsız, bir baksan yüzüne..."

"Aynen," diye ekledi Ardıçkuşu. "Hakikaten öyle. Sanatsal bir hakikate eriştiniz. Doğduğundan beri ne yıkanmış, ne de tıraş olmuş."

"Bir iki dize daha düşünsek mi acaba?" diye önerdi Stella. "Geriye, askeriye, veresiye..."

"Vesvese," dedim. "Fuaye."

"Pencüse," dedi Ardıçkuşu. "Severler güzeli gencüse."

Gene uzun süre sustuk. Anlamsızca birbirimize bakıyor ve dudaklarımızı kıpırdatıyorduk. Ardıçkuşu elindeki fırçayı, su dolu fincanın kenarına vuruyordu.

"Hoplayıp zıplar da serseri," dedim sonunda, "korsan gibi ederek küfürleri, laf atıp kovalar güzelleri, dizlerini çekerek geri."

"Korsan... nasıl desem," dedi Stella.

"O zaman şöyle: Sınırsızca götürmüş kadehleri."

"Buna benzer bir dize var."

"Nerede? Ha, 'Haddi yok içtiğinin.' Doğru, varmış."

"Kaplan gibi titreterek pençelerini," diye önerdi Ardıçkuşu.

Tam bu sırada, hafif bir gıcırtı sesi geldi. O tarafa döndük. Janus Poliektoviç'in laboratuvarının kapısı gıcırdayarak açılıyordu.

"Şuna bakın!" diye bağırdı Ardıçkuşu şaşkınlıkla, elindeki fırçayla, donmuş gibi.

Parlak, kırmızı ibikli küçük, yeşil bir papağan, aralıktan içeri girdi.

"Ne sevimli şey!" dedi Ardıçkuşu. "Hey, papağan! Bili-bili-bili."

Parmaklarıyla sanki yere ekmek ufalıyormuş gibi hareket yapıyordu. Papağan tek gözüyle bize bakıyordu. Sonra kamburunu çıkardı, Roman'ın burnu gibi oldu ve hırıltılı bir sesle bağırdı:

"R-reaktör! R-reaktör! Cesar-ret! Dayanın!"

"Ne sevimli şey!" dedi Stella. "Saşa, yakalasana şunu."

Ardıçkuşu papağana doğru hareketlenir gibi oldu ama ansızın durdu.

"Ya ısırırsa," dedi tedirgin bir sesle. "Baksanıza, ne biçim gagası var!"

Papağan kanatlarını çırptı, yerden kalktı ve odada beceriksizce uçmaya başladı. Şaşkınlıkla onu izliyordum. Dünkü papağana çok benziyordu. Resmen ikizi gibiydi. Papağan papağana benzermiş, diye düşündüm.

Ardıçkuşu elindeki fırçayı salladı.

"Herhalde beni gagalayacak," dedi.

Papağan, laboratuvar terazisinin üzerine kondu, bir-iki yalpaladıktan sonra dengesini buldu ve bağırdı:

"Pr-roxima Centaur-ri! R-rubidyum! R-rubidyum!"

Sonra tüylerini kabarttı, kafasını uzattı ve gözleri bir zarla örtüldü. Bana kalırsa titriyordu. Stella çabucak reçelli bir ekmek dilimi yarattı, biraz ufaladı ve papağanın gagasının altına götürdü. Kuş tepki göstermedi. Ateşi varmış gibi hafifçe titriyordu, terazinin kefesi de onunla birlikte titreyip tıkırdıyordu.

"Bence hasta," dedi Ardıçkuşu. Öyle şaşkındı ki, farkına varmadan Stella'nın elindeki sandviçi aldı ve yemeye koyuldu.

"Çocuklar," dedim, "Enstitü'de daha önce bir papağan gören var mı?"

Stella başını salladı, Ardıçkuşu omuzlarını silkti.

"Nedense son zamanlarda çok fazla papağan görünüyor," dedim. "Dün de bir tane vardı."

"Belki Janus, papağanlarla bir deney yapıyordur," dedi Stella. "Anti-yerçekimi veya bu türden bir şey."

Koridorun kapısı açıldı; Roman Oyra-Oyra, Viktor Boynuzluov, Edik Amperyan ve Volodya Dizginci içeri girdiler. Odada büyük bir gürültü koptu. Uykusunu almış ve gayet neşeli görünen Boynuzluov duyuruları karıştırmaya ve bunların üslubuyla alay etmeye koyuldu. Yazı işleri müdürü yardımcısı olarak polis gibi davranan Volodya Dizginci, iri ensesinden yakaladı Ardıçkuşu'nu, başını eğdi ve burnunu gazeteye sürtüp şöyle dedi: "Manşet nerede? Manşeti nerede bunun, Ardıçkuşu gibi gıdaklayacağına niye şimdiye kadar bitirmedin?" Roman, hazır şiirleri istedi. Edik ise, gazeteye hiç aldırış etmeden dolaba gitti, içindekileri dağıtmaya koyuldu.

Papağan ansızın gürledi: "Over-rsan! Over-r-san!" Ve susuverdi.

Roman gözlerini papağana dikti. Yüzünde, aklına tuhaf bir fikir gelmiş gibi gerilimli bir ifade belirdi. Volodya Dizginci, Ardıçkuşu'nu bıraktı ve "Bu papağan da nereden çıktı!" dedi. Hödüğün teki olan Boynuzluov, papağanı yakalamak için elini uzattı ama Boynuzluov hayvanı kuyruğundan tuttu.

"Bırak gitsin, Viktor!" diye bağırdı Stella öfkeyle. "Hayvana niye işkence çektiriyorsun?"

Papağan gene öttü. Herkes hayvanın çevresine yığıldı. Boynuzluov güvercin gibi yakalamıştı onu, Stella ibiğini okşuyordu, Ardıçkuşu ise nazikçe kuyruğundaki tüyleri yokluyordu. Roman bana baktı.

"İlginç," dedi. "Değil mi?"

"Nereden çıktı bu, Saşa?" diye sordu Edik.

Başımla Janus'un laboratuvarını işaret ettim.

"Janus papağanla ne yapıyor ki?" diye sordu Edik.

"Bana mı soruyorsun?" dedim.

"Hayır, retorik bir soruydu," dedi Edik, ciddi bir şekilde.

"Janus'un iki papağanla ne işi olabilir?" dedim.

"Ya da üç," diye ekledi Roman alçak sesle.

Boynuzluov bize döndü.

"Diğerleri nerede?" diye sordu, çevresine bakınarak.

Elinin altındaki papağan, parmaklarını gagalamaya çalışarak silkiniyordu.

"Bırak hayvanı," dedim. "Görmüyor musun, hasta."

Boynuzluov, Ardıçkuşu'nu itti ve papağanı tekrar teraziye koydu. Hayvan tüylerini kabartıp kanatlarını çırptı.

"Şimdilik burada kalsın," dedi Roman. "Ne olup bittiğini sonra anlarız. Şiirler nerede?"

Stella çabucak yazdıklarımızı toparladı. Roman çenesini kaşıdı, Volodya Dizginci garip bir şekilde kişnedi ve Boynuzluov da emirler yağdırmaya başladı:

"İdam mangasının önüne. Ağır makineliyle idam. Bir gün şiir yazmayı öğrenebilecek misiniz acaba?"

"Kendin yaz o zaman," dedim sertçe.

"Ben şiir yazamam," dedi Boynuzluov. "Tabiatım itibariyle Puşkin değilim. Daha ziyade Velinski'yim ben."

"Tabiatın itibariyle bir kadavrasın sen," dedi Stella.

"Pardon!" dedi Viktor. "Ben, gazetede bir edebiyat eleştirisi bölümü olmasını talep ediyorum. Eleştiri makaleleri yazmak istiyorum. Oradan hepinizin icabına bakarım! Ayrıca, daçalarla ilgili yazdıklarınızı da hatırlatırım."

"Hangisini?" diye sordu Edik.

Boynuzluov hemen bir alıntı yaptı:

"'Bir daça yapmak istiyorum kendime. Nerede? İşte bütün mesele. Cevap vermedi ki henüz yerel komite.' Böyle değil miydi? İtiraf edin!"

"Ne olmuş yani," dedim. "Puşkin'in bile başarısız şiirleri vardır. Hatta bunları okul kitaplarında dahi basmazlar."

"Bunu ben de biliyorum," dedi Ardıçkuşu.

Roman ona döndü.

"Manşetleri bugün bitirebilecek misin, yoksa aylaklığa devam mı edeceksin?"

"Bitireceğim," dedi Ardıçkuşu. "Hatta 'K' harfini bitirdim bile."

"Hangi 'K'? 'K'nın burada ne işi var?

"Ne yani, başlıkta 'K' yok mu?"

"Şimdi öleceğim," dedi Roman. "Gazetenin adı 'İlerici Büyü.' Bir tane 'K' harfi göster bana!"

Ardıçkuşu duvara bakıp dudaklarını kıpırdattı.

"Nasıl olabilir böyle bir şey?" dedi sonunda. "Ben nereden buldum peki bu 'K'yi? Bir 'K' harfi vardı!"

Sonunda Roman patladı ve Dizginci'ye, herkes için doğru dürüst bir işbölümü yapmasını söyledi. Stella'yla beni Boynuzluov'nun idaresine verdiler. Ardıçkuşu, 'K' harfini süslü bir 'B'ye çevirmek için uğraşmaya başladı. Edik Amperyan, bir psikoelektrometreyi alıp sıvışmaya davrandı ama yakalandı, bağlandı ve yıldızlı gökyüzü yaratmak için gerekli olan püskürtecin tamirini yapmak zorunda kaldı. Sonra sıra Dizginci'ye geldi. Roman ona, editoryal düzenlemeleri yapıp üslubunu da düzelterek bütün duyuruları daktiloya çekmesini söyledi. Kendisi de, arada sırada omzunun arkasından diğerlerine bakarak, laboratuvarda volta atmaya koyuldu.

Bir süre epey sıkı çalıştık. Hamam teması üzerine bir dizi şiir yazıp eledik: "Bizim hamamımızda daima akar soğuk su," "Gerçekten temizlenmek için can atıyorsan, soğuk su yetmez sana," "Enstitü'de iki yüz can, hepsi de ister sıcak su," vb. Boynuzluov, gerçek bir edebiyat eleştirmeni gibi küfredip duruyordu. "Puşkin gibi çalışın biraz!" diye kükredi bize. "Ya da hiç değilse Dizginci'den öğrenin. Hemen yanınızda bir deha var, oysa siz daha onu taklit dahi edemiyorsunuz. 'Lada gider yollarda, ezilirim altında.' Nasıl bir fiziksel güç var bu dizelerde! Duygular nasıl da bir açıklıkla ifade ediliyor!" Cevap yetiştiremiyorduk. Saşa Ardıçkuşu, "ilerici" kelimesindeki "C" harfine kadar gelmişti. Edik, püskürteci tamir etti ve düzgün çalışıyor mu diye Roman'ın taslak metni üzerinde denedi. Volodya Dizginci, ağza alınmayacak küfürler kusarak daktiloda "T" harfini arıyordu. Yani her şey normaldi. Ta ki Roman seslenene kadar:

"Saşa, şuraya bir baksana."

Baktım. Papağan, terazinin altında yatıyordu, bacakları açıktı, gözlerinde bir zar örtülüydü ve ibiği de sarkmıştı.

"Ölmüş," dedi Ardıçkuşu, acıyarak.

Hepimiz birden tekrar papağanın başında toplandık. Aklımda hiçbir fikir yoktu, vardıysalar bile bilinçaltımda olmalıydılar. Ama elimi uzattım, papağanı aldım ve ayaklarına baktım. Aynı anda Roman da sordu:

"Var mı?"

"Var," dedim.

Hayvanın kara, ölü ayağında, beyaz metalden, üzerinde "Foton" yazan, altında da "190573" numaraları kazılı bir halka vardı. Şaşkınlıkla Roman'a baktım. İkimiz de tuhaf görünüyor olmalıydık ki, Viktor Boynuzluov atıldı:

"Bununla ilgili ne biliyorsunuz, söyleyin bakalım."

"Söyleyelim mi?" diye sordu Roman.

"Kâbus gibi bir şey," dedim. "Herhalde bir çeşit sihir. Sanırım bunlar papağanın sureti."

Roman hayvanı tekrar dikkatle inceledi.

"Hayır," dedi. "Başka bir şey. Suret değil bu. Bundan daha orijinal papağan olmaz."

"Ver bir bakayım," dedi Boynuzluov.

O, Volodya Dizginci ve Edik, büyük bir dikkatle papağanı incelediler ve bir ağızdan, bunun bir suret olmadığını ve bizi neden böyle etkilemiş olduğunu anlamadıklarını bildirdiler. "Mesela ben," dedi Boynuzluov. "Ben de suret değilim. Peki bu sizi neden şaşırtmıyor?"

Roman, meraktan yanan Stella'ya, ağzı iki karış açılmış Dizginci'ye, alaycı bir tavırla gülümseyen Viktor'a baktı ve evvelsi gün de elektrikli fırında yeşil bir papağan tüyü bulduğunu ve onu çöp sepetine attığını ama dün bu tüyün sepette olmadığını ve işte bu masanın üzerinde, şu önümüzdekinin birebir kopyası ölü bir papağan olduğunu, ayrıca bunun da suret olmadığını, Janus'un papağanı tanıdığını, onun için kederlenip işte şu elektrikli fırında yaktığını, külünü de nedense pencereden dışarı saçtığını anlattı.

Bir süre kimsenin ağzını bıçak açmadı. Roman'ın anlattıklarıyla pek ilgilenmeyen Ardıçkuşu omuzlarını silkti. Yüzüne bakınca bütün bu heyecanı anlamadığı ve onun görüşüne

göre bu kurumda bazı şeyler dönmekte olduğunu düşündüğü görülüyordu. Stella da hayal kırıklığına uğramış görünüyordu. Ama bilim doktoru ünvanına sahip üç büyücü, bütün bu olanları gayet iyi anlamışlardı ve yüzlerinde bir protesto ifadesi belirmişti. Boynuzluov kararlı bir şekilde konuştu:

"Yalan söylüyorsunuz. Bütün bunları siz kendiniz kurmuşsunuz."

"Bu aynı papağan olamaz," dedi Edik nezaketle. "Belki de yanılıyorsunuzdur."

"Hayır, aynısı," dedim. "Yeşil, ayağında halkası var."

"Foton mu?" diye sordu Volodya Dizginci, bir savcının ses tonuyla.

"Foton. Janus ona 'minik Foton' demişti."

"Rakamlar da var mıydı?" diye sordu Volodya.

"Rakamlar da vardı."

"Aynılar mıydı?" diye sordu Boynuzluov, tehditkâr bir edayla.

"Bence aynıydı," diye cevap verdim tereddütle, Roman'a bakarak.

"Kesin olarak söyleyebilir misin?" diye sordu Boynuzluov. Kırmızı avucunu papağanın üzerine koydu. "Hangi rakamlar olduğunu söyle bakalım?"

"On dokuz," dedim. "E-e... sıfır, iki... Altmış üç."

Boynuzluov avucunu kaldırıp baktı.

"Atıyorsun," dedi. "Sen söyle?" diye döndü Roman'a.

"Hatırlamıyorum," dedi Roman sakince. "Bence sıfır üç değil, sıfır beş."

"Hayır," dedim. "Bence sıfır altı. Çengelli bir rakamdı."

"Çengelliymiş," dedi Dizginci, ayıplarcasına. "Sherlock Holmes'ler, Pinkerton'lar! Etki-tepki yasasından gına gelmiş bunlara."

Boynuzluov ellerini cebine soktu.

"Mesele başka," dedi. "Ben sizin yalan söylediğinizi iddia etmiyorum. Sadece kafanız karışmış. Bütün papağanlar yeşildir, birçok papağanın ayağında halka vardır. Bu ikisi 'Foton' serisinden. Hafızanızda da bir sürü gedik var. Tıpkı bütün duvar gazetesi yazar ve redaktörlerinde olduğu gibi."

"Gedik mi var?" diye sordu Roman.

"Kalbura dönmüş."

"Kalbura mı dönmüş?" diye tekrar etti Roman, tuhaf bir şekilde sırıtarak.

"Eski bir kalbur," diye açıkladı Boynuzluov. "Delikleri iyice açılmış. Balık ağı gibi."

O zaman, tuhaf bir şekilde gülümsemeye devam eden Roman, yaka cebinden not defterini çıkardı ve sayfalarını çevirdi.

"Peki," dedi, "İri delikli, balık ağı gibi bir kalbur. Bakalım. On dokuz sıfır beş yetmiş üç," diye okudu.

Büyücülerin hepsi birden papağanın üstüne eğildi, alınları birbirine çarptı.

"On dokuz sıfır beş yetmiş üç," diye okudu rakamları Boynuzluov, alçak sesle. Çok etkileyici bir andı. Stella derhal hoşnutlukla ciyakladı.

"Büyük iş," dedi Ardıçkuşu, başlığı yazmaya devam ederken. "Bir defasında, piyango çekilişindeki numarayı tutturmuştum. Piyangodan çıkan arabayı almaya koştum da, başıma ne gelse beğenirsiniz..."

"Neden yazdın bu rakamları?" dedi Boynuzluov, Roman'a bakarak. "Böyle bir alışkanlığın mı var? Her gördüğün sayıyı yazar mısın? Belki saatindeki rakamları da o deftere yazmışsındır?"

"Zekice!" dedi Dizginci. "Viktor, sen bir harikasın. Turnayı gözünden vurmuşsun. Roman, ne büyük bir rezalet bu! Neden zehirledin papağanı? Zalim seni!"

"Salaklar!" dedi Roman. "Kim sanıyorsunuz beni? Hopgeldio mu?"

Boynuzluov ona yaklaşıp kulaklarını inceledi.

"Cehenneme kadar yolun var!" dedi Roman. "Saşa, bir baksana şunlara, ne harikalar değil mi!"

"Çocuklar," dedim ayıplarcasına, "şaka mı yapıyorsunuz? Bizi ne sanıyorsunuz siz?"

"Ama başka ne yapabiliriz ki?" dedi Boynuzluov. "Biri bu-

rada yalan söylüyor. Ya siz ya da doğa yasaları. Ben doğa yasalarına inanırım. Bir tek onlar mutlaktır."

Ama çabucak yelkenleri indirdi, bir kenara oturup düşünmeye koyuldu. Saşa Ardıçkuşu sakince manşetleri çiziyordu. Stella, ürkek gözlerini sırayla herkesin üzerinde gezdiriyordu. Volodya Dizginci, hızla bir şeyler yazıyor ve bazı formüllerin üzerine çarpı atıyordu. İlk konuşan Edik oldu.

"Hiçbir yasa ihlal edilmemiş olsa bile," dedi düşünceli bir tavırla, "aynı odada çok sayıda papağanın ansızın ortaya çıkışı ve bunlar arasındaki yüksek ölüm oranı olasılığı son derece düşük. Ancak gene de çok şaşırmıyorum, çünkü Janus Poliektoviç'in kendisi de çok merak uyandırıcı bir kişilik, değil mi?"

"Öyle görünüyor," dedim.

"Bence de öyle," dedi Edik. "Aslında ne işle meşgul oluyor o, biliyor musun Roman?"

"Hangi Janus'tan söz ettiğinize bağlı. U-Janus paralel evrenle ilişkiler üzerine çalışıyor."

"Hımmm," dedi Edik. "Bunun bize pek yardımı olmaz."

"Ne yazık ki olmaz," dedi Roman. "Ben de Janus'un papağanlarla ne ilişkisi olabilir diye düşünüp duruyorum ama aklıma bir şey gelmiyor."

"Ama tuhaf biri, öyle değil mi?" diye sordu Edik.

"Evet, hiç kuşkusuz. Her şeyden önce, iki kişi olmasına rağmen bir kişi. Buna öyle alıştık ki, üzerinde düşünmüyoruz bile."

"Ben de bunu söylemek istiyordum. Janus hakkında ancak nadiren konuşuyoruz ama ona büyük saygı duyuyoruz. Öte yandan hepimiz de, onun en azından belli başlı bazı tuhaflıklarını fark etmişizdir."

"Bir numaralı tuhaflık," dedim. "Ölü kuşlara duyduğu sevgi."

"Öyle olsun," dedi Edik. "Başka?"

"Dedikodular," dedi Ardıçkuşu, erdemli bir ifadeyle. "Bir defasında ondan borç istemiştim."

"Öyle mi?" dedi Edik.

"Ve borç verdi bana," dedi Ardıçkuşu. "Ama ne kadar verdiğini unuttum. Şimdiyse ne yapacağımı bilmiyorum."

Sustu. Edik bir süre durdu, bir öneri bekledi, sonra devam etti:

"Mesela biliyor musunuz? Geceleri onunla birlikte çalıştığım her defasında, saat tam on ikide bir yerlere gidiyor ve beş dakika sonra geri dönüyor; her defasında da, sanki yanımdan ayrılmadan önce ne yaptığımızı benden öğrenmek istiyormuş gibi bir izlenime kapılıyorum."

"Gerçekten öyle," dedi Roman. "Bu izlenime ben de kapıldım. Tam gece yarısında hafızasının silindiğini birçok defa fark ettim. Kendisindeki bu kusuru gayet iyi biliyor üstelik. Özür dileyip duruyor, sonra da, gençliğinde geçirdiği ciddi bir yaralanmadan dolayı böyle bir sendrom ortaya çıktığını söylüyor."

"Hafızası da beş para etmez," dedi Volodya Dizginci. Hesap yaptığı kâğıdı buruşturdu ve masanın altına attı. "Her zaman, 'sizinle dün görüşmüş müydük?' diye sorup duruyor."

"Görüştüysek de ne görüştüğümüzü soruyor," diye ekledim.

"Hafıza, hafıza," diye homurdandı Boynuzluov sabırsızlıkla. "Hafızanın bu olayla ne ilişkisi var? Mesele bu değil. Paralel evrenle ne yapıyor? İşte esas mesele."

"İlkin olguları ortaya koymalıyız," dedi Edik.

"Papağan, papağan, papağan," diye devam etti Viktor. "Hakikaten bunlar suret değil, öyle mi?"

"Hayır," dedi Volodya Dizginci. "Ben hesapladım. Kriterlere bakılırsa, suret değiller."

"Her gece yarısı," dedi Roman, "laboratuvarına gidiyor ve birkaç dakika boyunca orada kapalı kalıyor. Bir defasında öyle telaşlı koşturdu ki laboratuvarına, arkasından kapıyı dahi kapatamadı."

"Ee?" diye sordu Stella, titrek bir sesle.

"Hiç. Koltuğuna oturdu, bir süre öylece durdu, sonra geri döndü. Ve hemen, 'önemli bir şeyle ilgili mi konuşuyorduk?' diye sordu."

"Ben gidiyorum," dedi Boynuzluov, yerinden kalkarken.

"Ben de," dedi Edik. "Seminerimiz var."

"Ben de," dedi Volodya Dizginci.

"Hayır," dedi Roman. "Sen oturup duyuruları daktiloya çek. Seni bu gazete işinin başına atıyorum. Sen de, Stella, Saşa'yı alıp birlikte şiirleri bitirin. Ben gidiyorum. Akşama dönerim, gazete hazır olsun."

Çıktılar. Biz de gazetenin işlerine daldık. İlkin aklımıza bir şeyler gelsin diye bekledik ama çabucak yorulduk ve hiçbir fikir gelmeyeceğini anladık. Bunun üzerine, ölmekte olan bir papağanla ilgili küçük bir şiir yazdık.

Roman döndüğünde gazete hazırdı, Ardıçkuşu masanın üzerinde yatıyor ve bir sandviçi tıkınıyodu, Dizginci ise Stella'yla bana, papağan meselesini neden gazeteye yazamayacağımızı anlatıyordu.

"Harikasınız!" dedi Roman. "Muhteşem olmuş. Başlık da pek mükemmel. Şu dipsiz, yıldızlı gökyüzüne bakın! Dizgi hataları da pek az. Papağan nerede?"

Papağan, kültür tüpündeydi; tüp de dün Roman'la birlikte onu gördüğümüz yerde duruyordu. Ürperdim.

"Kim koydu tüpü buraya?" diye sordu Roman.

"Ben," dedi Ardıçkuşu. "Niye ki?"

"Yok bir şey," dedi Roman. "Orada dursun. Değil mi, Saşa?"

Başımı salladım.

"Bakalım yarına kadar ne olacak," dedi Roman.

4

Bu zavallı ihtiyar masum kuş, tek başına bin iblis gibi küfrediyordu ama ne dediğini bilmiyordu.

—R. L. Stevenson

Ancak ertesi gün sabahtan itibaren kendi işlerimle ilgilenmem gerekti. Aldan onarılmış ve mücadeleye hazırdı. Kahvaltıdan sonra elektronik bölümüne geldiğimde, kapının yanında, ellerinde bilgisayarda yapılacak işlemlerin notlarını tutan bir suret kuyruğu vardı. İntikam alma duygusuyla, Cristobal Junta'nın suretini kovmakla başladım işe. Elindeki kâğıda da burada ne yazdığımı anlamadığımı yazdım. (Junta'nın el yazısı hakikaten de anlaşılır gibi değildi. Rusçayı gotik harflerle yazıyordu.) Fyodor Simeonoviç'in sureti, Fyodor Simeonoviç tarafından hazırlanmış bir program getirmişti. Bu, Fyodor Simeonoviç'in kimseden öneri, yardım veya talimat almaksızın bizzat yazdığı ilk programdı. Dikkatle inceledim programı ve yetkin, iktisatlı ve zekice yazıldığına kanaat getirip memnun oldum. Birkaç hatayı düzeltip laborant kızlara teslim ettim. Sonra da, balık fabrikasının muhasebecisinin de sırada, solgun ve perişan bir halde durduğunu fark ettim. Korkmuş ve huzursuz göründüğünden ilk onu aldım.

"Pek hoş olmuyor böyle," diye homurdandı, göz ucuyla suretlere bakarak. "Benden önce gelmiş bütün bu yoldaşlar beklerken..."

"Onlar yoldaş değil," diye teskin ettim onu.

"Ama yurttaşlar..."

"Onlar yurttaş değil."

Muhasebeci bembeyaz oldu ve bana yaslanarak fısıltıyla konuştu:

"Öyleyse anlaşıldı. Onlara bakıyorum, hiçbiri gözünü kırpmıyor. Üstelik şuradaki mavilisi sanırım nefes de almıyor."

Roman aradığında sıranın yarısının işini halletmiştim.

"Saşa?"

"Evet."

"Papağan yerinde yok."

"Nasıl yani yok?"

"Yok işte."

"Temizlikçi kadın toplamış olmasın?"

"Sordum. Toplamayı bir kenara bırak, görmemiş bile."

"Belki goblinler dalga geçmek için oyun oynuyorlardır?"

"Müdürün laboratuvarında mı? Mümkün değil."

"A, evet," dedim. "Belki Janus kendisi almıştır?"

"Janus henüz gelmedi. Hatta sanırım Moskova'dan bile dönmedi henüz."

"Bu ne anlama geliyor peki?" diye sordum.

"Bilmiyorum. Bakalım."

Sustuk.

"Beni arar mısın?" diye sordum. "İlginç bir şey olursa yani."

"Elbette. Mutlaka. Görüşürüz, kardeş."

Nihayetinde benim işim olmayan bu papağanı düşünmemek için kendimi zorladım. Bütün suretlerin işini bitirdim, programları gözden geçirdim ve çoktandır bekleyen zorlu bir problemi açıp cebelleştim. Bu problemi bana mutlak irfancılar vermişti. İlkin onlara, problemin anlamsız ve diğer birçok uğraşları gibi çözümsüz olduğunu söylemiştim. Ama sonra bu tür şeylerde sezgisi güçlü olan Junta'ya danışmıştım ve o da bana cesaretlendirici birkaç öneride bulunmuştu. Epey uğraşmıştım bununla, sonra bir kenara bırakmıştım ama

bugün nihayet çözebilirdim. Çok özgün bir problemdi. Tam bitirip çözüme uzaktan keyifle bakarak koltuğuma yaslanmıştım ki, öfkeden deliye dönmüş Junta içeri girdi. Ayaklarıma bakarak kuru ve sevimsiz bir sesle, el yazısını okumayı ne zaman başaracağımı sordu. Söylediğine göre bu davranışım ona, 1936'da Madrid'de bundan ötürü kurşuna dizilmesini emrettiği bir sabotajcıyı hatırlatmıştı.

Yumuşak bir tebessümle ona baktım.

"Cristobal Jozeviç," dedim. "Sonunda problemi çözdüm. Kesinlikle haklıydınız. Efsun uzayını dört değişkenle ifade etmek mümkün."

Nihayet gözlerini kaldırıp yüzüme baktı. Belki de öyle mutlu görünüyordum ki, iyice yumuşadı:

"İzninizle bir bakayım."

Kâğıdı ona verdim, yanıma oturdu ve problemi baştan sona inceleyip birini onun bana gösterdiği, diğerini de kendi bulduğum iki şık değişkene keyifle baktık.

"Sizinle benim kafalarımız fena çalışmıyor, Alejandro," dedi sonunda Junta. "Düşüncelerimizin sanatsal bir ahengi var. Siz ne düşünüyorsunuz?"

"Bana kalırsa, harikayız," dedim içtenlikle.

"Ben de öyle düşünüyorum," dedi. "Yayınlayalım bunu. Yayınlamamak bilim dünyası için utanç olacaktır. Kendi kendine yürüyen galoşlara veya görünmezlik pantolonuna filan benzemiyor bu."

Keyfimiz acayip yerindeydi ve böylece, Junta'nın yeni problemini incelemeye başladık. Çok geçmedi, eskiden bazen kendini bir parça beceriksiz görmüş olduğunu, ancak daha ilk karşılaşmamızda kendisiyle karşılaştırdığında benim matematikten yana bir kara cahil olduğuma kanaat getirdiğini söyledi. Ateşli bir şekilde bu düşüncesini onayladım ve artık kendisinin emekliye ayrılma zamanının geldiğini, benimse Enstitü'ye taze kütük almak için buradan sepetlenmem gerektiğini, çünkü benim gibiler yüzümden kütüğe yer kalmadığını söyledim. Bana itiraz etti. Emekliliğin falan söz konusu olmadığını, gübre yığınının üzerine atılmayı hak

ettiğini, benimse belli bir entelektüel seviyenin gerektiği bir kereste fabrikasına bir kilometreden fazla yaklaşmama izin verilmemesi gerektiğini, hatta kolera barakalarındaki foseptik çukurlarının boşaltılması konusunda asistan olarak hizmet vermemin daha iyi olacağını söyledi. Fyodor Simeonoviç içeri baktığında ikimiz işte böyle kafa kafaya oturmuş, karşılıklı değerimizi kırıyorduk. Bana kalırsa, kendi yazdığı programla ilgili kanaatlerimi işitmeye katlanamıyordu.

"Program!" dedi Junta, yüzünde huysuz bir gülümsemeyle. "Theodor, senin programını görmedim ben ama şununla karşılaştırılırsa dâhice olduğuna eminim." Kâğıdı iğrenircesine iki parmağının arasında tutup Fyodor Simeonoviç'e uzattı. "Bir anlamsızlık ve hiçlik örneği olarak takdim ediyorum."

"Şekerim," dedi Fyodor Simeonoviç, el yazısını çözmeye çalışırken. "B-Ben Betsalel'in problemi b-bu. Cagliostro, çözümsüz olduğunu g-göstermişti."

"Çözümü olmadığını biz de biliyoruz," dedi Junta, saçları öfkeden diken dikendi. "Ama nasıl çözüleceğini öğrenmek istiyoruz."

"Ne t-tuhaf akıl yürütüyorsun, Cristo. Ç-çözümü yoksa ne arıyorsun ki? Saçmalık b-bu."

"Bağışla Theodor ama tuhaf akıl yürüten sensin. Esas, çözüm varken onu aramak saçmalıktır. Gördüğüm kadarıyla senin kavrayışının ötesindeki derin, ilkesel bir problem bu. Bana kalırsa seninle bu konuda sohbete başlamakla hata ettim."

Cristobal Joseviç'nun sesi öyle bir aşağılama doluydu ki, Fyodor Simeonoviç öfkelendi.

"Bana b-bak, şekerim," dedi. "B-ben olsam seninle başka bir b-beyin karşısında b-bu tonda konuşamam. B-beni şaşırtıyorsun. Yanlış b-bir eğitim. D-devam etmek istiyorsun, b-birlikte koridora çıkabiliriz."

"Nasıl istersen," diye cevap verdi Junta, yerinden yay gibi fırlayıp poposusun altında olmayan bir kılıca elini atarken.

Tören havasında çıktılar, başları dimdikti ve birbirlerine

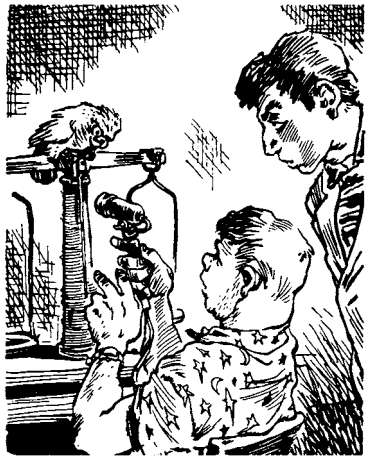
bakmıyorlardı. Laborant kızlar kıkırdıyordu. Aslında ben de pek aldırmıyordum. Başım ellerimin arasında, kâğıdın üzerine eğilmiş oturdum. Bir taraftan da koridorda Fyodor Simeonoviç'in güçlü bas sesinin gümbürtüsüne ve Cristobal Joseviç'in çın çın öten hiddetli haykırışlarına kulak veriyordum. Sonunda Fyodor Simeonoviç kükredi:

"Lütfen benimle odama gelin!"

"Zevkle!" diye çınladı Junta'nın sesi. Artık sizli-bizli konuşuyorlardı. Sesler uzaklaştı. "Düello! Düello!" diye cıvıldıyordu kızlar. Junta'nın, düellocu ve kavgacı diye adı çıkmıştı. Dediklerine göre rakiplerini laboratuvarına götürüyor, onlardan bir pala, kılıç ve balta arasında tercih yapmalarını istiyor ve sonra da masaların üzerinde sıçramaya ve dolapları devirmeye koyuluyordu. Ama Fyodor Simeonoviç için endişelenmeye gerek yoktu. Belli ki, Fyodor Simeonoviç'in odasında yarım saat bir masanın iki tarafında kasvetli bir sessizlik içinde duracaklar, sonra Fyodor Simeonoviç derin bir iç çekecek, içki dolabını açacak, iki kadeh eliksir dolduracaktı. Junta burnunu oynatacak, bıyıklarını çekiştirecek ve içecekti. Fyodor Simeonoviç hiç gecikmeden tekrar dolduracaktı kadehleri ve taze hıyar getirsinler diye laboratuvarındaki asistanlarına bağıracaktı.

Ben bunları düşünürken Roman aradı ve tuhaf bir sesle, acele laboratuvarına gelmem gerektiğini söyledi. Üst kata koştum.

Laboratuvarda Roman, Viktor ve Edik vardı. Ayrıca yeşil papağan da oradaydı. Canlı olarak. Tıpkı dünkü gibi, terazinin üzerinde oturmuş, bir şu gözüyle bir bu gözüyle teker teker bize bakıyor, gagasıyla tüylerini kaşıyordu ve belli ki, kendini gayet iyi hissediyordu. Ancak buna karşılık biliminsanları hiç de iyi görünmüyorlardı. Roman eğilmiş papağana bakıyor ve hıçkırıyordu. Solgun görünen Edik yüzünde sanki migreni tutmuş da acı çekiyormuş gibi bir ifadeyle şakaklarına masaj yapıyordu. Viktor ise sandalyeye ters oturmuş, atçılık oynayan bir oğlan çocuğu gibi sallanıyor ve anlaşılmaz bir şeyler mırıldanıyordu.

"Aynısı mı?" diye sordum alçak sesle.

"Aynısı," dedi Roman.

"Foton mu?" Kendimi gene önemsiz hissetmiştim.

"Foton."

"Numarası da mı aynı?"

Roman cevap vermedi. Edik, inler gibi bir sesle konuştu:

"Eğer papağanların kuyruğunda kaç tüy olduğunu bilseydik, bunları sayarak evvelsi gün kaybolanı ortaya çıkarabilirdik."

"Şimdi Brem'i yakalamaya gitmemi ister misiniz?" diye önerdim.

"Ceset nerede?" diye sordu Roman. "Bu konuya oradan başlamak lazım. Dinleyin, dedektifler, ceset nerede?"

"Ceset ner-rede!" diye ciyakladı papağan. "Tör-ren! Birdirrin gemiye! R-rubidyum!"

"Neden bahsediyor bu," dedi Roman.

"Ceset gemiye; bu genelde korsanların kullandığı bir ifade," diye açıkladı Edik.

"Ya rubidyum?"

"R-rubidyum! R-rezerv! Bir-r sür-rü r-rubidyum!" dedi papağan.

"Çok miktarda bir rubidyum rezervi," diye tercüme etti Edik. "İlginç, nerede acaba?"

Eğilip hayvanın ayağındaki halkayı incelemeye koyuldum.

"Belki de aynısı değildir?"

"Öteki nerede peki?" diye sordu Roman.

"Şey, bu da başka bir soru," dedim. "Basit bir açıklaması olmalı bunların."

"Açıkla o zaman," diye önerdi Roman.

"Az bekle," dedim. "Önce şu meseleyi çözelim: Bu aynı papağan mı, farklı mı?"

"Bence aynı," dedi Edik.

"Bence aynı değil," dedim. "Halkada, şurada bir çizik var, oysa dört..."

"Dörrt!" dedi papağan. "Dörrt! Sancak tar-rafına! Fırtına!"

Viktor ansızın canlandı.

"Bir fikrim var," dedi.

"Nedir?"

"Kelime-ilişkilendirme testi."

"Nasıl yani?"

"Az bekleyin. Herkes otursun, susun ve işime karışmayın. Roman, kayıt cihazı var mı yanında?"

"Var."

"Bana ver onu. Ama sessiz olun. Şimdi şu namussuzu bıçağımın altına yatıracağım. Her şeyi söyleyecek bana."

Viktor bir sandalye çekti, papağanın karşısına, elinde teyple oturdu, göz ucuyla ona baktı ve bağırdı:

"Rubidyum!"

Papağan kıpırdandı, neredeyse teraziden düşecekti. Dengesini korumak için kanatlarını çırptı ve cevap verdi:

"R-rezerv! R-ritchey kr-rater-ri!

Birbirimize baktık.

"Rezerv!" diye bağırdı Viktor.

"Bir-r sür-rü! R-Ritchey haklı! R-Ritchey haklı! R-robotlar! R-robotlar!"

"Robotlar!"

"Yanıyor-rlar-r! Atmosfer-ri yakıyor-r! Kaçın! Dr-ramba, kaç!"

"Dramba!"

"R-rubidyum! R-rezerv!"

"Rubidyum!"

"R-rezerv! R-Ritchey krateri!"

"Kısa devre yaptı," dedi Roman. "Tekrar ediyor."

"Bekle bakalım," diye homurdandı Viktor. "Şimdi..."

"Başka bir mevzu açmayı dene," diye önerdi Edik.

"Janus!" dedi Viktor.

Papağan gagasını açıp hapşırdı.

"Ja-nus," diye tekrar etti Viktor, sertçe.

Papağan düşünceli bir tavırla pencereye bakıyordu.

"Janus'ta 'R' harfi yok," dedim.

"Haklı olabilirsin," dedi Viktor. "Bir de şunu deneyelim. Janus'un laboratuvarı!"

"Manevr-ra! Sıkıştır-rın!" dedi papağan. "Sihir-rbaz! Sihir-rbaz! Kr-rılo bildir-rdi! Kr-rılo bildir-rdi!"

"Korsan papağanı değil bu," dedi Edik.

"Cesetle ilgili bir şeyler sor," dedim.

"Kadavra," dedi Viktor, gönülsüzce.

"Cenaze tör-reni! Vakit az! Konuş! Konuş! Ivır-r zıvır-r! Çalışmalı! Çalışmalı!"

"Sahipleri ilginç kişilermiş," dedi Roman. "Şimdi ne yapacağız?"

"Viktor," dedi Edik. "Bana kalırsa bu papağan kozmik bir terminoloji kullanıyor. Daha basit, sıradan bir şeyler dene."

"Hidrojen bombası," dedi Viktor.

Papağan başını eğdi ve ayağıyla gagasını temizledi.

"Lokomotif!" dedi Viktor.

Papağan susuyordu.

"Yok, olmuyor," dedi Roman.

"Hay aksi," dedi Viktor, "içinde 'R' harfi olan, sıradan hiçbir şey aklıma gelmiyor. Masa, sandalye, tavan... Divan... Ah! Dönüştür-rücü!"

Papağan göz ucuyla Viktor'a baktı.

"Viktor-r Boynuzluov! R-rica eder-rim!"

"Ne?" diye sordu Viktor. Hayatımda ilk defa Viktor'un şaşırdığını gördüm.

"Viktor-r Boynuzluov çok kaba! Küfür-rbaz! Har-rika bir-r işçi! Ender-r gör-rülen bir salak! Gar-rip adam!"

Hepimiz kıkırdadık. Viktor bize baktı ve intikam alırcasına seslendi:

"Oyr-ra-Oyr-ra!"

"İhtiyar-r! İhtiyar-r!" diye cevap verdi papağan. "Güldür-rür! Obur-r!"

"Yanlış bir şeyler var," dedi Roman.

"Niye ki?" dedi Viktor. "Çok haklı. Privalov!"

"Becer-riksiz pr-roje! Pr-rimitif! Çok çalışır-r!"

"Çocuklar, hepimizi tanıyor bu," dedi Edik.

"Çocuklar-r," diye karşılık verdi papağan. "Biber-r! Sıfır-r! Sıfır-r!" Yer-rçekimi!"

"Amperyan," dedi Viktor, aceleyle.

"Kr-remator-ryum! Pr-rematür-re!" dedi papağan, sonra bir süre düşündü ve ekledi: "Amper-rmetr-re!"

"Birbiriyle ilişkisiz bu kadar saçmalık olamaz," dedi Edik.

"İlişkisiz saçmalık diye bir şey yoktur," dedi Roman, düşünceli bir tavırla.

Viktor teybi açtı.

"Kaset bitti," dedi. "Tüh."

"Biliyor musunuz," dedim, "bence en kolayı, doğruca Janus'a sormak. Yani bu papağan neyin nesi, nereden geldi falan."

"Peki kim soracak?" dedi Roman.

Kimse ses vermedi. Viktor kaseti dinlemeyi önerdi, kabul ettik. Bütün bunlar çok tuhaftı. Teypten yükselen daha ilk kelimelerde papağan Viktor'nın omuzlarına kondu ve aşikâr bir ilgiyle dinlemeye koyuldu; arada sırada şöylesi repliklerle eşlik ediyordu: "Dr-ramba Ur-ranüs'ü yok sayıyor-r," "Doğr-ru," "Viktor-r küfür-rbaz, küfür-rbaz, küfür-rbaz!" Kaset bitince Edik yorumladı:

"Prensip olarak, bir sözlük derleyip bilgisayarda analiz etmek mümkün. Ama olay zaten açık. Birincisi, bu papağan hepimizi tanıyor. Bu çok şaşırtıcı. Demek ki, birçok defa isimlerimizi işitmiş. İkincisi, robotları da biliyor. Rubidyumu da. Laf aramızda, bu rubidyum nerede kullanılıyor?"

"Burada, Enstitü'de," dedi Roman, "rubidyum hiçbir şekilde kullanılmıyor."

"Sodyum gibi bir şey bu," dedi Boynuzluov.

"Rubidyuma tamam," dedim. "Peki ya aydaki kraterleri nereden biliyor?"

"Aydaki krater mi?"

"Biz dünyalılar, dağlara krater demiyoruz herhalde?"

"Birincisi, Arizona'da bir krater var, ikincisi de, krater dağ değil, daha ziyade bir deliktir."

"Tempor-ral bor-re," dedi papağan, İngilizce.

"Tuhaf bir terminolojisi var," dedi Edik. "Kesinlikle genel kullanım şeklinde sınıflandırılamaz."

"Evet," diye onayladı Viktor. "Eğer papağan, hep Janus'ta ise, Janus da garip işlerle meşgul oluyor demektir."

"Gar-rip yör-rüngesel tr-ransfer-r," dedi papağan.

"Janus evrenle ilgilenmez," dedi Roman. "Ben öyle biliyorum."

"Belki de eskiden ilgilenmiştir?"

"Eskiden de ilgilenmemiş."

"Şu robotlar," dedi Viktor, acı çeker gibi. "Kraterler. Neden 'kraterler'?"

"Belki Janus, bilimkurgu kitapları okuyordur?" dedim.

"Yüksek sesle mi? Papağana mı?"

"Olabilir tabii."

"Venera," dedi Viktor, papağana dönerek.*

"Öldür-ren ihtir-ras," dedi papağan. Bir süre düşündü ve açıkladı: "Per-rişan. Her-r şey yok oldu."

Roman kalktı ve laboratuvarda dolaşmaya başladı. Edik, yanağını masaya koymuş, gözlerini kapamıştı.

"Peki nasıl gelmiş buraya?" diye sordum.

"Dünkü gibi," dedi Roman. "Janus'un laboratuvarından."

"Çıkarken gördünüz mü?"

"Hı-hı."

"Anlamadığım bir şey var," dedim. "Öldü mü, ölmedi mi?"

"Biz nereden bilelim?" dedi Roman. "Ben veteriner değilim. Viktor da ornitolog değil. Hatta belki bu da papağan bile değildir."

"Ya ne o zaman?"

"Nereden bileyim?"

---

* Venera, 1961-1982 arasında Sovyetler Birliğinde bir uzay programı. *–çn*

"Kompleks bir halüsinasyon olabilir," dedi Edik, gözlerini açmadan.

"Kim ortaya çıkarmış?"

"Ben de bunu düşünüyorum," dedi Edik.

Parmağımı gözüme bastırıp papağana baktım. Papağan iki tane oldu.

"İki tane oldu," dedim. "Halüsinasyon değil."

"Zaten ben de kompleks bir halüsinasyon dedim," diye hatırlattı Edik.

İki gözüme da bastırdım. Bir an her yer karardı.

"Şimdi," dedi Boynuzluov. "Neden-sonuç yasasının bir ihlaliyle karşı karşıyayız. Demek ki, bunun tek bir sonucu olabilir: Bütün bunlar halüsinasyon ve hepimiz uyanıp sıra yapmalı ve doğruca bir psikiyatra görünmeliyiz. Sıra olalım!"

"Ben gitmiyorum," dedi Edik. "Başka bir fikrim var."

"Neymiş?"

"Söylemeyeceğim."

"Neden?"

"Döversiniz."

"Asıl söylemezsen döveriz."

"Dövün o halde."

"Fikrin mikrin yok senin," dedi Viktor. "Sadece sana öyle geliyor. Psikiyatra gitmemek için."

Kapı gıcırdadı, Janus Poliektoviç koridordan laboratuvara girdi.

"Hımmm," dedi. "İyi günler."

Hepimiz ayağa kalktık. Önümüzden geçti ve sırayla elimizi sıktı.

"Minik Foton gene mi burada?" dedi, papağanı görünce. "Sizi rahatsız etmiyor ya, Roman Petroviç?"

"Rahatsız etmek mi?" dedi Roman. "Beni mi? Niye rahatsız etsin ki? Etmiyor. Tersine..."

"Yani, böyle her gün..." diye başladı Janus Poliektoviç ve aniden sustu. "Dün sizinle ne hakkında konuşuyorduk?" diye sordu, alnını silerken.

"Dün Moskova'daydınız," dedi Roman, itaatkâr bir sesle.

"Ah... Evet, evet. Peki. Foton! Buraya gel!"

Papağan kanatlarını açtı, zıpladı, Janus'un omzuna oturdu ve kulağına şöyle dedi:

"Dar-rı, dar-rı! Bir-r de şeker-r!"

Janus Poliektoviç hafifçe gülümsedi ve laboratuvarına geçti. Aptallaşmış gibi birbirimize baktık.

"Hadi, çıkalım buradan," dedi Roman.

"Psikiyatra! Psikiyatra!" diye homurdanıyordu Boynuzluov, koridordan onun divanına doğru yürürken. "Ritchey kraterine. Dr-ramba! Bir-r de şeker-r!"

5

Olgular her zaman yeterince vardır ama fantazi hiç yetmez.

—D. Blohindtsev

Viktor, abıhayat dolu konteyneri yere koydu, biz de dönüştürücü-divana oturup birer sigara yaktık. Bir süre sonra Roman sordu:

"Viktor, divanın şalterini indirmiş miydin?"

"Evet."

"Kafamın içinde bir sürü saçmalık dolaşıyor."

"Şalteri indirip bloke ettim," dedi Viktor.

"Hayır, çocuklar," dedi Edik, "hakikaten bunlar neden bir halüsinasyon olmasın ki?"

"Halüsinasyon olmadığını kim söylüyor?" diye sordu Viktor. "Ben size önerdim, psikiyatra gidelim."

"Ben Mayka'ya kur yaparken de," dedi Edik, "öyle halüsinasyonlara kapılmıştım ki, kendim bile korkmuştum."

"Neden?" diye sordu Viktor.

Edik düşündü.

"Bilmiyorum," dedi. "Belki de duygu yoğunluğundandır."

"Beni sorduğum şu: Neden biri, bizim halüsinasyon görmemize neden olsun ki?" dedi Viktor. "Ayrıca da biz Mayka değiliz. Tanrı'ya şükür, doktoralı büyücüleriz. Kimse bizim üstemizden gelemez. Belki bir tek Janus. Belki Kivrin. Belki bir de Giacomo."

"Ama bizim Saşa bu hususta epey zayıf," dedi Edik, özür diler gibi bir sesle.

"Ne olmuş yani?" diye sordum. "Bunları gören bir tek ben değilim ya?"

"Aslında bir test yapabilirdik," dedi Viktor, düşünceli bir tavırla. "Eğer Saşa... bu şeyi..."

"Hayır, hayır," dedim. "Beni unutun. Başka bir yöntem yok mu? Parmaklarınızı gözlerinize bastırın. Ya da bu işle ilgisi olmayan birine verin kaseti. Dinleyip gerçekten bir kayıt olup olmadığını söylesin."

Büyücüler acıyarak gülümsediler.

"Sen iyi bir programcısın," dedi Edik.

"Minik, sevimli şey," dedi Boynuzluov.

"Evet, Saşa," diyerek içini çekti Roman. "Gördüğüm kadarıyla gerçek, ayrıntılı, özenle bir şekilde üzerinde çalışılmış bir halüsinasyonun nasıl bir şey olduğunu hayal bile edemiyorsun."

Büyücülerin yüzlerinde düş görüyorlarmış gibi bir ifade belirdi. Belli ki tatlı bazı hatıralarını anımsamışlardı. İmrenerek onlara baktım. Gülümsüyorlardı. Kaşlarını çatıyorlardı. Sanki birilerine göz kırpıyorlardı. Sonra ansızın Edik konuşmaya başladı:

"Bütün kış orkideler tomurcuklandı onda. Yeryüzünde hayal edebileceğim en güzel aromayla kokuyorlardı."

Viktor kendine geldi.

"Sizi gidi Berkeley'ciler," dedi. "Benmerkezciler. 'Ne harika bir imgelemim var benim' diyorsunuz, öyle mi?"

"Evet," dedi Roman. "Halüsinasyonlar, üzerinde pek tartışılacak konular değil. Fazlasıyla basit. Hiçbirimiz ne çocuk ne de kocakarıyız. Agnostik olmak istemem. Aklına gelen fikir neydi, Edik?"

"Benim mi? Ha, bir fikir gelmişti, doğru. Gerçi bu da ilkel bir fikir. Matriksatlar."

"Hımmm," dedi Roman, şüpheyle.

"Nasıl yani?" diye sordum.

Edik isteksizce, artık tanıdığın suretlerden başka bir de matriksatların olduğunu söyledi; bunlar, eşyaların ve canlı-

ların mükemmel kopyalarıydılar. Matriksatlar, suretlerden farklı olarak, atom yapılarına varıncaya kadar orijinallerin birebir kopyasıydılar. Bilinen yöntemlerle bunları ayırt etmek mümkün değildi. Bunun için özel teçhizat gerekiyordu ve bu, son derece karmaşık, yoğun emek gerektiren bir işti. Balsamo, zamanında, "Demir Maske" diye bilinen Philippe Bourbon'un gerçeğini matriksatından ayırt ettiği için büyü doktoru unvanı almaya hak kazanmıştı. XIV. Louis'nin bu matriksatı, Fransız tahtına sahip olmak amacıyla, Cizvitler tarafından gizli laboratuvarlarda yaratılmıştı. Matriksatlar günümüzde, Richard Segure'nin öncüsü olduğu bio-stereografik yöntemlerle üretiliyorlardı.

Bu Richard Segure'nin kim olduğunu o zamanlar bilmiyordum, ama gene de duraksamadan, matriksatların varlığının, ancak papağanların olağanüstü benzerliğini açıklayabileceğini söyledim. Hepsi buydu. Ancak gene de, dünkü ölü papağanın nereye kaybolduğunu açıklayamazdı bu teori.

"Evet, orası öyle," dedi Edik. "Zaten ısrar etmeyeceğim. Kaldı ki Janus'un bio-stereografiyle bir ilişkisi de yok."

"Aynen öyle," dedi cesaretle. "Bu durumda tasvir edilebilir gelecekte bir yolculuktan söz etmek daha mantıklı. Biliyorsunuz değil mi? Louis Seleci'nin yaptığı gibi."

"Hı?" dedi Boynuzluov, pek bir ilgi göstermeden.

"Yani, Janus şu bilimkurgu romanlarından birine uçuyor, oradan bir papağan alıyor ve buraya getiriyor. Papağan nalları dikiyor, Janus da tekrar aynı ülkeye uçuyor ve... Bu durumda papağanların neden birbirine benzediği anlaşılabilir. Yani hem her defasında aynı papağan olması, hem de bir bilimkurgu jargonuyla konuşması... Genel olarak da," diye devam ettim, hiç de aptal gibi görünmediğimi hissederek, "Janus'un neden her zaman soru sorduğunu açıklamak da mümkün olabilir: Her defasında 'acaba doğru güne mi geri döndüm' diye korkuyor... Bence bu gayet mantıklı bir açıklama, ha?"

"Peki böyle bir bilimkurgu romanı var mı?" diye merakla sordu Edik. "Papağanlı falan?"

"Bilmiyorum," dedim. "Ama bu yıldız gemilerinde her türlü hayvan olur. Kediler, maymunlar, çocuklar... Hem ayrıca batıda çok geniş bir bilimkurgu literatürü var, hepsini okuyamazsın zaten."

"Hımmm," dedi Roman. "Birincisi, batı bilimkurgu literatüründeki papağanların Rusça konuşma ihtimali çok zayıf. En önemlisi de, isterse Sovyet bilimkurgu eserlerinde olsunlar, bu uzay papağanlarının Boynuzluov'u, Privalov'u ve Oyra-Oyra'yı nasıl olup da tanıdıkları kesinlikle anlaşılır değil."

"Üstelik," dedi Viktor tembelce, "bir de şu var. Maddi varlığın ideal bir dünyaya gönderilmesi başka bir şey, ideal bir varlığın maddi dünyaya gönderilmesi başka şey. Maddi dünyaya ışınlanabilecek bir papağan imgesi yaratmış bir yazar olduğundan da kuşkuluyum."

Yarı-geçirgen mucitleri hatırladım ve bu söylediğinde itiraz edecek bir şey bulamadım.

"Ancak," diye devam etti Viktor müşfik bir edayla, "Bizim Saşa, önemli bazı noktalara değindi. Düşüncelerindeki asil çılgınlık son derece etkileyici."

"Bu ideal bir papağan olsaydı, Janus onu yakmaya kalkmazdı," dedi Edik, kendinden emin bir şekilde. "Zaten ideal bir papağan bozulmaz da."

"Neden?" dedi Roman, ansızın. "Neden bu kadar tutarsız, mantıksız düşünüyoruz? Öncelikle, neden şu doktorasıyla uğraşan ufaklık, Seleci miydi adı, Janus, Seleci'yi neden tekrar etsin ki? Janus'un kendi işi zaten başından aşkın. Paralel uzaylarla ilgileniyor. Meselenin özü de burada olmalı. Bundan yola çıkmalıyız."

"Hadi bakalım," dedim.

"Janus'un paralel uzaylardan biriyle ilişki kurmayı başarmış olduğunu mu söylüyorsun?" diye sordu Edik.

"Bu ilişkiyi yakın zamanlarda zaten kurdu. Peki daha öteye gitmiş olamaz mı? Maddi varlıkların ışınlanması üzerine çalışıyor olamaz mı? Edik haklı, bunlar matriksat olmalı, çünkü bu çalışmalarda objenin tam bir eşinin temin edilmesi son derece önemli. Işınlama koşulları, deneyden yola çıkarak

seçiliyor. İlk iki ışınlama başarısız oldu, papağanlar öldü. Ancak öyle görünüyor ki bugünkü deney başarılı oldu."

"Peki papağanlar neden Rusça konuşuyorlar?" diye sordu Edik. "Ve de neden böyle bir jargon?"

"Demek ki orada da bir Rusya var," dedi Roman. "Ama oradaki Rusya'da, Ritchey kraterinden rubidyum çıkarıyorlar."

"Bu pek mümkün görünmüyor," dedi Viktor. "Niye papağan? Niye mesela köpek veya deniz ineği değil? Papağan yerine teyp gönderse daha kolay değil mi? Ve de bu papağanlar, Oyra-Oyra'nın yaşlı, Boynuzluov'un da sıkı bir işçi olduğunu nereden biliyorlar?"

"Küfürbaz," diye ekledim.

"Küfürbaz ama sıkı bir işçi. Ve de şu ölü papağanlar nereye kayboldular?"

"Biliyor musunuz," dedi Edik, "böyle bir sonuca varamayız. Amatörler gibi çalışıyoruz. İlginç mektupların yazarları gibi: 'Sevgili biliminsanları! Şu-şu sene, mahzenimde yeraltından gelen bir gürültü oldu. Nereden çıktığını açıklayın lütfen.' Sistemli çalışmalıyız. Senin kâğıdın nerede, Viktor? Önce her şeyi yazalım."

Böylece hepimiz, Edik'in harika el yazısıyla bütün olan biteni yazdık.

İlkin, bütün bu olanların bir halüsinasyon olmadığına dair bir postulatı kabul ettik, yoksa hiç ilginç olmazdı. Sonra, bazı varsayımlarla cevaplandırılması gereken soruları formüle ettik. Bu soruları iki gruba ayırdık: 'Papağan' grubu ve 'Janus' grubu. 'Janus' grubunun konulması için Roman ve Edik ısrar ettiler; onlara kalırsa, içsel bazı sezgilerinin yardımıyla, papağanla Janus arasında karakteristik bazı ortak özellikler bulunduğuna emindiler. Boynuzluov'un 'içsel' ve 'sezgi' kavramlarının fiziksel muhtevasıyla ilgili sorularına cevap veremediler, ancak Janus'un bir incelemeye konu olmak itibariyle son derece ilginç bir kişilik olduğunun ve bir elmanın ağacından fazla uzağa düşmeyeceğinin altını çizdiler. Her ne kadar benim de kendime has bazı düşüncelerim vardıysa da,

diğerleri çoğunlukta kaldılar ve soru listesi şu sorularla teşkil edildi.

Sırasıyla bu ayın onunda, on birinde ve on ikisinde gözlemlenen bir, iki ve üç numaralı papağanlar, neden birbirlerine, bunların aynı papağan oldukları düşüncesine kapılmamıza olanak verecek kadar çok benzemektedirler?

Janus neden birinci papağanı ve muhtemelen de elimizde sadece daha sonra kaybolacak tüyü kalan ondan öncekini (yani sıfırıncıyı) yaktı?

Bu tüye ne oldu?

İkinci (ölüsünü gördüğümüz) papağana ne oldu?

İkinci ve üçüncü papağanların tuhaf jargonunu nasıl açıklayabiliriz? Üçüncü papağanın, kendisini ilk defa görmemize rağmen hepimizi tanıyor olmasını nasıl açıklayabiliriz?

("Papağanlar neden ve nasıl öldü?" diye ekleyecektim ama Boynuzluov sızlandı: "Zehirlenmenin ilk işareti neden ve hangi surette mavimtırak renktir?" Böylece benim sorumu yazmadılar.)

Janus ve papağanın arasındaki ilişki nedir?

Janus neden, dün kiminle ve ne hakkında konuştuğunu hiçbir surette hatırlamıyor?"

Gece yarısı Janus'a ne oluyor?

U-Janus neden garip bir şekilde hep gelecek zaman kipiyle konuşuyor da, bu türden bir şey A-Janus'ta gözlemlenmiyor?

Bunlar neden hem çift hem tek ve de Janus Poliektoviç'in iki kişiden müteşekkil olduğu inancı nereden geliyor?

Bundan sonra bir süre, ikide bir listeye göz atarak bütün gayretimizle düşündük. Tekrar asil bir çılgınlığın aydınlık kıvılcımları kafamda çakacak diye umuyordum ama düşüncelerim darmadağındı ve ne kadar düşünürsem düşüneyim, Aleksandr Ardıçkuşu'nun görüş açısına meylediyordum: Bu Enstitü'de her şey ve daha ziyade de kötü şeyler olmakta. Bu ucuz kuşkuculuğun, değişen dünyadaki yeni düşünce kategorilerine dair cehaletimin bir sonucundan başka bir şey olmadığını anlıyordum ama bundan kurtulamıyordum. Sadece şu üç ya da dört papağanın aynı papağanlar olduğunu

düşündüğünde bile, bütün bunlar çok şaşırtıcı, diye düşünüyordum. Bunlar gerçekten de birbirlerine öyle benziyorlar ki, ilk defasında acayip afallamıştım. Ancak bu doğaldı. Ben matematikçiydim, sayılara hürmet ederdim ve bunların rastgele kombinasyonlarının (özellikle de altı haneli olduklarında) aynı olması, benim derhal, bu sayıları üzerlerinde taşıyan objelerin de birbirinin aynı olduklarını düşünmeme yol açıyordu. Ancak açıktı ki, bunlar aynı papağan olamazlardı, zira o zaman neden-sonuç ilişkisi yasası kesin olarak ihlal edilmiş olurdu ve ben de, zaten bazısı ölmüş birkaç pespaye papağan için bunu yapmaya hiç niyetli değildim. Ama bunlar eğer aynı papağan değildiyseler, bütün problem sığlaşıyordu. Pekâlâ, sayılar tesadüfen aynı kombinasyonda bulunsunlar. Peki, içimizden biri diğerlerine fark ettirmeden papağanı atmış olsun. Başka ne kalır? Jargon mu? Nesi varmış jargonun? Kuşkusuz bu çok basit bir açıklamaydı. Tam bu konuda bir nutuk atmaya hazırlanıyordum ki, Viktor ansızın konuşmaya başladı:

"Çocuklar, sanırım ben anlamaya başladım."

Hiçbirimiz tek kelime etmedik. Sadece ona döndük, aynı anda ve gürültüyle. Viktor ayağa kalktı.

"Çok basit bu, tıpkı yufka böreği gibi," dedi. "Önemsiz. Basit ve banal. Hatta anlatmak bile içimden gelmiyor."

Hepimiz ağır ağır kalktık. İçimde sanki sürükleyici bir polisiyenin son sayfalarını okuyormuşum gibi bir duygu vardı. Bütün şüpheciliğim bir anda kayboluvermişti.

"Kontr-hareket!" dedi Viktor.

Edik geri oturdu.

"Ne güzel!" dedi. "Harikaymış!"

"Kontr-hareket mi?" dedi Roman. "Bir bakalım. Hımmm." Parmaklarını çıtlattı. "Hımm, evet. Eğer öyleyse... Evet, şimdi hepimizi nereden tanıdığı anlaşılıyor." Roman kollarını hoşnutlukla salladı. "Demek ki oradan geliyorlar."

"Ve bu yüzden, dün ne konuştuğumuzu soruyor," diye atıldı Viktor. "O bilimkurgu terminolojisi de bundan..."

"Bir duracak mısınız siz?" diye böğürdüm. Polisiyenin son sayfaları meğerse Arapça yazılmıştı. "Durun bakalım! Ne kontr-hareketi?"

"Hayır," dedi Roman üzüntüyle, Viktor'un yüzüne baktığımda, kontr-hareket fikrinin de bu meseleyi açıklamadığını düşündüğünü gördüm. "Uymuyor," dedi Roman. "Sinema filmi gibi. Bir film hayal et."

"Ne filmi?" diye bağırdım. "İmdat!"

"Tersine gösterilen bir film," diye açıkladı Roman. "Anlıyor musun? Kontr-hareket."

"İyice boka battık," dedi Viktor sinirleri allak bullak olmuş vaziyette ve yüzükoyun divana uzandı.

"Evet, doğru, açıklamıyor," dedi Edik de, üzüntüyle. "Saşa, heyecanlanma; zaten açıklamıyor. Kontr-hareket, tanımı itibariyle, zamanda tersine bir harekettir. Nötrino gibi. Ama bütün sorun şu ki, eğer papağan kontr-hareket içindeyse, gerisin geri uçması, gözlerimizin önünde ölmesi değil de dirilmesi gerekirdi... Ama genel olarak iyi bir fikir bu. Kontr-hareket içindeki papağan gerçekten de kâinattaki bir şeyleri bilebilir. Yaşam çizgisi gelecekten bugünedir çünkü. Kontr-hareket içindeki Janus ise, bizim 'dün'ümüzde olup bitenleri gerçekten de bilemez. Çünkü bizim 'dün'ümüz, onun 'yarın'ıdır."

"Aynen öyle," dedi Viktor. "Şöyle düşündüm: Papağan Oyra-Oyra'ya neden 'ihtiyar' diyor? Janus neden bazen, ertesi gün olacakları bütün ayrıntılarıyla öngörebiliyor? Poligondaki olayı hatırlıyor musun, Roman? Bütün bunlar, bunların gelecekten mi geldiklerini sorgulamayı gerektiriyor."

"Beni dinleyin, gerçekten mümkün mü bu kontr-hareket?" dedim.

"Teorik olarak mümkün," dedi Edik. "Kâinattaki şeylerin

yarısı, zamanda ters yönde hareket ediyor. Ancak pratikte kimse bu sahada çalışmadı."

"Kimin ihtiyacı var buna, hem kim destekler ki böyle bir çalışmayı?" dedi Viktor, kasvetli bir edayla.

"Ne harika bir deney olurdu," dedi Roman.

"Deney değil, kendini kurban etme." diye homurdandı Viktor. "Siz ne düşünürseniz düşünün, ben bu işte kontr-hareketin söz konusu olduğunu düşünüyorum. İçimde böyle bir sezgi var."

"Ah, sezgi!" dedi Roman ve herkes sustu.

Onlar susarken ben de pratikteki bütün görüngüleri tartıyordum. Eğer kontr-hareket teorik olarak mümkünse, demek ki neden-sonuç ilkesinin teorik olarak ihlali de mümkündü. Dolayısıyla, bu bir ihlal sayılmazdı, çünkü bu ilke, hem normal dünyada, hem de kontr-hareketin dünyasında farklı yönlerde de olsa işlemeye devam edecekti. Bu da demekti ki, üç ya da dört papağan değil de, sadece bir ve aynı papağan olduğu da ileri sürülebilirdi. Bunun sonucu? Sabah ondan itibaren kültür tüpünde ölü olarak yatıyor. Sonra yakıyorlar, küle çeviriyorlar ve külünü rüzgâra saçıyorlar. Ne var ki ertesi sabah on birde tekrar canlı olarak ortaya çıkıyor. Üstelik yalnızca kül olmamakla kalmıyor, tamamen normal görünüyor. Doğru, günün ortasında nalları dikiyor ve tekrar kültür tüpüne konuluyor. İşte bu son derece önemli! Bunun, yani kültür tüpünün son derece önemli olduğunu hissediyordum. Bu tüpün özgüllüğü! Saat on ikide papağan tekrar diriliyor ve bir parça şeker istiyor. Bu bir kontr-hareket veya ters çevrilen film değil ama gene de içinde kontr-hareketten bazı şeyler var. Viktor haklı. Kontr-hareket için olayların şu sırada cereyan etmesi gerekli: Papağan canlı, papağan ölüyor, papağanı yakıyorlar. Bizim görüş açımızdan, detaylar bir kenara bırakılacak olursa, bu olay tersine oluyor: Papağanı yakıyorlar, papağan ölüyor, papağan canlı. Sanki film üç parçaya bölünmüş gibi; ilkin üçüncü parçası gösteriliyor, sonra ikinci, en son birinci... Kesintisizlikte kesintiler gibi. Kesintisizlikte kesintiler... Kesinti noktaları..."

"Çocuklar," dedim ölgün bir sesle, "kontr-hareketin kesintisiz olması şart mı?"

Bir süre tepki göstermediler. Edik sigarasını içiyor, tavana iri duman bulutları üfürüyordu, Viktor hareketsizce yüzükoyun yatmaya devam ediyordu, Roman ise boş gözlerle bana bakıyordu. Sonra gözleri açıldı.

"Gece yarısı!" dedi korkutucu bir sesle.

Herkes ayağa fırladı.

Maçta bir son dakika gölü atmıştım adeta. Herkes üzerime üşüştü, yanaklarımı öpüyor, altlarında eziyorlardı, sonra divana fırlattılar ve kendileri de üzerime fırladılar. "Sen bir dehasın!" diye bağırıyordu Edik. "Büyük bir beyin!" diye kükrüyordu Roman. "Ben de senin salağın teki olduğunu sanıyordum!" diyordu Boynuzluov, her zamanki kabalığıyla. Sonra sakinleştiler ve her şey buzdolabından çıkan tereyağı gibi yumuşayıverdi.

İlkin Roman, Tunguska meteorunun sırrını şimdi bütün çıplaklığıyla anladığını söyledi. Düşüncesini bize derhal anlatmaya davrandı, biz de ne kadar paradoksal görünürse görünsün mutlulukla kabul ettik bunu. Aslında ilgimizi en çok çekmiş olan şeyin üzerine yoğunlaşmakta hiç acelemiz yoktu. Hayır, kesinlikle acelemiz yoktu! Kendimizi gurmanlar gibi hissediyorduk. Yemeğe öyle hemen yumulmuyorduk. Önce kokluyor, gözlerimizi yuvarlıyor ve yalanıyorduk, ellerimizi ovuşturuyorduk, çevresinde dolanıyorduk, tahminlerde bulunuyorduk.

"Şimdi, nihayet şu malum, karmaşık Tunguska mucizesi problemine bir açıklık getirebiliriz," diye başladı Roman, sevimli bir sesle. "Günümüze kadar bu konuyla, hayal gücünden kesin olarak yoksun insanlar uğraştılar. Bütün bu kuyrukluyıldız, anti-madde temelli meteor, kendiliğinden patlayan nükleer gemi, her tür bulutsular ve kuantum jeneratörleri teorileri, bütün bunlar fazlasıyla banal, yani hakikatten uzaklar. Ben Tunguska meteorunun bir uzay gemisi olduğunu düşünürdüm ve bu geminin patlama yerinde sadece artık orada almadığı için bulunamayacağını ileri sürer-

dim. Bugüne kadar, Tungus patlamasının aslında bu uzay gemisinin dünyaya inmesi değil de ayrılmasından kaynaklandığını düşünmüştüm. Aslında bu kaba teori bile birçok şeyi açıklıyordu. Ancak ayrık kontr-hareket fikri, bu problemin tamamen çözülmesine de olanak sağlıyor.

"3 Haziran 1908 günü, Podkamenna ilçesine bağlı Tunguska'da ne oldu? O yıl temmuz ayının ortalarında bir uzay gemisi güneş sistemine girdi. Ancak bunlar, bilimkurgu romanlarının basit, alelade uzaylıları değildi. Bunlar kontr-hareketin etkisi altındaydılar, yoldaşlar! Zamanın bizimkine göre ters aktığı başka bir evrenden dünyamıza gelen insanlardı bunlar. Zamanın birbirine ters akışlarının karşılıklı etkileşimi sonucu bunlar, bizim evrenimizde filmin tersine sarılması şeklinde kavranan sıradan kontr-hareket uzaylıları olmaktan çıkıp ayrık biçimde kontr-hareket unsurları haline geldiler. Bu ayrıklığın doğası bizi şimdilik ilgilendirmiyor. Önemli olan başka bir şey. Önemli olan, onların hayatının bizim evrenimizde belli ritmik bir döngüye girmiş olması.

"Olayı basitleştirmek için, onların birim hayat-döngüsünün gezegenimizdeki bir güne eşit olduğunu kabul edersek, bizim görüş açımızdan onların varlığı da şöyle görünüyordu: Diyelim ki 1 Temmuz'da, tıpkı bizim gibi yaşıyor, çalışıyor ve yiyorlar. Fakat tam gece yarısında, bütün ekipmanlarıyla birlikte 2 Temmuz'a geçmiyorlar da (oysa bizde, sıradan ölümlülerde böyle oluyor), 30 Haziran gece yarısına geçiyorlar, yani ileri değil, bizim görüş açımızdan iki gün geriye. 30 Haziran'ın sonunda da aynı şekilde 1 Temmuz'a değil, 29 Haziran'ın başına dönüyorlar.

"Bu kontr-hareket unsurları dünyamıza yakın bir yerde bulunduklarında, şaşkınlıkla (eğer bunu daha önce gözlememişlerse tabii), dünyanın yörüngesinde tuhaf sıçrayışlar yaptığını gözlemlediler, üstelik bu sıçrayışlar, uzay yolculuklarını son derece güçleştiriyordu. Ayrıca da, bizim takvimimize göre 1 Temmuz'da dünyada bulunurken, Avrasya kıtasının ortasında dev bir yangın gözlemlediler; bu yangı-

nın dumanlarını daha önce, yani bizim takvimimize göre 2, 3 vb. Temmuz'da gözlemlemişlerdi. Bu afet onların ilgisini çekti, ancak bizim takvimimize göre 30 Haziran sabahında hiçbir yangın izi ve altlarında düzgün bir tayga denizinden başka bir şey olmadığını gördüklerinde büyük bir bilimsel meraka kapıldılar. Bunun üzerine kaptan, bizim takvimimize göre yarın kendi gözüyle bir yangının merkezi olduğunu gördüğü yere inme emri verdi. Tabii bundan sonra da her şey öngörülebileceği gibi gelişti. Şalterler açılıp kapandı, ekranlar karıncalandı, k-gamma-plazmalarının patladığı gezegen motorları kükredi."

"Ne, ne?" diye sordu Viktor.

"K-gamma-plazmaları. Ya da diyelim ki mü-delta-iyonoplastı. Alevlerle sarılmış olan gemi taygaya indi ve doğal olarak onu yaktı. Daha sonra tarihe görgü tanıkları olarak girecek olan Karelinsk köylülerinin gördüğü tam olarak buydu. Korkunç bir yangın çıkmıştı. Kontr-hareket unsurları dışarıya bir göz attılar, ürktüler ve gemilerinin ısıya dirençli cam ve kalkanlarının arkasında beklemeye karar verdiler. Gece yarısına kadar alevlerin korkunç kükremesini ve çatırtılarını dinlediler ama tam gece yarısı bütün sesler dindi. Bu da şaşırtıcı değildi. Kontr-hareket unsurları yeni bir güne başlamışlardı ama bu, bizim takvimimize göre 29 Haziran'dı. Cesur kaptan, gece saat ikide büyük bir temkinlilikle dışarı çıkmaya karar verdiğinde, güçlü projektörlerin ışığında çam ağaçlarının sakince salınmakta olduğunu gördü. Tabii derhal kan emici böceklerden oluşan bir bulutun saldırısına uğradı ki, bunlara bizim terminolojimizde sivrisinek ve tatarcık denir."

Roman derin bir nefes aldı ve gözlerini üzerimizde gezdirdi. Anlattıklarını çok beğenmiştik. Bu şekilde papağanın gizemini çözmeye nasıl koyulacağımızı da tahmin ediyorduk.

"Uzaylı kontr-hareket unsurlarının bundan sonraki kaderi bizi ilgilendirmemeli," diye devam etti Roman. "Belki de 29 Haziran günü sessiz ve sakince, bu defa alevlere neden olmayan alfa-beta-gamma anti-yerçekimi motorlarını kulla-

narak bu tuhaf gezegenden kalktılar ve memleketlerine döndüler. Belki de hepsi birden sivrisinek salyasıyla zehirlenerek ölmüşler ve uzay gemileri zamandaki bir yarığa ve Siluria denizine* batmıştır ve şimdi üzerinde trilobitler geziniyordur. 1906'da veya muhtemelen 1901'de taygadaki bir avcının ayağı onunla karşılaşmış, bundan ancak çok sonra ahbaplarına söz etmiş, ahbaplarının ise, tahmin edilebileceği gibi, buna inanmamış olması da imkân dâhilinde.

"Bu mütevazı açıklamamı bitirirken, Tunguska'nın Podkammena ilçesinde önemli bir şeyleri ortaya çıkarmak için boş yere çaba göstermiş olan cesur araştırmacılara olan sempatimi de ifade etmek isterim. Bunlar, gözlerinin önündeki şeyler karşısında büyülenmişçesine, sadece patlamadan sonra taygada neler olup bittiğiyle ilgilenmişlerdi ama hiç kimse, bundan önce olanları öğrenmekle ilgilenmemişti. *Dixi.*"**

Roman öksürdü ve bir fincan abıhayat içti.

"Bu sunumla ilgili sorusu olan var mı?" diye sordu Edik. "Soru yok mu? Güzel. Şimdi bizim papağana gelelim. Kim söz istiyor?"

Herkes söz istiyordu. Ve herkes konuşmaya başladı. Fazla konuşmaktan sesi hırıltılı çıkan Roman bile. Elden ele geçerken soru listesi neredeyse yırtıldı, hepimiz, soruların üzerine birbiri ardınca çarpı atıyorduk. Yarım saat kadar sonra, gözlemlenen görüngüye dair açık ve ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuş kapsamlı cevaplarımız vardı.

1841 yılında, aynı zamanda orduda ihtiyat teğmeni olan Poliekt Hrisanfoviç*** Tatsızov adlı mütevazı bir toprak ağasının bir oğlu oldu. Çocuğun adını, Janus Poliektoviç Tatsızov adında, çocuğun cinsiyetini, doğum gününü, hatta saatini tam olarak önceden bildirmiş olan uzak bir akrabaları şerefine Janus koydular. Sakin, mütevazı bir ihtiyar olan bu

---

* Siluria dönemi: günümüzden 440-417 milyon yıl öncesine tarihlenen, Avrasya kıtasının ortaya çıktığı dönem. *–çn*

** Söyledim. (*Lat.*) *–çn*

*** Hrisanf, XX. yüzyılda Yunan Ortodoks kilisesinin başpiskoposlarından biridir. *–çn*

akraba, ihtiyat teğmeninin mülküne Napoleon işgalinden hemen sonra taşınmıştı ve kendisini bilimsel işlere vermiş, konuk odasında kalıyordu. Biliminsanlarının genelde olduğu gibi kendine has biriydi ama isim babası olduğu çocuğa bağlanmıştı ve onu bir dakika olsun yalnız bırakmıyor, devamlı surette matematik, kimya ve diğer bilimlerle besliyordu. Hatta, genç Janus'un hayatında ihtiyar Janus'un olmadığı tek bir günün bile geçmediğini söylemek mümkündür ve herhalde bu yüzden, başkalarını şaşırtan şeyler hiç ilgisini çekmiyordu: ihtiyarın hiç yaşlanmaması, tersine her geçen gün daha zinde ve güçlü görünmesi gibi. Yüzyılın sonlarına doğru ihtiyar Janus delikanlıya analitik, göreceli ve genel büyünün son sırlarını da açıkladı. Bunlar, bütün savaşlara ve devrimlere katılarak, tarihin bütün dönüm noktalarında az ya da çok cesaret göstererek, birlikte yaşadılar ve çalıştılar, ta ki Yüksek Okültasyon Kurumu Hususi İzat Çalışmaları'na gelene kadar.

Açık konuşmak gerekirse, giriş babındaki bütün bu malumat son derece yapmacık görünüyordu. Januslar'ın geçmişiyle ilgili tek şey biliyorduk: J. P. Tatsızov, 7 Mart 1841'de doğmuştu. Ne zaman ve nasıl Enstitü'nün müdürü olduğunuysa kesinlikle bilmiyorduk. A-Janus ve U-Janus'un aynı iki kişi olduğunu ilk tahmin edenin kim olduğunu da bilmiyorduk. Bunu Oyra-Oyra'dan öğrenmiştim ve anlayamadığım için inanmıştım. Oyra-Oyra da Giacomo'dan öğrenmiş ve o sırada genç ve aklı havada olduğu için inanmıştı. Boynuzluov'a temizlikçi kadın söylemişti ve o da, bunun çok basit bir şey olduğuna, üzerinde düşünmeye gerek olmadığına karar vermişti. Edik ise, Savaof Baaloviç ve Fyodor Simeoniç konuşurlarken işitmişti. Bu sırada genç bir teknisyendi ve genellikle Tanrı'dan başka her şeye inanırdı.

Dolayısıyla, Janus'un geçmişi şimdi son derece puslu görünüyordu. Ama geleceğini epeyce kesin olarak biliyorduk. Şimdilerde bilimden ziyade Enstitü'nün işleriyle meşgul olan A-Janus, yakın gelecekte pratik kontr-hareket teorisinin büyüsüne kapılacaktı. Bütün hayatını buna adayacaktı.

Bir arkadaş edinecekti. Kendisine ünlü Rus uzay pilotlarının hediye edeceği Foton adındaki şu küçük, yeşil papağanı. Bu olay, ya 19 Mayıs 1973'te ya da 19 Mayıs 2073'te olacaktı. Kurnaz Edik, hayvanın ayağındaki halkada bulunan 190573 rakamlarını böyle yorumlamıştı. Büyük olasılıkla da bu tarihten kısa süre sonra A-Janus nihayet çalışmalarında başarı kazanacak ve kuşkusuz bu sırada omzuna konmuş şeker dilenmekte olan papağanla birlikte kendilerini kontr-hareket unsurlarına dönüştürecekti. Tam bu anda, eğer kontr-hareketi doğru anlıyorsak, geleceğin insanlığı Janus Poliektoviç Tatsızov'u kaybedecek, ama geçmiş ona sahip olacaktı, zira A-Janus U-Janus'a dönüşecek ve zaman ekseninde geriye kaymaya başlayacaktı. Bunlar her gün karşılaşacaklardı ama A-Janus'un aklına, bütün bunların çok tuhaf olduğundan kuşkulanmak hiç gelmeyecekti, çünkü daha beşikten itibaren akrabasının ve öğretmeninin nazik, buruşuk suratına alışkın olacaktı. Ve her gece, yerel saatle saat tam 12'yi, dakikalar 00'ı, saniyeler 00'ı, saliseler 00'ı gösterirken A-Janus tıpkı bizim gibi, bu geceden yarın sabaha geçiş yapacak, ancak U-Janus, papağanıyla birlikte, tam da bu aynı bir mikrokuantuma eşit zaman aralığında, bizim bu gecemizden dün sabahımıza geçiş yapacaktı.

İşte bir, iki ve üç numaralı papağanların birbirine bu kadar çok benzemesinin nedeni buydu: Çünkü bunlar gerçekten bir ve aynı papağandılar. Zavallı ihtiyar Foton! Belki artık çok ihtiyarlamıştı, belki de soğuk almıştı ve ölmek için Roman'ın laboratuvarındaki çok sevdiği terazinin üzerine konmuştu. Ölüvermişti; acılı sahibiyse onun için bir cenaze töreni düzenlemiş ve küllerini havaya savurmuştu. Böyle yapmıştı çünkü ölü bir kontr-hareket unsurunun nasıl davranacağını bilmiyordu. Belki de biliyordu da ondan öyle yapmıştı. Ve biz, doğal olarak bunda geriye sarılan bir film gibi bir süreç gözlemlemiştik. Ayın dokuzunda Roman, fırında kül olmuş fotonun bir tüyünü buluyor. Fotonun cesedi yok, çünkü yarın yakıldı. Yarın, yani ayın onunda, Roman papağanı kültür tüpünde buluyor. U-Janus da o zaman müteveffayı

buluyor ve fırında onu yakıyor. Her nasılsa yanmayan tüy ise o günün sonuna kadar kalıyor ve tam gece yarısı ayın dokuzuna sıçrıyor. On biri sabahı Foton, hasta olmakla birlikte henüz canlı. Gözlerimizin önünde, terazinin altında ölüyor (bu teraziye konmayı bu sırada çok sevmekte) ve iyi yürekli Saşa Ardıçkuşu onu kültür kabına koyuyor; müteveffa burada gece yarısına kadar kalıyor ve ayın onuna sıçrıyor. Ayın onunda U-Janus onu bulacak ve yakacak, külünü rüzgâra savuracak, ama tüyü yok olmayacak ve gece yarısına kadar kalacak, gece yarısında onu sabahına sıçrayacak ve o gün de Roman bu tüyü bulacak. Foton on ikisi sabahı canlı ve sağlıklı, Boynuzluov'a bir röportaj veriyor ve bir parça şeker rica ediyor, ancak gece yarısı on biri sabahına sıçrayacak, hastalanacak, ölecek, kültür tüpüne konulacak, gece yarısı onu sabahına sıçrayacak, Roman tarafından bulunacak ve çöp kovasına atılacak. Ayın on üçünde, on dördünde, on beşinde ve ilerleyen günlerde papağan, hepimizi mutlu edecek bir şekilde neşeli, konuşkan olacak ve onu nazlandıracağız, şekerle ve biber tohumlarıyla besleyeceğiz ama U-Janus gelecek ve acaba papağanı bizi rahatsız ediyor mu diye soracak. Kelime-ilişkilendirme tekniği kullanarak papağandan insanlığın uzaya açılmasıyla ve kuşkusuz ki kendi geleceğimizle ilgili çok ilginç şeyler öğreneceğiz.

Tartışmamızın tam bu noktasına geldiğimizde, Edik aniden karamsarlığa kapıldı ve fotonun, kendisinin zamansız ölümüyle ilgili imalarından hiç hoşlanmamış olduğunu bildirdi. Her tür merhamet duygusuna yabancı olan Boynuzluov da, bir büyücünün ölümünün her zaman zamansız olacağını ancak er ya da geç bunu tadacağımızı vurguladı. Her neyse, dedi Roman, belki de papağan hepimizden çok onu sevmişti de bu yüzden sadece onun ölümünü hatırlıyordu. Böylece Edik, hâlâ bizlerden sonra ölme şansı olduğunu anladı ve keyfi yerine geldi.

Ancak ölümle ilgili bu konuşma, düşüncelerimizi melankolik bir kanala yöneltmişti. Hepimiz (tabii Boynuzluov dışında) U-Janus için ansızın üzülmeye başlamıştık.

Gerçekten de, düşünecek olursak, durum korkunçtu. Birincisi, dev bir bilimsel fedakârlık örneğini göstermişti, çünkü pratikte kendi fikirlerinin yeşermesini görme olanağından yoksundu. Dahası, hiç de parlak bir geleceği yoktu. Biz bir akıl ve kardeşlik dünyasına girmiştik, oysa her gün, çar Kanlı Nikolay'la, topak köleliği dönemiyle, Dekabristlerin kurşuna dizilmesiyle ve (kim bilir?) her türden zalim ve işkenceci bir dönemle karşılaşma yolunda ilerliyordu. Zamanın derinlerinde bir yerde, Saint Petersbourg Academie de Sciences'ın balmumuyla cilalanmış döşemelerinde, başına pudralanmış peruğunu geçirmiş bir meslektaşıyla karşılaşacaktı; bu, bütün hafta boyunca onu tuhaf bir şekilde izlemiş olacaktı ve şimdi ellerini kaldırarak ve gözlerinde korkuyla bağıracaktı: "Herr Tatsitsoff! Nasıl olur bu? Daha dün Zeitung'da sizin bir kalp krizinden öldüğünüz yazıyordu." Böylece onun, bir ikizi olduğunu veya haberin tamamen yanlış olduğunu söylemesi gerekecekti ama bu konuşmanın ne anlama geldiğini çok iyi bilecekti.

"Kesin şunu," dedi Boynuzluov. "Neredeyse oturup ağlayacaksınız. Hadi, başına bu işler gelecek diyelim ama öte taraftan gelecekte ne olacağını biliyor. Bizim görmek için daha çok sabretmemiz gereken gelecekteymiş adam. Üstelik belki bizim ne zaman öleceğimizi de çok iyi biliyor."

"Bu tamamen başka bir mesele," dedi Edik, üzgün bir tavırla.

"İhtiyarın işi çok zor," dedi Roman. "Gelecekte ona karşı daha nazik ve sıcak yaklaşmak gerek. Özellikle de sen, Viktor. Şu hödük tavırlarını bırak."

"Peki ya o neden boyuna bana musallat oluyor?" diye cevap verdi Viktor. "Yok ne hakkında konuşmuşuz da, yok nerede görüşmüşüz de."

"Şimdi neden sana musallat olduğunu anlıyorsun, adam ol da biraz efendi davran."

Viktor kaşlarını çattı ve soruların listesini inceliyormuş gibi bir poz takındı.

"Her şeyi ayrıntılarıyla açıklamalıyız ona," dedim. "Bildi-

ğimiz her şeyi. Yakın geleceğini devamlı surette kendisine haber vermeliyiz."

"Hay aksi!" dedi Roman. "Bu kış ayağını kırmıştı. Buzda kayarak."

"Uyarmak gerek," dedim kararlı bir tavırla.

"Ne?" diye sordu Roman. "Ne dediğinin farkında mısın sen? Çoktan iyileşti ayağı."

"Ama aslında henüz kırılmadı onun açısından," diye itiraz etti Edik.

Birkaç dakika meseleyi anlamaya çalıştık. Sonunda Viktor atıldı:

"Bir dakika! Nedir bu? Çocuklar, sorulardan birinin üzerine çarpı atılmamış."

"Hangisi?"

"Papağanın tüyü nereye kayboldu?"

"Öyle ya, nereye?" dedi Roman. "Ayın sekizine sıçradı. Ayın sekizinde de ben yanlışlıkla bir alaşım yapmak için fırını çalıştırdım."

"Yani bu ne anlama geliyor?"

"Ama çöp sepetine attım onu. Sekizinde, yedisinde ve altısında onu hiç görmedim. Hımmm... Nereye gitti acaba?"

"Temizlikçi kadın atmıştır," dedim.

"Gene de ilginç bir konu," dedi Edik. "Diyelim ki, kimse yakmadı onu. Yüzyıllar geriye gittikçe nasıl görünürdü acaba?"

"Daha ilginç şeyler de var," dedi Viktor. "Örneğin, Janus pabuçlarıyla onların imal edildiği Çokgezer fabrikasına giderse ne olur? Ve akşamleyin yediği yemeğe ne oluyor?"

Ancak hepimiz iyiden iyiye bitkin düşmüştük. Bir süre daha tartıştık, sonra Saşa Ardıçkuşu girdi içeri, divandan kaldırdı bizi, radyosunu açtı ve iki ruble dilenmeye başladı. "Hadi, versenize," diye inildiyordu. "Paramız yok," diye cevap veriyorduk. "Bir bakın, belki kalmıştır Ne olur verseniz!" Tartışmak mümkün değildi, böylece yemeğe gitmeye karar verdik.

"Nihayetinde," dedi Edik, "varsayımımız hiç de öyle fantastik değilmiş. Belki U-Janus'un kaderi çok daha merak uyandırıcıdır."

Çok mümkün, diye düşündük ve yemekhaneye yürüdük.

Bir koşu elektronik bölümüne gidip yemeğe çıktığımı haber verdim. Koridorda U-Janus'la karşılaştım; dikkatle bana baktı, nedense gülümsedi ve dün karşılaşıp karşılaşmadığımı sordu.

"Hayır, Janus Poliektoviç," dedim. "Dün sizinle karşılaşmadım. Dün Enstitü'de değildiniz. Dün, Janus Poliektoviç, sabah erkenden Moskova'ya uçtunuz."

"Ah, evet," dedi. "Karıştırmış olacağım."

Öyle tatlı gülümsedi ki bana, bir anda karar aldım. Kuşkusuz bu benim açımdan bir parça küstahçaydı ama son zamanlarda Janus Poliektoviç'in bana gayet iyi davrandığını biliyordum ve bu da, aramızda bir tatsızlık çıkma ihtimali olmadığı anlamına geliyordu. Alçak sesle, dikkatle etrafa bir göz attıktan sonra sordum:

"Janus Poliektoviç, izninizle, size bir soru sorabilir miyim?"

Kaşlarını kaldırdı, bir süre dikkatle bana baktı ve sonra, aklına bir şey gelmiş gibi konuştu:

"Lütfen, buyurun. Sadece bir soru mu?"

Haklı olduğunu anladım. Bütün bunlar tek bir soruya sığdırılamazdı. Savaş olacak mı? Başıma ne gelecek? Evrensel mutluluk reçetesi bulunacak mı? Yeryüzündeki son salak da ölecek mi acaba bir gün?

"Yarın sabah uğrasam size, mümkün mü?"

Başını salladı ve sanırım biraz aksili bir tavırla cevap verdi:

"Hayır. Bu mümkün değil. Yarın sabah, Aleksandr İvanoviç, Kitejgrad fabrikasına çağrılacaksınız ve benim de bir iş gezisine çıkmam gerekecek."

Kendimi aptal gibi hissettim. Karşı karşıya bulunduğum, özgür irade sahibi bir adamdan gelen, kesin olarak belirlen-

miş, benim davranışlarımdan ve çalışmalarımdan bağımsız bu determinizmde çok aşağılayıcı bir şeyler vardı. Ve benim Kitejgrad'a gitmek isteyip istemediğim hiç önemli değildi. Kaçınılmazlıktı mesele. Ne ölebilirdim, ne hasta olabilirdim, ne kapris yapabilirdim; kaderim belliydi ve ilk defa, bu kelimenin korkunç anlamını hissettim. Örneğin idama veya körlüğü yazgılı olmanın kötü bir şey olduğunu bilirdim her zaman. Ama dünyadaki en güzel kıza âşık olmaya, dünyanın çevresinde bir seyahate çıkmaya ve Kitejgrad'a iş gezisine gitmeye (en son üç ay önce gitmiştim oraya) yazgılı olmanın da, çok sevimsiz olabileceği görülüyordu. Geleceği bilmek, şimdi tamamen başka türlü görünüyordu gözlerime.

"İyi bir kitabı sondan okumaya başlamak kötü bir şey, değil mi?" dedi Janus Polievtoviç, açık yüreklilikle bakarak yüzüme. "Sorularınıza gelince, Aleksandr İvanoviç. Anlamaya çalışın, Aleksandr İvanoviç, herkes için tek bir gelecek yoktur. Bir sürüdür bunlar ve her bir davranışınız onlardan birini yaratır. Bunu anlayacaksınız," dedi inandırıcı bir tavırla. "Mutlaka anlayacaksınız bunu."

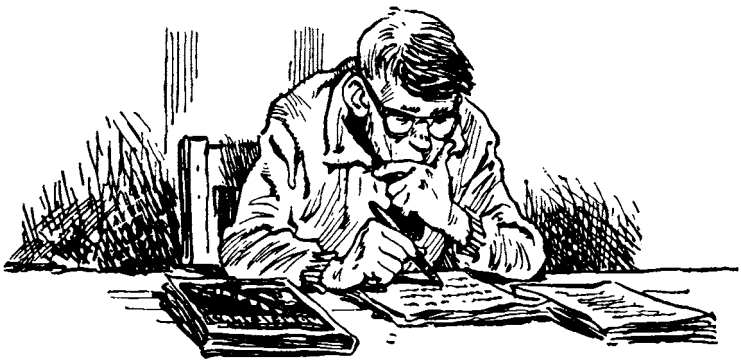
Gerçekten de epey geç anladım bunu.

Ama bu da tamamen başka bir hikâye.

Notlar

YOKHİÇ bilgisayar laboratuvarı yöneticisi A. İ. Privalov'dan (PhD) kısa bir sonsöz ve notlar

Yüksek Okültasyon Kurumu Hususi İzat Çalışmaları Enstitüsü'ndeki hayatıma dair ortaya konulmuş olan bu denemeler, beni görüşüme göre, kelimenin dar anlamında gerçekçi olmaktan uzaktır. Ancak bunlar gene de G. Hemenanlargil ve B. Seracı'nın analojik eserlerine konu olan tarzdan büyük ölçüde farklı oldukları cihetiyle, son derece yararlıdır ve bu eserlerin geniş okur kitlelerine önerilmesinde yararlı olmuşlardır.

Öncelikle şuna işaret etmek gerekir ki, elinizdeki denemelerin yazarları, durumu kavramakta ve Enstitü'nün çalışmalarındaki ilerici nitelikleri gericilikten ayırt etmekte başarılı olmuşlardır. Bu denemeler, Hopgeldio'nun hokuspokusları hakkındaki büyüleyici makaleleri veya Mutlak

İfran Bölümü'nün çalışanlarının sorumsuz kehanetlerinin coşkun önermelerini okurken olduğu gibi bir öfkeye neden olmamaktadır. Dahası, yazarların insana olduğu gibi büyüye de inandırıcı yaklaşımları oldukça yerindedir. Yazarlara göre büyü, korku uyandırıcı bir coşkunluk ve takdir nesnesi değildir, ancak sinirleri bozuk, bu dünyadan olmayan, boyuna gözlüklerini kaybeden, bir serserinin burnunun üzerine yumruğunu indirme yetisinden yoksun ve sevdiği kıza "Diferansiyel ve İntegral Hesaplamaları" kitabından alıntılar okuyan bir televizyon delisi de değildir. Bütün bunlar demektir ki, yazarlar inandırıcı bir üslupla konuyu ele almışlardır. Yazarlar ayrıca, Enstitü ortamını ona yeni katılmış birinin bakış açısından sundukları ve de büyünün yasalarıyla idarenin yasaları arasındaki derin bağıntıyı kaybetmedikleri için de övgü ve saygınlığı hak etmektedirler. Bu denemelere içkin olan yetersizliğine gelince, bunların ezici bir çoğunluğu yazarların temel bir takım insani oryantasyonlarının sonucudur. Bu meslekten yazarlar, mütemadiyen, sanatsal hakikat denilen şeyi olgusal hakikat denilen şeye tercih etmektedirler. Ve gene meslekten yazarlar olduklarından, bunlar, edebiyat dünyasının çoğunluğu gibi, modern büyü meselelerine ısrarla duygularıyla yaklaşmaktadırlar ve bu meseleler hakkında temel bilgiden yoksundurlar. Ben, bu denemelerin yayınlanmasına hiçbir surette karşı olmamakla birlikte, kendimi bazı somut hata ve tutarsızlıklara işaret etmekle yükümlü hissediyorum.

1. Denemelerin başlığı, bana öyle geliyor ki, muhtevalarıyla örtüşmemektedir. Kuşkusuz aramızda yaygın bir kullanıma sahip olan ve haftasonlarının bile çalışmaya adanması gibi yüce bir amacı ifade eden *Pazartesi Cumartesiden Başlar* başlığını kullanmak suretiyle yazarlar belli ki, büyücülerin dinlendikleri zamanlarda bile aslında aralıksız çalışmakta olduklarını söylemek istemişlerdir. Gerçekten de durum, büyük ölçüde böyledir. Ancak denemelerde bu görünmemektedir. Yazarlar, faaliyetlerimizin egzotik

veçhelerinin büyüsüne fazlasıyla kapılmışlar ve daha çekici macera ve etkileyici epizotları ortaya koyma eğilimlerinden kaçınamamışlardır. Her büyücünün hayatının özünü teşkil eden ruhun maceraları, bu denemelerde neredeyse hiç yansıtılmamıştır. Elbette, üçüncü kısmın son bölümünü bunun dışında tutuyorum; yazarlar burada, düşünsel faaliyeti yansıtmaya çalışmışlarsa da, daha ziyade amatörce ve elemanter bir mantık probleminin nankör malzemesi üzerinde durmuşlardır. (Bu hususdaki görüşlerimi yazarlara bildirdiğimde, omuzlarını silkmişler ve gücenik bir tavırla, bu denemeleri çok ciddiye aldığımı söylemişlerdir.)

2. Bir bilim olarak büyünün problemlerine dair yukarıda anılan bilgisizlik, baştan sona bütün kitapta yazarlara kötü şakalar da yapmıştır. Örneğin, M. F. Redkin'in bitirme tezinin formülasyonunda, on dört (!) hata ortaya koymuşlardır. Çok hoşlandıkları anlaşılan, önemli bir kavram olan hiperalan, muhtelif defalar yersiz bir şekilde ısrarla metne sokulmuştur. Belli ki, divan-dönüştürücünün bir M-alanı değil de Mü-alanı yarattığı, bilgileri dâhilinde değildir. Abıhayat teriminin kullanılması iki yüzyıl önce tedavülden kalkmıştır. Akvavitometre adındaki gizemli alet ve Aldan adındaki bilgisayar da gerçekte yoktur. Bilgisayar laboratuvarının yöneticisi, ancak pek nadiren programları kontrol eder; bu kontrol işini yapan programcı-matematikçiler vardır (bu görevde iki meslektaşımız bulunmaktadır ki, yazarlar bunları ısrarla bayan olarak tanıtmaktadırlar). İkinci kısmın birinci bölümündeki materyalizasyon uygulamalarının tasviri, berbat bir şekilde yapılmıştır: Yazarların bilinçli olarak kullanmış oldukları anlaşılan berbat terminoloji kullanımı örnekleri arasında "magistatum vektörü" ve "Auer efsunu" da bulunmaktadır. Stokes eşitliğinin materyalizasyonla bir ilişkisi yoktur ve Satürn de bu sırada hiçbir suretle terazi burcunda bulunmamaktadır. (Bilhassa bu son hata kesinlikle bağışlanamazdır; zira tarafıma, yazarlardan birinin

meslekten astronom olduğu bilgisi iletilmiştir.)* Bu türden tutarsızlık ve hatalar listesi kolaylıkla düzeltilebilir türdendir, ancak ben bu yönde bir girişimden kaçınıyorum, zira yazarlar tek bir satırı bile değiştirmeyi kategorik olarak reddetmişlerdir. Bunlar ayrıca, aslında anlamadıkları terminolojiyi çıkarmayı da reddetmişlerdir. Biri, bunun bir ambiyans sağlamak için gerekli olduğunu, diğeri de bunun anlatıyı renklendirdiğini söylemiştir. Ben de, okurların ezici bir kitlesinin hatalı terminoloji kullanımını ayırt edemediğini ve ayrıca, hangi terminoloji kullanılırsa kullanılsın, mantıklı bir okurun buna inanmayacağını kabul etmek zorunda kaldım.

3. Yazarlardan birinin ifade ettiği şekilde söyleyecek olursam, yukarıda anılan sanatsal hakikate erişmeye ve yazarlardan diğerinin ifade ettiği şekilde söyleyecek olursam, karakterlerin eserdeki şekillendirilmesine yönelik uğraş, hikâyede rol oynayan gerçek insanların imgelerinde ciddi bir bozulmaya yol açmıştır. Nitekim yazarlar, kahramanları küçük düşürmeye meyletmişler ve bu nedenle az ya da çok, sanırım sadece Hopgeldio örneğinde ve kısmen de Cristobal Junta'da belli bir inandırıcılık seviyesi yakalamışlardır (bütün diğerlerinden çok daha başarılı bir şekilde tasvir edilmiş olan vampir Alfred'in epizodik yansımaların saymazsak). Yazarlar örneğin, Boynuzluov'un kaba ve küfürbaz olduğunu iddia etmekte ve okurun, Boynuzluov'un bu kabalığı bağlamında uygun bir kavrayış tesis edebileceklerini sanmaktadırlar. Evet, Boynuzluov gerçekten de kaba biridir. Fakat bu denemelerde tasvir edilen Boynuzluov tam da bu nedenle, gerçek Boynuzluov ile karşılaştırıldığında, (yazarların kendi terminolojileriyle) "yarı şeffaf bir mucit" olarak görülmektedir. Aynı durum, Amperyan'ın herkesin malumu olan nezaketi için de geçerlidir. R. P. Oyra-Oyra, denemelerde tamamen gayri-

* Arkadi N. Strugatski Japon kültürologu, Boris N. Strugatski ise astronomdu. *-çn*

cismani olarak tasvir edilmiştir, oysa tam da bu dönemde ikinci karısından boşanmış ve üçüncü evliliğine hazırlanmaktaydı. Bu örnekler, umut ederim ki, bu hikâyelerde çizilmiş bulunan benim portrem hakkında kuşkulandırmak açısından yeterli olacaktır.

4. Resimlerle ilgili birkaç söz:
Resimler son derece gerçekçi hazırlanmışlardır ve kesinlikle inandırıcıdırlar (Hatta çizerin, kabalistler ve falcılarla dolaysız ilişkisi olduğunu bile düşünmüştüm.) Bunun gerçek bir yetenek olduğuna kuşku yoktur, denemelerdeki birçok yanlışlara rağmen nesnel gerçeklikten bir adım bile sapmamıştır. Aynı zamanda dünyaya kesinlikle, ehliyetlerine yukarıda değinmiş olduğum yazarların gözleriyle bakmamış olduğu da ortadadır. Ancak umut ederim ki, YOKHİÇ çalışanlarına içkin olan mizah duygusu, onları karaçalma, laf dolandırma, yanlış bilgi verme vb. şeklinde bir edebi-eleştirel yola sapmaktan alıkoyacaktır.

Yazarlar benden, kitapta karşılaşılan ve anlamı az bilinen belli bazı kelimeler hakkında izahatta bulunmamı rica ettiler. Bu talebi yerine getirirken bazı güçlüklerle karşılaştım. Doğal olarak, yazarların uydurmuş olduğu terminolojiyi (akvavitometre, temporal bore, vb.) açıklamaya niyetim yok. Ama geniş bir uzmanlık bilgisi gerektiren terminolojiyi açıklamanın pratik yararı olacağını da düşünmüyorum. Örneğin hiperalan kavramını fiziksel vakum teorisi hakkında pek az bilgisi olan birine açıklamak mümkün değildir. İhlal kavramıysa daha derin anlamlıdır ve dahası, farklı okullar bunu farklı anlamlarda kullanmışlardır. Kısacası ben, bir yandan yaygın bir şekilde bilinen, öte yandan da çalışmalarımızda geniş bir uygulama alanı ve özgül anlamlar kazanan isim, terim ve kavramları açıklamayı tercih ettim. Bundan başka, büyüyle doğrudan bir ilişkisi olmamakla birlikte benim görüşüme göre okurun kafasını karıştırabilecek bazı kelimeleri de yorumladım.

Augurlar: Eski Roma'da kuşların uçuşlarına ve davranışlarına bakarak gelecekten kehanette bulunan rahipler. Bunların ezici çoğunluğu, bilinçli dolandırıcılardı. Bu durum, her ne kadar bugün yeni yöntemler uyguluyor olsalar da, önemli bir derecede enstitüdeki augurlarda da görülür.

Anasefalon: Beyin ve kafatası olmayan, doğuştan özürlü birey. Genelde anasefalonlar doğum sırasında veya birkaç saat sonra ölürler.

Betsalel, Lev Ben: İmparator II. Rudolph'un saray simyacısı, ünlü Ortaçağ büyücüsü.

Basilisk: Masallardaki yılan kuyruklu, horoz gövdeli, bakışlarıyla öldüren yaratık. Gerçekte, soyu neredeyse tükenmiş olan, tüylerle kaplı, ilk kuşlar olan arkeoteriksin atası, Afrika pangoline benzer bir tür. Hipnotize etme yeteneği vardır. Enstitü'nün vivaryumunda bunlardan iki örnek saklanmaktadır.

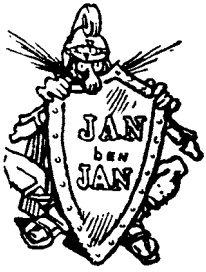
Cin: Arap ve Pers mitolojilerinde kötü ruh. Neredeyse bütün cinler, Kral Süleyman'ın ve onun çağdaşı büyücülerin suretidirler. Askeri ve siyasi serserilik amaçlarıyla kullanılırlar. İğrenç karakterleriyle, kabalıklarıyla ve minnet duygusundan tamamen yoksun olmalarıyla tanınırlar. Bunların cehalet ve saldırganlığı öyledir ki, günümüzde neredeyse hepsi hapiste bulunmaktadır. Çağdaş büyüde ancak deneysel amaçlarla gerektiği ölçüde kullanılırlar. E. Amperyan, on üç cinden alınan numunelere dayanarak kara cahil bir salağın topluma verebileceği zararın niceliğini ölçmüştür.

Danaus'un kızları: Yunan mitolojisinde, babaları Danaus'un emriyle kocalarını öldüren kızlar. İlkin dipsiz fıçılara su doldurma cezasına çarptırılmışlardı. Ancak cezanın temyizinin ardından mahkeme, zorla evlendirilmiş olmaları gerçeğini dikkate aldı. Bu hafifletici sebep nedeniyle, biraz daha az saçma olan bir işle uğraşmalarına izin verildi. Bunlar bizim Enstitü'de, aslında yakın zamanda döşenmiş olan asfaltları kırmakla uğraşmaktadırlar.

Delfi kâhinleri: Eski Yunan'daki rahibe kâhinler. Bunların başı olan Pithia, zehirli buharları soluyarak haber verirdi. Bizim Enstitü'de bunlar faal değildir. Çok sigara içerler ve genel kehanet teorisiyle ilgilenirler.

Drakula, Kont: XVII.-XIX. yüzyılların ünlü Macar vampiri. Aslında hiçbir zaman kont olmadı. İnsanlığa karşı büyük suçlar işledi. Hafif süvariler tarafından yakalanıp geniş bir kalabalığın önünde kavak ağacından bir kazığa geçirildi. Olağanüstü hayatta kalma yetileriyle ayırt edilir. Otopsisinde vücudundan bir buçuk kilo katıksız gümüş kurşun çıkarılmıştı.

Fantom: Hayalet. Çağdaş görüş açısından nekrobiyotik bilgi yoğunlaşması. Fantomlar, tamamen zararsız olmakla birlikte batıl bir inanca neden olurlar. Hukuken tanık olarak sayılmamakla birlikte, Enstitü'de tarihi hakikatin tetkiki amacıyla kullanılırlar.

Gian ben Gian: Eski bir kâşif veya eski bir savaşçı. Adı her zaman kalkanla ilişkili olarak anılır. (Örneğin, G. Flaubert'in *La Tentation de Saint Antoine* adlı eserinde adı geçer.)

Gnom: Batı Avrupa masallarında çirkin, yeraltındaki hazineleri koruyan cüce. Yukarıda birkaç gnomdan söz ettim. Bunlar gerçekten de çirkin ve gerçekten de cücedirler ama hazineden filan anlamazlar. Gnomların çoğunluğu unutulmuş ve büyük ölçüde kurutulmuş suretlerdir.

Goblin: Batıl inançlı insanların düşüncesine göre içinde yaşanılan her evde bulunabilen doğaüstü bir varlık. Aslında gob-

linlerde doğaüstü hiçbir şey bulunmaz. Bunlar ya yeniden eğitimden geçirilmemiş, düşmüş büyücüler ya da gnomlarla bazı ev hayvanlarından oluşan melez yaratıklardır. Enstitü'de Taşyerov'un idaresinde kalifiye eleman gerektirmeyen ıvır zıvır işler için kullanılırlar.

Golem: Lev Ben Betsalel tarafından çamurdan yapılmış olan, bilgisayar tabanlı ilk robotlardan biri. (Örneğin Çekoslovak komedi filmi "*İmparatorun Fırıncısı*"ndaki golem, aslına çok benzemektedir.)

Gulyabani: bak. Upır.

Harpia: Yunan mitolojisinde kasırga tanrıçası, gerçekteyse seçilim alanında çalışan erken dönem büyücülerin deneylerinin bir yan ürünü. İhtiyar kocakarı kafalı kızıla çalan büyük bir kuş görünümündedir. Son derece pis, açgözlü ve kavgacıdır.

Hidra: Eski Yunanlılarda fantastik, bir sürü başı olan su yılanı. Bizim Enstitü'deki hakiki çok başlı sürüngen ise Yılan Gorınıç ve Loch Ness canavarının kızıdır.

Homunkulus: Ortaçağın okuma-yazma bilmeyen simyacılarının anlayışına göre imbikte yaratılan, insana benzer bir yaratık. Ancak aslında imbikte yapay olarak bir şey yaratılamaz. Homunkuluslar özel otoklavlarda sentezlenir ve biyomekanik modellemeler için kullanılırlar.

İfrit: Bir cin türü. Doğaları gereği ifritler, güçlü Arap savaş ağalarının iyi korunmuş suretleridir. Diğer cinlerden son derece disiplinli olmalarıyla ayırt edildiklerinden, Enstitü'de

Taşyerov tarafından silahlı muhafız olarak kullanılırlar. İfritlerin ateş püskürtme mekanizmaları yeterince incelenmemiştir ve ileride de incelenecekmiş gibi görünmemektedir, zira kimsenin bunlara ihtiyacı yoktur.

İnkubus: Muhtelif türlerden yaşayan ölüler, dirilerle evlenmeye eğilimlidirler. Yokturlar. Teorik büyüde "inkubus" terimi, tamamen başka bir anlamda kullanılır: yaşayan organizmanın negatif gücünün ölçü birimi olarak.

İnkunabula: İlk basılan kitaplara böyle denilir. İnkunabulaların bir kısmı, devasa boyutlarıyla ayırt edilir.

Kadavra: Genel olarak konuşulacak olursa, hayat belirtisi gösteren cansız varlık: portre, makale, idol, korkuluk. (Örneğin, bkz. A. N. Tolstoy, Kont Cagliostro.) Tarihteki ilk kadavralardan biri, heykeltıraş Pygmalion'un Galatea adlı eseridir. Kadavralar çağdaş büyüde kullanılmazlar. Doğası itibariyle fenomenal olarak aptaldırlar, kaprislidirler, isteriktirler ve eğitime neredeyse hiç gelmezler. Kadavralar Enstitü'de bazen ironik olarak defolu suretler ve surete benzer elemanlar olarak da anılırlar.

Kâhin: Eskilerin tasavvuruna göre, tanrılarla insanlar arasında bir iletişim aracı: kuşların uçuşu (augurlar tarafından kullanılır), ağaçların hışırtısı, falcının düşleri, vb. Kehanetin yapıldığı yere de orakl denirdi. Solovets oraklı, küçük, karanlık bir odadır; yıllardır buraya küçük kehanetler için büyük bir bilgisayar konulması planlanmaktadır.

Kitsune: bak. Kurtadam.

Klan: Burada: kabile. Kader kitabının yayıncılarının neden ramapiteklere klan dediğini tam olarak hatırlamıyorum.

Kurtadam: Bir dizi hayvan suretine girebilme yeteneği olan insan. Bunlar arasında kurt (werewolf), tilki (kitsune) vb. bulunur. Batıl inançlı insanlar arasında nedense korkuya neden olur. Örneğin V. P. Boynuzluov, azı dişi ağrıdığında horoza dönüşmüş ve anında iyileşmişti.

Levitasyon: Herhangi mekanik bir düzenek olmaksızın havada yükselebilme yetisi. Kuşların, yarasaların ve böceklerin levitasyonu iyi bilinir.

Malleus Maleficarum: Üçüncü mertebeden soruşturmalarla ilgili eski bir el kitabı. Cadıların Çekici anlamına gelir. Din adamları tarafından bilhassa cadıları açığa çıkarmak için geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Günümüzde modası geçmiş olarak değerlendirilir.

Maxwell cini: Büyük İngiliz fizikçisi Maxwell'in düşünsel deneyinin önemli bir unsuru. Bu cin, termodinamiğin ikinci ilkesine saldırıyla görevlendirilmişti. Maxwell'in düşünsel deneyinde cin, hareketli moleküllerle dolu bir tüpün iki bölümü arasındaki bir yarığa yerleştirilir. Cinin görevi, hızlı moleküllerin bir bölmeden diğerine geçişine izin vermek ve yavaş moleküller geçmek istediğinde de yarığı kapatmaktır. Dolayısıyla ideal bir cin, herhangi bir iş yapmayıp sadece ikinci dereceden bir ısı makinesi işlevi görmek suretiyle bölmelerden birinde çok yüksek, diğerinde de çok düşük bir sıcaklık ortaya çıkarır. Ama böylesi cinler ancak yakın zamanlarda ve sadece bizim Enstitü'müzde ortaya çıkarak faaliyete geçirilmiştir.

Davut yıldızı: Dünya edebiyatında, altı köşeli, büyünün sembolü olan, olağanüstü mucizevi nitelikleri haiz yıldız. Günümüzde ise, diğer birçok geomet-

rik efsunlar gibi gücünü kaybetmiş ve yalnızca cahilleri kandırmakta kullanılmaktadır.

Ramapitek: Çağdaş görüşe göre, pitenkantropların evrim merdivenindeki dolaysız ataları.

Richard, Segure: "Segure Richard'ın Gizemi" adlı fantastik romanın kahramanı, üç boyutlu fotoğrafçılığın mucidi.

Taksidermist: Hayvanların içini dolduran kişi. Yazara bu terimi kullanmasını önerdim, zira C. J. Junta kendisine böyle denildiğinde kudurur.

Tersiya: Saniyenin altmışta biri.

Upanişadlar: Dört kutsal kitap üzerine eski Hint şerhiyeleri.

Upır: Halk masallarındaki kan içici ölü. Öyle bir şey yoktur. Aslında upırlar (gulyabaniler, vampirler) şu veya bu nedenle soyut kötülük yolunu seçmiş olan büyücülerdir. Bunlara karşı korunmak için temel araç, ahşap kazık ya da saf gümüşten dökülmüş kurşunlardır. Upır kelimesi metindeki her yerde figüratif anlamda kullanılmıştır.

Vampir: bkz. Gulyabani.

A. Privalov

Sonsöz

Boris Strugatski

Büyücüler ve cadılarla ilgili bir hikâyeyi çok önceleri, daha 50'lerin sonlarında düşünmeye başlamıştık. Başlangıçta hikâyedeki olayları kafamızda canlandırmaktan tamamen uzaktık, tek bildiğimiz, kahramanlarımızın bütün ülkelerin masallarından, efsanelerinden, mitlerinden ve korku hikâyelerinden alınan karakterler olması gerektiğiydi. Bütün bunlar, arka plandaki çağdaş, bütün işe yaramaz ıvır-zıvırıyla dört başı mamur bir bilimsel enstitüde, birincisi, yazarların (herkesin bildiği gibi) kişisel tecrübelerine, ikincisi de, tanıdığımız sayısız bilim çalışanının hikâyelerine bağlı olacaktı. Uzun süre, fıkraları, lakapları, geleceğin kahramanlarının gülünç niteliklerini topladık ve bunları farklı farklı kâğıt parçalarına not ettik (tabii bu kâğıtlar daha sonra, her zaman olduğu gibi, kayboldular). Ancak gerçek bir olay örgüsü yoktu: hiçbir şekilde ne bir konu, ne de akış düşünmüştük.

Her şey, yağmurlu bir akşam vakti, bilimler akademisinin ana gözlemevi olan Pulovskoy'dan iki çalışanın, asistan B. Strugatski ile uzman mühendis Lidiya Kamionko'nun birlikte can sıkıntısı çektikleri Dağlık Kislovodsk gözlemevinde başlamıştı. 1960 yılı ekim ayıydı. Boris, Kuzey Kafkasya'nın rutubetli ve yeşil dağlarında Büyük Teleskop için yer arama çabasından vazgeçmişti ve şimdi, keşif araçlarının nakliyesiyle, geride bırakılanların demirbaşa geçirilmesiyle, raporların yazılmasıyla ve diğer tatsız şeylerle ilgili her çeşit resmi işlemin bitmesini bekliyordu. Yeni bir cihazın onarımı için dağ istasyonuna gelmiş olan A. A. Kamionko ise havaların

berbat olması yüzünden çaresizce işsiz güçsüz oturuyordu, zira astronomik gözlemler için iklim çok önemliydi. Böylece can sıkıntısından her nasılsa bir akşam, başı ve sonu olmayan küçük bir masal yazmaya koyuldular – hikâyede aynı türden bir yağmur, bir tele asılı aynı türden donuk bir lamba, üzerine eski mobilyalar ve cihazlarla dolu sandıklar atılmış aynı ıslak veranda, aynı kasvetli can sıkıntısı vardı, ama aynı zamanda çeşit çeşit eğlenceli şeyler ve kesinlikle olanaksız işler de vardı: hiçliğin içinden tuhaf ve acayip tipler çıkıyordu, bunlar bazı büyüler, saçma ve gülünç konuşmalar yapıyorlardı ve bu dört sayfalık, kesinlikle sürrealist abrakadabra, şu ünlü sözlerle bitiyordu: "DİVAN YOKTU!"

Boris eve Moskova üzerinden döndü. Orada eş-yazar olduğu kardeşine uğradı ve bu taslağı aile çevresinde okudu. Metin, dostça kahkahalar ve takdirle karşılandı. Ama gene de, gizemli bir şekilde kaybolan divanın aslında masalsı dönüştürücü-divan olduğu, aynı yerde tasvir edilen tuhaf tiplerin ise bu divanın peşinde koşan büyücüler olduğu düşüncesi aklımıza gelmemişti. Her şeyin bir sırası vardı, yaklaşık bir yıllık bir tefekkür ve ön yükleme.

"Pazartesi..."nin yazım hikâyesi her nasılsa belleğimde kaybolmuş. Hem de öyle bir kaybolmuş ki, şimdi bile, mektup ve günlüklerden dağınık pasajları okurken, meselenin ne olduğunu çoğu zaman anlayamadığımı fark ediyorum.

Mektuplar:

19.03.1961 – Arkadi: "... Göğün Sekizinci Katı'na boşuna takılmışsın..." (Bir numaralı tuhaflık: "Göğün Sekizinci Katı," "Pazartesi..."nin ilk geçici adlarından biriydi. Ama hakikaten de 1961 Mart ayı gibi erken bir tarihte mi takılmıştım göğe? Bugün bakınca, olanaksızmış gibi geliyor bu.)

23.07.1961 – Arkadi: "... şu 'büyücülerin' işini bitirsek mi acaba? Dört folyodan fazla değilse çok kötü..."

04.08.1961 – Arkadi: "... Büyücüler hakkında düşünce. Bilmiyorum. Bu, küçük ama eğlenceli bir şey olmalı. En çok üç folyo. Üç bölüm. İlki yazıldı..." (İki ve üç numaralı tuhaflık. Bu "büyücülerin işini bitirmek" de nesi? Yani bu sırada

elimizde hazır bir şeyler vardı da, bir tek "işini bitirmek" mi kalmıştı? Ve "ilki yazıldı" da ne demek? Bana kalırsa o sırada elimizde, karalama şeklinde bile olsa yazılmış hiçbir şey yoktu. Tuhaf, tuhaf.)

"... İkincisi. Kahraman, artık büyücülerinin onu rahat bırakacağından emin. Ama bütün gün nereye giderse gitsin büyücüler onu ve sekreteri gibi olan Sivilce'yi izliyorlar. Bunlar duvarlardan ve kanalizasyon rögarlarından kafalarını uzatıyor, ona anlaşılmaz işaretler yapıyor, kızlarla randevularında rahatsız ediyorlar; beriki çileden çıkmaya başlayınca da kederli ulumalarla uçup gidiyorlar. Bunların sersemlikleri ve cahillikleri şaşkınlık yaratıyor. Çarpım tablosunu yediye kadar sorarsan, bir büyücüyü sıradan insanlardan kolayca ayırt edebilirsin. Kâinatın her yerinden büyücüler dünyada toplanmışlar. Bunların hatıraların ötesindeki zamanlarda kaybedilmiş Beyaz Tez'e ihtiyaçları var – bu tezi bir ağaca gizlemişlerdi, tez sonra çalışma odasındaki divana geldi, sonra da bizim kahramanımızın eline ulaştı..."

Ve böyle devam ediyor.

(Bu Sivilce de kim? Neden söz ediliyor burada? Ancak, ister bu zamana kadar bir şeyler yazılmış olsun, isterse de hiçbir şey yazılmamış olsun, belli ki geleceğin "Pazartesi..."si başlangıçta, sonundakinden tamamen farklı.)

01.11.1962 – Arkadi: "... Çocuk Edebiyatı Yayınları'nın 1964 yılı planları için bizim çalışmayı 'Gökyüzünün Yedinci Katı' adıyla bildirdim. Gerçi bu isim şimdilik şart değil ama kitabı yazmak gerek. Büyücülerle ilgili. Hafif bir şey. Neşelicene. Örgü yok. Ya ne var? Düş. Ya?"

"...Andeyev, Gromova, Dnyeprovi, Poleşuk, Parnov ve Yemtsov'la birlikte Politeknik Müzesi'nde konuşma yaptım. ... Kürsüde yumruğumu indirip şöyle böğürdüm: 'Artık şart: Cadılar ve büyücülerle ilgili yazacağız, bilim bizim için Tanrı'nın emri değil.' Bir görecektin! Kahkahalar, alkışlar, protestolar!"

Kuvvetle muhtemeldir ki, o zamana değin zulamızda bir şeyler birikmişti; Kislovodsk'taki taslak da elden geçirilmiş

ve gelecekteki "Patırtı" bölümlerinden birinin hacmine ulaşmıştı. Ama işte, nihayet:

Arkadi'nin günlüğü, 06.09.1963: "Boris bana uğradı, '*Tanrı Olmak Zor İş*'in üzerinde bir şeyler yaptık, 'Divanın Çevresindeki Patırtı'nın planını hazırladık."

Arkadi'nin günlüğü, 18.01.1964: "26 Aralık'ta (1963) Leningrad'dan döndüm. 'Divanın Çevresindeki Patırtı'yı yazdık."

Nihayet! Gelecekteki romanımızın ilk bölümü şeklini almıştı; üç yıl geçtikten sonra. Ancak bütün metni tamamlamamız için daha çok zaman gerekti. Bu sırada bir sürü notlar, taslaklar, gülünç pasajlar ve küçük fikirler de birikmişti.

"İnsan, büyücü olabilecek bir hayvandır. Bir kurt, kurt olarak doğar ve hayatı boyunca kurt olarak kalır. Domuz, domuz olarak doğar ve bütün hayatı boyunca öyle kalır. İnsan, bir maymun olarak doğar, ama büyüdüğünde kurt, domuz veya büyücü olabilir."

"Enstitü'nün yöneticisi kurtadam Kir Janus. Şekil değiştirebilir. ... Baba, oğul ve kutsal ruh."

"Tezat – büyücüleri saçmalıklarla uğraşmaya zorluyorlar: toplantılar, kolhozlara ziyaretler."

"Kuruşların hesabını tuttukları muhasebeler (milyonların ve zamanın hesabını değil)."

"Büyücüler, bütün insanları mutlu yapmayı yürekten istiyorlar. Konunun temel hattı: 'Mutluluk' bölümünün çalışması. FİKİR: Günümüz insanlarının kafasındaki refah anlayışını yıkmak mümkün değil. ONLAR İÇİN EN KOLAYI BU."

"'Mutluluk ve Hoşnutluk' Bölümü. Her şey her zaman planladıkları gibi gerçekleşmiyor."

"'Sirk Teknikleri' Bölümü. Tarih Enstitüsü BESİRTEK (Bilim Enstitüsü – Sirk Teknikleri) adını taşıyor. Bunu büyük bir huşu içinde anıyorlar. O zamandan beri de Sirtek, örnek bir kurum olarak çalışıyor. (Astrometri ile analoji.)"

"Dogmatik, her şeye maydanoz edilen resmi teorinin çalışmaları nasıl engellediğinin gösterilmesi."

Ve devam ediyor. "Pazartesi..." hâlâ ortalarda yok, yazarlar yollarını el yordamıyla buluyorlar ama bunlar güvenilir yollar. İşler rayına giriyor. Hızla ilerliyor."

Arkadi'nin günlüğü, 25 Haziran 1964: "...Mayıs ayını Leningrad'da geçirdim, Divanın Çevresindeki Patırtı'nın kalan iki bölümünü yazıp bitirdik: 'Noel'den önceki gece' ve 'Zaman ve kendim hakkında'"

Arkadi'yle birdirbir oyunumuzun adına dikkat edin. Yazarlar henüz yeni bölümlerin adlarını da romanın adını da ne koyacaklarını bilmiyorlar. Ancak, yeri gelmişken, "Pazartesi Cumartesiden Başlar" adı bu sırada ortaya çıkmış bulunuyordu. Bu adın da epeyce eğlenceli bir hikâyesi vardır.

60'lı yılların başlarında Hemingway'e büyük bir hayranlık olduğunu söylemek gerek. Bugünlerde hiç kimse, böyle bir haz ve keyifle okunmuyor, kimse hakkında bu kadar çok ve tutkuyla konuşulmuyor, hiç kimsenin kitabının peşinden böyle bir heyecanla gidilmiyor. Hem üstelik, ortaokul sıralarından üniversite kürsülerine kadar bütün okur kitlesi için geçerli bu. Bir keresinde Boris, Pulovskoy'daki gözlemevinde, işinin başında otururken, aniden şehirden bir telefon geldi; (o zamanlarda) büyük bir Hemingway ustası ve hayranı olan eski arkadaşı Nataşa Sventsitskaya arıyordu. "Boris," dedi şakasını ve heyecanını gizlemeye çalışarak, "biliyor musun, demin kitapçıda Hemingway'in yeni çıkan kitabını vitrine koydular, adı da 'Pazartesi Cumartesiden Başlar'" O anda Boris'in yüreği küt küt attı, dili tutuldu. Bu, Hemingway romanlarına has, son derece yerinde bir isimdi: biraz kederli, umutsuzluk içinde, soğuk ve hem şeytani, hem de insani... Pazartesi Cumartesiden Başlar, yani: hayatımızda bayram yok, çalışma günleri ara vermeden devam ediyor, boz bulanık renk boz bulanık kalıyor, renksizlik de öyle... Boris bir saniye bile tereddüt etmedi. "Kardeş!" diye bağırdı. "Kardeş, işte olay bu. Bulduk!" Cevap olarak meleklere has bir kahkaha işitti.

İşi iyi becerdik. Hem, genellikle olduğu gibi boşa da gitmedi! Boris çok güzel bir şey yakalamıştı ve bunun, gelecekteki, harika ve umutsuz bir aşkla ilgili harika bir roman için harika bir isim olacağını söyledi. Bu roman hiç yazılmadı, hatta hiç düşünülmedi bile ama yakaladığı isim not defterinde yaşadı, zamanını bekledi; yalnız bunun için birkaç yıl geçmesi gerekti. Doğru, A-B Strugatski ona tamamen başka, hatta denebilir ki düpedüz aksi, kesinlikle iyimser bir anlam verdiler ama böyle yaptıkları için daha sonra asla pişman olmadılar. Nataşa bile itiraz etmedi. Bana kalırsa, onun da bir şekilde duyguları okşanmıştı.

Dolayısıyla, tarihi adalet, Pulkovskoy gözlemevinin eski çalışanı ve herhalde A-B Strugatski'nin en popüler romanına etki etmiş olan iki harika kadına şükranlarımızı ifade etmemizi gerektiriyor. Şan olsun size, sevgili dostlarım: romanın ana fikrini veren "Divan Yoktu" cümlesinin eş-yazarı Lidiya Aleksandrovna Kamionko ve bu son derece hüzünlü ama belki de tersine, gayet hoş ve iyimser "Pazartesi Cumartesiden Başlar!" aforizmasını düşünen Nataşa Aleksandrovna Sventsitskaya!

Aslında "Pazartesi..."nin bir pancar tarlasından pek de farkı yok: neşeli ve kolektif üreticiliğin bir sonucu.

"Kendimize çok mu lazımız?" Bu slogan, sanırım Devlet Optik Enstitüsü'nün laboratuvarlarından birinde gerçekten de asılıydı.

"Rüzgâr gibi gider ZİM, çıkar benim pestilim" – eski dostum, nazım sanatının Kaptan Lebyadkin tadında büyük ustası Yura Çistyakov'un dahice bir dizesidir bu.*

"Bir yazlık yaptırmak istiyoruz. Nerede? İşte bütün mesele de bu..." Bu da, Yeni Pulkova Gazetesi'nden ufak bir dize.

Ve benzeri, ve saire, falan filan.

Sonuç olarak, sansürün romanımızı çok da dövmemiş

---

* ZİM (Molotov Fabrikası): 1950 ve 1960'larda üretilen, altı kişilik, Sedan türü bir Sovyet otomobilinin üretildiği fabrika ve otomobilin adı. Kaptan Lebyadkin: Dostoyevski'nin *Ecinniler* romanındaki karakterlerden biri. *–çn*

olduğunu belirtmeden geçemeyeceğim. Gülünç bir roman olmuştu bu, tabii yakıştırdıkları kusurlar da gülünçtü. Böylece sansür, metinden ZİM'le ilgili bir dokundurmayı çıkarmamızı kesin olarak talep etti. ("Rüzgâr gibi gider ZİM, çıkar benim pestilim.") Mesele şuydu ki, bu sırada Molotov suçlanmış, yargılanmış, partiden atılmıştı ve onun adına olan otomobil fabrikasının adını da süratle GAZ'a çevirmişlerdi (yani Gorki Otomobil Fabrikası); tıpkı ZİS'in (Stalin Fabrikası) adının bu sırada ZİL'e (Lihaçev Fabrikası) çevrilmesi gibi. Acıyla gülen yazarlar çatal dilleriyle bu dizeyi şöyle söylemeyi önerdiler: "Rüzgâr gibi gider ZİL, çıkar benim pestilim." Ne oldu dersiniz? Devlet Edebiyat ve Yayın İdaresi, yazarları hayrete düşürmek pahasına, bu köpeksi saçmalığı seve seve onayladı! Dize, bu pek de uygun olmayan şekilde basıldı ve sonra devamlı bu şekilde basıldı.*

Ama birçok başka şeyi kurtarmayı başaramadık. "Malyuta Skuratov Devlet Güvenlik Bakanlığı," örneğin.** Ya da, Merlin'in hikâyesindeki bir dize: "Bir el çıkar gölden, nasırlı ve de kendinden..." Birilerine yıkıcı görünen daha başka ufak tefek şeyler daha.

Her nasılsa kaybolmamış her şey (ya da neredeyse her şey), Homo Ludens'lerin*** dostça ve fedakârca çabalarıyla, muhtelif baskıları ve taslakları didik didik ederek, elinizdeki baskıda tekrar yerine konuldu. Sveta Bondarenko, Volodya Borisov, Vadim Kazakov, Viktor Kurilskiy, Yuriy Fleyşman. Hepinize teşekkürler!

Biz, yaratıcılıkta terbiye kazanmış olan A-B Strugatski, uzun yıllar gerçekleşmemiş düşümüzmüş gibi "Pazartesi..."yle yatıp "Pazartesi..."yle kalktık. Yaşamak ve çalışmak istediğimiz bir dünyanın resmiymiş gibi. İnsanlığın mutluluğunun ve

---

* Eser 1992'de Boris Strugatski tarafından gözden geçirilip tekrar basıldığında bu dize çıkarıldı. *–çn*

** Skuratov (ö. 1573): Rus devlet adamı, Korkunç İvan'ın danışmanı. *–çn*

*** "Oynayan İnsan." Strugatski Kardeşler'in *22. Yüzyıl, Öğle Vakti* adlı romanına konu olmuş; bu dünyanın insan ırkına "ludenler" adını vermişlerdi. *–çn*

insan hayatının anlamı sorunlarıyla uğraşabileceğimiz bir dünya. "Bilinmezin kavranışındaki devamlılıkta bulunan mutluluk ve bu kavranıştaki hayatın anlamı" hipotezinin kabul edildiği bir dünya. Hak edilmiş yenilgileri hoyrat ve, kabalıkla yontulmuş devamlı bir tamahkârlıkla tattığımız, ve bu yenilgilerden geride sadece takma dişlerle düğmelerin kaldığı bir dünya. "İnsanın bir büyücüye dönüşmesi için sınırsız olanakların" yaratıldığı bir dünya. Saşa Privalov'un ve Roman Oyra-Oyra'nın, kaba saba Viktor Boynuzluov ve kibar Edik Amperyan'ın büyülerini gönüllerince yaptıkları, ne yapmak istiyorsan onu yapabilmek için birkaç kopyanı da ortaya çıkarabildiğin bir dünya. Sözle anlatılmaz bir ÖZGÜRLÜĞÜN hüküm sürdüğü bir dünya – bizim gerçek hayatlarımızda yetmeyen ÖZGÜRLÜĞÜN. Bizzat masalların içinden çıkmadığını er ya da geç anlamaya başladığımız özgürlük. Kazanmak için Taşyerovlarla, Hopgeldiolarla hem de sertçe mücadele etmemiz gereken özgürlük – çünkü kavga alanında kolayca kabul etmeyecekler yenilgiyi.

Belki de "Pazartesi..."deki, son derece basit olmakla birlikte en temel fikir, hikâyenin en sonunda Janus Poliektoviç Tatsızov'un Privalov'a söylediğidir: "Anlamaya çalışın, Aleksandr İvanoviç, herkes için tek bir gelecek yoktur. Bir sürüdür bunlar ve her bir davranışınız onlardan birini yaratır... Mutlaka anlayacaksınız bunu."

Privalov gibi biz de bunu daha sonra anladık. Ama bu, "Pazartesi..."de dendiği gibi, tamamen başka bir hikâye.